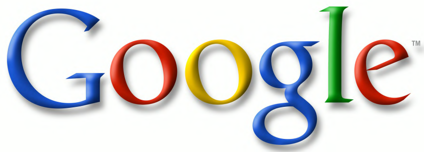

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

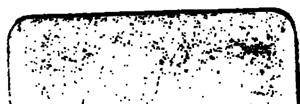
About Google Book Search

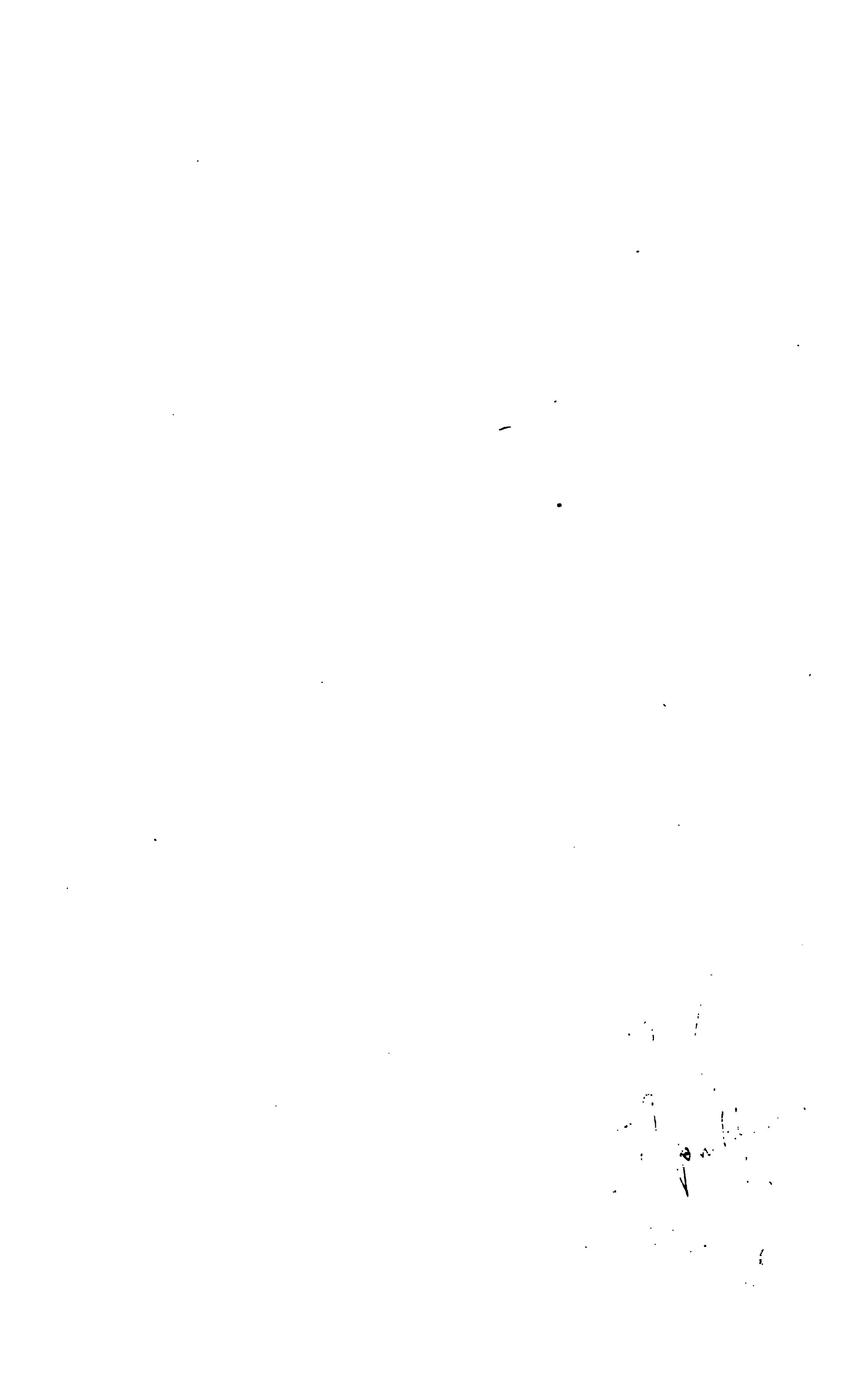
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NEDL TRANSFER
HN 3EE5 X

KG 11900 (1905)

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.

Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.

Odgovorni urednik Dr. KRUNOSLAV JANDA.

OGLASI: Za oglas na čita strani plaća se K 20. Manji ogl razmjerno. Kod 6 kratnog u štenja oglasa daje se popust 10%, a kod 12 kratnog uvršter 20%.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banl

God. I. Zagreb, 31. listopada 1905. Broj 1.

Što hoćemo?

U drugim je zemljama udrugarstvo već odavna silno razvijeno te svuda donosi obiln ploda.

Nebrojene knjige, časopisi i novine uvjerile su narode o potrebi i koristi udrugarstva, raširile u najširim slojevima puka poznavanje i duh udrugarstva. Kod nas Hrvata do sada je u tom smjeru učinjeno vrlo malo.

Nešto življe nastojanje oko udrugarstva nastalo je poslije velikog katol. sastanka, koji je bio u Zagrebu početkom rujna god. 1900. Najljepši je plod onoga sastanka upravo hrv. poljodjelska banka, kojoj je gotovo glavna zadaća, da osniva seljačke udruge, da širi udrugarski pokret u hrvatskom puku.

Hrvatska poljodjelska banka već je davno uvidjela potrebu, da i pisanom riječi, knjigama i časopisom širi u hrvatskom narodu poznavanje i duh udrugarstva. U tu je svrhu i zaključila izdavati ovaj mjesečnik.

U njemu će banka u službenom dijelu saopćavati svoje okružnice, koje se tiču svih udruga. U njemu će članovi ravnateljstva i nadzornog odbora pojedinih udruga naći upute o vodjenju udružnih posala. U njemu će se gajiti i razvijati duh udrugarstva, koje je jedino kadro u današnjoj gospodarstvenej borbi i takmenju spasiti pojedince. U njemu će se raspravljati i o općenitim gospodarstvenim pitanjima. Po ovom listu želi hrv. polj. banka stupiti u što uži saobraćaj sa svim svojim udrugama stoga banka očekuje, da će i pojedine udruge u ovom listu saopćavati znatnije zgode i iskustva svoga života. — Po ovom će listu i šire općinstvo moći bolje upoznati domoljubno i blagosovno djelovanje hrv. polj. banke za hrvatskog seljaka.

Napokon će list donositi i odgovore na razne upite. Uredničtvo će naime davati stručne odgovore u prvom redu na upite udruga i udrugara s obzirom na samo poslovanje udruga. Davati će i pravne savjete u sporovima udrugara. Hrv poljodj. banka je uvjerena, da bi se moglo mnogo zlo odvratiti od pojedinih udrugara, kad bi se strogo održavao § 67. pravila za hrv. selj. udruge, koji traži, da se sporovi izmedju

pojedinih udrugara imadu pokušati riešiti izvansudbenom nagodom pred obraničkim sudom udruge. Zašto se ovo narodno sudjenje ne bi što više upotrebljavalo!

Hrv. polj. banka iskreno želi, da ovim listom raširi poznavanje udrugarstva u što širim slojevima puka i zato mu je udarila tako nisku cijenu, da bude svakomu omogućeno držati ga. U prvom redu želi banka, da udrugari budu i predplatnici, jer će samo tako postati svijesni i oduševljeni udrugari, svakako pak očekuje, da će list držati svi članovi ravnateljstva i nadzornoga odbora, jer će opet samo tako moći s razumjevanjem zdušno i savjesno vršiti svoje čovjekoljubive i domovinske dužnosti u udrugama, a ponajviše na članovima ravnateljstva i nadzornoga odbora leži dobrobit i napredak udruga.

U to ime pomoz Bog!

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Iz dosadanjega poslovanja sa hrvatskim seljačkim zadrugama uvjerili smo se, da se one — ili barem neke od njih — bave i većim poduzećima, većim trgovačkim poslovima, da nabavljaju u velike gospodarske potrepštine, da prodavaju skupno prirod svojih udrugara i da kupuju oveća zemljišta za svoje udrugare.

Ova grana poslovanja hrv. seljačkih zadruga mora se bezuvjetno pohvaliti, jer joj je svrha jedino našem seljaku pomoći i jer je to znak, i da su one shvatile svoj zadatak samopomoći.

No tako nas iskustvo uči, čini upravo ovaj dio zadružnoga poslovanja najvećih poteškoća ako vodjenje zadružnih poslova i knjiga, a često dovadja do takovih zamršaja, da zadružni blagajnici i cijelo ravnateljstvo uz najbolju volju i najveći trud ne mogu zadružne poslove u željenu kolotečinu svesti. Kod trgovačkih poslova treba uz strukovnu vještinu naći sveza u poslovnom svijetu, treba znati na koga će se obratiti kao kupca, a na koga kao prodavaoca. Kod nabave zemljišta može koja okolnost prigodom samoga kupa a i kod sastava kupoprodajne pogodbe donjeti zadrugi osjetljivih novčanih šteta.

Kako u zadrugi nema — barem redovito ne — trgovaca stručnjaka niti pravnika od zanata, dužnost nam je sve naše seljačke zadruge uputiti na slijedeće:

Kadgod će se pružiti prilika kojoj selj. zadrugi, da sklopi kakav trgovački posao, ima se ona prije nego dodje do utanačenja toga posla obratiti na potpisanu hrv. poljodjelsku banku, navedši o čem se radi i kako ona misli dotični posao napraviti i ima li koga, komu će ponudu svoju staviti. Hrv. poljodjelska banka pomno će sve okolnosti ispitati i svoje mnijenje onda dotičnoj seljačkoj zadrugi priopćiti i tek nakon toga može ona prema danoj uputi pristupiti k izvršenju posla.

Kod kupnje zemljišta dužnost je svake hrv. seljačke zadruge naumlje kupnju smjesta prijaviti Hrvatskoj poljodjelskoj banki u Zagrebu uz prikl gruntovnoga izvadka i katastralnoga posjedovnoga lista dotičnih nekretnin Sa prodavaocem pak valja sklopiti jedino uvjetnu kupoprodajnu pogodb koja će istoga na stanovito (ne prekratko) vrijeme vezati, dočim se zadru naprama njemu ne smije nikako vezati. Ovakovu pogodbu ispitati ćem eventualno po našem izaslaniku, koji će nakon toga kupoprodajni ugov sa prodavaocem konačno sklopiti.

Konačno upozorujemo, da seljačka zadruga nikako ne smije sa kupo nekretnina preuzeti na sebe kakovih obveza ili tereta, jer se je dogodil da je jedna zadruga preuzela na sebe takav teret, koji je po mnijenju ra vnateljstva zadruge bio neznatan, nu poslije su se istom pokazale njegov posljedice na veliku štetu zadruge.

Toga radi umoljavamo sve naše hrvatske seljačke zadruge, da se vlastitom njihovom interesu ove okružnice u svakom slučaju točno drže, je bi nam bilo vrlo žao, kad bismo morali radi neobdržanja iste kojoj zadrug uskrati vjeresiju za dotični posao.

U ZAGREBU, 30. listopada 1905.

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA
dioničarsko društvo.

Anketa od 16. rujna 1905. proti zakonskoj osnovi o udrugama.

U Ugarskoj izradio je na poziv vlade državni tajnik u ministarstvu pravosudja Dr. Franjo Nagy osnovu za novi zakon o udrugama. Ta će osnova, postane li zakonom postići sve prije, nego da unapredi udrugarstvo, naprotiv ona će mu zadati smrtni udarac. Pošto udrugarstvo spada medju poslove, koji su hrvatsko-ugarskom nagodom od god. 1868. označeni kao zajednički, to će taj novi zakon i za nas Hrvate biti obvezatan, pak za to nije čudo, da su se i naši ljudi, koji se zanimaju za udrugarstvo, obazrjeli na tu osnovu

Hvalevrijednim nastojanjem hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva u Zagrebu sazvan je bio za dne 16. rujna o. g. sastanak u prostorijama istoga družtva, kojemu je bila svrha, da zauzme stanovište proti toj zakonskoj osnovi i da u koliko je moguće — uzradi, e ne bi neke ustanove te osnove, koje su po udrugarstvo posvema štetne, došle u novi zakon.

Na taj sastanak došlo je mnogo udrugarskih i gospodarskih predstavnika iz Hrvatske i Slavonije, mnogo svećenika i znatan broj naših seljaka. Ugodno je bilo vidjeti, kako se je za pitanja našega slobodnoga udrugarstva razvilo podpuno razumievanje u svim staležima našega naroda.

Najprije je predsjednik gospodarskoga družtva i predsjedatelj sastanka presvj. g. Miroslav grof Kulmer pozdravio prisutne i razložio svrhu sastanka i važnost seljačkih udruga po gospodarski razvitak naše domovine. Pošto je zamolio prisutne, da se ne upuštaju u državopravna pitanja, dali naime predležeća zakonska osnova

dira i vrijedja autonomna prava kraljevine Hrvatske ili ne, podjelio je riječ izvjestitelju g. Aćimu Gjermanoviću, koji je upozorio na nedostatke i mane ove zakonske osnove i ujedno označio stanovište, koje proti toj osnovi treba zauzeti time, što je pročitao i protumačio jedan dio zaključka (rezolucije) kako ga je on predlagao. Mi ne ćemo sada opetovati, što je izvjestitelj govorio, jer ćemo niže dolje donijeti čitavu rezoluciju kako je prihvaćena.

Gospodarsko družtvo sastavilo je prije sastanka 8 pitanja, koja je dostavilo zajedno sa pozivom na sastanak predstavnicima gospodarskih družtava i udruga, kojih se ta zakonska osnova tiče te raznim gospodarima i gospodarskim stručnjacima o glavnim preinakama osnove, koje bi se imale predložiti.

Nakon što je g. izvjestitelj pročitao i protumačio općeniti dio rezolucije, prešlo se je odmah na pretres pojedinih pitanja — ili kako se inače veli — prešlo se je na specijalnu debatu. O tim pitanjima stvoreni su zaključci kako je predložio g. izvjestitej, tek se nešto malo preinačilo.

Kod prvoga pitanja predložio je g. izvjestitelj, da se na mjesto osamdnevnoga roka opredjeljenoga u §. 11. zak. osnove za podnos spisa osnivanja zadruge nadležnom sudu ustanovi 14 dnevni rok. Na predlog seljaka Jalžabetića stvoren je zaključak, da se u opće za to nikakov rok ne odredi.

Iza toga, a prije nego se je prešlo na drugo pitanje uzeo je riječ g. Milan Vaniček, ravnatelj hrv. poljodjelske banke te rekao po prilici ovo:

Slavni zbore! Pošto općenite rasprave bilo nije, već se odmah prešlo na pretres pojedinih pitanja, to ću sada ugrabiti čas, da u ime 200 samostalnih hrvatskih udruga sa 30.000 članova i Hrvatske poljodjelske banke, njihove matice, na ovom uglednom sastanku označim njihovo i naše stanovište prema osnovi zakona o udrugama, koju je na poziv ug. ministra pravosudja izradio bivši državni tajnik g. dr. Franjo Nagy.

Veliki broj zastupnika hrv. seljačkih zadruga, koji iz bliza i daleka dohrliše na ovaj sastanak, sazvan po hrv.-slav. gosp. društvu, komu za toplo zauzimanje u ovom važnom predmetu neka mi je dozvoljeno izreći usrdnu hvalu naših zadruga i našu, nadalje ovaj kup pisama, kojim nas ovdje nezastupane zadruge ovlastiše, da na današnjem sastanku branimo njihov probitak, dokazom je njihovog živog interesa za predmet, o kom se radi — dokazom je kako hrvatski narod, a naročito poljodjelac, o kom se obično tvrdi, da je bezbrižan za svoj napredak, shvatio važnost udrugarstva.

Nije ovdje mjesto da statističkim podatcima konstatujem onaj silni mah, što ga je udrugarstvo preotelo u svim modernim, kulturnim državama, to nam je svima, koji se zadrugarstvom bavimo, znano. Želim samo i milo mi je, što mogu konstatovati, da naš narod, u shvaćanju velike važnosti zadrugarstva po narodno gospodarstveni život zemljodjelca nije zaostao za drugim velikim i naprednim narodima.

Kućna zadruga je prastara slavenska institucija, koja se, jer je dobra, uzdržala do današnjeg dana u našem narodnom životu. Njena je zasluga, da naš narod, malen, mogao se sa uspjehom odhrvati svim mnogobrojnim i dugotrajnim navalama. Ona mu je omogućila narodni obstanak i zapriječila, da nije postao plienom tudjinske požude.

Raiffeisenova zadruga temelji se na principima slavenske kućne zadruge. Svi za jednoga — jedan za sve, deviza joj je, i u tom leži njena moć. Velika odgovornost, koja leži na svakom pojedinom članu, čini, da se članovi zadruge smatraju jednom obitelju, čini da je veza medju članovima čvrsta, a daje joj snažan kredit potreban zadrugama za osloboditi narod raznih pijavica, što no mu obasuše tijelo, da mu izsišu krv.

Predaleko bi me vodilo da ovdje iznesem sve vrsti lihvarenja, koje tako bujno kod nas uspjeva.

Na putu smo da lihvarstvo utučemo — a dozvoliti ćete mi, gospodo, da je skrajnje vrijeme, da smo se prihvatili toga posla.

No samostalna zadruga ne ima samo, zadatak materijalnog ozdravljenja bolestnoga tijela našeg naroda, ona ima i tu svrhu, da ga moralno i družtveno preporodi, a glavno, da ga odgaja u autonomiji — samoupravi.

Tim postaje zadruga pomoćnicom države, ona joj čini uslugu, jer joj daje ono, bez čega se moderna država ni pomisliti ne da. Daje joj svjestan, snažan elemenat, koji znade sam sobom i svojim dobrom upravljati, dakle koji državu čini jakom prema nutri i vani. Zato su mnoge države, shvaćajuć zamašaj ove uredbe stvorile zakone, koje sa najvećom dobrohotnošću prateći zadužni pokret puštaju joj slobodne ruke, da se razvija iz sebe i prema potrebama naroda, koje narod sam bolje poznaje od gospode što no sjede u foteljima, a brinu se jedino za to, da nepozvani faktori ne izrabe ovu uredbu u sebične svrhe.

Te države podpomažu razvitak zadrugarstva svimi mogućimi načini. Uvadjaju u školi predavanja o zadrugarstvu, osnivaju mlijekarske i ine gospodarstvene škole lih stom namjerom, da doprinesu napredku zadrugarstva u svim granama, i time spase maloposjednika, koji pojedince — jer preslab — u borbi sa velikim kapitalom bezuvjetno mora podleći.

Gospodo! Teško državljanima ako država, koju oni sačinjavaju, stvara svoje zakone sa gledišta političkog, puštajuć pri tom sa vida pravi i jedino mjerodavni cilj — napredak i dobrobit svih svojih državljana.

Neke ustanove predležeće zakonske osnove opravdavaju se sasma otvoreno time, da je nužno predusresti socijalisiičkoj i narodnostnoj agitaciji.

I u tu svrhu odredjuje zakon u §. 12. da će sud dozvoliti upis tvrdke **samo onda**, ako se iz spisa **ili iz inače do znanja mu došlih činjenica uvjeri o tom**, da su propisani uvjeti utemeljenja ispunjeni.

Što to znači?

Znači, da sud uzkratu protokolacije mora obrazložiti, znači, da sud, ako čelo zadruge stupe možda kome nepoćuı ljudi, može osnutak zadruge, koja bi mo narodu od velike koristi biti, jednostav bez navoda razloga osujetiti.

To je po slobodnom voljom naro izabranim zakonodavcima uzakonjeni abs lutizam — šikana.

Ova osnova pogoduje samo jedn vrsti zadruga, a to su pod uticajem i pı protektoratom države stojeće vjeresijske z druge, izključujuć iz njene blagohotnos sve samostalne, slobodne zadruge.

Ona stvara privilegija i to samo z onu vrst državljana, koja svoj vrat stavlj pod igo državnoga tutorstva.

Iz ove osnove ne diše duh novog vijeka, te će narodu, koji takovu osnovı uzakoni, služiti na sramotu, a izlaže ga rugl svih naprednih naroda.

Već sama pomenuta ustanova — kojo sliede i mnoge druge, — zahtjeva da se svom svojom moći odupremo, da osnova ovoga zakona ne postane tvrdim zakonom, a vi ste iz predstavke, koja je ovde pročitana, razabrali, da imademo dovoljno razloga svom odlučnošću protestirati, da osnova u ovoj formi u kojoj je izradjena, bude po zastupnicima našega naroda prihvaćena.

Hrvatske seljačke zadruge ne traže za se novčane podpore već mole, da ih država prepusti njihovoj sudbini da se razvijaju sebi i narodu na korist. Jedno imadu ove zadruge pravo tražiti, a to je, da država ne favorizira jednu vrst zadruga na uštrb drugih. Mi tražimo oprost od poreza i biljega, kao što to uživaju vjeresijske udruge.

Naše zadruge nisu tekovna družtva već skromna institucija, koja teži za gospodarstvenim i družtvenim preporodom maloga posjednika i emancipacijom od velikog jer za njega jedno skupoga, a drugo nepristupnog kapitala. Osnovane na altruizmu ne diele one dividende, već kupe

pričuvu za možebitne gubitke i zaklade za unapredjenje gospodarstva svojih članova.

Mogao bih Vas gospodo iz sadržaja ovih listova uvjeriti o ogorčenju, koju je ova osnova zakona izazvala u našem narodu.

Dozvolite da Vam pročitam samo jedan od mnogih, a taj glasi:

„Na urečeni sastanak dne 16. rujna od naše zadruge i udruge ne će nitko doći. U koliko nijesmo udaljeni željeznicom od Zagreba, u toliko nam je daleko do željeznice, pa stoga nam poslovi ne dopuštaju prisustvovati, kako bismo u istinu željeli.

Molimo, da nas Vi izvolite zastupati i živo uzeti u obranu naš obstanak i naše interese.

Narod uvidja veliku korist i blagodat, koju im pruža gospodarstvena udruga i kreditna zadruga, pak je ogorčen, kada vidi i čuje, da se tim narodnim institucijama hoće podsjeći žilje, da se je hoće uništiti. Kod budućih izbora pitati će se kandidate: jesi li za hrv. seljačku zadrugu ili ne?

U ime ovih hrv. seljačkih zadruga dižem svoj glas proti onom djelu Nagyeve osnove o udrugama, koji imade tendenciju zapriječiti slobodan zazvitak zadrugarstva u Hrvatskoj i molim, da se u tom smislu stvori rezolucija i podnese na nadležna mjesta predstavka.“

Kad se je stišalo odobravanje podjelio je g. predsjedatelj riječ g. dru. K. Jandi, te on od prilike reče ovo:

Častni zboro! Dozvolite, gospodo, da Vas upozorim na onu okolnost, za koju držim, da je najvažnija kod seljačkih udruga, koja nam svima mora lebditi pred očima kad god prosudjujemo pitanje, koje se našeg udrugarstva tiče — a ta je: ćudoredna strana udrugarstva.

Danas se već svo više priznaje, da je udrugarstvo ona društvena i gospodarska organizacija, koja će nas izbaviti iz socijalne bijede, danas već i oni, koji su do pred kratko vrijeme sa znatnim nepovjerenjem govorili o udrugarstvu, priznavaju, da je udrugarstvom ako i ne baš riješeno socijalno pitanje, a to za cijelo mnogo tomu doprinešeno — sve to zato, jer udrugarstvo ide ne samo za gospodarskim, već i za ćudorednim unapredjenjem čovjeka. Nije stoga čudo, da je i državna vlast svratila svoju pozornost na ovu instituciju. Državi svakako mora biti do toga, da joj državljani gospodarski napreduju, a ćudoredno da se dižu. Nastaje sada pitanje, kako daleko da ide ingerencija državne vlasti? Ako hoćemo na ovo pitanje odgovoriti, onda ga moramo promotriti ne samo sa gospodarskoga nego i ćudorednoga pogleda.

Rekao sam već, da udrugarstvo ide za gospodarskim i ćudorednim unapredjenjem ljudi, a sada naglašujem, da je ćudoredna strana važnija od gospodarske — što više — ovo potonje tek je sredstvo za postignuće ćudorednoga unapredjenja.

Državnoj vlasti može se dozvoliti upliv samo dotle, dok je on za udrugarstvo potreban, i samo u toliko, u koliko ne će temeljni principi udrugarstva u tom trpjeti.

Da udrugarstvo ne treba materijalne pomoći od države, to je dosadanjim iskustvom izvan svake dvojbe stavljeno. Nasuprot je dokazano, da je državna pomoć uvjek štetno na samo udrugarstvo djelovala. Ako će udruga lako doći do novaca i više nego ga treba, onda će ga ona i u ludo potrošiti, dok s druge strane materijalna državna pomoć oduzima ljudima ono pouzdanje, koje bi oni imali, da su sami svojim radom, svojom mukom stekli ono, što im je donekle i prividno državna pomoć pružila. Samopouzdanje pak je poticalo za daljni rad, ono je najbolja utjeha u nevolji.

Da vidimo sada, kako će državna ingerencija djelovati na temeljne principe udrugarstva i na ćudoredno njegovo djelovanje!

Zadrugarstvo osnovano je na trim načelima: na načelu **samouprave, samopomoći i samoodgovornosti**. Čim jedan od tih principa oslabimo ili čak odstranimo, onda ne će udrugarstvo nikada postizati one uspjehe, koje od njega očekujemo.

I baš o ta tri principa se je predležeća zakonska osnova grubo ogriješila. Ona je dala državnoj vlasti tako kolosalnu ingerenciju, da je samouprava ostala samo na papiru, samopomoć je postala iluzornom, a samoodgovornosti je uopće nestalo. A sve, što je god na polju udrugarstva postignuto, ima se zahvaliti ovim trim principima — to su jedini temelj, na kom može bazirati gospodarski život. U tom pravcu dosta je, da se sjetimo uspjeha, što ih je udrugarstvo postiglo u Engleskoj i Njemačkoj.

Predležeća zakonska osnova predala je u pogledu zadružne organizacije i njenoga bivstvovanja toliku vlast u ruke sudca, da je od sudca stvorila upravnoga činovnika, jer sada ne će za odluke sudca biti mjerodavni zakoni, nego njegovo osobno mnijenje, dapače njegova samovolja. Ona je uvukla u udrugarstvo ubitačni birokratizam, koji isključuje svaki idealizam.

Ne valja zaboraviti, da udrugarstvo mora uzgojno djelovati, da ono mora stvarati karaktere — a to je moguće samo onda, ako budu udrugarstvu posve proste ruke i ako se obdržavaju spomenuta tri principa. Dobrovoljnu i dobrotvornu radnju, što vrše udruge, ne može država zapovjediti, a još manje može ona to nadomjestiti.

Gdje su dakle državnoj vlasti postavljene granice i što traži udrugarstvo od države?

Udrugarstvo traži od države jedino to, da stvori valjane zakone i time mu omogući opstanak i napredak, dočim svako drugo uplitanje državne vlasti, napose ono u nutarnje uredjenje i djelovanje udruge, mora ono najodlučnije odbiti. U kratko udrugarstvo od države traži, da ga lijepo na miru pusti.

Ako ova osnova postane zakon, o je udrugarstvu tako reći odzvonjelo, zato dok je još vrijeme, neka cjeloku slobodno hrvatsko udrugarstvo dovi državnoj vlasti: **noli turbare c culos meos!**"

(Nastavit će se

Svim hrv. seljačkim udrugam i njezinim članovima.

Tek od nekoliko godina nastao je k nas pokret za udruživanjem. Dugo trebalo dok su naši ljudi uvidjeli kori — pače nuždu udruživanja i kad su drugim državama udrugarstvom postignu upravo sjajni uspjesi, onda je kod na udrugarstvo bilo tek u zametku. Dana hvala Bogu imamo već priličan broj seljačkih udruga. Površni motrioc zadovolji bi se time, što se udruge kod nas brojn množe, te bi u tom nazrijevao napredak Mi, kako nam je god drago što više udruga kod nas ima, ipak u prvom redu gledamo na kakvoću, a ne na kolikoću udruga. Mi želimo, da hrv. seljačke udruge budu doista udruge, da u njima vlada pravi duh udružni, da one donesu našem narodu spasenje.

Da pak uzmognu seljačke udruge napredovati i biti ono, što bi u istinu morale biti — potrebno je dvoje.

Prvo: točno obdržavati pravila udruge, zakonske propise, ustanove poslovnika i zaključke glavnih skupština, a drugo: znati i uvjek pred očima imati svrhu i zadatak udruge.

Niti zakoni, niti pravila udruge, niti njezin poslovnik nisu tu badava. To vam je teško napraviti. Treba mnogo vremena, puno muke, dok se sastave pravila, zakoni itd. pak zato neka nitko ne misli, da to netko čini iz svoje zabave ili da potrati vrijeme. Ne, to se čini zato, jer je to od prijeke potrebe.

[illegible]judima treba društva, te je [illegible] društvo [illegible]ije drugo nego veliko [illegible] društvo [illegible]a potreba ljudi. Isprva, kada su [illegible] živjeli kao divljaci [illegible] imali nikakovih potreba, već se samo [illegible] lovom, nije bilo ni reda. Što je [illegible] to je bilo njegovo, a drugo [illegible] nije trebao. No s vremenom porasle [illegible]rebe čovjekove, te je on uvidio, da [illegible] može sve sam nabaviti i da treba [illegible]ada pomoći drugoga čovjeka. Za to [illegible] ljudi počeli udruživati u manje sku[illegible] – postale su obitelji, općine, okružja, [illegible] nisu dovinuli do države kakovu [illegible] imamo. Sada već nije mogao svaki [illegible] živjeti onako, kako je prije živio. [illegible] je, da svoj život udesi tako, da ne [illegible] prečio drugoga u njegovom životu, a [illegible] bude vladalo pravo jačega, trebalo [illegible] društvu ljudi nekakvoga reda — [illegible] je zaštititi slaboga od silnika, pošte[illegible] od hrdje, jer bi se bili inače ljudi [illegible]oklali.

[illegible]ako vam je došlo do toga, da u [illegible] državi ima zakona, koji odredjuju, [illegible] moraju ljudi živjeti i koji se zakoni [illegible]iju kršiti. Tko bi zakon prekršio, [illegible]može država kazniti i prisiliti na po[illegible]t.

[illegible]čno je i u seljačkim udrugama. I [illegible] je na okup sabralo više ljudi, da [illegible] posluju i da se medjusobno potpo[illegible] Da pak ti ljudi mogu zajedno raditi [illegible] se ne bude radilo sad ovako, sad [illegible] trebalo je i tu stvoriti neki red, [illegible] pravila. Zato i zakon upravo nalaže, [illegible] seljačka udruga mora imati svoja [illegible] A [illegible] dosta, da su pravila tu, [illegible] pravila poznati, treba da [illegible] dužnosti i kakva prava [illegible] potrebno, da svaki [illegible] u udrugi [illegible] su predsjednik, [illegible] ravnateljstva i nadzor [illegible] poslovnik svoje [illegible] badava po[illegible] [illegible]

[illegible] da ne bi svaki čovjek mogao proučiti i zapamtiti.

Ali to nije sve! Nije dosta, da svaki udrugar pozna pravila i poslovnik svoje udruge. Treba se toga i **d r ž a t i.** Bez reda nema rada, bez reda ne ćemo nikud [illegible] Valja znati, da nijedan paragraf u pravilima i poslovniku nije badava napisan, već da svaki ima svoju važnost, makar se komu činilo, da je to suvišno ili nepotrebno. Zato se mora svaka i najmanja ustanova točno obdržavati. Kad pravila odredjuju, da udruga mora svakog četvrtgodišta podnositi nadležnom sudu popis pristupivših i odstupivših članova, onda neka se to i čini. Kad pravila odredjuju kako se mora udruga potpisivati, onda neka se doista tako potpisuje. Kad pravila odredjuju, da udruga ne može dati udrugaru veći zajam od 1500 K, onda neka nitko većega ne traži, a udruga neka nikomu veći zajam ne podjeljuje. I tako bi se dalje dalo prosljediti. A nije teško držati se pravila kad ih čovjek pozna. Hoće se tomu samo malo dobre volje i ozbiljnosti. Kako su pak u udrugi sami čestiti, pošteni i ozbiljni ljudi — nevaljancu tamo nema mjesta — to će biti vrlo lako članove udruge naučiti na red i obdržavanje propisa, samo moraju članovi ravnateljstva, predsjednik i blagajnik te nadzorni odbor u tom drugima prednjačiti. Ako se ovi ne budu držali propisa, kako mogu to od drugih zahtjevati?! Kako može otac od svoga sina zahtjevati, da bude pošten i dobar, kad sin vidi, da mu je otac ništarija i lopov?!

A sada pomislite, kako bi bilo u državi, da nema reda! Nitko ne bi mogao mirno ići po cesti, jer bi ga svaki čas mogao tko zatući, nitko ne bi mogao mirno spavati, jer bi ga svaki čas mogao tko okrasti. A kako bi bilo u vašoj obitelji, da dijete ne sluša otca, da se sluga ne pokorava svom gospodaru, već da svaki radi što i kako hoće! Pa za Boga miloga, kamo bismo došli?

Tako je i u seljačkoj udrugi prvo i glavno: držati se točno pravila i poslovnika udruge te zakonskih propisa i zaključaka skupština.

Drugo, što je važno za udruge, rekli smo, da je znati svrhu udruge i prema tome se ravnati.

Svrha je seljačkoj udrugi tako zvane male ljude t. j. male gospodare, koji nemaju dosta novaca, znanja i spretnosti skupiti u jedno, da svi skupa postignu ono, što pojedinac sam za sebe ne može postići. Tu svrhu postizava seljačka udruga time, što tim malim ljudima daje male zajmove na kratko vrijeme, kako ih već trebaju, uz povoljne uvjete, da skupno — zato jeftinije — nabavlja potrebite stvari za gospodarstvo, da nabavlja skupe strojeve, koje ne može pojedinac kupiti, pa ih daje na porabu svojim udrugarima, da proizvode svojih udrugara skupno prodaje i da ljude uči dobrom gospodarenju, trjeznom i pametnom životu i da ih odvraća od zlih navika i da ih ćudoredno diže.

Udruga se nikada ne smije pretvoriti u novčani zavod, ona ne smije podjeljivati velike zajmove, ona ne smije nikada ići za špekulacijom i vratolomnim poslovima, jer bi u tom slučaju izgubila pravo na opstanak. Ona mora dati novac samo svome udrugaru, kojega dobro pozna i za kojega zna, da mu je novac potreban i zašto mu je potreban; ona mora paziti, da udrugar dobljeni novac upotrebi doista u onu svrhu, u koju mu je dan.

Udruga mora paziti na lihvare i kada za koji slučaj sazna, mora nastojati, da siromaka seljaka ako je vriedan i čestit čovjek izbavi iz pandža te nemani, kao što bi otac spasio svoje dijete, koje se utaplja.

Udruga mora članove svoje podučavati u svem dobrom i koristnom te od zgode do zgode priredjivati poučne sastanke. U čitavom poslovanju udruge neka bude mjerodavno ne težnja za dobitkom, već dizanje gospodarski slabih, a kraj nastojanja, da se članovima poboljšaju gospodarske njihove prilike treba uzeti u obzir osobit duševno i ćudoredno unapredjenje istih. Ona mora više pažnje posvećivati ljudima nego novcu, više ćudorednoj koristi nego materijalnoj, jer nije novac, što radi, već duh koji mora sve oživljavati i u sve poslovanje prodrijeti. U kratko, udruga mora biti kao jedna obitelj, jer sve udrugare veže jedna te ista namisao, jedna te ista nevolja. U udrugi mora vladati čisti kršćanski duh, iskrena medjusobna ljubav i poštovanje, te će samo ona udruga, koja će sve svoje poslovanje prema toj svrhi udesiti, biti prava hrvatska seljačka udruga.

Sladorna repa.

Izgleda kao da su za uviek prošla ona vremena, u kojim su se ratari hrvatski na svojim njivama i oranicama bavili gotovo izključivo sijanjem i uzgajanjem žitarica, a tek tu i tamo po kojom mohunicom ili komuškom, kao što su grah, grašak, grahovica, leća it.d.

Napredno doba kao u svačem, učinilo je i ovdje blagotvorne promjene sijanjem krumpira, djeteline, a u najnovije doba sadjenjem i uzgajanjem sladorne repe, iz koje se kod većine današnjih tvornica za industriju šećera pravi slador ili šećer.

Neosporiva je činjenica, da sladorna repa zahtjeva odlučan i uztrajan rad, te vrstno, imenito umjetno gnojivo, nu stoji i to da ona donosi plod, koji uložen trud i trošak obilno naplaćuje.

Slodorna repa ili burak (Beta vulgaris altissima) nije nego odlika obične repe, od koje se razlikuje samo velikim postotkom sladorne sadržine. Uzgojem dade se sadržina sladora podići od 13—17%, a u skroz povoljnim prilikama i do 20%, a ujedno umanjiti ine sastavine, kao bjelančevine i soli, koje otežčavaju dobivanje sladora iz repe. Hrvatska i Slavonija nisu još tako daleko gospodarski napredovale, kao druge

zemlje zapadne Europe, ali mi čvrsto vjerujemo, da se do toga stepena upravo sada počimaju popinjati.

Iz savremenog novinstva poznata je našim čitateljima, a seljačkim udrugama i po objavama hrvatske poljodjelske banke, da je davnoj želji hrvatskoga naroda i neobhodnoj potrebi udovoljeno, te je nedavno u ravninama pitome Slavonije, u gradu Osjeku osnovana tvornica sladora sa temeljnom glavnicom od 4 milijuna kruna.

Polag bruseljske konvencije zajamčen je Hrvatskoj sladorni kontigenat sa 110.000 mtr. centi šećera, za koji sada putuje u inozemstvo do blizu 5 milijuna kruna.

To nas doista nuka na razmišljanje, ne samo da se ta svota sačuva u zemlji, već da nam i kod srodnih balkanskih naroda osjegura prodju i obstanak našega domaćega poduzeća, a time jedno poveća prihod našim ratarima i gospodarima, koji će se baviti uzgajanjem sladorne repe.

Osim ove izravne koristi, koju pruža uzgajanje sladorne repe, skoro su još bitniji oni mali nuzgredni dohodci i probitci, koje uzgoj šećerne repe sobom donosi. U prvom je redu spomenuti, da se sladorna repa vrlo lahko i uz dobru cijenu dade unovčiti, i to u razmjerno kratkom vremenu i bez velikog čekanja. Upravo obratno je kod žitarica, kod kojih se cijene obično dižu onda, kada je naš mali čovjek već lišen svojih proizvoda. On redovito mora iz nužde svoje proizvode prodati i tako prepustiti svu korist spekulaciji, kojoj pada u ralje kao zrela jabuka pogotovo ondje, gdje si, lišen udrugarstva, nije u stanju sam pomoći. Kod sladorne repe ne samo da je u položaju, da nadje odštete za učinjene izdatke i trud, već mu preostaje i znatnija svota, kojom će moći poboljšati svoje gospodarstvo i nabaviti si nuždna ratila, a sačuvati će po koji bijeli groš za crne dane. Poznato je, da naš seljak i mali čovjek prečesto stradava upravo radi pomanjkanja gotovoga novca u prometne gospodarstvene svrhe.

Promet sa žitaricama, stokom i blagom ide polagano, a u tome je onda i težnja, da se troškovi proizvodnje svedu na što moguće manju mjeru, te se gospodari načinom nužde (ekstenzivno) Taj postupak može možda vrijediti kod skroz besteretnog zemljišta i to samo donekle i kratko vrijeme, ali nikada ne će omogućiti napredak gospodarstva, niti će gospodarstvo biti unosno. Tu dakle donosi uzgoj sladorne repe prometnu glavnicu, a s njome i preduvjet za napredan (intenzivan) način gospodarenja.

Dalnja korist sastoji u tom, da se sva poboljšanja, koja ratar namjenjuje uzgoju sladorne repe, protežu i u korist ostalih zemaljskih plodinah. Skroz je neispravna predsuda, da se njegom sladorne repe smanjuje dohodak raznim žitaricam. Nasuprot dokazano je, da se njihov prirod znatno umnaža, tako n. pr. plaća pšenica popriečno 16 centih po jutru, a uz sladornu repu donosi i 20 centi priroda, dakle za 4 centa više.

Istina sladorna repa zahtjeva dosta radne snage, nu ako je u blizini tvornica šećera, to će ona moći radnike i za vrijeme zimskih mjeseci, sve tamo do poljskoga rada, zaposliti.

Mnogokratno prekapanje čisti polje od svakoga drača i korova i tim podiže plodovitost zemljišta. Rezanci, koji odpadaju prigodom rezanja repe u tvornici, daju još 30—40% od ciele količine, te pružaju osobito zdravu i sočnu krmu za blago. Isto tako je i lišće od repe, koje treba obirati, da repa bude deblja, izvrstno hranivo za blago.

Sladorna repa gotovo nikada nije izvržena takovoj nerodici, kako je to slučaj kod livada i sjenokoša.

Vanredna je narodno-gospodarstvena korist u većoj množini slame i gnojiva, koje uz nešta umjetna gnojiva podiže stočarstvo i privredu polja.

Melasa ili sirup pruža takodjer znatnu korist.

Konačno uzgoj sladorne repe podiže i duševnu jakost ratara. On uči poznavati i cijeniti korist, koju znanost pruža poljodjelstvu i radja u njem povjerenje prema onima, koji su u tom stekli iskustva, te ga odvraća od mišljenja, da je samo ono dobro, što od njega potiče ili što su njegovi stari radili. Posve je ispravna tvrdnja, da su krajevi u kojima se sladorna repa sadi, ne samo najimućniji, nego i najnaobraženiji.

Da uzgoj sladorne repe bude isplatan nuždna je naravski popriečna i kakvoća i količina ove biljke. Računa se u povoljnoj žetvi, da prirod ima odbacivati na 1 jutro oranice 90—100 mtr. centi čiste repe iz koje se dade najmanje 13% šećera vaditi. U skroz dobrim godinama može se računati i na 130 mtr. centi priroda.

Mjerodavno je i vrijeme, koje u dotičnoj godini vlada, tako da sadržina sladora pada višeput i na 12% dapača i 11%, pa toga radi moraju dobre naknaditi ono, što se je izgubilo u lošoj godini. Povodom toga nije dobro mjeriti izplatnost njege repe polag jedne godine, već se ovi pokušaji moraju nastaviti barem kroz 2 ili 3 godine.

Sladorne repe sije se u Hrvatskoj i Slavoniji za sada istom 2000 rali, a dobiva se jedva oko 100.000 mtr. centi, dakle po rali samo 50 mtr. centi. Pošto je srednji prihod po rali 100 mtr. centi a i više, dokaz je to, da se tlo valjano ne teži i obdjelavanje polja svrsi shodno ne provadja. Kako se pak time barata i postupa, progovoriti ćemo u slijedećem broju našega lista.

Iv.

Sve hrv. seljačke zadruge upozoruju se, da potreboće svojih članova skupno nabavljaju putem hrv. poljodjelske banke, koja će im u svakom slučaju ishoditi znatan popust na cijeni.

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi udrugarstva.

Prema povjesti čestitih ročdelskih pionir[a]

od **Gjure Jakoba Holyake**

piše: R. D.

I. POGLAVJE.

Prvi pokusi.

Ljudska narav mora da je u Ročdelu (Rochdale) sasvim drugčije udešena, nego igdje drugdje. Neko posebno ustrojstvo mora da je u zagonetnom okružju Lenkešajr bilo — jer si samo na taj način možemo protumačiti, kako su tamošnji obrtnici dobro shvatili pojam i važnost udrugarstva te upravo uzorno zajednički radili i poslovali. Toga osim u Ročdelu nigdje u čitavoj Engleskoj nije bilo. Oni su se držali mudroga načela: »oni su svoje poslove u svoje ruke uzeli« i što je još više oni su te poslove u svojim rukama održali.

Veli se, da radnički stalež ne posjeduje mnogo samopouzdanja i pouzdanja u svoje drugove; poslovno znanje, da baš nije njihova najbolja strana. Redovito im se poriče, da umiju stvoriti nešto osobito i onda pojedine djelove svoga poduzeća razumno voditi i kraju privesti. Već su mnogi narodi često pokušali riješiti pitanje udruživanja, ali se je gotovo isto toliko puta taj pokus izjalovio.

Izrabljivanje gospodarski slabih po bogatašima i poduzetnicima — to je ona neman, koja zadaje najviše briga svima onima, kojima je dobrobit širokih slojeva naroda na srcu. Tu neman treba uništiti. To su već mnogi pokušali, pa mislite li, da su oni tomu zmaju ma i jedan jedini zub izbili? Nipošto! Nasuprot čini se, da su mu životnu snagu povećali i ojačali te sve ljude osvjedočili o tom, da je »izrabljivanje« onaj vječni temeljni zakon, oko kojega se čitavo ljudsko društvo kreće.

Mislilo se, da je ta neman iztrebljena, još danas možemo ju svagdje naći. Treba kle udariti drugim putem! I doista nelici radnici ročdelski pokušali su to i znavajući umjeće samopomoći pošlo je za rukom nevolji i siromaštvu vrata oje kuće zatvoriti.

Koncem god. 1843. jednoga oblačnoga, mornoga i hladnoga dana, kakvoga baš ko ne voli — dana, kakvih ima u mjeu studenom, kada dnevnog bjelila neje, a sunce napušta naprezanje da svjetli, stade se nekoliko siromašnih nezaposlenih dnih tkalaca, koji malo da nisu već vojili. Sastadoše se, da vijećaju o tom, im je činiti, da se izbave iz nevolje. orničari imadu novaca, trgovci skladišta; što mogu oni jadnici bez toga dvoga očeti? Bili tražili zaklonište u kojem otištu? To bi značilo odvisnost i nebodu! Bili se kuda izselili? To bi znao udariti kaznu izgona za zločinstvo, što u siromaštvu rodjeni. Što dakle da čine? ni odlučiše borbu za život na oj vlastiti račun započeti. Oni lučiše, koliko im bude moguće, da sami stanu trgovci, tvorničari, novčari: bez ustva, bez znanja i bez novaca odlučiše postati trgovci i proizvodnici.

Dvanajstorica tih tkalaca obvezaše se laćivati na tjedan 2 penca (20 filira) po vi — svota, za koju nisu znali, od kuda ju namaknu. Nakon 52 uplata nisu li u svojoj blagajni ni toliko novaca, kupe jednu vreću zobi; a danas su ti romašni ljudi« vlasnici mlinova, skladišta robu i prodavaonica, u kojima godišnji žak u gotovom novcu broji 76000 livra rlina (po prilici 1,824.000 K); a utržak prodanu robu iznosio je prema zadnjem vrtgodišnjem izkazu* 19389 livra šter(po prilici 465.336 K) ili na tjedan 0 livra šterlina (po prilici 33.600 K).**

* To je bilo godine 1867.

** Jedna livra šterlina vrijedi po prilici 24 K; a livra ima 20 šilinga, a svaki šiling 12 penca. na penca je po prilici isto što i 10 fil.

Početak ročdelske udruge, koja prednjači svim engleskim udrugama, nalazimo u uzaludnom naprezanju nekih tkalaca za poboljšanjem njihove nadnice. Koncem god. 1843. bio je veoma razgranjen posao flanelnih tkanina, najznatnijih ročdelskih tvorničkih proizvoda. U takovim povoljnim prilikama htjedoše tkalački radnici, koji su onda bili baš tako slabo plaćeni kao i danas, zahtjevati od svojih poslodavaca povišenje nadnice. Ako ikada, a to je za cijelo sada zgodan čas — mislili su tkalci — da im poslodavci povise plaću. Tako su umovali radnici, a činilo se da su i poslodavci tako mislili. Gotovo svaki poslodavac, kome je ovo važno pitanje iznešeno bilo, izjavio se je pripravnim povisiti nadnicu uz uvjet, da to i ostali tvorničari učine. No kako da ishodiš sličnu privolu od ostalih tvorničara, kako da jednoga uvjeriš, da su i drugi pripravni plaću povisiti? Onako na papiru činila se stvar posve jednostavnom, ali u izvedbi — sve prije nego to!

Poslodavci ne povisuju baš rado plaću svojim radnicima, jer to može za njih kobno biti. Ali usprkos toga, da ovu stvar zgodno i čovječno udese, ponudile su veledušno jedno dvije tvrdke svojim radnicima povišenje nadnice za pokus, čekajući hoće li i ostale tvrdke njihov primjer slijediti. Za slučaj, da medju poslodavcima glede povišenja plaće ne dodje do sporazumka, biti će opet sve pri starom, te će se iznimno i na pokus povećane plaće opet sniziti.

Nakon toga održao je odbor radničkoga društva, koji je za tkalačke radnike tražio povišenje nadnice, vijećanje o sredstvima i putevima, kojim će do željenoga cilja doći. Osnova, što ju je odbor za tu stvar izradio nije bila baš odviše duhovita. Nakon držanih velikih govora, kako će se domovina spasiti, odlučilo se je obaći jednoga tvorničara za drugim i zatražiti od njega povišenje plaće. Za slučaj da koji tvorničar ne udovolji tom zahtjevu, imadu radnici dotične tvornice stupiti u štrajk i posao napustiti. Svaki drugi radnik, koji

je imao sreću, da ostane u poslu, morao je plaćati na tjedan po 2 penca, a od tako sakupljenoga novca uzdržavati će se štrajkaši. Ova osnova imala je svoju dobru stranu u tom, što je bila kratka i jasna. No kako je malo odziva našla ta osnova kod poslodavaca, još manje ga je našla kod samih radnika. Sasma je razumljivo, da skrbne žene siromašnih radnika nisu baš ljubezno promatrale tu osnovu, osobito onaj dio, koji govori o 2 penca. Ta već od prije imale iskustva o takvim stvarima, a nikada o tom ništa dobra čule nisu.

Sada je trebalo pristupiti k izvedbi osnove. Trebalo je izabrati odaslanstvo radnika, koje će poslodavcima iznjeti želje sveukupnoga radničtva. Ali to je vrlo škakljiva stvar! Ovakovi izabranici redovno su nastradali ili su za sav svoj život bili žigosani. Da si pogledamo ovakovu »deputaciju« iz bližega! (Nastavit će se).

Odgovori uredništva.

Hrvatska seljačka zadruga u Ž. *Pitanje:* Kako se iz priležećih platežnih naloga uviditi može, naloženo nam je, da platimo za kuću, koju smo lanjske godine od zadruge M. za 2400 K kupili, pristojbu od 103 K 70 f. Stoga Vas umoljavamo, da nam saopćite, jeli ta pristojba pravedno propisana ili ne, jer mi mislimo, da nam je previsoko odmjerena.

Nadalje propisana nam je pristojba u iznosu od 2 K u stalnoj svoti i u ime povišene pristojbe K 6, dakle ukupno K 8 za nebiljegovani iskaz kao podnesak i molbu. Stoga molimo, da nam saopćite, jesmo li po zakonu dužni tu pristojbu uplatiti, jer smo po poslovniku za hrv. seljačke zadruge upućeni, da smo za sve podneske i spise upravljene na javne oblasti i urede oprošteni od pristojba i biljegovina.

Odgovor: Što se prvoga platežnoga naloga tiče, to je stvar u redu. Za prenos nekretnina plaća se pristojba od 4·3% od vrijednosti tih nekretnina. Ako kupovnina odgovara vrijednosti nekretnina ili ako je od nje veća, onda se pristojba odmjeruje od te kupovnine; ako je pak kupovnina manja od vrijednosti nekretnina onda se pristojba odmiruje od vrijednosti nekretnina. Od iznosa K 2400 je 4·3% pristojba K 103·20, a ne K 103·70, dakle su Vam računali za 50 f više. Ako Vam se za 50 f isplati praviti utok, onda ga načinite, upravite ga na porezni ured u Vinkovcima i predajte ga bez biljega.

Glede drugoga platežnoga naloga, morali biste nam prije javiti kakav je to podnesak bio, za koji se sada od Vas traži da platite pristojbu i globu. Ako mislite, da je to bio podnesak, na koji ne treba dati biljega onda uložite utok kao gore. Nebi li svi utoci ništa koristili, onda posebnom molbom molite, da Vam se oprosti povišena pristojba. Pošto se mi sada nalazimo u tako zvanom »ex-lex« stanju, to Vam se ne može nametnuti nikakova globa.

Ako nije već prekasno izvolite nam poslati platežni nalog i označiti vrst dotičnoga podneska, pak ćemo Vam mi napraviti utok.

U buduće naznačite na platežnom nalogu kao i na inim odlukama što ih primate od javnih oblasti dan kada ste dotični podnesak primili.

Hrvatska seljačka zadruga u J. *Pitanje:* Koliko moramo platiti biljega, kad prijavljamo sudu, da su izabrana četiri nova člana u ravnateljstvo namjesto onih, koji su odstupili?

Odgovor: Na takav podnesak ide za svakoga člana ravnateljstva po 10 K, dakle kod Vas ukupno 40 K. Drugi posebni biljeg na molbu se ne plaća.

To je doduše velika nepravda, ali zakon je zakon pak mu se moramo pokoravati, dok tako propisuje.

Hrvatska seljačka zadruga u Z. *Pitanje:* Molimo za naputak, koje gnojivo treba da upotrebimo za raž, pšenicu i ječam, te za povrće, i kako da s njime postupamo?

Odgovor: Za gnojivo, koje želite pod zimske usjeve metati preporuča se, prema naravi Vašega zemljišta, i to:

Za raž . . . 250 kg. tomasove drozge
„ pšenicu } . 200 „ „ „ i
i ječam } . 100 „ kainita
„ povrće . . 600 „ kainita

odnosno kalijeva superfosfata, sve na 1 ral od 1600□°.

Tomasovu drozgu i kainit možete sijati kroz cielu zimu, čim se najme zemlja prilično smrzne, a najbolje još onda, kada ju lagana naslaga sniega pokrije. Sijati gnojivo možete malom lopaticom, u veličini obične čovječje šake. Učinite pokus i vidjeti ćete, uspjeh neće izostati!

Hrvatska seljačka zadruga u J. *Pitanje*: Lanjska bilanca slagala nam se podpuno, a sada najednoč imamo razliku od K 1999·70 koju uz najbolju volju nismo u stanju iznaći. Molimo za savjet i uputu!

Odgovor: Na Vaš upit, stavljen na hrvatsku poljodjelsku banku, nakon što je ista poslane joj knjige Vaše zadruge vještački pregledala i ispitala, ustanovljeno je sliedeće:

Upitna razlika potiče od uložaka i to:

Vaša blagajnička knjiga izkazuje ukupno ostatak na štednim uložcima	K 167.295·40
dočim imate u obje uložne knjige samo	„ 165.295 70
dakle u potonjima manje za	K 1.999·70
U blagajničkoj knjizi, kao što gore izkazasmo ima .	K 167.295·40
kod uglavničenja kamata pogriešiste manje u godini 1904. za	„ —·40
ukupno dakle . .	K 167.295 80
Nasuprot tomu knjige uložaka imaju	K 165.295 70
na str. 93. sbrojiste manje za	„ 2.000·—
„ „ 131. „ „ „	„ —·10
suglasno dakle kao gore .	K 167.295·80

Inače je Vaše knjigovodstvo čisto i bez svakog prigovora, te cijelo poslovanje Vaše zadruge i njene uprave zaslužuje svaku hvalu i priznanje, stoga primite bankin i naš srdačan pozdrav!

A. M. u S. *Pitanje:* Moj otac je umro pred pet godina, pak sam iza njega ostao ja jedini sin. No u gruntovnici je još pok otac upisan, pak pitam, što mi je uraditi, da dodjem u gruntovnicu ja, koji sve nekretnine doista posjedujem?

Odgovor: Ako je iza Vašega otca provedena ostavinska rasprava, onda je lako. Uzmite urudžbenu ispravu (ako je nemate, može se bez toga spis naći), pa ajte koji uredovni dan k sudu, a najbolje odmah k gruntovničaru, pa mu to recite i zahtjevajte, da se urudžbenica iza Vašega pok. otca u gruntovnici provede. Za to ne trebate ni filira platiti, jer se to po zakonu od 12. svibnja 1900. (zbor. br. 48—1900) mora ureda radi obaviti — dakle se ne plaćaju biljezi.

Ako pak još nije iza Vašeg pok. otca provedena ostavinska rasprava, onda morate ići k Vašem opć. bilježniku i reći mu, neka sastavi smrtovnicu, koju će predložiti sudu. Dalje će stvar sama po sebi ići.

Hrvatska seljačka zadruga u Golubincima u Sriemu
imade na prodaju **3000 metr. centi** (30 vagona) novog, 2 zdravog **kukuruza** okruglog i zubana. Cijene, a tako i uzorke te ubavjesti glede predaje daje **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

Hrvatska seljačka zadruga u D. Miholjcu imade veću količinu **djetelinskog sjemena** uzgojena od vlastitih zadrugara, uz skroz umjerene cijene.
Na upite stavlja kulantne ponude „**Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**"

Liepe i zdrave srijemske zobi trebamo jedno 5—6 vagona. One „Hrvatske seljačke zadruge" koje takovu od svojih članova sabrati mogu, neka nam ponude, sa uzorcima uz naznaku količine i najniže cijene, čim prije predlože.
Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće 4% i 4½%

hipotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mjesečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak ;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća :

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Mileniijskoj izložbi g. 1896

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao : **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sapuna

Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun"

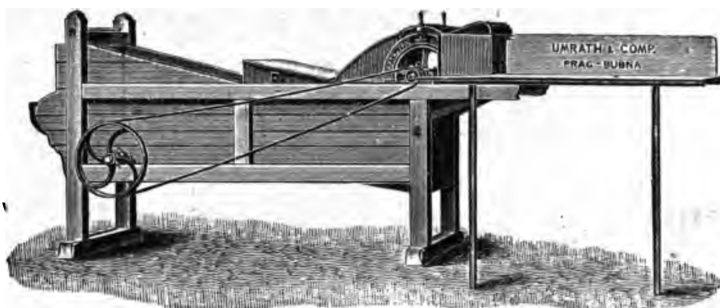
Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob. kr. glav. grada Zagreba

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

Sječkarnice,

najbolji strojevi za rezanje hrane neobhodno nužne svakom naprednom gospodaru.

Trieuri,

za čišćenje pšenice i raži. I ječam i zob mogu se istim čistiti, ako ne sadržava veće lećaste kukolji, je nenadkriljivi izum.

Strojevi za rezanje repe,

potrebni svakom, koji želi bez brige hraniti svoje blago.

Tezulja (vaga)

svake vrsti, počam od najmanje za kućanicu, pak decimalne i centimalne, u najsolidnijoj izradbi.

Sve uz tvorničke cijene i na odplatu, dočim uz gotov novac odobrava znatan popust samo

Aleksa Penić

Zagreb, Marovska ulica br. 24.

Glavno zastupstvo i tvorničko skladište gospodar. strojeva.

Trgovina željeznom robom, orudja i posudja.

Tiskara F. Bogovića, Zagreb, Preradovićev trg 4.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: **Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat,** zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

God. I. Zagreb, 30. studenoga 1905. Broj 2.

Poziv na pretplatu.

Prvi broj naših novina štampali smo u 6.000 primjeraka i razaslali širom naše domovine. Neki nam ga vratiše, neki ga opet zadržaše. Onu gospodu, koja su zadržala prvi broj „Hrvatskoga udrugara“ i kojima evo šaljemo i drugi, umoljavamo, da pošalju ***1 krunu*** *u ime pretplate za čitavu godinu, izravno na blagajnu Hrvatske poljodjelske banke, da uzmognemo urediti nakladu. Ujedno molimo naše pretplatnike, da list preporuče svojim prijateljima i znancima i da mu tako pribave što širi krug čitatelja, ne bi li se i u nas jednom pobudio misao i mar za udrugarstvo, koje je drugim narodima već toliko znatnih koristi donjelo.*

Napose molimo sve hrvatske seljačke zadruge, da nastoje oko toga, da svaki udrugar bude i pretplatnikom naših novina, jer će seljačke zadruge samo onda donjeti narodu koristi, ako bude svaki član prožet udrugarskim duhom. Broj listova, koliko pojedina zadruga za svoje udrugare treba, neka nam se smjesta javi.

Napokon upozorujemo sve hrv. seljačke zadruge, da svaka od njih mora držati po jedan primjerak naših novina kao službeni primjerak. Hrv. poljodjelska banka će odsele sve svoje okružnice priopćavati putem našeg glasila, pak je od potrebe, da jedan broj „Hrvatskog udrugara“ bude uvjek u prostorijama seljačke zadruge, gdje će se redom pohranjivati.

Uredničtvo „Hrvatskog Udrugara“.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Pošto se primiče konac godine, upozoruju se ozbiljno sve zadruge, da započmu umah sa svim predradnjama za godišnji zaključak knjiga, tako, da se isti uzmogne što prije i bez neprilika provesti. U koliko ne bi bile možda zadružne knjige, spisi i isprave u koje zadruge propisno prema poslovniku osnovane i vodjene, pozivamo ovime sve takove zadruge, da sve to najpomnije prema odnosnim ustanovama poslovnika urede. Prije svega neka temeljito pregledaju i potpuno urede blagajničku knjigu, pazeći navlastito, da je sve u njoj točno provedeno i da je svaka svota unesena pod pripadni naslov (rubriku) kamo spada. Svaku stranu treba zbrojiti, sigurnosti radi, po dva puta.

Na 31. prosinca, nakon što je u blagajni sve, što u ovu godinu spada, provedeno, pregledano i točno zbrojeno, neka se konačne zaključne svote svih rubrika prepišu u odnosne rubrike na izresku iz blagajničke knjige, koji će banka u tu svrhu zadrugama razaslati. Ujedno neka se zabilježi na tom izresku točan broj članova zadruge na 31. prosinca.

Ovaj izrezak imadu sve zadruge najkasnije do 5. siječnja b. g. nefaljeno banci dostaviti.

Zatim treba prirediti sve potrebne iskaze i priloge razmjeri glasom poslovnika:

1) iskaz o stanju zajmova koncem god. 1905., tečajem godine otplaćenih svota i uplaćenih kamata (obrazac g.);

2) iskaz o stanju uložaka koncem god. 1905., tečajem godine povraćenih svota i isplaćenih kamata (obrazac h.);

3) iskaz prenosnih kamata, koje je zadruga primila na račun dojduće godine 1906. (obrazac i.);

4) iskaz do konca godine 1905. dospjelih ali neuplaćenih kamata (obrazac k.);

5) iskaz prometa, te konačno

6) sam zaključni račun t. j. račun razmjere i račun dobitka i gubitka. Ovaj zaključni račun, nakon što je potpisan po predsjedniku i blagajniku zadruge, treba predložiti nadzornom odboru, koji ga mora točno i savjesno ispitati i onda potpisati, jer je on zanj odgovoran članovima zadruge kao i trg. sudu.

Pošto će naši nadzornici na licu mjesta pregledati i ispitati zaključne račune svih naših zadruga, umoljavaju se zadruge, da ne šalju banci knjiga radi sastava razmjere, a niti razmjeru samu radi ispitanja i ispravaka, nego neka sve prirede i onda čekaju dok nadzornik dodje te njemu čitavi zaključak predlože.

Nikoja zadruga ne smije držati glavne skupštine, dok joj ispravnost razmjere ne bude po našem nadzorniku potvrdjena.

Kad bude razmjera po našem nadzorniku odobrena, neka ju blagajnik bezodvlačno nadopuni još sa:

potpisom ravnateljstva (obrazac V. a.);
poslovnim izvješćem („ „ c.);
i izvješćem nadzornog odbora („ „ e.),

a onda neka predsjednik zadruge ili njegov zamjenik umah — najdalje u mjesecu svibnju — sazove javnim oglasom na način, koji je u mjestu uobičajen, redovitu glavnu skupštinu i to barem 10 dana prije no što se ima skupština držati.

Po glavnoj skupštini odobren zaključni račun obložen sa zapisnikom o skupštini te sa svim ovdje spomenutim prilozima glasom poslovnika — neka zadruga bezodvlačno dostavi banci; istodobno neka podnese trgovačkom sudu:

1) račun razmjere i račun dobitka i gubitka; te

2) zapisnik skupštine. Odnosni podnesak ne treba biljegovati, nego neka se na čelu napiše: — u smislu toč. c.) tarif. članka 12/79 pristojbene tarife ureda radi prosto od biljega.

Statističkom uredu neka zadruge takodjer umah ispune i odašalju sve zahtijevane podatke na uredskim tiskanicama, što ih od istog ureda u tu svrhu dobiju.

U ZAGREBU, 21. studenoga 1905.

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA
dioničarsko društvo.

Neograničeno jamstvo.

Poznato vam je svima, da su sve hrvatske seljačke udruge, koje stoje u svezi sa hrvatskom poljodjelskom bankom kao svojom maticom, osnovane na temelju neograničenoga jamstva. Kod ovakovih udruga jamči svaki član sa cijelim svojim imetkom za obveze udruge, kojoj je članom Zato se neki ljudi toga neograničenoga jamstva boje, te se samo radi toga ustručavaju pristupiti u udruge kao članovi, dok s druge strane protivnici i neprijatelji udrugarstva — a to su oni, kojima udrugarstvo štetu nanosi i koji bi voljeli našega seljaka vidjeti i nadalje nemoćna i slaba — upotrebljuju neograničeno jamstvo kao plašilo i njime plaše seljački puk.

Ajde dakle, da se mi malo s tim pitanjem pozabavimo! Hoćemo li na ovo pitanje valjano odgovoriti, onda ga moramo — kao svako drugo pitanje, koje se tiče udrugarstva — promotriti sa dva gledišta. Jednom sa gledišta gospodarskoga, a onda sa gledišta ćudorednoga.

Sa gospodarskoga stanovišta je neo-

graničeno jamstvo u udrugama upravo potrebno. Da uzmogne seljačka udruga svojim članovima podjeljivati zajmove, treba ona sama novaca, a da ona dobije novaca mora svome vjerovniku pružiti sigurnost, da će mu novac biti povraćen. Pošto pak seljačke udruge broje razmjerno malo članova, a i ti su većim dijelom t. zv. „manji gospodari" to da sigurnost udruge bude čvrsta treba, da svi cijelim svojim imetkom za obveze udruge jamče.

Ta svima vam je za cijelo poznato, da onaj, koji ima više vrijednosti, može i veći zajam dobiti, ili drugima riječima: što ćeš veću sigurnost pružiti, to ćeš lakše, više i uz povoljnije uvjete vjeresiju dobiti.

Kod svakog novčanoga zavoda — a to su u neku ruku i seljačke udruge — mora se paziti ne samo na sigurnost članova, nego i na sigurnost vjerovnika. Glavno je načelo kod seljačkih udruga, da se poslovanje istih steže na što manji prostor: na jednu općinu ili jednu župu. Jedino ako se članovi medjusobno dobro u dušu poznavaju, kako to biva medju ljudima jedne župe, jednoga sela, moguće je da se razvije pravi udružni duh. Jedino tako je moguće, da udruge ispunjaju svoju zadaću, koju im je vršiti i gledom na gospodarsku i gledom na ćudorednu stranu članova. Sigurnost udruge nalaže, da se novac pozajmljuje samo onomu članu, koji zaslužuje vjeresije i koji je kadar dug povratiti; ćudoredno pak djelovanje udruge zahtjeva, da se novac daje samo vrijednim članovima u dozvoljene svrhe. Jedno i drugo pak može se prosuditi ako je djelovanje udruge ograničeno na jedno mjesto. K tome još dolazi okolnost, da su seljačke udruge za to tuj, da budu na ruku i pomoć seljacima, pak zato moraju svakom seljaku biti lahko pristupne — moraju mu biti blize. Ali ako smo djelovanje udruge ograničili na manji prostor, onda je naravna posljedica, da će i manje članova biti. To je i dobro već radi lakše i jednostavnije uprave. Dakle, s jedne strane članova ima razmjerno malo, a i ti su tako zvani mali gospodari, a neki baš siromašni, dok s druge strane treba pružiti vjerovnicima udruge sigurnost, pak zato je nužni uvjet za opstanak udruge, da udrugari neograničeno jamče.

Da je tome tako, nalazimo najbolji dokaz u činjenici, da su one udruge, koje su uvele ograničeno jamstvo (t. j. svaki član jamči samo do stanovitoga iznosa za obveze udruge), morale svoj djelokrug prostorno znatno proširiti, a preduvjet obstanka ovakove udruge bio je što veći broj članova. To je ali zlo, jer jedno ne poznaš ljude, s kojimi imaš posla, a drugo uprava ovakove udruge je veća, zamršenija i zato skuplja, jer treba činovnike plaćati, a treće kod takovih udruga mora se uvesti znatno veći poslovni dio (do 100 K i više).

Neograničeno jamstvo je nadalje već zato potrebno, da se zapreče u udrugi vratolomni poslovi i lakoumno gospodarenje. I oni udrugari, koji u svojim rukama imadu upravu udruge jamče solidarno i neograničeno za obveze udruge, dok s druge strane ne imaju za sebe neposredno nikakovu korist očekivati. Makar poslovi udruge kako mu drago dobro uspjevali i napredovali, nemaju niti udrugari niti članovi ravnateljstva nikakove neposredne koristi odatle očekivati. Velim neposredne, jer se u udrugi ne dijele dividende, ne dijeli se dobitak medju članove, niti se za obavljanje službe daje nagrada (osim neznatna nagrada blagajniku), već se cijeli čisti dobitak prinosi u pričuvnu glavnicu. Prema tome neograničeno jamstvo nalaže upravi udruge najveću opreznost, kojoj će se tim laglje moći udovoljiti, pošto ovdje nema težnje za dobitkom, niti gramze za osobnom koristi, što su baš jedina poticala na lakoumno poslovanje i vratolomne špekulacije.

Kad bi u seljačkim udrugama bilo samo ograničeno jamstvo, onda bi bilo kud-

i kamo više bojazni, da će udruga propasti Kako rekoh kod takovih udruga je uprava skuplja te se mora davati nagrada onima, koji udrugom upravljaju, a ta se odmjeruje prema čistom dobitku. Za to će ovi gledati, da što veći čisti dobitak isprešaju i ne će se žacati praviti kojekakve poslove, a špekulacija uvući će se u udruge, koja će za ćudoredno djelovanje udruga biti ubitačna. Onda pomisao, da u najgorem slučaju ne možeš puno — barem ne sve — izgubiti, učiniti će upravnike udruge lakoumnima.

Promotrimo li pritanje potrebe neograničenoga jamstva sa ćudoredne strane moramo i tuj doći do zaključka, da je neograničeno jamstvo neophodna potreba i najčvršći stup, na kom počivaju seljačke udruge Rajfajzenovoga načela. Podloga ovakovih udruga je kršćanska vjera. Mi svi smo po Kristovoj nauci braća i djeca jednoga otca. Medju nama mora vladati isti onaj duh, koji vlada medju rodjenom braćom. A hoće li koji od vas videći svoga brata u nevolji, u koju je slučajno ili nesrećom zapao, zatvoriti mu svoje srce i svoja vrata?! Vi ćete sami na to odgovoriti, da ne će, ako je pošten čovjek. Tako je. A mi smo svi braća u Kristu i zato lijepo veli sv. Ivan apoštol: »Kako možeš Boga ljubiti, kojega ne vidiš, kada ne ljubiš svoga brata, kojega vidiš!?« A znate li koja je prva i glavna zapovjed božja? »Ljubi Boga nade sve, a bližnjega svoga, kao samoga sebe«. No hoćeš li ljubiti bližnjega svoga, moraš nešto činiti, ta ljubav mora biti djelotvorna, ona mora naći izraza u tvojim djelanjima. Sjediti u zapećku i govoriti: »ja ljubim bližnjega svoga« ne znači ništa. To je lahko! Činit moraš dobro, djelo i time ćeš dokazati, da slušaš božje zapovjedi, a činiti ih moraš onome, koji tvoje pomoći najviše treba. Imaj uvjek na pameti Kristove riječi: »Štogod učiniste zadnjemu moje braće, meni učiniste«.

K tome evo ti prilike u seljačkim udrugama. Tu se ne traži od tebe nikakova milostinja, ne trebaš nikome ništa pokloniti, već stavi samo svoju imovinu u službu svoga bližnjega. Ta to je najmanje što se od tebe tražiti može. To se tiče naročito imućnijih, koji ne trebaju pomoći udruge. Sama činjenica, da on sa svojim imetkom jamči za obveze udruge i time diže vjeresiju njenu i olakša potrebnima da lakše i jeftinije mogu doći do nužnog novca, čini ga dionikom dobroga djela. Neograničenim jamstvom postizava se sloga i ljubav medju udrugarima — jer tamo stoje svi za jednoga i jedan za sve. Neograničeno jamstvo je most, koji spaja bogca sa gavanom, ono je sredstvo, koje izgladjuje opreke ljudi.

Siromah sa zahvalnošću i privrženošću gleda imućnijega, koji mu je pomagao, dok se ovaj opet raduje, da je sudjelovao kod dobrog djela. U kratko ono stvara uži i jači vez prijateljstva i ljubavi izmedju udrugara. I doista pokazalo se je, da je, gdjegod se je pojavila seljačka udruga s neograničenim jamstvom i gdje su ljudi znali zadaći udruge udovoljiti, zavladala medju tamošnjim stanovnicima ljubav, sloga, medjusobno povjerenje i štovanje, zadovoljstvo i sreća, jer neograničeno jamstvo čini te svi udrugari tvore kao jednu obitelj.

Dakle, da uzmognu seljačke udruge postizavati onu ćudorednu svrhu, koja im je namjenjena, treba da su osnovane na neograničenom jamstvu.

Kad smo uvidili, da je neograničeno jamstvo neophodno potrebito za seljačke udruge, ajde, da pogledamo, je li to neograničeno jamstvo zbilja tako strašno, te bi se ga morali bojati.

Kod toga moramo imati pred očima čitavu upravu udruge, te dužnosti, koje zakon i pravila udrugama nalažu. Ako to dobro promotrimo, vidjeti ćemo, da udruga može zajmove podjeljivati samo svojim članovima. Te članove ona u dušu pozna, jer je ograničena na jedno mjesto ili jednu župu, pak zato ne će lje pozajmljivati novac

onomu, za koga zna, da je nemaran i nevaljan i da ne može dug vratiti. Zajam može udruga podijeliti samo do onog najvišega iznosa, koji odredi glavna skupština — dakle sami udrugari prigodom osnutka udruge u pravilima. Za svaki zajam mora biti dana sigurnost bilo valjanim jamcima, bilo uknjižbom prava zaloga na dužnikove nekretnine. Već ovi oprezi, ako se obdržavaju, čine mogućnost kakove štete po udrugu gotovo isključenom. Ako se ljudi ne će držati pravila — e onda je nešto drugo, onda bi udruga mogla po zlu proći. No i tome se je pomoglo. Uprava udruge je besplatna t. j. predsjednik udruge, članovi ravnateljstva i nadzornoga odbora ne dobivaju za obavljanje svoje službe nikakove nagrade ni plaće. Službe su začastne, pak zato u upravu dolaze vrijedni i ozbiljni ljudi, koji ne idu za osobnom svojom koristi. Ovi će točno i zdušno ispitati sve, prije nego se upuste u kakav posao, oni će si dobro pogledati onoga, koji od njih zajam traži, pa će ga dati samo onom, za kojega su osvjedočeni da je vrijedan i čestit čovjek. K svemu tome dolazi još nadzor uprave društvene. Nadzorni odbor u prvom redu prosudjuje poslovanje udruge, a matica udruga (kod nas hrv. poljodjelska banka) pregledava svake godine po jedan put po posebnim svojim činovnicima, da li udruga radi onako kako treba, a osim toga ona je već po svom odnošaju naprama udrugama uvjek obavještena o poslovanju i uredjenju udruge. Napokon glavna skupština takodjer ispituje i nadzire upravu udruge. To su sve oprezi, da ne mogu biti bolji, pak ako je uprava nevaljana, nadzorni odbor nemaran, a glavna skupština nesposobna, da stvari konačno uredi, onda su udrugari sami krivi propasti udruge, i pravo je da trpe. No do toga će rjetko doći. Pripomenemo li još, da su upravni troškovi udruge vrlo neznatni i da se sakuplja od čitavoga čistoga dobitka pričuvna glavnica, koja služi za pokriće mogućih šteta, onda možemo sa velikom vjerojatnošću — gotovo sa sigurnošću — ustvrditi, da je uz dobru upravu upravo nemoguće da dodje do toga, te bi pojedini udrugari iz svoga džepa morali naknadjivati gubitke udruge.

Udrugari jamče neograničeno samo za obveze svoje udruge, a za drugo ne. Ako bi se desio slučaj, da udrugar, kojemu je udruga dala zajam, ne može ovaj povratiti i da se on od njega nikako ne može utjerati, onda su dužni jamci, da za-nj dug plate. Kad bi bio slučaj, da se niti od jamaca ne može to utjerati, onda se taj manjak mora naknaditi iz pričuvne glavnice. Ako ta ne bi dosegla, onda tek moraju pojedini udrugari segnuti u svoj džep i svi skupa taj dug isplatiti. Koliko je za to vjerojatnosti i koliko bi na pojedinoga udrugara došlo da plati — prosudite sami.

A na koncu, da vas još upitam jedno! Recimo da je u seljačkim udrugama uvedeno ograničeno jamstvo, bili koji od vas u udrugu pristupio, kad bi bio siguran, da će udruga propasti, a on morati iz svoga džepa platiti iznos, za koji je jamstvo preuzeo? Ne bi i sto puta ne bi! Jer u sigurnoj predmijevi, da će tko izgubiti cijeli svoj imetak ne će nitko pristupiti u udrugu sa neograničenim jamstvom, baš kao što u sigurnoj predmjevi, da će izgubiti cijeli svoj imetak ne će nitko pristupiti u udrugu sa neograničenim jamstvom Ako pak nema bojazni, ili ako bar nema vjerojatnosti, da će udruga nastradati, onda može svatko baš tako jamčiti sa dijelom svoga imutka kao i sa cijelim svojim imutkom.

Anketa od 16. rujna 1905. proti zakonskoj osnovi o udrugama.

Sada se je prešlo redom na pojedina pitanja, kako ih je stavilo gospodarsko društvo, te je napokon stvorena slijedeća rezolucija:

Zadrugarstvo ima u prvom redu taj zadatak. da t. zv. male ljude poduči u tom pravcu, da o svom dobru i napretku zrelo razmišljaju; dalje, da im omogući, da u zajednici izvršuju i ono, što pojedinačno ne bi mogli, — čime im se diže samopouzdanje, — pa da tako naoružani mogu izdržati utakmicu velikog kapitala.

Zato se i veli da zadruge dižu t. zv. male ljude ćudoredno i gospodarski.

Taj glavni zadatak zadruge mora imati pred očima i zakonodavac, pa ga nikakvi drugi obziri ne smiju navesti, da ga iz vida pusti.

Medjutim predležeća zakonska osnova od dra. Franje Nadja ne samo da ne ide za tim, da se izvrši ovaj glavni zadatak zadruge, nego sadržaje i neke ustanove, koje preče izvršenje toga glavnog zadatka.

Velika pogriješka ove zak. osnove jeste ponajprije ta, što se njome hoće da ustanovljuje sve do sitnice, pa i ono, što ne bi trebale ni glavne skupštine riješavati, nego bi se to moglo mirne duše obzirom na razne prilike u raznim krajevima prepustiti na riješenje dotičnim ravnateljstvima. Najveća je pogriješka zakonske osnove ta, što vlasti suca, i to kotarskog suca, prepušta, da on prosudjuje, da li je koja zadruga vrijedna, da se tim imenom naziva, što prosudjuje, da li štatutom nisu povrijedili opći javni interes, a kod zadruga, koje postoje, može ih i razriješiti, ako je povrijedjen opći javni interes, u kratko, što sudac ima da prosudjuje u šustinu rada zadruga.

Miješanje sudova u rad zadruga po ovoj osnovi toliki je, da se može mirne duše govoriti o tome, da je zadrugarstvo sniženo na dozvoljene obrte, i ako sastavljač osnove u obrazložonju iste to poriče.

Da u zadrugama, gdje najniži sudovi prosudjuju, da li su osnivači dostojni, da budu zadrugari, gdje oni utiču i na izbor članova ravnateljstva i nadzornog odbora, gdje oni mogu, kad god hoće dignuti upravni i nadzorni odbor, o samoupravi i o podizanju samopouzdanja, ne može biti ni govora, razumije se samo po sebi.

A da ova zakonska osnova ide za tim, da t. zv. malim ljudima, okupljenim u svojim zadrugama, otešča i onako mučnu borbu sa velikim kapitalom, vidi se iz slijedećega.

Pretstavnike velikog kapitala vidimo donekle i u današnjim dioničarskim društvima. Po sadanjem zakonu, podjednako su se, prilično slobodno, kretala dionička društva, kao i pretstavnici t. zv. malih ljudi: zadruge.

Nova ova zakonska osnova veže zadrugu u njenom radu, na svima poljima, dočim se dioničarska društva mogu slobodno razvijati kao i dosada. To znači drugima riečima: vezati malom čovjeku i ruke i noge, pa ga onda izvesti u borbu sa do zuba naoružanim, slobodnim, velikim kapitalom. Jasno je, da će u toj borbi podleći t. zv. mali čovjek.

Da ova zak. osnova nije pošla pravim putem, vidi se i iz toga, što ovakog zakona, koji bi zadrugarstvo tako ograničavao, nema ni jedna zemlja u prosvjetljenom svjetu.

Eto Austrije, Njemačke, tih uzornih zemalja za vjeresijsko seljačko zadrugarstvo, od kojih smo mi današnji naš trgovački zakon tako reći prepisali. Tamo su dioničarska društva vezana na dozvolu, a zadruge ne trebaju te dozvole. Kod nas se eto uprav protivno smjera. Nešto slično postoji danas u Bosni Hercegovini. Tamo su i dioničarska društva i zadruge vezane na dozvolu, jednakom se barem mjerom mjeri i velikom kapitalu i t. zv. malim ljudima ali zato se tamo zadruge ni ne razvijaju, a ni dioničarskim društvima ne cvatu ruže.

No valjda niko ne će htjeti da presadi u jednoj ustavnoj državi ustanove, koje vladaju u Bosni i Hercegovini.

Kad se sve ovo zna i nehotice se čovjek mora da zapita, koji su razlozi naveli sastavljača ove osnove da steže u okove, pa tako da ubija i zatire ono, što treba da diže i uskrisuje. Odgovor na to

pitanje daje nam on sam u svome obrazloženju te osnove, gdje veli u prvom redu, da su se u zemljama krune sv. Stjepana kao nigdje na svjetu, zadrugom koristili sumnjivi ljudi u svoje lične svrhe. Zato to treba odstraniti iz zadruga. Istina je da toga kod nas ima, no to je posljedica naše opće privredne slabosti, jer samo na bolesnom tijelu rastu što kakve gljive i lišajevi.

Glavni je zadatak baš zadruga da i te bolesti liječi. No ovom zak. osnovom preporučeni lijek nije lijek nego ubijstvo, jer stvara širom šikani vrata, a ne postizava cilja.

Naredjenja §§. 17., 23., 24. i 79. dovoljna su da zakrče put u zadrugu, i tima sumnjivim ljudima.

Prema spomenutom obrazloženju ove osnove nužno je bilo zadrugarstvo tako ograničavati nadalje i zato, da se s prieči narodnosni i socijalistički pokret pod imenom zadruge.

Ovdje dakle sastavljača osnove nisu rukovodili probitci zadrugarstva, već pitanja političke prirode.

Poznata je činjenica, da jedan zakon, koji ima drugu težnju, nego što ju je istakao promaši cilj.

Kod zadrugarstva je to po gotovo slučaj. Državna vlast i zakonodavstvo ne mogu doduše zadrugarstvo Bog zna kako unapredititi ako manjka sukromna pobuda ali ga mogu oštetiti nezgodnim mjerama, naročito onima, koje ograničavaju sukromnu pobudu.

Zadrugarstvo ima svoj istaknuti zadatak, kako smo ga uvodno opisali.

Sve drugo što ne spada u okvir toga zadatka, kao što su n. pr. i pitanja dnevne politike, ne podnosi zadrugarstvo.

Iskusni zadrugari na čisto su već s time, da bi svoju zadrugarsku organizaciju upropastili, ako bi joj dali političku primjesu.

I stoga neprijatelji jednoga naroda mogu samo željeti, da ovaj svoju zadružnu organizaciju natruni sa pitanjima dnevne politike, jer mogu biti sigurni, da će joj biti brzo kraj.

Povjest razvitka zadrugarstva u raznim zemljama, dakle stečeno iskustvo, uči nas, da zadrugarstvo može i smije da služi samo svome istaknutom zadatku, t. j. ćudorednom i gospodarskom unapredjenju t. zv. manjih ljudi. Da navedemo tome i primjere.

U zadrugarskom pogledu najnaprednije su države: Engleska i Njemačka. Pa da vidimo kako se je zadrugarstvo u ovim zemljama razvijalo. Za razvitak zadrugarstva u Engleskoj ide zasluga t. zv. Roćdelske pionire. Nekoliko tkalačkih radnika u selu Roćdelu udružilo se bilo i omalovažavani od državne vlasti, a suzbijani po velikom kopitalu uspjeli su da podignu temelj tako veličanstvenoj zadružnoj zgradi Engleske.

U Njemačkoj polagao je osnove zadružnoj zgradi Šulce-Delić, taj po drž. vlastima progonjeni demagog, a s druge strane radio je opet od drž. vlastih skroz omalovažani Rajfajzen. Prema ovome pokretu držale su se drž. vlasti ispočetka sumnjičavo, poslje su bile nepristrane, a na koncu pristale su uz pokret.

I u Engleskoj i u Njemačkoj je zadrugarstvo dakle djelo sukromne pobude.

Da vidimo kako je bilo sa zadrugarstvom ondje, gdje ga je htjela država da iskoristi u političke ciljeve. U tome nam najbolji dokaz pruža Franceska. Napoleon III. htjeo se je ovom ustanovom koristiti u političke ciljeve, i zato je, osnovao društvo „Prince imperijal". U istu su pogrešku pali za vremena republike Leon Say, Casimir Perier — otac i Jules Simon svojim kasama „du credit au travail".

Nu sve te organizacije nisu bile duga vieka, jer im danas nema ni traga ni glasa, dočim Englezi i Njemci sa ponosom gledaju na djela siromašnih Roćdelskih pijonira kao i Šulce-Delića i Rajfajzena.

Ovim smo primjerom htjeli da dokažemo, da zadrugarstvo može unapreditі

slobodna, sukromna pobuda, da ono ne podnosi političkih primjesa, i da se zadrugarsko zakonodavstvo ima da udešava bez obzira na pitanja dnevne politike, prema potrebama svakoga naroda.

Nu svakako je žalosno, da se ovako jedna ustanova kao što je zadruga mora da žrtvuje iz straha pred nacionalističkim ili socijalističkim pokretom i sa tako malo izgleda na uspjeh. Naše je u ostalom nemjerodavno mišljenje, da bi te struje sve ako bi izabrale taj zaobilazni put pa bi se prikupile u zadruge, to bezopasnije bilo, jer bi izgubile svoje oštrine zauzeti ozbiljnim radom. Mnogo su svakako opasnije take struje, ako se bace na sokak, na neplodno zemljište, pa se budu vrzle po čoškovima, bircuzima, suvačama i t. d.

Za dokaz tome neka služi nam agrarni socijalizam, koji se kod nas povremeno javlja sa velikim potresima.

Pogledajmo s druge strane Englesku, gdje ima na svjetu razmjerno najveći broj beskućnika. Tamo socijalizam ne zadaje briga, ali zato je ondje svaki radnik član koje zadruge.

U Francuskoj se opaža veliki upliv zadružnih načela na razvijanje socijalizma.

Pretstavnik socijalističkih francuskih zadruga L. Helies izrekao je ove značajne rieči na prošlogodišnjem zadrugarskom kongresu u Budimpešti.

„Stavili smo sebi za zadaću, da se vlastitom snagom i radom uspnemo uz socijalne stepenice. Zadružni pokret je u nas taki da u samom Parizu broji oko 100.000 članova, koji nijednoj političkoj partiji ne pripadaju. Mi smo prije svega zadrugari.“

Zaista bi bila sreća i po našu državu da pretstavnici i naših socijalista tako govore.

No može li za njih imati privlačne snage taka zadruga, gdje po najnovijoj zak. osnovi najniži sud riešava da li su u opće dostojni da zadrugu osnuju, a osim toga ima utjecaja i kod postavljanja članova upravnog i nadzornog odbora, a može i te odbore da digne sa službe kad to za dobro nadje i to na osnovu svoje vlasti.

Kad obrazloženje ove zakonske osnove govori o nacionalističkim agitacijama koje ovim zakonom spriečiti valja, pada nam na um Savez kreditnih zadruga u Austriji, gdje pored Njemaca sjede mirno Česi i Slovenci u jednom savezu. A pada nam na pamet i ta činjenica, da kad su Madjari krajem prošle godine počeli da osnivaju opći savez zadruga za zemlje krune Sv. Stjepana, da su drage volje svoj pristanak tome savezu izjavili i pozvani predstavnici ostalih naroda u Ugarskoj i Hrvatskoj i Slavoniji. Da je u opće zadruga podesna za nacionalističke agitacije, ne bi ti slučajevi nastupili. Ali eto baš iz toga vidimo da zadrugarstvo nastale opreke odstranjuje da svuda zbližuje i da su zadrugarski stručnjaci čisto drugoga mišljenja nego sastavljač ove osnove i u pogledu tih nacionalističkih agitacija.

Oštre mjere ove zakonske osnove koje su kadre da onemoguće iz osnova zadrugarstvo ne opravdavaju dakle niti bojazni od socijalističke niti nacionalističke agitacije.

Kud je ova zakonska osnova stegla zadrugarstvo u okove, u kojima se razvijati ne može, tud mu opet s druge strane ne pruža upravo nikakovih pogodnosti. Uzima se od zadrugarstva sve, a ne daje mu se ništa. U svima civilizovanim državama šara zemaljskog uživa naročito seljačko vjeresijsko zadrugarstvo velike pogodnosti kod oprosta od poreza i biljegovine, a mnoge ih države posve opraštaju od poreza i biljega. Mnoge države idu i dalje, pa pomažu seljačko zadrugarstvo, davanjem bezkamatnih ili jeftinih zajmova.

Nijedne od tih pogodnosti nema naše seljačko zadrugarstvo sa neograničenim jamstvom. Kod sudbene protokolacije naše jedne zadruge Rajfajzenove sisteme izda se n. pr. samo na biljege oko K 120·—.

Naše zadruge počimaju raditi sa malim

brojem zadrugara, pa kod mnogih zadruga nisu uplaćeni udjeli dosta ni za kupovinu biljega. Taj teret se teško kod nas osjeća i to tim težje, što se sa istim troškom može da protokolira i najveće dioničarsko društvo sa milijunima dioničarskog kapitala.

Mi dakle kod osnivanja dajemo državi u biljezima u mnogim slučajevima cio naš osnovni kapital, dočim kapitalistička preduzeća ne doprinašaju ni hiljaditi dio svoje dioničarske glavnice.

Kod biljegovanja knjiga za zadruge biljegovni zakon naš je nepovoljniji s razmjerno, nego za kapitalistička društva, dočim je kod ostalih podnesaka kao i kod plaćanja poreza izjednačena kapitalističkim društvima.

Istina je doduše, da kod nas postoji jedna vrst vjeresijskih udruga sa ograničenim jamstvom, koje su pod državnim nadzorom i uživaju po zak. čl. 23. od godine 1898. oprost od plaćanja poreza i biljega. To su kapitalistička udruženja, jer im udjeli zadrugara iznašaju 50 K.

No tu bi nam se moglo možda prigovoriti zašto i mi ne stupimo pod okrilje spomenutog zakona ako želimo uživati sve te pogodnosti.

(Nastavit će se.)

Hipotekarni zajmovi.

Svakomu je udrugaru poznato, da je zadatak seljačkih udruga pružati svojim članovima manje zajmove uz otplatu na kratke rokove, a najviše na pet godina. Davati veće i na dugogodišnje otplate, zajmove nije svrha udruge. Ova bi se u tom slučaju morala jako zadužiti, jer su joj vlastita sredstva slaba.

Recimo da udruga broji 100 članova. Ako neki od ovih traže zajmove i veće od 600 K — a svi članovi imaju pravo na zajam — morala bi se udruga zadužiti najmanje za K 60.000 do K 80.000 a i mnogo više.

To pak ne smije biti. To ne bi bila više udruga, već obična štediona. Svaki novčani zavod žacao bi se raditi sa ovoliko zaduženom udrugom. A i bolji gospodari žacali bi se stupiti u ovakovu udrugu. Ona novčarima pruža samo onda sigurnost, ako je uzorno vodjena i ako rabi malo vjeresije.

S druge strane nije seljaku pomoženo, ako veći zajam mora vratiti u kratko vrijeme. Ovakovom udrugaru preporuča se, da uzme zajam uz uknjižbu na svoje nekretnine i to ili:

a) obični zajam uz otplatu prema mogućnosti i što se tiče vremena i što se tiče iznosa otplate, ili

b) zajam uz tako zvanu amortizaciju na 15, 20, 25 ili 30 godina.

Obični zajam treba takodjer otplatiti u stanovitom nizu godina.

Loš je gospodar, koji ostavlja učinjeni dug svojoj djeci, a da nije na nj nikada ništa otplatio. Imade nemarnih dužnika, koji vele: „što me briga, neka plate moja djeca“. Taj griješi proti sebi i proti svojoj djeci. Sebe vara, jer ne otplaćuje li, plaća uvjek isto kamate i za po prilici 15 godina platio je na kamatima toliko, koliko iznosi glavnica, a dug svedjer stoji, te ako poživi 30 godina od dana, kada je dug načinio, platio je dvaput na kamatima glavnicu, a nije otplatio duga. Svoju djecu vara, jer oni jadni moraju plaćati dug, a da nisu nikad vidili ni groša od posudjenih novaca. Koje čudo, da ta djeca kunu roditelje, što su im namrli — dug.

Bolje je vraćati dug po malo kako se može; a vjerujte može se. Ne ima čovjeka, koji si ne bi mogao koji groš otkinuti od usta i ostaviti ga na stranu.

Većina seljaka misli kada uzajmi od novčanoga zavoda novac, da ga mora vratiti na jedanput.

To bi naravno bilo teško, a i ne stoji, jer novčani zavodi primaju otplate i na malo, i po 20 kruna, a dakako i više.

Tko ne može smoći na jedan put 20 kruna za otplatu, neka stavi po malo na štednju u udrugu, dok se nabere ta svota. Donosi mu to i nešto kamata. Onda izvadi i isplaćuje. Kamati na dug bivaju otplatom sve manji, a čim manji kamati, može sve veću svotu upotrebiti na otplatu. Ovako razumno radeći za nekoliko godina riješio si se duga, tog doista zločestog druga.

Ovakovi zajmovi dobivaju se uz $6^1/_2$ do 7% kamate.

Druga vrst hipotekarnoga zajma je tako zvani amortizacioni zajam

On se od običnog zajma razlikuje u toliko, što se dužnik obvezuje, da će u stanovitom nizu (15, 20, 25 ili 30) godina uz kamate otplaćivati i glavnicu.

Uzme li se zajam na kraće vrijeme, otplata je veća. Obratno, ako je uzet na dulje vremena, otplata je manja. Može se takav zajam dobiti i uz otplatu na 50 godina. To se nikomu ne savjetuje. Dosta je taj teret vući kroz 30 godina.

Ti se zajmovi plaćaju polugodišnje, pa si kod isplate zajma dužnik može odrediti u koje vrijeme želi da dospjeva platež. Nije seljaku svejedno, dolazila mu rata na svijećnicu ili o Ivanju. Svaki zna, kada je kadar plaćati.

Već prema broju godina, na koji je zajam uzet, iznosi otplata zajedno sa kamati po prilici 9%, 8%, 7% ili 6%.

Uzmimo netko uzajmi 1000 kruna na 15 godina pa ima platiti godišnje 9% na otplatu glavnice i kamata, to čini 90 kruna na godinu ili 45 kruna na pol godine. Od te svote pada na kamate oko 5%, a oko 4% ide na otplatu.

Ovih 90 kruna godišnje ima da plaća kroz svih 15 godina. Čim dalje prema koncu, to više pada iznos kamata, a raste otplata na glavnicu. Kod većih zajmova povoljniji su uvjeti, nego kod malih, nu ispod 500 kruna ne daju banke ni štedionice u opće zajmova, a daju samo polovicu od one vrijednosti zemljišta, što ju oni ustanove. Takav zajam mora se uknjižiti na prvom mjestu, to jest, ne smije pred njim biti uknjižen nikakov dug, osim otkupa. Ako ima uknjižen dug ima se taj iz zajma isplatiti ili ima dotični vjerovnik dati prvenstveno očitovanje, kojim pristaje da se štedionica uknjiži sa prvenstvom pred njegovom uknjiženom tražbinom. Iza čije tražbine ne daje ni jedna banka zajma.

Tko želi uzeti obični ili amortizacioni zajam, treba da najprije izvadi:

1) iz gruntovnice gruntovni izvadak,

2) iz općine katastralni posjedovni list.

Na katastralnom posjedovnom listu treba da općinsko poglavarstvo po dvojici općinskih činovnika potvrdi vrijednost dotičnog posjeda prema mjestnoj cijeni.

Ovo dvoje zajedno sa poreznom knjižicom za zadnje trogodište valja običnim pismom preporučeno poslati na »Hrvatsku poljodjelsku banku« u Zagrebu, koja će svakom seljaku drage volje naći zajam, razumije se, ako mu nekretnine podnose. Dobro je da se prilože pismu i možebitni drugi dokazi o vrijednosti nekretnina, koja će se založiti, a napose kupoprodajni ugovor, koji se odnosi na to zemljište. Hrvatska poljodjolska banka ne daje za sada još sama zajmova na hipoteke, ali ona će naći zajam uz što povoljnije uvjete i braniti interes seljaka, a da za to ne će seljaku niti filira računati.

Pismo na banku ne mora biti pisano po fiškalu ili pisaru. Svatko tko zna pisati može ga sam sastaviti.

U pismu treba da je točno navedeno koliki se zajam traži, a kod amortizacionog treba navesti još i na koliko godina otplate želi uzeti zajam.

Ujedno treba navesti da li se možebit uknjiženi dug ima iz zatraženog zajma isplatiti, jer kako je već gore rečeno, ne daju se zajmovi van uz uknjižbu na prvom mjestu.

Ako banki podje za rukom isposlovati zajam, ona će o tom obavijestiti stranku te joj poslati na podpis zadužnicu uz točnu uputu kako se ima glede uknjižbe postupati te koji biljezi se imadu doprinjeti.

Kad stranka primi od suda provedene spise imade ih prema danoj uputi priposlati Hrvatskoj poljodjelskoj banci, a ona će posredovati isplatu i odpravak novca dužniku. *V.*

Ljudi, plaćajte porez!

Mi se sada nalazimo u tako zvanom izvanzakonskom stanju ili ex-lex stanju. O tom ste već za cijelo čuli, a možda vas koji i znade što to znači. Onima, koji toga ne znadu, protumačiti ćemo to ovdje u kratko.

U ustavnim državama vlada kralj (car, knez ili kako se već zove) sa saborom. Kralj ne može bez sabora skoro ništa odrediti, napose ne može odrediti poreze i novake. U Ugarskoj su sada takve političke prilike, da se sabor odnosno veliki broj zastupnika u saboru nije u nekim važnim pitanjima složio sa kraljem, pak nije došlo do toga, da bi sabor zaključio odredbu o porezima i novacima. Bez toga ne može nitko niti propisivati, a još manje utjeravati poreze. Evo zato sada miruju i planduju općinski ovrhovoditelji! Oni ne smiju na silu porez utjerivati, već ako tko s dobra plati, to moraju primiti.

To vanzakonsko stanje je mnogomu dobro došlo. Niti ide sin pod pušku, niti otac plaća poreza. Ej, to je baš lijepo! No tako misli samo lahkoumnik. Dobar gospodar će ovako umovati: „Ako ja ne platim poreza danas, morati ću ga platiti sjutra. Ako potraje ex-lex stanje godinu dana, onda ja — istina — ne moram kroz tu godinu plaćati porez ali ću morati svejedne za tu godinu platiti porez čim mine to neuredjeno stanje. Pa onda će doći sve najedanput da platim. To će mi biti svakako teže, nego plaćati lijepo uredno četvrtgodišnje ili polugodišnje. Po gotovo će biti težko, ako se toga nakupi za dvije tri godine A smilovanja neće biti, već plati iz oka ili iz boka. Zato ću ja radje sada po malo plaćati".

Tako valja. Seljak teško namakne i malu svotu za porez pa kako će onda platiti porez, ako mu zastane kroz dulje vremena? Onda će biti jao i pomagaj; i na seljačke udruge će se udariti, tražiti zajam za dužni porez. Seljačke udruge ne će moći nasmagati dosta novca, a niti je njihova zadaća podupirati lakoumlje, pak će ljudi onda psovati, da udruge nisu ni za što.

Ali mi sada već kažemo: oni ljudi su ni za što, koji sada ne plaćaju poreza, a čim mine vanzakonsko stanje, tražiti će za porez zajam u seljačkih udruga.

Kad to pišemo, ne vode nas nikakovi politički ciljevi. Kakogod mi od hrv. seljačkih zadruga tražimo, da ne uvlače u zadrugu politiku, tako ni sami ne ćemo, da naš odnošaj sa udrugama bude natrunjen političkom primjesom. Nas vodi ljubav i to iskrena ljubav i skrb za našega seljaka, jer znamo što će kasnije biti, pak mu zato dovikujemo: slušaj nas i plaćaj lijepo uredno porez, da ne bude poslije neprilika!

Što valja činiti gospodaru, koji nije jesenas dovoljno zimske pšenice posijati mogao?

Ovogodišnji odnošaji gospodarstva vrlo su žalostni. Usljed mnogobrojnih kiša većina gospodara nije mogla da obavi zimsku sjetvu, poimence onu ozime pšenice. Velika suša mjeseca kolovoza, koja je sve do polovice rujna uzdržala, s jedne je strane uzrokom, da se nije moglo drugačenje (drugo oranje), koje je neophodno

nužno za zimsku pšenicu, obaviti, a s druge je strane to prečila medjutim nastupila dugotrajna kiša. Tako je jedva jedna trećina opredeljene površine za sjetvu zimske pšenice njome zasijana.

Da se donekle tome pomogne, pokušati ću ovdje našim malim gospodarima slijedeći savjet dati.

Uzmimo primjerice maloposjednika, koji je ove jeseni za sjetvu zimske pšenice opredjelio površinu od 6 jutara, ali je dospio 2 jutra zasijati, dočim su mu 4 jutra neobradjena ostala.

Pita se sada, što ima učiniti on da najzgodnije izrabi ovu površinu i tako bar donekle svojim potrebama uzmogne udovoljavati.

Po mome iskustvu preporučam slijedeće:

Od jesenas neobradjenih 4 jutra neka on u proljeće zasije 2 jutra sa jarom pšenicom, $^{1}/_{2}$ jutra sa zobi, $^{1}/_{2}$ jutra sa jarim ječmom, $^{1}/_{2}$ jutra sa kukuruzom, a na $^{1}/_{2}$ jutra neka zasadi krumpir. Taj način sjetve preporučam iz dvih važnih razloga i to prvo, jer će se radnje za ove razne plodine moći laglje obaviti, pošto ne dolaze sve u isto doba; a drugo, veća je sigurnost uspjeha, jer za slučaj nepovoljnih gospodarskih odnošaja dojduće godine ipak će koja od ovih pet plodina uspjeti i gospodaru neku korist dati.

Obzirom na sjetvu jare pšenice na rečena 2 jutra moram slijedeće, kao vrlo važan uvjet uspjeha, pripomenuti.

Ova 2 jutra oranice valja bez obzira na prijašnje oranje na svaki način ponovno do 14 c/m duboko preorati. Onaj gospodar koji ima gnoja više, nego li ga treba za gnojenje one $^{1}/_{2}$ rali što je naumio posijati kukuruzom i one $^{1}/_{2}$ rali što je naumio zasaditi krumpirom, mora bezuvjetno taj gnoj upotrebiti za tu pšenicu. Po rali 10 do 15 vozova gnoja dovoljno je. U tom slučaju mora on ovo za sjetvu jare pšenice ponovno preorano tlo, kako je to gore rečeno, odmah iza oranja valjano branom izravnati (planirati). Inače će u zimi kad brazde zamrznu, vrlo teško gnoj kolima tamo razvažati moći.

Gospodari pak, koji ne bi raspolagali nuždnim gnojem za ove 2 rali jare pšenice, neka ostave brazde iza oranja, t. j. neka ne branjaju, jer će se kroz zimu one zamrznuti, usljed čega će se zemlja u proljeće raspasti odnosno rastvoriti tako, da će u njoj sadržana rudna hraniva pšenici odmah pristupna odnosno uporabiva biti. Dobro veli njemačka poslovica: „da je mraz najbolji ratar".

Toliko za sada, dočim ću u slijedećim brojevima ovog lista pobliže opisati uzgoj jare pšenice i ječma, te zobi, kukuruze i krumpira.

Dostal.

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi udrugarstva.

Prema povjesti čestitih roćdelskih pionira

od Gjure Jakoba Holyake

2 piše: R. D.

Obično se u deputaciju radnika biraju najrazboritiji i najbistriji ljudi ili kako ih službodavci nazivlju »nezadovoljnici, buntovnici«. Ovakovi ljudi moraju zanemariti svoj posao, da mogu vršiti svoje dužnosti kao izaslanici. Kroz to vrijeme moraju ih njihovi drugovi uzdržavati. Tako su oni često izvrgnuti porugi, da žive od muke i znoja svojih drugova i da vole obavljati službu deputirca, nego svojim rukama raditi.

Jadni radnički izaslanik ima krutu sudbu! Često napusti službu kod jednoga gospodara, da stupi u službu njih tisuće! Sad je u službi svojih drugova, od kojih većina s njim gore postupa, nego njegov prijašnji gospodar, i koji mu njegov dohodak na najneljubezniji način odmjeruju. Pa kada se opet k svom poslu hoće povratiti, uvidja, da za nj više posla nema. Dok

njega nije bilo, došao je na njegovo mjesto drugi radnik. Zatraži li drugdje posla, mora se uvjeriti, da si nitko njegovih usluga baš ne želi. I tako se nevoljnik potuca od nemila do nedraga, ali kudgod dodje, svakuda je prije njega došao njegov glas i prikazao ga smutljivcem i buntovnikom. I ne potraja dugo, te on nigdje više ne može naći posla. Obitelj se brojno množi, a sredstva za uzdržavanje iste bivaju sve manja i manja. Koje čudo onda, da mu žena, koja obično najviše trpi, ako su odnošaji u obitelji loši, stane predbacivati, da je svoju obitelj svojom glupošću spravio na prosjački štap. Nastaju svadje, a možda čak i tučnjave! Zdvojan muž i otac obitelji nastoji svoju nevolju u vinu utaložiti i tako se sve više primiče potpunoj propasti. Pri vinu u krčmi ništa lakše, nego da dodje do prepirke, a posljedica toga može biti — zatvor. I time je sudbina nesretnika zapečaćena.

Kraj takovoga stanja stvari možete si pomisliti, kako je bilo pri duši našim tkalačkim radnicima. „Tko će ići k poslodavcima?“ — Kada je palo ovo pitanje, nastala je u skupštini grobna tišina. Oni, koji su čas prije najjače vikali, zašutili su sada mramorkom. Poklika kao: „Mi ne ćemo nikada popustiti!“ — „Mi ćemo ipak vidjeti, ne ćemo li naše poslodavce smekšati!“ — najednom je nestalo. Sjećate li se još one priče, kada su miševi zaključili, da treba mački objesiti o vrat praporac, kako bi ju čuli, kada im se približava? To su jednoglasno svi miševi zaključili, ali koji će se od njih odvažiti, da mački praporac objesi?! — Tako Vam je bilo u vijeću naših ročdelskih tkalaca, kada se je nabacilo pitanje, tko će od poslodavaca zahtievati povišenje nadnice.

No i tu su se napokon neki odvažili i bude izabrana deputacija — koja ali nije ništa polučila. Jedino oružje, kojim se siromašni radnik može boriti, je razum i što ima u koga manje razuma, to ima on i manje nade na uspjeh. Koga ne vodi razum, taj ne će daleko doći. I baš u tom su naši radnici pogrješili: njih je vodila strast, a ne razum, a posljedica toga bila je, da veći broj poslodavaca nije pristao na povišenje nadnice, već je svaki radje posao obustavio. Tako je ostala većina radnika bez službe i to im je sav račun pomrsilo. Ona manjina, koja je ostala u službi, nije mogla namaknuti dosta sredstava za uzdržavanje većine radnika, koji su ostali bez kruha Konac konca je dakle bio, da su pobjedu odnjeli poslodavci, a radnici su ostali kratkih rukava.

Ovaj neuspjeh doveo je ročdelske tkalce k pameti, i oni odlučiše drugim putem do svoga cilja doći. Sastadoše se, da vijećaju. Bilo je raznih predloga, te je napokon prihvaćen predlog, da se osnuje udruga ročdelskih tkalaca. Odlučiše, da sami medju sobom sakupe sredstva, kojima će moći slobodno raspolagati, da si svoje prilike poboljšaju.

Ova udruga obavljati će sve svoje poslove gotovim novcem. Ona će kupovati i prodavati samo uz gotov novac. Kod toga vodili su ih ćudoredni razlozi, a ne možda bojazan, da ne će dobiti vjeresije radi malih tjednih uplata. Oni su vjeresiju smatrali zlom, znakom nemoćnosti i pobudom za prevarna izrabljivanja. Oni su držali, da će trgovina biti jednostavnija i poštenija, ako se bude sve gotovim novcem plaćalo. I to je bilo dobro. Time su svoje ljude priučili na rad i točnost i naučili ih živjeti prema načelu: ne troši više, nego li što imaš!

Kad je sve bilo gotovo, sastavili su si pravila i dana 24. listopada 1844. bude kod suda upisana „Udruga čestitih ročdelskih pionira.“ Kako god je kasnije uspjeh tih ročdelskih pionira bio začudan, tako je još čudniji bio njihov prvi san — ta oni nisu htjeli ništa manje, nego cijeli svijet preokrenuti. Ročdelski pioniri stvorili su si osnovu za svoj rad te pravila i toga su se čvrsto držali, a drže se toga još i danas, kada su već

sjajne uspjehe postigli. Svoju svrhu i cilj označili su čestiti ročdelski pioniri ovako:

„Svrha je naše udruge stvoriti uredbe za materijalno dobro i poboljšanje društvenoga i gospodarskoga položaja naših članova. To ćemo postignuti time, što ćemo sakupiti dovoljnu glavnicu, kojom ćemo moći:

osnovati dućan za prodaju živežnih potreboća i odjela;

graditi i nabaviti kuće, gdje će stanovati oni članovi, koji su pripravni medjusobno se pomagati kod poboljšanja gospodarskoga i društvenoga im položaja;

ustrajati tvornice, u kojima će moći naći zarade i zaslužbe oni članovi, koji takovu traže ili koji su zapali u nevolju usljed sniženih im nadnica;

da se obezbjedi i osigura položaj članova kupovati ili u zakup uzimati zemljišta, koja će se davati obradjivati po onim članovima, koji će biti bez zaslužbe ili koji će biti u nevolji radi loše plaće.

Čim bude moguće ima udruga započeti sa uredjenjem proizvodnje, trgovine, odgoja i državne uprave“.

To su bile velike zadaće, osobito pak ova potonja, no već nakon petnajst godina upornoga i neumornoga rada pošlo im je za rukom dobar dio osnove provesti.

Napokon slijedi ustanova upravo značajna za naše pionire, koja glasi:

»Za njegovanje trijeznosti (proti pijanstvu) imade se u jednoj zadružnoj zgradi, čim bude moguće otvoriti, »gostiona umjerenosti«.

Udruga ročdelskih pionira brojila je u ovo vrijeme već preko 40 članova, koji su bili razasuti u svim dijelovima grada. Zato je sa uplaćivanjem uložaka slabo išlo. Radi dva penca, što ih ima pojedinac uplatiti, premišljavao se je dugo prevaliti put od 2—3 milje. No i tomu je ljubav za samu stvar doskočila. Trojica udrugara izjaviše se pripravnim sabirati nedjeljne uloške i ovi potražiše svake nedjelje svoje drugove i ubraše od njih uloške. Ali sa uložcima od 2 penca išlo je polako. Zato bude uložak povišen na 3 penca i napokon bude sabrana svota od 28 livra šterlina (po prilici 672 K) i time je započet posao ročdelskih pionira.

U jednoj od najružnijih i najzabitnijih ročdelskih ulica zvanoj »žabja ulica«, u prizemlju nekoga skladišta započeli su ročdelski pioniri svoj posao. U ono vrijeme bila su skladišta dosta jeftina, te su ročdelski pioniri spomenute prostorije iznajmili na 3 godine uz godišnju najamninu od 10 livra šterlina (po prilici 240 K). Izabran bude jedan blagajnik, komu njegovi blagajnički poslovi za cijelo nisu mnogo briga zadavali i jedan prodavač, komu su stajale na raspolaganje najmanje količine brašna, maslaca, šećera i zobi. Ta mnogo toga baš nisu mogli naši udrugari nabaviti, kad im je nakon nabave potrebita pokućtva i ostalih potrebština ostalo kojih 14—15 livra šterlina. I tako su jedne lijepe večeri — bila je najdulja u godini — dne 21. prosinca 1844. čestiti ročdelski pioniri otvotili svijetu vrata svoga skladišta.

I ona nekolicina, kojoj je taj početak još u pameti, sjeća se smješeć — gledajući današnji golemi napredak udruge — čudnovatog otvorenja svoga posla.

Medju trgovcima mjesta razširila se je vijest, da će njihovi suparnici osvanuti i tako se u žabjoj ulici sabralo mnogo znatiželjna i bezposlena svijeta — a najviše uličnjaka, očekujuć dolazak neprijatelja. No naši udrugari odlučili su posve tihim načinom — bez slave i veselja — svoje prostorije otvoriti, te su se tajno sastali u tužnoj i mračnoj sobi skladišta i vijećali o tom, tko će smoći toliko odvažnosti, da otvori vrata dućana i pokaže ljudima njihovo skromno uredjenje. Nakon kratkog vijećanja odluči se jedan od njih, otvori dućan i — za njekoliko časaka prasnula je cijela „žabja ulica« u smijeh! Uličnjaci vikali su kao u zboru: »Hura! danas otvorili su ludi tkalci svoje skladište!

Doskora uvidjeli su naši udrugari, da im je proživiti mnogo još i većih potežkoća, nego li je ruganje uličnjaka. Njihova mala imovina dopuštala im je kupovanje robe samo u vrlo malim količinama, a to niti je bilo u prilog cijeni, niti dobroti robe. Dogodilo se n. pr. da je član udruge imao dugova kod trgovca, koji je udrugi robu odstupio, te ga je to priječilo, da kod udruge kupuje. A takovih sitnih neprilika bilo je više, pak su ove prolazne okolnosti često zastrašile kupca za čije dobro je udruga baš isključivo osnovana bila. — Kad bi si žene uzele nešto truda i doprinjele kadkada žrtvu, da koju malu manu robe mimoidju — kad bi koji put rado koji filir više za robu dale, nego kod prvog trgovca, onda bi uvjek i svuda uspjevala udrugarska skladišta. — Čista vrst, dobra vaga, poštena mjera, i susretljivost prodavača — to sve su za poštena čovjeka izvori ćudorednog zadovoljstva, veće privlačivosti, nego kad može svoje potrebe drugdje jeftinije nabaviti.

Ako poštenje tražimo u trgovaca, moramo i mi biti pošteni kupci!

Trgovci, koji u v j e k s v e jeftinije prodavaju, nego itko drugi, mora da se laćaju prevare i nepoštenja, a naša mala udruga volila je podići ćudoredni značaj trgovine, nego postići materijalnu korist.

Doduše ne svi — ali većina članova bili su vjerni udrugari i dolazili s bliza i daleka robu kupovati, ne gledeć da li je cijena koji put niža, koji put viša — roba sad dobra, sad slabija: kupovali su, jer im je to nalagala njihova dužnost. Dakako, da da su udrugari, koji su svoju dužnost vjerno ispunjavali, željeli da i ostali tako čine, te su nastojali sve članove prisiliti, da stupe u poslovnu svezu sa udrugom.

II. POGLAVLJE.

Daljni razvitak i napredak.

U ožujku g. 1845. odlučila je udruga zamoliti dozvolu za prodaju duhana i čaja, no i sada bilo je neprilika. Njihova imovina — koliko god se je broj članova znatno povećao — bila je premalena za ovakovo poduzeće. Tom zgodom se je u povjesti „Roćdelskih pionira“ čulo drugi put, da je jedan od članova u stanju „smoći“ i više od 2 penca. Svi članovi obećahu prema svojim dohodcima dati koliko im bude moguće.

Tako je udruga za kratko vrijeme mogla otvoriti prodaju čaja i duhana. — Koncem g. 1845. brojila je udruga preko 80 članova i posjedovala imovinu od preko 181 lire.

U početku nije udruga plaćala kamate na uloženi kod nje novac, a sav čisti dobitak priklapao bi se glavnici. No sada je na uložke plaćala $2^1/_2\%$ a kasnije i 4%, a čisti dobitak se je koncem godine razdijelio medju članove prema količini robe, koju je pojedinac u udrugi kupovao. To je bilo dobro. Sada su članovi uvidjeli neposrednu korist udruge, a poslovi udruge počeli su se sve većma proširivati. No zato je trebalo opet novaca.

Zato odlučiše izdavati poslovne djelove po 1 livru šterlina a pojedini član ne smije imati ni više ni manje od 4 takova poslovna dijela; jedino ako bi trebalo i više od 1000 livra šterlina, moći će pojedini član imati 5 poslovnih djelova.

Svaki je udrugar bio obvezan preuzeti 4 poslovna dijela i na svaki odmah uplatiti po 3 penca, a svaki tjedan uplaćivati daljna 3 penca. Kamati i sav dobitak nije se tako dugo članu isplaćivao, već se dodavao njegovoj uplati za poslovne djelove, dok nisu oni bili potpuno isplaćeni. Tko je zaostao sa uplatom, morao je platiti globu, osim, ako je bio bolestan ili bez službe, pak radi toga nije mogao uplatu svoju obaviti. Onaj, koga je takova nesreća snašla, bio je ovlašten svoje poslovne djelove rasprodati.

Prva pravila, kako su ih čestiti pionir g. 1844. postavili, nisu dakako ostala za uvjek, već su se po vremenu i po po-

trebama mjenjala. No temeljne i glavne ustanove ostale su uvjek iste.

Udruga je imala svoga predsjednika, blagajnika, tajnika, tri punomoćnika i pet članova ravnateljstva. Svakoga četvrtka u 8 sati na večer obdržavala se je sjednica.

U početku bilo je skladište (dućan) otvoreno obćinstvu samo ponedeljkom i subotom i to na nekoliko sati, a kasnije kad se je broj članova pomnožao moralo se to češće činiti.

(Nastavit će se).

Odgovori uredništva.

F. B. Letovanić. *Pitanje*: Dobavio sam si »Motor mlin« za tjeranje benzinom; molbu za dobavu bezporeznoga benzina odposlao sam već pred mjesec dana, na koje riešenje i danas čekam, akoprem je istu i sl. trg. komora sa preporukom nadležnom mjestu dostavila. Pošto moj mlin ne radi, a meni to golemu štetu čini, molim savjeta, što i kako ću?

Odgovor: Tu nema druge, nego čekati, a medjutim možete rješenje Vaše molbe na nadležnom mjestu pismeno ili još bolje ustmeno požuriti.

I. V. Gola. *Pitanje*: Potpisani najsmjernije umoljavam da mi blagoizvolite razjasniti moju tužbu, koju imadem te mi u prvom listu Vaše mnijenje saopćiti.

Kupio sam – sad je godinu dana – jedan posjed za 1600 K i dao sam 2000 K kapare, i prodavalac mi je sam svojom vlastitom rukom napisao nagodu, kako se pogodismo. Polag su bila dva svjedoka, kad sam ja njemu novac nabrojio 2000 K i kazao mu: evo to vam je kapara; ako ja izbjegnem od ove pogodbe, gubim ovu kaparu, ako vi izbjegnete, vi će te meni kaparu na kaparu dati. Naša pogodba trajala je deset dana. Prvi put kad sam bio na pogodbi nismo se mogli pogoditi; na rastanku ja njemu kažem da neka si promisli, i ja si hoću promisliti od kuda ću ja s moći novac. — Drugi puta kad sam k njemu došao, kaže mi, da mu jedan stranac više daje nego ja, i da je meni više vrijedno, nego li strancu i da meni radje dade nego li njemu i da ne bude lijepo, oko stranca puščam u naš kraj. Ove reječi su mene dirnule i dobio sam ja odmah volju za pogodbu i pogodismo se za svotu kako gore stoji. Nakon osam dana naše pogodbe, idem ja prodavaocu sa dva svjedoka da pravimo kupoprodajni ugovor, ali ovaj kaže, da ne će delati ugovor niti prodati, a niti kapare mi vratiti. Tako smo došli u proces, ali jošte ni dan danas ne znadem ništa od suda. Njegov advokat je troje ročište odgodio i tako je prošla i godina dana da se ne zna ništa. Za mene je velika neugodnost pošto on uživa i kaparu i posjed.

Molim da mi obznanite kako će ova parnica proći, da li će za mene biti ugodna ili neugodna.

Odgovor: Što Vi od nas tražite, da Vam kažemo kako će Vaš proces svršiti, to je vrlo teško. Da u tom uzmognemo dati svoj sud, morali bismo čuti, što veli Vaš protivnik i kako se on brani. Osim toga bi morali znati, da li ste Vi predali tužbu na priznanje pravne valjanosti kupoprod. pogodbe i ispunjenje iste ili pak tužbu na platež dvostruke kapare. No koliko iz Vašega lista razabiremo i ako je ovo sve istina, što Vi navadjate i ako niste što važno zašutili, onda ćete uspjeti u parnici. Ako Vam protivnik odgadja ročišta, Vi se tomu protivite, pa za slučaj da sudac dozvoli odgodu, tražite, da mu se temeljem §-a 44. gradj. parbenog postupnika naloži, da Vam naknadi trošak uzaludno odgodjenog ročišta. — U Vašem pitanju potkrala se za cijelo pogreška, jer Vi velite, da ste kupili posjed za 1600 kruna, a kapare da ste dali 2000 kruna. To sigurno ne stoji

TISKARA
F. BOGOVIĆ
Zagreb
preporuča se za izradbu
raznovrstnih tiskanica.
Solidna izradba.
Umjerene ciene.

Sve hrv. seljačke zadruge upozoruju se, da potreboće svojih članova skupno nabavljaju putem hrv. poljodjelske banke, koja će im u svakom slučaju ishoditi znatan popust na cijeni.

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate
„Meluzine vode za usta";
desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.
Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom
„Meluzine pomade i Meluzine sapuna";
čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.
Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:
Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).
Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te
Univerzalni prah za svinje.
Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

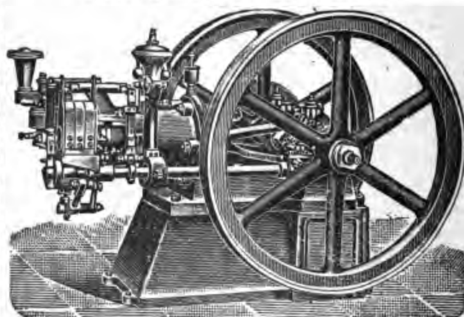
Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 10 plaćamo i poštarinu.
„Zahtjevajte cienik bezplatno."
Naslov za listove i drugo:
LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

Hrvatska seljačka zadruga u Golubincima u Sriemu
imade na prodaju **3000 metr. centi** (30 vagona) novog, 2 zdravog **kukuruza** okruglog i zubana. Cijene, a tako i uzorke te ubavjesti glede predaje daje **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

Liepe i zdrave srijemske zobi trebamo jedno 5—6 vagona. One „Hrvatske seljačke zadruge" koje takovu od svojih članova sabrati mogu, neka nam ponude, sa uzorcima uz naznaku količine i najniže cijene, čim prije predlože.
Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

Sve one hrvatske seljačke zadruge, koje imaju na prodaju bijeloga ili šarenoga graha, ovogodišnji prirod, molimo, da nam uz naznaku količine stave najjeftinije ponude.
Hrvatska poljodjelska banka (dion. društvo) u Zagrebu.

MOTORI = NA PETROULJE
Sistem original „ADAM".
Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.
ROD ERBER — RIEKA.
Nacrti i proračuni badava i franko.
Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće ☞ **4%** i **4½%**

hipotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mjesečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

Zagreb. tvornica sapuna

Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun"

Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob. kr. glav. grada Zagreba

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Sječkarnice,

najbolji strojevi za rezanje hrane neobhodno nužne svakom naprednom gospodaru.

Trieuri,

za čišćenje pšenice i raži. I ječam i zob mogu se istim čistiti, ako ne sadržava veće lećaste kukolji, je nenadkriljivi izum.

Strojevi za rezanje repe,

potrebni svakom, koji želi bez brige hraniti svoje blago.

Tezulja (vaga)

svake vrsti, počam od najmanje za kućanicu, pak decimalne i centimalne, u najsolidnijoj izradbi.

Sve uz tvorničke cijene i na odplatu, dočim uz gotov novac odobrava znatan popust samo

Aleksa Penić

Zagreb, Marovska ulica br. 24.

Glavno zastupstvo i tvorničko skladište gospodar. strojeva.

Trgovina željeznom robom, orudja i posudja.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićev trg 4.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik **Dr. KRUNOSLAV JANDA.**

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: **Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat**, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

God. I. **Zagreb, 31. prosinca 1905.** **Broj 3.**

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Na sastanku hrvatskih seljačkih zadruga obdržavanom dne 18. ožujka o. g. u Zagrebu, stavljen je predlog, da hrvatska poljodjelska banka pronadje način, kako bi zadruge zastupane iz svake županije po jednom svom pouzdaniku imale savjetujući glas u poslovima banke sa zadrugama.

Predlog obrazložen je time, da bi ovi pouzdanici svojim savjetom usljed poznavanja raznih potreba naroda u pojedinim krajevima domovine blagotvorno djelovali na razvitak zadrugarstva i da bi banka imala prilike putem njih upoznati razne prilike, u kojima se narod nalazi, te joj time bila pružena mogućnost, da svoje djelovanje udesi i prema iskustvu svomu i što će ga tim putem steći, e da se što sigurnije poluči svrha, u koju je banka osnovana.

Predsjedatelj sastanka g M. pl. Kiepach, član ravnateljstva banke i predsjednik hrv. seljačke zadruge u Lugu obećao je u ime banke, da će ona ovaj predlog proučavati i izraženoj želji po mogućnosti udovoljiti.

Banka je svoju riječ održala, pomno proučila stavljeni joj predlog, te u sjednici od 1. prosinca o. g. konačno prihvatila i zadrugama razaslala osnovu o zadružnim skupinama, kako si ona zamišlja, da bi vez medju njom i zadrugama bio tjesniji, a ovima dana prilika, da putem svojih pouzdanika uplivišu na opći razvitak i napredak zadrugarstva. Ova osnova razaslana je zadrugama na prosudjenje, a banka ih ovim putem moli, da bi joj možebitne svoje opaske dostavili najkašnje do 31. siječnja 1906.

njega nije bilo, došao je na njegovo mjesto drugi radnik. Zatraži li drugdje posla, mora se uvjeriti, da si nitko njegovih usluga baš ne želi. I tako se nevoljnik potuca od nemila do nedraga, ali kudgod dodje, svakuda je prije njega došao njegov glas i prikazao ga smutljivcem i buntovnikom. I ne potraja dugo, te on nigdje više ne može naći posla. Obitelj se brojno množi, a sredstva za uzdržavanje iste bivaju sve manja i manja. Koje čudo onda, da mu žena, koja obično najviše trpi, ako su odnošaji u obitelji loši, stane predbacivati, da je svoju obitelj svojom glupošću spravio na prosjački štap. Nastaju svadje, a možda čak i tučnjave! Zdvojan muž i otac obitelji nastoji svoju nevolju u vinu utaložiti i tako se sve više primiče potpunoj propasti. Pri vinu u krčmi ništa lakše, nego da dodje do prepirke, a posljedica toga može biti — zatvor. I time je sudbina nesretnika zapečaćena.

Kraj takovoga stanja stvari možete si pomisliti, kako je bilo pri duši našim tkalačkim radnicima. „Tko će ići k poslodavcima?" — Kada je palo ovo pitanje, nastala je u skupštini grobna tišina. Oni, koji su čas prije najjače vikali, zašutili su sada mramorkom. Poklika kao: „Mi ne ćemo nikada popustiti!" — „Mi ćemo ipak vidjeti, ne ćemo li naše poslodavce smekšati!" — najednom je nestalo. Sjećate li se još one priče, kada su miševi zaključili, da treba mački objesiti o vrat praporac, kako bi ju čuli, kada im se približava? To su jednoglasno svi miševi zaključili, ali koji će se od njih odvažiti, da mački praporac objesi?! — Tako Vam je bilo u vijeću naših ročdelskih tkalaca, kada se je nabacilo pitanje, tko će od poslodavaca zahtievati povišenje nadnice.

No i tu su se napokon neki odvažili i bude izabrana deputacija — koja ali nije ništa polučila. Jedino oružje, kojim se siromašni radnik može boriti, je razum i što ima u koga manje razuma, to ima on i manje nade na uspjeh. Koga ne vodi razum, taj ne će daleko doći. I baš u tom su naši radnici pogrješili: njih je vodila strast, a ne razum, a posljedica toga bila je, da veći broj poslodavaca nije pristao na povišenje nadnice, već je svaki radje posao obustavio. Tako je ostala većina radnika bez službe i to im je sav račun pomrsilo. Ona manjina, koja je ostala u službi, nije mogla namaknuti dosta sredstava za uzdržavanje većine radnika, koji su ostali bez kruha Konac konca je dakle bio, da su pobjedu odnjeli poslodavci, a radnici su ostali kratkih rukava.

Ovaj neuspjeh doveo je ročdelske tkalce k pameti, i oni odlučiše drugim putem do svoga cilja doći. Sastadoše se, da vijećaju. Bilo je raznih predloga, te je napokon prihvaćen predlog, da se osnuje udruga ročdelskih tkalaca. Odlučiše, da sami medju sobom sakupe sredstva, kojima će moći slobodno raspolagati, da si svoje prilike poboljšaju.

Ova udruga obavljati će sve svoje poslove gotovim novcem. Ona će kupovati i prodavati samo uz gotov novac. Kod toga vodili su ih ćudoredni razlozi, a ne možda bojazan, da ne će dobiti vjeresije radi malih tjednih uplata. Oni su vjeresiju smatrali zlom, znakom nemoćnosti i pobudom za prevarna izrabljivanja. Oni su držali, da će trgovina biti jednostavnija i poštenija, ako se bude sve gotovim novcem plaćalo. I to je bilo dobro. Time su svoje ljude priučili na rad i točnost i naučili ih živjeti prema načelu: ne troši više, nego li što imaš!

Kad je sve bilo gotovo, sastavili su si pravila i dana 24. listopada 1844. bude kod suda upisana „Udruga čestitih ročdelskih pionira." Kako god je kasnije uspjeh tih ročdelskih pionira bio začudan, tako je još čudniji bio njihov prvi san — ta oni nisu htjeli ništa manje. nego cijeli svijet preokrenuti. Ročdelski pioniri stvorili su si osnovu za svoj rad te pravila i toga su se čvrsto držali, a drže se toga još i danas, kada su već

sjajne uspjehe postigli. Svoju svrhu i cilj označili su čestiti ročdelski pioniri ovako:

„Svrha je naše udruge stvoriti uredbe za materijalno dobro i poboljšanje društvenoga i gospodarskoga položaja naših članova. To ćemo postignuti time, što ćemo sakupiti dovoljnu glavnicu, kojom ćemo moći:

osnovati dućan za prodaju živežnih potreboća i odjela;

graditi i nabaviti kuće, gdje će stanovati oni članovi, koji su pripravni medjusobno se pomagati kod poboljšanja gospodarskoga i društvenoga im položaja;

ustrajati tvornice, u kojima će moći naći zarade i zaslužbe oni članovi, koji takovu traže ili koji su zapali u nevolju usljed sniženih im nadnica;

da se obezbjedi i osigura položaj članova kupovati ili u zakup uzimati zemljišta, koja će se davati obradjivati po onim članovima, koji će biti bez zaslužbe ili koji će biti u nevolji radi loše plaće.

Čim bude moguće ima udruga započeti sa uredjenjem proizvodnje, trgovine, odgoja i državne uprave".

To su bile velike zadaće, osobito pak ova potonja, no već nakon petnajst godina upornoga i neumornoga rada pošlo im je za rukom dobar dio osnove provesti.

Napokon slijedi ustanova upravo značajna za naše pionire, koja glasi:

»Za njegovanje trijeznosti (proti pijanstvu) imade se u jednoj zadružnoj zgradi, čim bude moguće otvoriti, »gostiona umjerenosti«.

Udruga ročdelskih pionira brojila je u ovo vrijeme već preko 40 članova, koji su bili razasuti u svim dijelovima grada. Zato je sa uplaćivanjem uložaka slabo išlo. Radi dva penca, što ih ima pojedinac uplatiti, premišljavao se je dugo prevaliti put od 2—3 milje. No i tomu je ljubav za samu stvar doskočila. Trojica udrugara izjaviše se pripravnim sabirati nedjeljne uloške i ovi potražiše svake nedjelje svoje drugove i ubraše od njih uloške. Ali sa uložcima od 2 penca išlo je polako. Zato bude uložak povišen na 3 penca i napokon bude sabrana svota od 28 livra šterlina (po prilici 672 K) i time je započet posao ročdelskih pionira.

U jednoj od najružnijih i najzabitnijih ročdelskih ulica zvanoj »žabja ulica«, u prizemlju nekoga skladišta započeli su ročdelski pioniri svoj posao. U ono vrijeme bila su skladišta dosta jeftina, te su ročdelski pioniri spomenute prostorije iznajmili na 3 godine uz godišnju najamninu od 10 livra šterlina (po prilici 240 K). Izabran bude jedan blagajnik, komu njegovi blagajnički poslovi za cijelo nisu mnogo briga zadavali i jedan prodavač, komu su stajale na raspolaganje najmanje količine brašna, maslaca, šećera i zobi. Ta mnogo toga baš nisu mogli naši udrugari nabaviti, kad im je nakon nabave potrebita pokućtva i ostalih potrebština ostalo kojih 14—15 livra šterlina. I tako su jedne lijepe večeri — bila je najdulja u godini — dne 21. prosinca 1844. čestiti ročdelski pioniri otvotili svijetu vrata svoga skladišta.

I ona nekolicina, kojoj je taj početak još u pameti, sjeća se smješeć — gledajući današnji golemi napredak udruge — čudnovatog otvorenja svoga posla.

Medju trgovcima mjesta razširila se je vijest, da će njihovi suparnici osvanuti i tako se u žabjoj ulici sabralo mnogo znatiželjna i bezposlena svijeta — a najviše uličnjaka, očekujuć dolazak neprijatelja. No naši udrugari odlučili su posve tihim načinom — bez slave i veselja — svoje prostorije otvoriti, te su se tajno sastali u tužnoj i mračnoj sobi skladišta i vijećali o tom, tko će smoći toliko odvažnosti, da otvori vrata dućana i pokaže ljudima njihovo skromno uredjenje. Nakon kratkog vijećanja odluči se jedan od njih, otvori dućan i — za njekoliko časaka prasnula je cijela „žabja ulica« u smijeh! Uličnjaci vikali su kao u zboru: »Hura! danas otvorili su ludi tkalci svoje skladište!

a pod nesena pravila ne sadržavaju ništa, što bi se kosilo sa zakonom ili javnim interesom a s druge strane ako se nema ništa protiv osnivača, članova ravnateljstva ili nadzornog odbora.

Mi smo već u općenitom dijelu naših primjedaba rekli, od kako štetnih posljedica bi bilo za zadrugarstvo, kada bi zakon sa ovim naredjenjem u život stupio. Samovolji postupajućih činovnika otvorila bi se širom vrata, ako bi postupajući sudac mogao odbiti protokolaciju, kad bi mu se svidjelo, jer se ne mora držati ni spisa nego može kojim drugim načinom doznati da ovo ili ono ne valja. Taj drugi način mogu biti denuncijacije, podvale i t. d., a osnivači mogu biti odbijeni i njima šteta nanešena. A jer zadrugarstvo ima i danas još mnogo neprijatelja, to bi takve podvale i denuncijacije bile na dnevnom redu.

Isto je tako nejasan ovaj paragraf, gdje se govori o „općem interesu“.

Dokazati ćemo to primjerom. „Opći interes“ svakako n. pr. zahtjeva, da trgovina što bolje procvate. U mjestu gdje ima trgovaca, hoće se recimo da osnuje potrošačka zadruga ili zadruga za nabavu poljoprivrednih sprava, sjemena i t. d. Razumije se, da će interes trgovaca biti zadrugom oštećen i zato oni na osnovu ovoga ovako stavljenog naredjenja mogu da zahtjevaju, da sud tu zadrugu ne protokolira.

Odredbe po kojima sud ispituje, da li se ima šta protiv osnivača, članova upravnog i nadzornog odbora uprav su nesmiljene.

Ponajprije, u ovoj formi može to naredjenje da dovede do raznih tumačenja zakona, jer dok po § 3., 50. i 65. osnove ne može biti osnivačem ili članom upravnog i nadzornog odbora onaj, koji je kažnjen iz koristoljublja, po ustanovi §-a 12., može se uzkratiti protokolacija, ako se ima šta protiv osnivača „članova upravnag i nadzornog odbora“. Iz obrazloženja zak. osnove vidimo, da oba naredjenja dopunjuju §§. 3. 50. i 65. pa da kot. sudac diskrecionarnom svojom vlasti može da odbije protokolaciju i takih zadruga, gdje to inače po §§. 50. i 65. ne bi mogao.

Odredbama ovima zadao bi se zadrugarstvu smrtni udarac.

Pridodati ćemo samo još to, da su ova naredjenja po zadrugarstvo tim opasnija, što riešenje o njima nadleži kot. sudovima dakle često mladim ljudima, koji ne samo o zadrugarstvu nemaju ni pojma, nego često nemaju uopće životnog iskustva, pa ne poznavaju pravih potreba naroda

No osim svega činovnici ovi, bar kod nas u Hrvatskoj i Slavoniji, tako su preopterećeni poslovima svoga prirodnog djelokruga, da im ne će prosto dostajati vremena, da stvarima ovoga prenešenoga djelokruga dovoljno pažnje obrate.

Moglo bi se doduše reći, da za sve te stvari postoji i druga molba, kojoj se nezadovoljni mogu uteći. No i to je pravo osnivača kukavno, kod seoskog zadrugarstva, kad se uvaži, da su ljudi manje pismenosti, pa se ne će znati poslužiti pravnim ljekom.

Naredjenje § 23. i 24. po kojima se medju članove ne smije djeliti veća dividenda od 5% zaista su dobra i kadra su da odstrane od zadruga sve sumnjive ljude.

No ipak bi morala biti općenitija i voditi računa o raznim kreditnim prilikama po raznim krajevima države. Jer, dok je dividenda n. pr. u Budimpešti sa 5% dosta velika, jer se tamo plaća na uloge na štednju 3 do 4%, to opet ima u nas krajeva, gdje se na uloge plaća 7 i više postotaka.

Dividenda bi se trebala dakle da odredi jednaka visini kamata uloga na štednju, koje zadruga prosječno plaća.

U §§. 69. 71. naredjuje se izmedju ostaloga i to, da sud može dignuti sa službe i nadzorni odbor. Ovim ustanovama zakonske osnove skroz je nestalo samouprave u zadrugama, a otklonjena najljepša ćudoredna strana zadruge.

trebama mjenjala. No temeljne i glavne ustanove ostale su uvjek iste.

Udruga je imala svoga predsjednika, blagajnika, tajnika, tri punomoćnika i pet članova ravnateljstva. Svakoga četvrtka u 8 sati na večer obdržavala se je sjednica.

U početku bilo je skladište (dućan) otvoreno obćinstvu samo ponedeljkom i subotom i to na nekoliko sati, a kasnije kad se je broj članova pomnožao moralo se to češće činiti.

(Nastavit će se).

Odgovori uredništva.

F. B. Letovanić. *Pitanje*: Dobavio sam si »Motor mlin« za tjeranje benzinom; molbu za dobavu bezporeznoga benzina odposlao sam već pred mjesec dana, na koje riešenje i danas čekam, akoprem je istu i sl. trg. komora sa preporukom nadležnom mjestu dostavila. Pošto moj mlin ne radi, a meni to golemu štetu čini, molim savjeta, što i kako ću?

Odgovor: Tu nema druge, nego čekati, a medjutim možete rješenje Vaše molbe na nadležnom mjestu pismeno ili još bolje ustmeno požuriti.

I. V. Gola. *Pitanje*: Potpisani najsmjernije umoljavam da mi blagoizvolite razjasniti moju tužbu, koju imadem te mi u prvom listu Vaše mnijenje saopćiti.

Kupio sam – sad je godinu dana – jedan posjed za 1600 K i dao sam 2000 K kapare, i prodavalac mi je sam svojom vlastitom rukom napisao nagodu, kako se pogodismo. Polag su bila dva svjedoka, kad sam ja njemu novac nabrojio 2000 K i kazao mu: evo to vam je kapara; ako ja izbjegnem od ove pogodbe, gubim ovu kaparu, ako vi izbjegnete, vi će te meni kaparu na kaparu dati. Naša pogodba trajala je deset dana. Prvi put kad sam bio na pogodbi nismo se mogli pogoditi; na rastanku ja njemu kažem da neka si promisli, i ja si hoću promisliti od kuda ću ja s moći novac. — Drugi puta kad sam k njemu došao, kaže mi, da mu jedan stranac više daje nego ja, i da je meni više vrijedno, nego li strancu i da meni radje dade nego li njemu i da ne bude lijepo, oko stranca puščam u naš kraj. Ove riječi su mene dirnule i dobio sam ja odmah volju za pogodbu i pogodismo se za svotu kako gore stoji. Nakon osam dana naše pogodbe, idem ja prodavaocu sa dva svjedoka da pravimo kupoprodajni ugovor, ali ovaj kaže, da ne će delati ugovor niti prodati, a niti kapare mi vratiti. Tako smo došli u proces, ali jošte ni dan danas ne znadem ništa od suda. Njegov advokat je troje ročište odgodio i tako je prošla i godina dana da se ne zna ništa. Za mene je velika neugodnost pošto on uživa i kaparu i posjed.

Molim da mi obznanite kako će ova parnica proći, da li će za mene biti ugodna ili neugodna.

Odgovor: Što Vi od nas tražite, da Vam kažemo kako će Vaš proces svršiti, to je vrlo teško. Da u tom uzmognemo dati svoj sud, morali bismo čuti, što veli Vaš protivnik i kako se on brani. Osim toga bi morali znati, da li ste Vi predali tužbu na priznanje pravne valjanosti kupoprod. pogodbe i ispunjenje iste ili pak tužbu na platež dvostruke kapare. No koliko iz Vašega lista razabiremo i ako je ovo sve istina, što Vi navadjate i ako niste što važno zašutili, onda ćete uspjeti u parnici. Ako Vam protivnik odgadja ročišta, Vi se tomu protivite, pa za slučaj da sudac dozvoli odgodu, tražite, da mu se temeljem §-a 44. gradj. parbenog postupnika naloži, da Vam naknadi trošak uzaludno odgodjenog ročišta. — U Vašem pitanju potkrala se za cijelo pogreška, jer Vi velite, da ste kupili posjed za 1600 kruna, a kapare da ste dali 2000 kruna. To sigurno ne stoji

Poslije § 81. imalo bi se uvrstiti novo jedno naredjenje, kojim bi se dale seoskim kreditnim zadrugama iste drž. pogodnosti koje su date vjeresijskim udrugama u smislu § 47. zak. čl. XXIII. od g. 1898. Mi smo već napred opravdanost ovoga zahtjeva dokazali, da ovdje imamo dodati samo još to, da nema te zemlje, gdje ne bi seljačko kreditno zadrugarstvo sa neograničenim jamstvom uživalo tih pogodnosti.

I po samom obrazloženju ove zakonske osnove vidi se da nije dovoljno jasno što se zak. čl. XXIII. od god. 1898. ne proteže i na zadruge sa neograničenom odgovornosti. Pa obzirom još i na to, što je ta pogodnost i kod nas data zadrugama sa ograničenim jamstvom, pravo je da se ona dade i zadrugama sa neograničenim jamstvom.

U § 83. naredjuje se, da se zadruga može odlukom suda razriešiti, ako što počini, što je protiv općeg dobra.

Mi smo već napred razložili, da ovaka općenita odredba u zakonu, može da dovede do svakojakog tumačenja zakona i tumačenje i do šikana, pa bi bilo dobro, da se pojam „općeg dobra" jasnije odredi ili da se te riječi iz zakona posve ispuste.

Velika je pogrieška što se u § 106. zak. osnove odredjuje, da se cio nadzor nad radom zadruga, kao i vodjenje registra zadružnog ima povjeriti kot. sudovima.

Osim onoga, što smo glede ovoga pitanja već napried rekli, imamo da nadovežemo još samo ovo.

Uticaj sudova na rad zadruga po ovoj osnovi je ogroman. Na razvoj zadrugarstva će taj uticaj svakako štetno djelovati.

No da se sprieči propast, trebati će kod postupajućih sudova toliko poznavanja glavnih zadružnih načela, životnog iskustva i t. d. koga oni ne će imati, jer nisu naročito spremljeni za takove poslove, pa će trpiti zadrugarstvo i kod najbolje njihove volje.

No pošto će se ipak nekako bar morati raditi, to će se od viših vlasti, kako je to i u drugim slučajevima, propisati neka šablona, po kojoj će se morati raditi. A jer su po raznim našim krajevima, razne prilike, a i drugi ljudi, to će taj šablonski rad biti od grdne štete po zadrugarstvo.

Kakovu važnost polažu na ovo pitanje n. pr. Englezi, vidi se iz toga, što oni za odpravljanje ovakovih poslova imaju naročito stručne vlasti t. zv. „Registrar of Friendly Sociéties".

Kad već nemožemo ni da radimo kao Englezi, ono bar neka se ostavi kao i do sad trg. sudovima, da oni i dalje vode i zadružni registar i nadzor nad zadrugama jer ipak više pružaju jamstva, da će se raditi ispravnije.

Na kraju ovih naših razlaganja neka nam je dozvoljeno ovdje da iznesemo od rieči do rieči zaključak trećeg medjunarodnog kongresa zadružnog saveza, držanog od 2—5. rujna 1897. u Delftu, a koja glasi:

„Kongres apeluje na sve javne vlasti, kojima je povjerena sudbina naroda i koje izvršuju zakone, što upravljaju društvom, da ne preduzimaju ništa, što bi kočilo zadrugarstvo i spriečavalo njegovo razviće.

Na protiv, one treba da pomognu rasprostiranju razložnih načela zadrugarstva u svima njegovim oblicima, i slobodoumnim i podnosljivim zakonodavstvom da učine, da se što veći broj može koristiti blagodatima udruživanja — bez uticaja državnog."

Ovome apelu evo i mi se pridružujemo i molimo, da se ne prihvati ova skroz natražnjačka i po razvitak zadrugarstva ubitačna zak. osnova, i da se sastavi nova, koja će voditi računa u uslovima, pod kojima se samo mogu zadruge razvijati i uspjevati.

Anketa dovršila se je burno prihvaćenim predlogom predsjednika presvj. g. Miroslava grofa Kulmera, da se o pogubnosti ove zakonske osnove i o namjerama, koje vode pri tom njene sastavljače obavijesti takodjer medjunarodna

alijansa udrugara, koja imade svoje sijelo u Londonu te je zaključeno gornju predstavku poslati joj u engleskom i franceskom i njemačkom prevodu.

U izvržbeni odbor, koji ima predstavku dotjerati i podnjeti kao i brinuti se ze daljnje djelovanje izabrani su još na anketi osim predsjednika presvj. g. Miroslava grofa Kulmera i izvjestitelja g. Aćima Gjermanovića gg. Milan Vaniček, Gjuro Ilić, dr. Milan Krištof, Vaso Muačević, dr. Franjo Poljak i dr. Krunoslav Janda.

U ime prisutnih zahvalio se je toplim riječima gosp. Vatroslav Crnajšek župnik iz Zajezde hrv. slav. gospodarskom društvu, a napose njegovom zaslužnom i vrijednom predsjedniku na trudu i muci oko saziva i uzornoga vodstva ovoga sastanka, kao što i na uslužnosti, kojom su mu svoje prostorije otvorili.

Time je dovršen ovaj uspjeli sastanak, i prisutnici stali su se razilaziti.

Dao Bog da ova anketa i predstavka dovedu naše udrugarstvo žudjenom cilju!

Bilanca.

Svaki ozbiljan čovjek, željan, da se razvije i da napreduje, osvrće se koncem godine na život proveden u toj godini i pravi si — makar samo u glavi — neki račun glede svega, što je te godine radio, poduzimao i stekao. Ovakav račun dužan je poduzeti svaki pojedinac, koji si je svjestan svoje životne zadaće: napredovati i usavršivati se kao čovjek, doklegod osjeća snage i sposobnosti za život, — jer tek kad je raščinio i razglobio svoj položaj, ustanovio kako stoji — može vidjeti, je li u toj godini napredovao ili nazadovao, pak će prema tomu onda moći udesiti daljni, uspješniji život u novoj godini. Ovakav postupak raščinjanja jest temelj, na kom je osnovana — bilanca.

Bilanca je porijetlom latinska riječ i znači prvobitno vaga, a onda — razmjera. Sva sredstva, s kojima je čovjek raspolagao, da postigne stanovitu svrhu, treba staviti na jednu stranu vage, a na drugu — sve njegove činidbe, sva njegova djela te sve što je proveo i stekao, pak onda treba izmjeriti to. Posljedak (rezultat) tog vaganja biti će uspjeh ili neuspjeh, dobitak ili gubitak. Evo — to je bilanca ili razmjera.

Ako si je dužan svaki pojedinac — bio kojeg mu drago zvanja — napraviti ovakovu bilancu koncem svake godine, dužno je to još više učiniti društvo; jer dok pojedinac pravi taj račun samo sebi, društvo je zvano podati ovakav račun o svom djelovanju i poslovanju svakom svome članu. Navlastito su trgovačka i novčana društva, med koje spadaju i hrvatske seljačke zadruge, dužna po svojoj naravi, a i po samom zakonu, praviti koncem svake godine ovakovu bilancu. Nu dok su ostala novčana društva po svojoj svrsi i naravi upućena, da si sastave samo jednu bilancu, koja pokazuje — koliki je novčani dobitak polučilo društvo, te koliki će prema tome razdijelak (dividendu) moći isplatiti svojim dioničarima, — naše hrvatske seljačke zadruge moraju prema svrsi, kojoj su namijenjene praviti dvije bilance: Jedna će pokazivati, koliko je zadruga u duševnom pogledu okoristila i pridigla svoje članove te koliko ih je unaprijedila i ojačala u njihovom gospodarskom stanju, a druga prikazati će — kako stoje poslovni računi same zadruge.

Prodjimo prije svega prvu bilancu. Zadatak je zadruge u jednu ruku — privadjati zadrugare poštenom i urednom življenju, a u drugu — pomagati ih u njihovim gospodarskim prilikama. Da ovu svoju zadaću uzmogne zadruga provadjati, valja joj pratiti sav društveni život njenih članova i voditi račun o tome. Ona promatra život svog člana u skrovištu njegovom — u obitelji, promatra ga u saobraćaju s dru-

gima. Gleda ga kao oca, kao muža i kao člana društva — kao čovjeka u opće U svim prilikama udrugara treba dizati u njima ćudorednu snagu i buditi — dostojanstvo čovjeka. Zagruga je dužna preuzetu ćudorednu zadaću provadjati i ako to ne čini gubi pravo na obstanak. Cijela pravila zadružna, a i poslovnik, sačinjena su na ćudorednoj podlozi, samo treba nastojati, da se svaka ustanova izrabi u svrhu, kojoj je namijenjena. Osim toga prava Rajfajzenova udruga smišlja i sama načine i sredstva, kako će svoju svetu zadaću bolje izvršiti. Ona priredjuje sastanke, na kojima se drže poučna predavanja, vode trijezni i pametni razgovori, ustraja čitaonice te širi zdravu prosvjetu. Članovi uprave kolo vode: oni treba, da prednjače primjerom kako valja živjeti, oni treba, da budu apoštoli prave zadružne misli. Članovi valjane uprave — uda su i ćutila zadružna, koja svuda dopiru i sve vide, ali ne za to, da koga ocrne i oblate, nego da ga od propasti očuvaju, da ga iz blata izvuku, od mana izliječe.

Uporedo s nastojanjem oko ćudorednog i društvenog unapredjenja članova moralo se razvijati i nastojanje zadruge oko imućstvenog, gospodarskog napretka njihovog. Sve ćudoredne propovijedi i lijepe upute ne će spasiti onoga, kome se krov ruši nad glavom, ako mu se ne priteče u pomoć i materijalnim sredstvima, kako bi si prije svega svoj krov spasio, popravio ili s nova izgradio. I baš u ovakovim časovima dužna je udruga pružiti svoju pomoćnicu ruku, da spasi — čovjeka. Ovakav pak čovjek, spašen od gospodarske propasti, shvatiti će najbolje vrijednost i snagu te ruke, pak će — zadobivši vjere u ljubav i dobrotu — započet se i duševno preporadjati. Dakako, da se u ovakovim zgodama hoće osobito opreznog postupanja, da ne nastrada zadruga, ali se hoće još nečeg bez čega nema zadružnog života: hoće se žive jubavi naprama bližnjemu svome.

Zadruga je dužna nastojati nadalje, kako bi se sam način gospodarenja kod udrugara preudešivao postepeno u savremenom, naprednom duhu. Treba odvraćati udrugare od onog starog, nevaljanog gospodarskog pravila: pleti kotac kao ti i otac. Sve u svijetu kroči naprijed; tko stoji — zaostaje i propada. Istina je, da nije dobro nepromišljeno podavati se svakoj novotariji, ali što je nova u gospodarstvu kod naprednijih naroda prokušano i kao bolje uvedeno, treba sustavno uvadjati i kod našeg seljaka, primijenivši dakako sve njegovim prilikama.

Prošav ovako zadruga sav rad i djelovanje, koje je bila dužna razvijati u svrhu ćudorednog i gospodarskog ojačanja svojih članova, neka se pita sada: za koliko je tekom ove godine u ćudorednom i u opće u duševnom pogledu podigla cijeli društveni život svojih udrugara, u koliko su oni postali trijezniji, prosvijećeniji i naprednjiji, u koliko su postali vrijedniji i bolji ljudi tekom ove godine? Zatim neka se još udruga pita: za koliko je podigla i unaprijedila gospodarske prilike udrugara, koliko ih je izvukla iz gospodarske bijede i propasti, u koliko su u opće postali oni jači i bolji gospodari tekom ove godine?

Istinit odgovor na ta pitanja prikazati će uspjeh zadružnog djelovanja u potpomaganju članova; to će biti posljedak, rezultat — prve bilance.

Hrvatske seljačke udruge osnovane su na načelu: ne dobitak steći, nego članovima pomoći, ali to se načelo ne ima opet tako tumačiti, kao da su udruge upućene davati i dijeliti preko svoje sile i snage, poslovati bez obzira na mjere opreznosti. Svagdje, gdje se radi s novcima hoće se razboritosti i opreza, a osobito se to traži u udruge osnovane na temelju neograničenog jamstva svih članova. Tu je nužna zacijelo i stroža točnost i veća opreznost nego kod dioničarskih novčanih društava, jer je kod zadruge uz posao vezan ne samo dio, nego čitavi imetak svih udrugara. Opreznog i razboritog poslovanja

primljenih zajmova, ali samo u onom iznosu, koji je zadruga bila dužna platiti do 31. prosinca, dakle po odbitku prenosnih kamata iskazanih u imovini na računu razmjere, zatim kamate isplaćene na uloške i pripisane uloščima (uglavničene), upravne troškove, kao plaća blagajniku, najamnina troškovi osnutka i slično, 10% otpis od našastara, te razne druge izdatke, kao trošak za biljege na mjenice, možebitne milodare [itd. U prihod spada samo ono, što je zadruga primila i ne treba nikome vratiti, nego to izravno pada u korist njezinog džepa. To je zadruga zaslužila, odnosno dobila. Ovamo ubrajamo poimence: kamate od izdanih zajmova, ali opet samo u onom iznosu, koji zadruzi pripada do 31. prosinca, dakle po odbitku prenosnih kamata iskazanih u dugovini na računu razmjere, zatim upisninu, zatezne kamate i možebitne globe ili druge kakove pristojbe uplaćene po zadrugarima, ta razne druge primitke unišle na korist zadruge.

Zbrojimo sada na računu razmjere svu imovinu i svu dugovinu zasebice; ako je imovina veća — odbijmo od nje dugovinu i razlika pokazati će nam — dobitak, koji se ima — radi izravnanja obih strana razmjere – ubilježiti na stranu dugovine; ako je dugovina veća -- odbijmo od nje imovinu i razlika pokazati će nam — gubitak, koji se ima — opet izravnanja radi — ubilježiti na stranu imovine. Zbroj jedne strane mora se po tom slagati sasvim sa zbrojem druge strane. Time je račun razmjere zaključen.

Sasvim jednako zaključuje se i račun dobitka i gubitka.

Glavni uvjeti, koji su nužni za valjanost bilance i koji se moraju kod zaključivanja osobito uvažavati, jesu:

1. da bilanca bude jasna i pregledna i

2. da bude istinita.

Da se zadovolji prvom uvjetu, treba sve poslovne grane i račune u bilanci bilježiti pod naslovom, koji im u istinu i odgovara te ih onda tako razrediti, da svatko može bilancu lako razumjeti.

Drugom uvjetu može udovoljiti bilanca samo onda, ako jo rastavljena na temelju uredno i ispravno vodjenih knjiga. Neka si s toga svaki blagajnik zadruge dobro upamti, da je iz lošo i nepotpuno vodjenih knjiga nemoguće sastaviti valjanu bilancu. Svaka svota unešena u bilancu mora biti sigurna i točna na filir. Za vjerodostojnost i istinitost bilance odgovoran je blagajnik i ravnateljstvo zadruge, a navlastito nadzorni odbor ne samo glavnoj skupštini nego i trgovačkom sudu Neka s toga navlastito nadzorni odbor i pazi, da ne potpisuje slijepo bilancu; ne smije ju potpisati sve dotle, dok se nije tvrdo uvjerio o potpunoj istinitosti i ispravnosti njezinoj. Neka napokon ni članovi zadruge na glavnoj skupštini ne primaju bez daljnoga na znanje bilancu, nego neka pitaju razjašnjenja, ako im je što nejasno. Radi se o njihovoj koži, u neku ruku o čitavom njihovom imetku!

Imajući pred očima rezultat druge, poslovne bilance, vidjeti će zadruga, jeli tekom ove godine radila oprezno i sigurno, tako, te nema bojazni, da će stradati, jer bi onda stradale s njome i sve lijepe namisli njezine. Treba da preostane nešto i za nju, da si stavi na stranu, kako bi si učvrstila temelj, da uzmogne onda još uspješnije vršiti svoju blagotvornu zadaću u narednoj godini.

O zdravom napretku i prirodnom razvitku zadruge ne može biti govora — bez pravog poznavanja stanja svih njezinih prilika i odnošaja. Kad se to stanje svestrano razglobi i raščini, onda se tek jasno vidi, kroči li zadruga naprijed ili natrag. Ove dvije bilance, koje smo netom prošli rasvijetljuju najbolje čitavo stanje zadruge. Obadvije su nužne, jer se obadvije medjusobno nadopunjuju. Jedna govori, kako je poslovanje zadružno, koje se ograničilo na puki novčani promet, skroz mrtvo, prazno i promašeno; druga sjeća i opo-

Matijević, za savez srpskih zemljoradničkih zadruga Aćim Gjermanović, a za hrvatsku poljodjelsku banku Dr. Feliks Suk. — Isti zaključak štampat će se u 4000 primjeraka, te će se dostaviti svim zastupnicima na hrvatskom saboru, svim novinama, a razaslati će se medju sve prijatelje udrugarstva. Napokon će se taj zaključak u prevodu poslati medjunarodnom savezu udruga u Londonu, te svim vidjenijim savezima udruga na čitavom svijetu.

Razgovori o hrvatskim seljačkim udrugama. Upravo je nakladom hrvatske poljodjelske banke izašla knjižica pod gornjim naslovom, koju je prema C. W. Kaisera „der praktische Raiffeisenmann“ s dozvolom piščevom preradio i za hrvatski puk priredio Dr. Krunoslav Janda. Cijena je knjižici 20 f, s poštarinom 5 f više, te si ju svatko uz priposlanje toga iznosa ili u gotovom ili u poštanskim markama može nabaviti kod hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu. Mi tu knjižicu osobito preporučamo svim prijateljima udrugarstva. Hrvatskim seljačkim zadrugama razaslali smo odnosno razaslati ćemo više tih knjižica time, da ih kao božićnicu hrv. poljodjelske banke badava podjele medju svoje članove, a u prvom redu medju pretplatnike »Hrvatskog Udrugara«.

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi udrugarstva.

Prema povjesti čestitih ročdelskih pionira

od **Gjure Jakoba Holyake**

3 piše: R. D.

Ništa na svijetu ne može zdravi temelj i prednosti udruga bolje dokazati, nego okolnost, da se broj članova udruge množi, kada privreda biva teža i živežna sredstva skuplja. Narod ćuti, kako ga teret tišti i traži svoju nevolju odstraniti ili barem olakšati. Tražeći ta sredstva, naidje na udrugu i ako tamo pristupi, znak je to, da je udrugarstvo dobra stvar. Tako je bilo i u Engleskoj. Kada su ljudi uvidjeli, da baš nije tako strašno teško smoći jedan šiling za upisninu i na tjedan po 3 penca i kad su uvidjeli, da su ti iznosi njihova prištednja, onda im je bilo jasno, da je za njihovo dobro, ako pristupe u udrugu. Tako su počeli mnogi ljudi svoje potreboće nabavljati kod udruge. Udruga je u svojim članovima probudila smisao za štednju i time udarila jedan od glavnih temelja gospodarskom napredku svojih članova. Koncem god. 1747. brojila je udruga 110 članova, a imetak njezin povećao se je na nešto preko 286 livra šterlina, dočim je utržak za prodanu robu iznosio poprečno na tjedan 36 livra šterlina.

Ovaj uspjeh — istina — sam po sebi nije bog zna kakav, ali treba imati na umu, da je taj višak imetka i utrška uzsljedio u godini, u kojoj je vladala sveopća skupoća, a posla si mogao malo i teško naći. Ovaj uspjeh bio je dokaz, da udruga — ako i polagano, — ipak sigurno koraca napred.

Niti godina 1848., koja je bila puna revolucija i prevrata po čitavom svijetu, nije udrugi ročdelskih pionira ništa naškodila. Ona je očito napredovala tako, te su joj u početku iznajmljene prostorije postale pretijesne, pak su zato iznajmili čitavu onu kuću, u kojoj su do sada imali samo prizemlje.

Ročdelski pioniri znali su dobro, da je samo onaj narod nešto vrijedan, koji nešto znade i umije. Znali su oni dobro, da se znanje može steći jedino učenjem i čitanjem koristnih knjiga. Zato su već u svom prvom početku na učenje i čitanje polagali veliku važnost. I već 20. kolovoza 1849. stvorili su zaključak, da će udruga nabaviti knjige, časopise i novine. Čist prihod od ove grane poslovne upotrijebiti će se za ustrojenje udružne čitaonice te nabavu novina i knjiga.

Sada se je počela udruga tek razvijati u većoj mjeri, te je broj članova i imetak udruge godimice znatno rasao. No još su bile neke poteškoće, koje su roćdelski pioniri imali svladati. Porodile su se male razmirice izmedju udrugara, koje je udruga sretno riješila stvorivši zaključak, da svaki udrugar imade potpunu slobodu mišljenja u svim stvarima, ali da se zato ipak mora svaki udrugar pokoravati pravilima i zaključcima udruge.

Gornja dva zaključka, koja su upravo značajna za roćdelske pionire, udarili su siguran i čvrst temelj zamjernom napretku udruge roćdelskih pionira.

III. POGLAVJE.

Pobjeda.

Kako se iz dosadanjeg razlaganja viditi može, roćdelski pioniri isticali su se navlastito u tome, što su znali o stvari raspravljati, a da se kod toga nisu žestili, da su znali biti i raznoga mnijenja, a da se kod toga nisu raskrstili, da su znali katkada biti oštri i odrešiti, a da se za to ipak nisu zavadili. No kao što u svakom društvu ljudskom, u svakom većem skupu ljudi imade osoba, koje kao da su stvorene samo za to, da prave smutnje i zapodjevaju neprestane kavge tako se je našlo i u udrugi roćdelskih pionira nekoliko takovih nezadovoljnika.

Odgovori uredništva.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama, kojih se tiče.

Pitanje: Od mnogih hrvatskih seljačkih zadruga primili smo upite glede toga, što valja učiniti kod dospjelih a ne isplaćenih zadužnica, najme kod zadužnica, kod kojih je istekao zadnji rok, do kojega se imao prema obvezi dug isplatiti, dali valja napraviti novu zadužnicu, ili je dosta na staru zadužnicu napisati, da se rok plateža produljuje te da ovu zaporku dužnik i jamci potpišu. Na ovo odgovaramo sljedeće:

Odgovor: Ako je prošao zadnji rok, do kojega se je imao dug povratiti, a to dužnik nije učinio, onda može ravnateljstvo udruge dozvoliti produljenje platežnoga roka, ako za to predleže važni razlozi. Ako je tko radi nemarnosti ili lakoumlja propustio dug vratiti, tomu neka se nipošto ne produljuje rok plateža. Neka bude pravilo, da se platežni rok ne produljuje, jer će samo tako udruga biti uredna, a i članovi će se moći naučiti na red, a produljenje platežnoga roka neka je iznimka, koju opravdava potreba i nužda. Ako je dakle ravnateljstvo kojemu dužniku produljilo rok plateža, onda neka to učini samo tako, da sama udruga ne bude tim rokom vezana, neka se to kao izmoljeni poček plateža ustanovi, time, da udrugi prosto stoji u svako doba tražiti povrat duga. U knjigama neka se to zabilježi, da udruga znade, do kada je komu produljila platežni rok, ali na samoj zadužnici neka se ništa ne piše, već neka ostane, kako je prije bilo. Još manje potrebno, da jamci pristanu na takovo produljenje roka i da oni tu dozvolu potpišu Istečenje vremena, u koje je valjalo da dužnik plati svoj dug, ne oslobadja još jamca od jamstva, makar da vjerovnik nije nastojao, da bude u pravo vrijeme namiren (§ 1364. opć. gradj. zak.). To vrijedi po gotovo onda, ako su jamci preuzeli bezuvjetno jamstvo, kako je to već u zadužnici naštampano. Drukčije stoji stvar, ako je vjerovnik sa jamcima drugo što ugovorio. Onda se treba toga ugovora držati. No dobro je i to neka učine sve udruge, — da se jamci o produljenju platežnoga roka obavjeste. To neka se učini preporučenim pismom ili drukčije kako, samo da bude udruga imala dokaz o tome, da su jamci obavješteni. Dozvole, kako rekosmo, zato ne treba tražiti. Rok produljenja neka nipošto ne bude dulji, nego što je bio onaj, koji je bio dozvoljen kod podjeljenja zajma.

Sječkarnice,

najbolji strojevi za rezanje hrane neobhodno nužne svakom naprednom gospodaru.

Trieuri,

za čišćenje pšenice i raži. I ječam i zob mogu se istim čistiti, ako ne sadržava veće lećaste kukolji, je nenadkriljivi izum.

Strojevi za rezanje repe,

potrebni svakom, koji želi bez brige hraniti svoje blago

Tezulja (vaga)

svake vrsti, počam od najmanje za kućanicu, pak decimalne i centimalne, u najsolidnijoj izradbi

Sve uz tvorničke cijene i na odplatu, dočim uz goto. novac odobrava znatan popust samo

Aleksa Penić

Zagreb, Marovska ulica br. 24.

Glavno zastupstvo i tvorničko skladište gospodar. strojeva.

Trgovina željeznom robom, orudja i posudja.

Zagreb. tvornica sapuna

Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun"

Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob. kr. glav. grada Zagreba

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi
i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900.
te na Milenijskoj izložbi g. 1896

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće 4% i 4½%

hipotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mjesečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

Poziv na gospodare!

Najpoznatije umjetno gnojivo
garantirano čisto
sa najvišim odlikovanjima nagradjeno znaka
„DJETELINSKI LIST“ jest
Češko Thomasovo

Fosfatno brašno

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstvo za gnojenje.** Jamči, da je **označena količina fosforne kiseline u citronovoj topiva.**

Làszlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörüt 22.

Naručbe prima i **Hrv.-slav. gospodarsko družtvo u Zagrebu,** kod kojega se mogu dobi i količine od **100 klg.**

PRVA HRVATSKA AGENTURA
ZA GOSPODARSKE STROJEVE

najvećih i najboljih tvor-
:: nica tu- i inozemstva ::

Prodaje i motore za in-
::: dustriju i mlinove :::

Sve to uz potpuno jamstvo za dobrotu strojeva

te uz povoljne otplatne
::::::: uvjete :::::::

Naslov:

Prva hrvatska agentura za gospodarske strojeve Zagreb, Jurišićeva ulica 18, I. kat.

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta“;

desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.
Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom **„Meluzine pomade i Meluzine sapuna“;** čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.
Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).
Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te
Univerzalni prah za svinje.
Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje se plaća ne ništa, a za naručbe preko K 10 plaćamo i poštarinu.

„Zahtjevajte cienik bezplatno.“

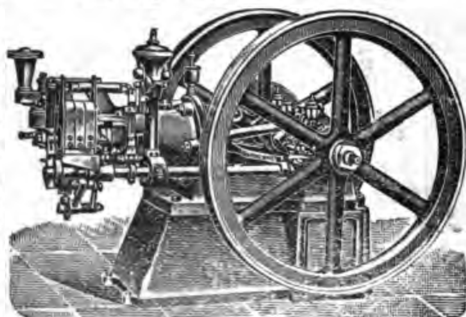
Naslov za listove i drugo:

LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

MOTORI = NA PETROULJE

Sistem original „ADAM“.

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko. Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. **Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5.**

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. I. Zagreb, 31. siječnja 1906. Broj 4.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Nadovezujući na našu okružnicu od 21. studenoga pr. g. u 2. broju ovog lista, upozorujemo prije svega ponovno sve hrv. seljačke zadruge, da ne šalju banci knjiga radi sastava bilance, a niti bilancu samu radi ispitanja i ispravaka, nego neka sve prirede i onda čekaju dok nadzornik dodje, te njemu čitavi zaključak predlože.

Kako imademo u svezi oko 200 zadruga, naravno je, da ne mogu biti sve tako brzo pregledane; neke će biti prije, a neke kasnije — već prema tome koju putnu prugu poduzme nadzornik. To medjutim ne smeta ništa, jer po pravilima moraju zadruge najkasnije u mjesecu svibnju držati skupštine, a mi ćemo se već pobrinuti, da dotle budu sve bez razlike pregledane. Umoljavamo s toga, da same ne zahtijevaju od nas nadzornika, jer ih mi ne možemo u isto vrijeme na razne strane slati, nego neka se strpe i neka tu stvar prepuste sasvim nama, da ju po svojoj uvidjavnosti kraju privedemo. O dolasku nadzornika biti će svaka zadruga pravodobno obaviještena.

Nikoja zadruga ne smije držati glavnu skupštinu, a niti bilancu nikamo podnašati, dok joj ispravnost njezina ne bude po našem nadzorniku potvrdjena.

Nakon što bude bilanca zadruge po našem nadzorniku pregledana i nama predložena, otposlati ćemo svakoj zadruzi još posebno riješenje, u kom ćemo ju ujedno točno uputiti, što ima dalje raditi i naznačiti joj, kojim oblastima i uredima ima bilancu s potrebnim prilozima podnijeti.

Ovom zgodom pozivamo ujedno one zadruge, koje nam još nisu — u smislu spomenutė okružnice od 21. studenoga pr. g. — priposlale izrezak iz blagajničke knjige sa prepisom zaključnih svota na 31. prosinca 1905., da to najkasnije do 15. veljače o. g. svakako učine.

U Zagrebu, 23. siječnja 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko družtvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Poziv.

Ovime se obaviješćuju sve hrv. seljačke zadruge, da će Hrvatska poljodjelska banka i ove godine obdržavati uobičajeni tečaj za blagajnike zadruga i to od 4. pak po prilici do 10. ožujka, prema tome, kako će pokazati potreba. Stan i opskrbu za posjetitelje tog tečaja priskrbiti će sama banka, a zadruge, koje će poslati svog blagajnika na ovaj tečaj nositi će samo putni trošak ovamo i natrag.

Pozivamo s toga sve hrv. seljačke zadruge, kod kojih se opaža potreba, da im se blagajnik u svojoj službi poduči odnosno usavrši, neka ga svakako pošalju u tu svrhu u ovaj tečaj. Sve, koje to kane učiniti, neka nam što prije, a najkasnije do 15. veljače, najave, koga su odlučile poslati. Čim budemo znali, koliko ih dolazi, pobrinut ćemo se za sve potrebno i onda dotične zadruge posebno obavijestiti, gdje će se najavljeni blagajnici sastati, gdje će stanovati, i gdje će se tečaj obdržati.

U Zagrebu, 24. siječnja 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko družtvo.

Čitajte i širite Hrvatski Udrugar!

Kad je hrvatska poljodjelska banka odlučila udovoljivši prekoj potrebi izdavati stručni časopis za hrvatske seljačke zadruge, računala je ona na temeljitu potporu sa strane samih zadruga. I zbilja mnoge zadruge — svaka im čast — s veseljem i oduševljenjem pozdravile su taj pothvat te sakupile medju svojim članovima na brzo i do pedeset i više pretplatnika hrvatskom udrugaru. No neke su nam vratile većinu brojeva, što smo im poslali, te zadržali jedan do dva, a neke pače nisu pošiljke ni otvorile, već su nam sve — kako je došlo — natrag poslale. N[illegible] to — moramo priznati — nismo bili pri[illegible] pravni. Mi smo pouzdano očekivali, da će svakako oni držati naše novine, koji su na čelu zadruge: članovi ravnateljstva i nadzornog odbora te blagajnik.

Mnoge zadruge nisu se niti javile tako da ne znamo, koliko pretplatnika će nam pribaviti. To donekle i razumijemo

› teško ljude u svako vrijeme saku- No za stalno očekujemo, da će nam latnici biti javljeni, čim mine glavna ština kod pojedine zadruge. —

Mi ne možemo dosta naglasiti kako ›trebno, da ljudi u opće čitaju i uče. što god tjelo treba hrane, jer bez će zakržljati i napokon propasti, tako ι i duša svoju duševnu hranu, bez će ona — ostajuć u tmini neznanja ›iti zapuštena i slaba. Narodi vrijede › po tom, koliko su prosvijetljeni. Sa vjetom samo dolazi narod do slobode: vne, gospodarske i političke

Zato mi nastojimo, da hrvatskom selja- našim novinama pružimo svu potrebnu ›vnu hranu, a koliko nam to sada još i ›olazi za rukom, biti će već s vreme- . Osobito pak treba da čita naše no- onaj, koji želi da bude valjan udru- A tko želi da bude udruga dobra i ›ude ona napredovala, mora gledati, ›vi udrugari budu prožeti pravim ud- ırskim duhom, da budu dobro znali uredbu udruge, njezinu korist i uvjete inom napretku. To se pak može po- samo čitanjem i učenjem. Zato si mi možemo ni predstaviti napredak udruge čitanja ovakovih novina, kao što su naše.

Da omogući hrv. poljodjelska banka kom čovjeku držati Hrv. udrugar uda- mu je tako nisku cienu — 1 K. na vu godinu. Banka kraj toga ne će da naći ni računa, jer štampanje vrlo ›go stoji, a poštarina za 12 brojeva iz- i 24 filira, tako da u istinu svih 12 jeva pojedinca stoji samo 76 filira. Ali ι rado i žrtvuje nešto, samo ako služi ›roj stvari. No uza sve to je slab od- u naših ljudi. Mnogi ne će da dade K za tako korisnu stvar, koja će mu ›z godinu dana nositi obilno koristi, dok rakiju — špiru baci i više nego 1 K o za vrlo kratko vrijeme, a ne samo da time ne koristi već si uprav golemu tu čini. Ne velimo da je svuda tako — ima i takovih. —

Našim seljačkim zadrugama mora u prvom redu biti do toga, da Hrv. udrugar proturaju što više med narod, pak zato ih ovim putem pozivamo, da u to sve svoje sile ulože. To zahtjeva od njih njihova domoljubna dužnost. A doista nije teško ubrati od seljaka 1 K na godinu. Ovdje ne možemo na ino, a da s osobitom pohvalom ne istaknemo hrv. seljačku zadrugu u doljnoj Stubici. Ova je zadruga sakupila do sada 140 predplatnika, a obećala je da će svi udrugari biti predplatnici, samo dok mine glavna skupština. Upitana, kako ona ubire pretplatu, odgovorila je, da od onih ljudi, koji ne mogu tako lako dati na jedanput 1 K, ubire taj iznos u dva puta, a najvećma prigodom uplate kamata ili isplate zajma. Tako dotičnik ni ne ćuti da je što potrošio. Ova zadruga radi dobro. Ne samo, da će to samoj zadrugi donjeti koristi, jer će članovi biti valjani udrugari, već će to donjeti koristi i tamošnjem narodu. Čitanjem naučiti će koješta dobra i korisna, a odvratiti će se od krčme i svadje.

No kako si i dobra stvar više put teško utire put, to preporučamo zadrugama da, osim što saberu nešto pretplatnika, same pretplate 10 do 20 brojeva, koje neke badava dijele medju svoje ljude i to u prvom redu medju oskudnije. To će biti mala žrtva, koju će svaka zadruga lako podnesti. Ljudi će napokon uvidjeti korist tih novina, uvidjeti će kako za jeftine novce dobivaju obilno duševne hrane, pak će i sami rado dati tu 1 K. Za to preporučamo, da se na prvoj glavnoj skupštini takav zaključak stvori.

No nije dosta, da se Udrugar širi medju ljude, već je i potrebno, da ga se čita. Kako bi se pobudila veća volja za to, preporučamo svakoj zadrugi, da svaki mjesec drži barem jedan sastanak, na kojem će se čitati i tumačiti ono, što je pisano u Hrv. Udrugaru. Takav sastanak neka se upriliči pošto je dotični broj medju pretplatnike razdjeljen i pošto je svaki

imao prilike, da ga najprije sam kod kuće pročita i prouči. Na taj način odgojiti će se ljudi kao valjani udrugari a zadrugarstvo će napredovati i donjeti našem narodu ono spasenje, koje od njega očekujemo i koje je drugim naprednijim narodima već donjelo. —

Nešto o biljegovini i porezima.

Naše hrv. seljačke zadruge nisu posebnim zakonom oslobodjene od plaćanja poreza, biljegovine i inih pristojba, niti je pitanje, da li su one dužne plaćati porez i biljegovine ili ne, kod nas konačno riješeno. Zato se dogadja, da zadruge imadu mnogo posla sa financijalnim oblastima, jer ni one same nisu s time na čistu, te ne postupaju svuda jednako. Da uputimo zadruge, koje su s hrv. poljod. bankom u svezi, šta im je u tom pogledu raditi, pišemo ovo te ih upozorujemo, da se toga drže, dok god ne bude gornje pitanje konačno riješeno.

Zak. čl. XXIV: 1875. koji govori o porezu na poduzeća i zadruge, koje moraju javno polagati račune, veli u §-u 1.: »U području zemalja krune ugarske po tuzemcih i po inozemcih u obrtničke, trgovačke, novčarske i odpremne, ter kakove mu drago koristonosne svrhe u nadi na dobitak osnovana ili poslujuća, te na javno polaganje računa obvezana poduzeća i zadruge moraju od svojih poslovnih dohodaka primositi porez po načelih i propisih, ustanovljenih u ovom zakonu, ako ne podpadaju pod ustanove zakona, slovećega o rudarskom porezu«.

Zak. čl. XXII.: 1875. govori o porezu na kamate glavnica i na rente § 2. navadja iznimke, koje ne padaju pod taj porez, pak u toč. 7 veli: da je izuzet od tog poreza: kamatni dohodak od glavnica javnih zavoda, to jest dobrotvornih zavoda, koji se ne smatraju za novčana poduzeća (bolnica, sirotišta, ubožišta, zadruga za podupiranje duhobolnica, nahodišta, zavoda za slijepe, gluhe i nijeme, pjestovališta) i potpore što ih dobivaju«. —

Što se tiče dužnosti biljegovanja veli § 3. zak. čl. XVI. 1869.: „Znanstvena, umjetnička, gospodarska, dobrotvorna društva u koliko im novčani dobitak nije svrhom ne podpadaju biljegovini i to glede njihovih podnesaka i spisa upravljenih na na javne oblasti i urede — izuzam parbeni postupak“ (naime u slučaju parnice dužna su i ova društva plaćati propisane biljegovne pristojbe.)

Glasom naredbe ministarstva financija br. 4211 ex. 1880. javno-dobrotvorni zavodi jesu slijedeći: bolnice, nahodišta, sirotišta, ubožišta, ludnice, zavodi za gluhonijeme i slijepe. pripomoćna društva i u opće zavodi, kojim nije svrha dobitak, već pružanje pomoći nesretnikom. — Nadalje još umjetnička, gospodarska vatrogasna i slična društva.

§ 5. istog zak. čl. glasi: „Obskrbna, predujmovna i u opće takova društva, zavodi i pučke banke, kojim je svrha medjusobno potpomaganje članova, ako im se poslovanje povrh podupiranja i obskrbljivanja ili predujmljivanja novaca društvenim članovima — ne proteže na drugi dobitak ili zaslužbenu granu — proste su od biljegovine gledom na poslovne i uložne knjige, zatim gledom na obveznice, koje su sami članovi u smislu temeljnih pravila na korist društva izdali kao i gledom na primke (namire) izdane o uložcih i dignutih ili povraćenih zajmovnih predujmovih (sl. — c. XII. čl. 589. pp. ex. 1883).

Kako se vidi namjera jednog i drugog zakona je u suštini ista — najme ona poduzeća, koja ne idu za dobitkom, već koja imadu kakvu opće koristnu svrhu, oprostiti od plaćanja poreza i biljegovnih pristojba.

Prema tome va[illegible] riešiti pitanje, dali naše hrv. selj. [illegible] spadaju u ona društva, koja [illegible] spomenute zakonske ustanove [illegible] na i koje opra-

štaju dužnosti plaćanja poreza i biljegovnih pristojba.

Naše zadruge osnovane su na čistom Rajfajzenovom načelu, te imadu skroz dobrotvornu svrhu. Ta svrha nalazi izraza u pravilima zadruge, naročito u §-u 2, koji kaže: „Zadatak je zadruge, da na temelju uzajamnosti pomaže svoje zadrugare u njihovim gospodarstvenim potrebama, da ih upućuje na pošteno i uredno življenje, da u njima budi svijest za štednju.“ Naše zadruge osnovane su na neograničenom jamstvu, a da nisu tečevna društva dokazuje činjenica, da one ne djele dividenda, da se poslovni djelovi zadrugara ne ukamaćuju, da je uprava zadruge počastna i besplatna — u opće da pojedinac nemanikakove neposredne koristi od napretka zadruge očekivati.

Skroz je pogrešno izraz »koristonosno poduzeće « primjenjivati na naše zadruge. Tko to čini ili ne zna što je Rajfajzenova zadruga ili skroz krivo tumači zakon. »Koristonosno« je u ovom slučaju isto što i »tečevno«, a tko pozna naše zadruge, njihovo bivstvo i njihovu zadaću, taj ne može reći, da su one tečevno društvo. Koristonosan smjer imaju naše zadruge u tom, što gospodarski i ćudoredno dižu seljačtvo. Neki koristonosni smjer ima svako društvo, jer da toga nema, bilo bi svako društvo suvišno. I društvo crvenoga križa i društvo za prehranu siromašne školske mladeži i društvo čovječnosti imadu koristonosni smjer, ali zato ipak nijedno od ovih društava nije tečevno društvo. I ova društva, da postignu svoje svrhe trebaju novaca, pak si ga na različite načine pribavljaju. Priredjuju plesove, izdavaju srećke itd., a ipak su — punim pravom — prosta od poreza i biljegovine.

Ako bismo „koristonosno“ izjednačili svi „tečevnim“ onda ne bi nikada nijedno društvo moglo biti oprošteno od plaćanja poreza i biljegovina.

Financijalne oblasti spotiču se o to, što zadruge primaju uloške na štednju od članova i nečlanova. No to samo po sebi još ne čini zadrugu tečevnim poduzećem. S jedne strane se time u ljudima budi smisao i volja za štednju — a to znači ljude odgajati. S druge strane zadruga, da uzmogne udovoljavati svojem zadatku i davati zadrugarima zajmove — treba novaca. Taj novac dobavlja si zadruga u formi zajma od novčanih zavoda (svoje matice hrv. poljodj. banke) ili pak u formi štednih uložaka. U suštini jedno je i drugo isto, samo što je uloga nudioca i tražioca izmjenjena. Baš ta okolnost da se onaj, koji nudi novac, mora zadovoljavati sa manjim kamatima, nego onaj, od koga se novac traži, omogućuje zadrugama davati jeftino novac u zajam zadrugarima, ako primaju štedne uloške. Ali u tome nazrijevati tečevno poduzeće upravo je skroz ishitreno i samovoljno.

No da se financijalnim oblastima izbije iz ruke i ovo oružje, preporučamo svim hrv. selj. zadrugama, koje ili ništa ili malo štednih uložaka od nečlanova primaju i koje nemaju izgleda na veće uloške, da promjene svoja pravila u tom pravcu, da od nečlanova ne primaju štednih uložaka. To neka se učini već na prvoj narednoj glavnoj skupštini. Po tom se imadu promjeniti §§. 2 sl. b, 16 i 18. Dobro bi bilo onda promjeniti i toč. e, §a 12. — i u opće sve one točke pravila, koje govore o poslovanju sa nečlanovima, tako te će zadruge imati posla samo sa svojim članovima. —

Kod te zgode upozorujemo, da se izbjegne svim mogućim natezanjima sa financ. oblastima, da se i § 64 zadr. pravila u toliko, da se preostala imovina zadruge u slučaju likvidacije ne smije nipošto djeliti medju članove, nego se ima privesti u koju opće koristnu gospodarsku ili dobrotvornu svrhu njezinih članova, koju svrhu ima dotična glavna skupština odrediti. —

Promjenu pravila treba naravno prijaviti nadležnom trg. sudu. Prema ovdje

izloženim načelima ne treba taj podnesak biljegovati, a u koliko ne bi zadruga bila oproštena od biljegovanja ima podnesak, kojim prijavljuje promjenu pravila biljegovati sa 20 K. odnosni zapisnik sa 1 K po arku.*) —

Prema tome bile bi naše zadruge u smislu napred spomenutih zakonskih ustanova proste od poreza i biljegovine. Zato neka nijedna zadruga ne plati poreza, niti biljega na svoje podneske, a neka ne plati ni poreza od uložaka.

Ako zadruga ne će svoje spise upravljene na javne oblasti i urede biljegovati, dogoditi će joj se po svoj prilici, da će dotični spis ili podnesak biti manisan, a ona će dobiti od nadležnog kr. poreznog ureda platežni nalog, kojim joj se nalaže, da plati jednostavnu pristojbu, koja na dotični podnesak inače pripada, i povišenu pristojbu u ime globe. Toga se neka nitko ne preplaši. Proti takovom platežnom nalogu ima se uložiti priziv, kod onog poreznog ureda, kod kojega je platežni nalog ili platežni arak izdan i to:

a) za 30 dana računajuć od dana uručenja platežnoga naloga ili naredbe. U tom roku uloženi priziv ima tu moć, da se odmjerena biljegovina i globa ne može ućerati sve dotle, dok priziv ne bude konačno rješen.

b) Priziv može se i preko gornjega roka i to za daljnih 60 dana podnjeti. Nu taj ne ima obustavne moći, već se odmjerena biljegovina i globa imade uplatiti.

Preporučamo da se tome izbjegava, i da se priziv u roku od 30 dana predade.

Priziv predaje se u jednom nebiljegovanom primjerku, a prilaže mu se dotični platežni nalog.

Takav priziv izgleda ovako;

Slavni kr. porezni urede!

Proti tamošnjem platežnom nalogu od.......... *190*...... *ulažemo u otvorenom roku slijedeći*

Priziv.

Napadnuti platežni nalog nezakonit je i ništetan i to iz slijedećih razloga:

(Slijedi izloženje priziva, kako je napred istaknuto kod razlaganja, zašto zadruge imaju biti oproštene od plaćanja biljegovina). Nakon toga obrazloženja slijedi:

Stoga molimo, da slavni kr. porezni ured izvoli ovaj priziv podastrijeti kr. financijalnom ravnatelestvu u..........

.........., *koje molimo da blagoizvoli napadnuti platežni nalog ukinuti i nas odriješiti od dužnosti plateža propisane nam pristojbe.*

Štampilja i dva potpisa.

Iz vana ima napis glasiti

Slavnom kr. poreznom uredu

u ....

Priziv

Hrvatske seljačke zadruge u ....

proti tamošnjem platežnom nalogu od..........

19.......... *St.*..........

---

*) Zaključak glavne skupštine o promjeni pravila ima glasiti ovako: Kod §. 2. sl. b) ispuštaju se riječi „i drugih“, kod sl. e) ispuštaju se riječi: „i drugima“. §. 16. ima glasiti: Uloške na štednju može primati zadruga samo od zadrugara. § 18. ima glasiti. „Zadrugaru potvrdjuju se ulošci i povratci ili u knjižici, koja ga označuje kao člana zadruge i u kojoj se iskazuje i uplata zadružnog djela, ili u posebnoj uložnoj knjižici (uložnici.)“ Sve ostalo se ispušta. § 64. ima glasiti: „U slučaju prestanka zadruge obavlja se likvidacija po zakonu, a preostala imovina zadruge ne smije se nipošto podjeliti medju članove, nego se ima privesti u koju opće koristnu gospodarsku ili dobrotvornu svrhu njezinih članova. Tu svrhu ima odrediti glavna skupština, koja će odlučiti o prestanku zadruge.“

Promjena pravila prijavljuje se nadležnom sudu posebnim podneskom, u kom treba kazati po prilici ovo: Slavni sude! Na redovnoj (ili vanrednoj) glavnoj skupštini potpisane zadruge od.......... zaključena je promjena naših pravila u pravcu istaknutom u priloženom pod A zapisniku glavne skupštine.

Prijavljujuć to sl. naslovu u smislu §a. 181. trg. z. molimo:

slavni sud izvoli to primiti na znanje i dalje po zakonu postupati.

Štampilja i 2 potpisa.

Ako zadruga nije mogla u roku označenom gore pod b) uložiti priziv zbog zapreke od nje neodvisne i po njoj neotklonive, tada se može poslužiti sredstvom opravdanja. U tom slučaju ima se opravdajuća molba, koju treba vjerodostojno obrazložiti, nu zajedno s prizivom u samoj stvari podnijeti za 90 dana kod nadležnog kr. poreznog ureda. Ovaj rok računa se od dana, koji prvi slijedi iza onoga dana, kojega se priziv najkašnje trebalo podnjeti. U slučaju propusta ovoga roka, ne ima mjesta daljnjem pravnom lijeku. I ova molba prosta je od biljegovine.

O prizivu odlučuje kr. financijalno ravnateljstvo. Proti rješenju financ. ravnateljstva može zadruga uložiti tužbu na kr. ugarsko upravno sudište u Budimpešti. Tužba se predaje kr. financijalnom ravnateljstvu proti čijoj je odluci naperena, a predaje se u jednom primjerku, koji valja biljegovati sa 30 f, ako propisana svota ne nadilazi iznos od 100 K, a sa 72 f. ako je veća od 100 K. Priloge tužbe treba biljegovati sa 30 f Tužba izgleda po prilici ovako:

Slavno kr. financijalno ravnateljstvo!

Proti tamošnjem rješenju od .... *190*..... *br.* .... *potvrdjujućem platežni nalog kr. porez. ureda u* .... *od* .... *190*..... *St.* .... *ulažemo u otvorenom roku na visoko kr. ugarsko upravno sudište slijedeću*

Tužbu

(Izloženje).

Molimo:

Slavno kr. financ. ravnateljstvo izvoli ovu tužbu podastrijeti visokom kr. ugar. upravnom sudištu u Budimpešti, koje smjerno molimo, da blagoizvoli napadnutu rješidbu i platežni nalog ukinuti i nas odrješiti od dužnosti plateža propisane nam biljegovine i globe.

Štampilja i dva potpisa.

Iz vana napis ima glasiti

Slavnom kr. financijalnom ravnateljstvu

u ....

Tužba

Hrvatske seljačke zadruge u ....

proti tamošnjoj rješidbi od.................. *19*........ *u*................ *odnosno platežnom nalogu kr. por. ureda u*...................... *od* ....*190*......*St*............

Tužbu treba predati u roku od 15 dana nakon primitka rješidbe kr. financijalnog ravnateljstva. —

Ovdje moramo primjetiti, da se oni podnesci, koje je zadruga po zakonu dužna podastirati nadležnom sudu ne imadu biljegovati makar i zadruga ne uživala inače oprosta od poreza i biljegovine.

Tako je primjerice ravnateljstvo zadruge dužno po §-u 242 trg. zak. koncem svakog četvrtgodišta pristupivše i istupivše članove te broj otkazanih poslovnih djelova prijaviti nadležnom trgovačkom sudu, a mjeseca siječnja svake godine uz iskaz poslovnih djelova predložiti imenik članova po abecednom redu.

Po §§-u 180 i 198 kz. zak. dužno je ravnateljstvo predložiti sudu izvornu bilancu i izvorne zapisnike glavnih skupština.

Takove podneske ne treba nikad biljegovati, već se na čelu dopisa napiše: „u smislu toč. c) tarif čl. 12/79. pristojbene tarife ureda radi prosto od biljega.“

Ako usprkos ovoga članka kojoj zadrugi ne bi bilo što jasno, i ako ne bi sama znala potrebne korake preduzeti neka se odmah obrati na hrv. poljodjelsku banku uz priposlanje platežnih naloga i rješidaba primljenih od oblastih te naznaku dana primitka i predmeta, kojih se dotična odluka tiče, pak će onda banka ili dati potrebnu uputu ili sama potrebno učiniti. — (Nastaviti će se.)

Uzgoj jare pšenice.

U mojem posljednjem članku spomenuo sam, da onaj gospodar, koji raspolaže dostatnom zalihom gnoja, neka svakako

pod jaru pšenicu gnoji i gnoj taj još tekom zime na dotičnu oranicu izveze. — Preko zime neka taj gnoj ostane u kupovih na oranici, jer će još bolje sazriti i neće ga moći voda, kad se u proljeću počima snjeg topiti, otplaviti. To se obično dogadja na bregovitih oranica, ako se gnoj već u zimi po oranici rastrese.

Pošto na žalost, kako mi je poznato, naši gospodari još premalo sijaćih strojeva posjeduju, nego sve žito omaške rukom siju, to ću sada lih o ručnoj sjetvi govoriti i ovu točno opisati. Glede sijaćih strojeva spomenuti ću prije još, da bi si gospodari vrlo lahko, putem seljačkih udruga, sijaći stroj nabaviti mogli. — Tako bi dakako nešto potrošili, ali stroj bi im se već nakon 3—4 godine isplatio. Sijemo li sijalom, treba nam manje sjemena, jer sjeme dolazi jednolično u zemlju te jednolično nikne. Usljed toga dobije se najmanje za 20% više priroda. No da se vratimo na sijanje rukom. Čim nastupi proljeće, odnosno čim je u toliko toplo nastalo, da se orati može, valja namah gnoj jednolično po oranici rastepsti, te ga 10 cm. duboko zaorati.

Tako preorano tlo ostane opet u brazdama tako dugo, dok ne nastane nešto toplije vrijeme, jer kod niže topline ne bi moglo sjeme klicati, dočim bi korov naglo porasao, te kasnije niklo sjeme ugušio. — Neposredno prije same sjetve imade se ta oranica branom povlačiti i to u istom smjeru kako je orana, s razloga da se one dublje brazde zagrnu. Kod ručne najme sjetve najviše sjemena dospije baš u ove dublje brazde, koje usljed toga, što je preduboko zagrnuto, kasnije nikne i nejednoličan usjev daje. Osim toga, što pregusto sijano ne može ni svako zrno klijati niti niknuti, pa istrune beskoristno u zemlji.

Čim smo tlo tako pobranili treba i namah sijati. — Na jedno katastralno jutro ili ral od 1600□ hvatih, trebamo za ručnu sjetvu 75—80 klgr. sjemena. (Sijemo li strojem, to treba samo 60 klgr. zrna).

Kod same sjetve valja vrlo dobro paziti da sijač sjeme dosta visoko baca, jer tada sjedne strane sjeme jednoličnije na zemlju pada a sdruge strane sijač laglje vidi kamo treba da baca zrno.

Kao što se ozima pšenica mora prije sjetve kvasiti protiv snijeti (upale), tako se mora i jara. Postupak kod kvašenja sjemena i razne načine kvašenja, opisati ću svojedobno točno i opširno u posebnom članku.

Jesmo li cijelu površinu zasijali, tada se mora sjeme brananjem pokriti. U tu svrhu mora se ovaj puta popriječno branjati, t. j. ne onim smjerom kako je bio gnoj zaoran i kako smo prije sjetve branali. Popriječnim brananjem sjeme se bolje pokrije. Ovo brananje imade tako dugo trajati, dok se na površini već nevidi zrnja od pšenice. — Tako bi sjetva bila dovršena.

Spomenuti ću još sljedeće: Oni gospodari, koji imadu oranice u nizinama, moraju još poslje dovršene sjetve urezati shodne brazde za odvadjanje vode, koja sa takovih nisko ležećih oranicah inače ne može odticati. Ne učine li toga, tad će im voda na usjevu stojati i sjeme ili kasnije mlade biljke uništiti, a time prirod znatno smanjiti.

Poslje od prilike 5 tjedana, kad je pšenica jur nikla, treba usjeve ponovno pobraniti, da nam nebudu namah odviše bujno porasli. Franceski seljak, koji je prvi tako svoje usjeve uspješno branao, kaže, da tim branjanjem svoje usjeve za cijelo ljeto zalije. — Takovo brananje poniklih usjeva preporučam, da se i kod ozime pšenice i ozime raži obavi.

Kod ovoga brananja usjeva iščupaju zubci brane doduše nešto mladih biljka, ali se na to ne smijemo obazirati, jer je korist spram ove štete mnogo znatnija, pošto se preostale biljke mnogo jače razvijaju i usljed toga mnogo veći prirod dadu.

Jara je pšenica za žetvu dozrela, dok zrno, iz klasa uzeto i medju prstima zdrobljeno, nije više mlječno, t. j. dok neima više mlječnog soka, već dok je taj sok

gušći i sluzav. — Prezrelo pak zrno, je uvjeke nješto bledje boje, te se i nješto jeftinije plaća.

Prirod jare pšenice, ako se sjetva po gore opisanom načinu obavi, te prema kakvoći zemljišta, daju po jutru 5, 6 do 7 metričkih centih zrna. *E. Dostal.*

Deset zapovjedi za posjednike konja u zimi.

Od okružnog živinara Wimmera.

1. Nastoj, da u štali bude vazda čist zrak. Ne zatvaraj postojano prozore i ne začepi ih slamom ili prnjama, no ipak pazi, da konji ne budu na propuhu.

2. Da ne bude u štali propuha, pazi, da stakla na prozorima staje budu uvjek cijela. Ne boj se malih troškova, da popraviš razlupana stakla, jer će ti to obilno koristi donjeti. —

3. Zrak u štali neka ne bude odveć topao, jer će ti konji time postati mekoputni i raznježeni. Toplina od 12 stupanja po Reomiru je dovoljna. Tu toplinu ne možeš osjećajem prosuditi, već treba da u svakoj štali bude toplomjer.* Kod ovakove topline ne valja konje pokrivati gunjevima.

4. Pobrini se, da se konji svaki dan giblju i kreću. Time ćeš mnoge bolesti zapriječiti, primjerice opasno teško mokrenje.

5. Ne hrani konja hranom, koja ga deblja, kao suhom djetelinom, već ju barem miješaj sa sječkom. Ne hrani ga mokrom hranom, već mu davaj uz suhu hranu u pravo vrijeme friške, ali ne mrzle vode. U strogoj zimi opasno je vodu ravno iz zdenca (bunara) nositi konjima za piti.

6. Pobrini se za suhu stelju i za pravilni odtok gnojnice. Valja zapriječiti stvaranje škodljivih plinova iz gnoja. To djeluje štetno na kožu sluznicu i na oči. Kad stupiš u štalu, pak te — kako se obično veli — grize te oćutiš draženje u nosu i očima, to je znak, da zrak u štali ne valja. Dobro je stelju pomješati sa muljem od treseta.

7. Njeguj dobro kopita konju. Nakon 4—6 nedjelja treba potkove skinuti dati i kopita, koja svedjer rastu, urediti. Ako je potkova još dobra, može se ista opet pribiti. —

8. Ako je poledica, nemoj upotrebljavati konja s izlizanom starom potkovom. To je mučenje životinje. Najbolje su zagnute potkove.

9. Često visi oprema, ular i žvala (djem, željezo, što se konju u žvale meće) u šupi ili pred štalom na zraku. Možeš si pomisliti kako željezo na mrzlom zraku ohladni. Ovako studeno željezo konju u usta metnuti, ne samo da je nečovječno, nego kvari konju zube. Zato spremi konjsku

*) Toplomjer je sprava za mjerenje topline. Sastoji se iz staklene cijevi, koja ima odozdo krugljicu a odozgo je zatvorena. U toj cijevi ima žive (živog srebra), koja se usljed topline i studeni rasteže odnosno steže. Iza te staklene cijevi je pločica duga kao i sama cijev, na kojoj su nacrtani razmaci, označeni brojevima. Ovi razmaci naznačuju stupnjeve. Kako se živa steže i rasteže biva stup žive kraći ili dulji. Do koje crte pločice siže živin stup, toliko imade stupnjeva. Na jednom mjestu pločice ima brojka 0. To je ledište i kad živa spadne do tog znaka, onda se voda smrzava. Razmaci, što su nad ništicom naznaznačuju stupnjeve topline (veli se ima toliko i toliko stupnjeva nad ništicom, a označuje se +12°) a oni pod ništicom stupnjeve zime (ispod ništice, a bilježi se —12°). Kod nas se stupnjevi obično broje po Celsiju ili Reomiru. Tako se zovu oni, koji su obreli toplomjer. Obično je svaki toplomjer tako udešen, da su na pločici s desne strane cijevi stupnjevi po Celsiju (ta strana je označena sa C) a s ljeve po Reomiru (ova sa R). No to ne mora baš tako biti. Krajna je točka toplomjera ona, do koje se uzpne živin stup, kad voda vrije (kipi). Ta točka označena je na toplomjeru po Celsiju sa 100° a po Reomiru sa 80°. Odatle razlika izmedju jednog i drugog toplomjera. No toplomjeri za obićnu porabu ni ne idu do te visine već obično sižu do 50° po Celsiju, što odgovara 40° po Reomiru. —

Toplomjer je vrlo koristna stvar, jer je za ljude i za životinje potrebno da živu u primjerenoj toplini. Ta se pak jedino pouzdano dade toplomjerom ustanoviti. Takva sprava može se već za 1 K. kupiti. —

opremu u štalu, a žvale (željezo) turi prije, nego ćeš ih konju dati, u toplu vodu.

10. Ne zaboravi na njegu kože i na čistoću. —

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi udrugarstva.

Prema povjesti čestitih ročdelskih pionira

od Gjure Jakoba Holyake

4 piše: R. D.

I medju njima bilo ih je, koji su u svakom činu udruge našli nešto njima nepoćudno, a u svaknm poduzeću vidjeli nesreću i veliko zlo za društvo. Ali naši udrugari izašli su i s ovakovima smutljivcima skoro na kraj. Oni su im odgovarali — ne riječima — već dijelima i svakog su takovog vikača ušutkali pokazujuć na polučeni uspjeh. Pak kad je koji vidio, da njegove prištednje i ulošci, usprkos njegovom nepovjerenju rastu, kad je vidio, da udruga u svakom pravcu napreduje i da je sve u redu, prestao je njegov jad, a njegovog nezadovoljstva prema društvu, koje ga je imućnim učinilo, nestalo je za uvijek.

Doskora počela je naša udruga i uzgojno djelovati. Uz svoju glavnu zadaću i svrhu, da članove opskrbi sa živežnim potrebama, služila im je udruga takodjer kao sastajalište, gdje su se nakon dnevnog rada i muke našli i pozabavili razgovarajuć o svem i svačem. Tu je takodjer vladala krasna sloga, jer je svaki pojedini uživao ista prava i imao iste dužnosti. Ova jednakost dozvoljavala je udrugarima, da u svakoj stvari otvoreno izraze svoja mnijenja. Ured ravnateljstva bio je svakomu otvoren, i svaki je imao uvid u poslovanje udruge, pak je tako po malo nestajalo nepovjerenja i nezadovoljstva. Namjesto toga raslo je sve više povjerenje i pravedni ponos, jer je svaki član bio gospodar — svaki bio je kupac i vlastnik istodobno. Dakako, da nije uvjek sve tako glatko išlo, jer se je društvo moralo osim sa prirodnima i naravnima zaprekama boriti i sa glupošću i neznanjem drugih.

Siromaštvo često je još veća zapreka društvenom napredku i blagostanju nego li svakojake predsude. Sa malim novcem ne može se niti dobro niti jeftino kupovati, te je roba kupljena u malom zabitnom dućančiću redovito lošija, a i skuplja nego drugdje. To zastrašuje siromaka, koji sa svakim filirom računati mora, te slabo koristi dokazivati mu, da će mu se u udrugi taj iznos, pače više nego to, vratiti svršetkom četvrtgodišta kao čista dobit natrag. Njemu je laglje pregorjeti onu dobit nakon tri mjeseca, nego li danas izgubiti filir. Siromaka trebalo je dakle u prvom redu odgojiti, podučiti i poduprjeti u tom, da je mnogo bolje dati nešto više za robu, nego kupovati jeftinije, a zato se hraniti lošom hranom i odjevati slabom odjećom. Na nesreću za siromaka radnika vlada u ovakovim zakutnim dućanima način kupovanja na vjeru; plaćanja u gotovom rijetka iznimka.

Obično plaća radnik, kad plaću ubere, no ako je koj tjedan zaslužba slabija bila, ostane nešto, a možda i sve dužan. Drugi tjedan opet nije u stanju sav dug otplatiti i tako malo po malo zapada u sve veće dugove. Svega toga nestalo je osnovanjem udruge, ali je trebalo vrlo mnogo truda i muke i mnogo godina rada, dok se je ljude oduševilo za dobru stvar i odvratilo od zla i propasti.

Moramo spomenuti, da bi udruga ročdelskih pionira bila još bolje uspjevala, a imetak brže rasao, kad ne bi baš u ono doba bilo osnovano neko »društvo zemljoposjednika«. Mnogi udrugari imali su dionice spomenutog društva i za isto se zauzimali, pak je tako zanimanje bilo razdijeljeno, a dobit društva manja.

Pomislite samo kako trnovitim putem i sa koliko strašnih poteškoća moralo si je

udrugarstvo — koje je tako blagotvorno i ćudoredno na čovječanstvo djelovalo — izvojštiti mjesto u svjetu! Država smatrala je udrugarstvo za neku strašnu vrst političke urote, bogataši pak kao bandu pljačkara, u saborima sumnjičilo se je udrugarstvo, gospodari borili se protiv njega, a i svećenici nisu bili za nj oduševljeni. Misao udrugarstva, taj najveći neprijatelj nepravednog izrabljivanja, imala je tešku borbu, a još se i dandanas kruto bori sa trgovinom i tvornicama. Tako su u prvom redu svi mali trgovčići i kramari veliki neprijatelji udrugarstva. No razumnošću udrugara i uvidjavnošću nije u Ročdelu došlo nikada do ozbiljnijih razmirica izmedju udruge i trgovaca.

Oni su se samo brinuli za svoj posao, a njihovi uspjesi bili su prvih godina tako čedni, te nije nikomu na pamet palo da im bude zavidan. Prve 3—4 godine nije udruga imala nikakvog upliva na trgovinu u gradu. God. 1847. dakle 4 god. nakon osnutka, imala je udruga samo 36 livra šterlina prihoda na tjedan, a toliko po prilici iznaša prihod svakog srednjeg trgovca. U zadnjim godinama naprotiv oćutili su trgovci upliv udruge te su se neki morali sa tržišta povući. Akoprem su neki trgovci — da unište ili barem naškode udrugi — često snizivali cijenu kojoj robi, udruga nije to učinila nikada Ona je pošteno trgovala, držala poštene popriječne cijene i nije se nikada upuštala u konkurenciju. Udrugari umovali su ovako: „Da možemo opstojati, moramo našu robu prodavati sa dobitkom. Hoćemo li ostati čestiti, opet moramo sa dobitkom raditi. Kad bi mi na primjer prodali šećer jeftinije, morali bi taj manjak kod koje druge robe nadoknaditi. To mi ne možemo. Mi ne ćemo jeftinije, nego drugi prodavati, mi hoćemo samo ostati pošteni!“ — I s tim načelima su pobijedili.

Osim trgovaca bilo je, i tvorničara koji su vrlo neprijateljski gledali na poslovanje udruge. Neki od njih dali su se lažnim i izvraćenim vjestima o udrugi na razne načine zastrašiti. No i toga straha nestalo je napokon uvidjavnošću drugih tvorničara.

Tako je od nekog vremena udruga uživala sklonost i susretljivost svih tvorničara i naobraženih ljudi grada. Radnici pak visoko su cijenili udrugu, — što je i sasvim naravno, jer je njezina zadaća i zasluga bila poboljšanje radničkoga staleža. — Već prije udruge „ročdelskih pionira“ bila su osnovana mnoga udrugarska poduzeća, ali je svako takovo radi neznanja, a i pomanjkanja sredstava doskora obustavilo svoje djelovanje.

Ti neuspjesi udrugarstva bili su ljudima još živo u pameti, te su mnoge, koji su bili suviše oprezni, zastrašili, a to je opet bio jedan razlog, zašto je udruga ročdelskih pionira prvih godina tako slabo napredovala.

Tek kad je udruga bila u stanju pokazati prstom na svoje uspjehe, kad je cijeli grad na veliko začudjenje opazio, da »siromašni tkalci«, koji se prije nisu mogli radi dugova ni okrennti, imadu novaca — tek onda počela je udruga napredovati.

Koncem god. 1850. osnovana je u Ročdelu nova mlinarska udruga i to uz pripomoć udruge ročdelskih pionira, koja je u to poduzeće uložila 400 do 600 livra šterlina (po prilici 9600 do 14.400 Kruna). No doskora se je ispostavilo, da mlin ne raspolaže sa dosta velikom imovinom, te da je društvo prisiljeno kupovati žitak na vjeresiju. Tako se je desilo, da se je lošiju robu skuplje plaćalo, brašno bilo je gorje, nego drugdje, a trgovina je sve više nazadovala. Mnogi udrugari prestali su svoje potreboće u mlinarskoj udrugi nabavljati, te je ista imala koncem godine manjak od 450 livra šterlina i bilo je za predvidjeti, da će mlin propasti, a s njim dakako i onih 400—600 livra šterlina, koje je udruga ročdelskih pionira u taj posao uložila. To je vrlo zastrašilo naše udrugare, a u gradu se je raširila vijest, da će radi toga i

udruga pionira ne samo stradati, već i propasti. Kad se je u gradu pročulo, da će udruga pače pod stečaj pasti, došli su mnogi ljudi, bojeći se, da će svoj novac izgubiti, te tražili, da im se ulošci natrag vrate. Mudro ravnateljstvo ročdelskih pionira odlučilo je i naložilo, da se svakom članu vrati, koliko će god tražiti. Kad su ljudi vidjeli, da je udruga u stanju svakomu vratiti, koliko on traži, znali su da glasine, koje se gradom šire, nisu istinite. Mnogi su za kratko vrijeme uložili svoj novac opet u udrugu, a neki ga nisu niti izvadili, pošto su odmah uvidjeli, kako stvari doista stoje.

Ali sada bilo je na članovima, da dokažu, da u udrugi vlada sloga i povjerenje. Oni su to doista i učinili. Skoro svaki donio je u udrugu novaca, koliko god ga je mogao smoći, te se je u brzo manjak mlinarske udruge pokrio. Ustrajnost i oduševljenost za dobru stvar opet su pobjedile i sada tek dolaze dani pravog napredka i uspjeha udruge. (Nastavit će se.)

Vijesti.

Razgovore o hrvatskim seljačkim udrugama može svatko uz priposlanje svote od 25 fil. (u gotovom ili poštanskim markama) nabaviti kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu.

Kako valja pisati i slati dopise. Hrvatskoj poljodjelskoj banki zadaje mnogo posla i brige, što pojedine hrvatske seljačke zadruge pišu u jednom dopisu o nekolikim raznim predmetima. Posao kod banke je razdjeljen, pa tako ovakav dopis mora ići od jednog činovnika do drugog, da svaki rješi ono, što u njegov djelokrug spada. Time se zavlačuje i otešćuje uredovanje, a moglo bi se desiti, da koji predmet dopisa ne bude rješen ili bar prekasno. Da se tome izbjegne, umoljavaju se zadruge, da sastave toliko dopisa, koliko predmeta imadu da rješe. U posebnom dopisu neka se traži zajam, u posebnom neka se piše glede robe, u posebnom za »Hrv. Udrugar« itd. Svi ti dopisi neka se ipak u jednom omotu (kuverti) pošalju na maticu, da se prištedi poštarina.

Tako će uredovanje biti točno i brzo.

Podjedno se upozoruju hrv. seljačke zadruge, da svoje dopise datiraju, t. j. da označe dan, kada je dopis pisan, i da bude svaki dopis propisno potpisan: štampilja i dva potpisa.

Odgovori uredništva.

Gosp. **Fr. S.** u G. *Pitanje:* Čuo sam, da ima u Zagrebu jedno društvo, koje prima našu djecu u trgovinu, pa pošto ja imadem takovog jednog sinčića, kojeg bi želio izučiti trgovinu, to Vas molim, da mi u narednom broju „Hrv. Udrugara« izvolite javiti naslov tog društva i pod kojim uvjetima prima u nauk.

Odgovor: U Zagrebu ima društvo pod naslovom „Hrvatsko društvo za namještanje naučnika u obrt i trgovinu", koje ima svoj ured u Marovskoj ulici. Izvolite se na to društvo obratiti, pak će Vam ono sve potrebno javiti.

Pamuka

580 omota kao suvišan preostatak, imadu nekoje hrvatske seljačke zadruge u Slavoniji i to:

400 omota	br. 16	žute osnove	(Hardwater roh)
100 „	„ 16	biele „	„ gebleicht
66 „	razni brojevi	končaca (Double)	žuti i bieli
14 „	razni brojevi	poutke (Mule)	žuti i bieli
ukupno 580 omota.			

Umoljavaju se sve one hrvatske seljačke zadruge, koje bi isti pamuk bilo u cielosti, ili djelomično trebati mogle, da nam to čim prije saopće.

Primjećujemo, da su dotične zadruge spremne pamuk i ispod kupovne ciene i na poček prodati.

Na upite odgovara:

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo u Zagrebu.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće 4% i 4½%

hipotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mjesečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sapuna

Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun"

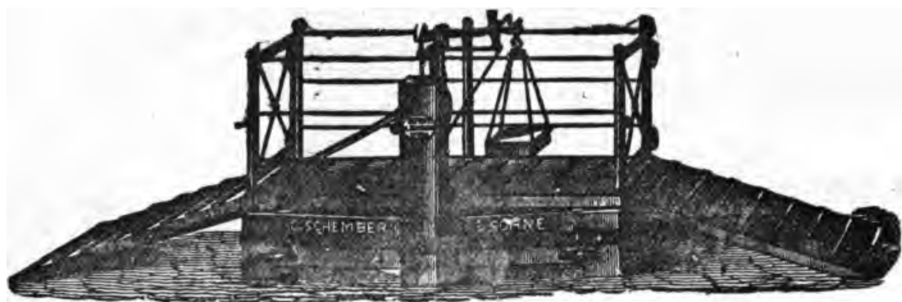
Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob. kr. glav. **grada Zagreba**

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

Sječkarnice,

najbolji strojevi za rezanje hrane neobhodno nužne svakom naprednom gospodaru.

Trieuri,

za čišćenje pšenice i raži. I ječam i zob mogu se istim čistiti, ako ne sadržava veće lećaste kukolji, je nenadkriljivi izum.

Strojevi za rezanje repe,

potrebni svakom, koji želi bez brige hraniti svoje blago.

Tezulja (vaga)

svake vrsti, počam od najmanje za kućanicu, pak decimalne i centimalne, u najsolidnijoj izradbi.

Sve uz tvorničke cijene i na odplatu, dočim uz gotov novac odobrava znatan popust samo

Aleksa Penić

Zagreb, Marovska ulica br. 24.

Glavno zastupstvo i tvorničko skladište gospodar. strojeva.

Trgovina željeznom robom, orudja i posudja.

Poštovanim domaćicama

preporučamo najtoplije

pravi: Franckov: pridodatak za kavu:

kao najbolji surogat kave

iz tuzemnih sirovina,

proizvadjan u domaćoj tvornici

Hinka Francka sinova

u Zagrebu.

„CROATIA“

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U ZAGREBU ═══ **utemeljena god. 1884.**

po občini slob. i kr. glavnog grada Zagreba jedini je domaći osiguravajući zavod.

Ova zadruga, osnovana na uzajamnosti, tom prokušanom i najčvršćem financijalnom temelju, prima uz vrlo povoljne uvjete sliedeće vrsti osiguranja:

1. Na ljudski život:

a) osiguranja glavnice za slučaj doživljenja i smrti;
b) „ miraza djevojkama;
c) „ životnih renta; sve to u raznolikim probitačnim kombinacijama.

2. Protiv štete od požara:

a) osiguranja svih vrsti zgrada kuća, gospodarskih zgrada, tvornica;
b) osiguranja svih vrsti pokretnina (pokućtva, dućanske robe, gospodarskih strojeva, blaga itd);
c) osiguranja poljskih plodina (žita, siena itd.)

3. Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.

☞ Jamčevna glavnica zadruge **1 milijun kruna.** ☜

☞ Godišnji prihod premija i pristojba **preko 600.000 kruna.** ☜

☞ Listnica obveza zadružnih članova **K 2,181.383.54.** ☜

☞ Posebne pričuve **220.000 kruna.** ☜

☞ Isplaćene odštete u požarnom odjelu **1,900.000 kruna.** ☜

Pobliže ubaviesti daje

RAVNATELJSTVO „CROATIAE“ u Zagrebu,

Zrinjski trg — Berislavićeva ulica br. 2,

te povjerenici i zastupnici zadruge po svim većim mjestima u zemlji.

Poziv na gospodare!

Najpoznatije umjetno gnojivo

garantirano čisto

sa najvišim odlikovanjima nagradjeno znaka

„DJETELINSKI LIST“ jest

Češko-Thomasovo

Fosfatno brašno

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstvo za gnojenje.** Jamči, da je **označena količina fosforne kiseline u citronovoj topiva.**

Làszlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörút 22.

Naručbe prima

Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

PRVA HRVATSKA AGENTURA ZA GOSPODARSKE STROJEVE

najvećih i najboljih tvornica tu- i inozemstva : :

Prodaje i motore za industriju i mlinove : : :

Sve to uz potpuno jamstvo za dobrotu strojeva

te uz povoljne otplatne : : : : : : : uvjete : : : : : : :

Naslov :

Prva hrvatska agentura za gospodarske strojeve Zagreb Jurišićeva ulica 18, I. kat

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta“;

desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.

Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom

„Meluzine pomade i Meluzine sapuna“;

čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.

Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).

Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te

Univerzalni prah za svinje.

Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 10 plaćamo i poštarinu.

„Zahtjevajte cienik bezplatno.“

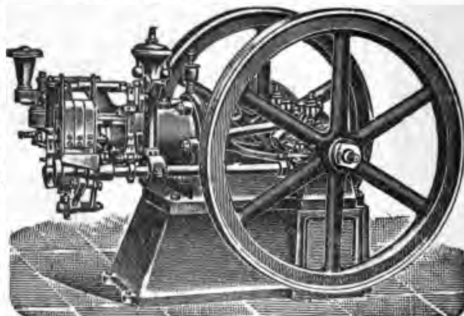
Naslov za listove i drugo:

LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

MOTORI = NA PETROULJE

...em original „ADAM“.

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko. Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik Dr. KRUNOSLAV JANDA.
Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: **Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat,** zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

God. I. **Zagreb, 28. veljače 1906.** **Broj 5.**

Svim Hrvatskim seljačkim zadrugama.

POZIV.

Da Hrvatska poljodjelska banka može svoja opažanja o poslovanju sa hrv. seljačkim zadrugama istaknuti i puteve za daljne poslovanje sa samim zadrugama sporazumno ustanoviti, a s druge strane, da bude hrv. selj. zadrugama pružena prilika, da svoje želje i potrebe hrvatskoj poljodjelskoj banki na uvaženje predlože, kako bi se postiglo jedinstveno i koristno djelovanje zadrugarstva, odlučilo je ravnateljstvo hrvatske poljodjelske banke da i ove godine sazove predsjednike ili izaslanike svih hrv. selj. zadruga na skupni dogovor.

U tu svrhu saziva se ovime

Sastanak

na dan poslije glavne skupštine dioničara hrvatske poljodjelske banke t. j. na dan **22. ožujka 1906.** točno u 9 sati u jutro u maloj dvorani Kola (Hrvatski dom) Sveučilistni trg, sa slijedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjedatelja (M. pl. Kiepach potpredsjednik hrvatske poljodjelske banke i predsjednik hrv. selj. zadruge u Lugu).
2. Djelovanje zadruga na ćudorednom polju (predaje Dr. Krunoslav Janda, tajnik H. P. B.)
3. Izvještaj o djelovanju zadruga u god. 1905. (izvješćuje Josip Cvetko tajnik H. P. B.)

4. Uredjenje skupina (razlaže M. pl. Kiepach potpredsjednik H. P.] i predsjednik hrvatske seljačke zadruge u Lugu.)

5. Predavanje o načinu pečenja rakije (drži Antun Gjukić, blagajn h. s. z. u Oriovcu).

6. Razni predlozi.

U Zagrebu 24. veljače 1906.

Hrvatska poljodjelska bank
dioničarsko družtvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Ovime uljudno molimo i pozivamo sve one zadruge, koje nam još uv jek nisu dostavile blagajnički odrezak sa prepisom zaključnih svota na 3] prosinca pr. g. i stanjem broja članova od istoga dana, da nam to bezoc vlačno kretom pošte pošalju. Ti su nam podatci neobhodno nužni, jer be njih ne možemo sastaviti godišnje poslovno izvješće, pak pošto naša glavn skupština mora biti sredinom ožujka, morali bismo uslijed toga izvješće zadrugama ispustiti. Ako koja zadruga nije možda primila spomenuti odre zak neka na posebnom arku papira načini jednostavni prepis svih konačni svota od 31. prosinca pr. g. točno po naslovima blagajničke knjige i t nam dostavi.

Ujedno upućujemo ovom zgodom sve zadruge, od kojih statistički ure ili druga koja oblast traži bilancu s odnosnim podatcima za g. 1905., koje tomu ne mogu zadovoljiti, jer im zaključni računi nisu još po našem nadzorniku pregledani, pa uslijed toga nisu ni održale glavne skupštine, nek dotičnom uredu ili oblasti priopće, da po svojim pravilima mogu skupštin sve do konca svibnja držati, a pošto je još nisu održale, da ne mogu r željene podatke poslati.

U Zagrebu 24. veljače 1906.

Hrvatska poljodjelska bank
dioničarsko družtvo.

Uprava i nadzor hrvatskih seljačkih udruga.

Priznaje se sa svih strana, dapače sada i sa strane onih činbenika, koji su zazornim okom gledali ustrojenje Hrvatske poljodjelske banke, da ista energičnim i ustrajnim radom koraca napred za ostvarenjem uzvišenog svog cilja, da se pri digne ne samo gospodarski nego i ćudo redno naš hrvatski narod.

U svrhu polučenja toga velikog za datka ustrojava Hrvatska poljodjelsk

banka diljem naše domovine hrvatske seljačke udruge.

Pri stvaranju hrvatskih seljačkih udruga upotrebljavaju se pravila izdana po samoj banki, a pri rukovanju posala ovih hrvatskih seljačkih udruga upotrebljuju se u jednu ruku navedena pravila, a u drugu ruku poslovnik, što ga je sastavio član ravnateljstva banke g. Milan pl. Kiepach.

Hrvatska poljodjelska banka bezizimno bdije nad tim, da u svim hrvatskim seljačkim udrugama biva toli ustrojstvo kao i poslovodstvo hrvatskih seljačkih udruga na temelju rečenih pravila i navedenog poslovnika, jer je njena neoboriva želja, da se u svim hrvatskim seljačkim udrugama vode poslovi točno i savjestno u smislu pravila, kršenje kojih ne može se dozvoliti, i poslovnika obvezatna za sve udruge.

To neka nitko krivo ne shvati. Ne čini se to zato, da se udrugama oduzme sloboda u njihovom djelovanju ili da se ova ma u čem ograniči, već zato, jer udruge barem u svom početku trebaju vodstva i upute. Hrv. poljodjelska banka upotrebljuje stečena iskustva na korist hrvatskih seljačkih udruga, te uredjuje poslovanje i odnošaj udruga prema najboljem svojem znanju osvjedočena, da će to unaprediti udrugarstvo.

Akoprem banka vrši po svojim izaslanim nadzornicima u hrvatskim seljačkim udrugama nadzor, da je poslovanje svake pojedine udruge valjano i pošteno i da je isto u svakom pogledu u smislu pravila i poslovnika uredno, ipak se sudbina svake pojedine hrvatske seljačke udruge nalazi u rukama njezine uprave. Razlog je tomu to, što nadzornici banke mogu poslovanje svake pojedine hrvatske seljačke udruge tek jedan, a najviše dva put u godini pregledati i nadzor obaviti.

Medjutim bila uprava udruge ma kako dorasla svojoj zadaći, nije i ne može biti njezina vrstnoća jedinim jamstvom za sigurnost udrugara, pa zato je predvidjeno u pravilima i poslovniku za hrvatske seljačke udruge, sastavljenim u smislu postojećih državnih zakona, da u svakoj udrugi mora na upravi postojati još i nadzorni odbor. Taj odbor u ime udruge nadzire rad uprave i tečaj udružnih poslova.

Nu baš glede djelokruga nadzornoga odbora vladaju različiti nazori kod naših hrvatskih seljačkih udruga, napose različito mišljenje u pogledu odnošaja uprave i nadzornog odbora, pa držim potrebnim progovoriti o toj praksi, koja ne odgovora duhu i namjerama udružnih pravila.

Malne kod svih naših hrvatskih udruga drži se, da nadzorni odbor imade jedinu tu zadaću, da pregleda svake četvrt godine udružne knjige, spise i blagajnu i sve tražbine udruge, da se uvjeri, da li su udružne tražbine dovoljno osjegurane, i da li ima dužnika, koji su zaostali sa plaćanjem kamata i otplaćivanjem glavnice, te učiniti shodne odredbe, kako se proti ovim nemarnicima ima postupati.

Nadalje se smatra, da je zadaća odbora da imade pregledati zaključne račune, zatim predlog uprave o upotrebi čistoga dobitka, i o tom podnjeti izvještaj glavnoj skupštini.

Istina je, da je uprava udruge stalan izvršujući organ, koji u ime udruge radi, izvršava zaključke glavne skupštine, odlučuje o primanju i izključenju udružnih članova, sklapa zajmove u ime udruge, zastupa udrugu spram trećim osobama, podjeljuje udrugarom zajmove, i pazi, da se zajmovi obraćaju u svrhe, u koje su dozvoljeni, nadzira blagajničko poslovanje i vodjenje knjiga itd. A isto tako je istina, da je nadzorni odbor stalan nadgledni i kontrolni organ, koji ima u smislu udružnih pravila obavljati nadgledne i kontrolne poslove.

Nu uza sve to dužnost je nadzornog odbora (§ 43. udružnih pravila) da pazi, da uprava bude udešena po zakonu, prema pravilima, i zaključcima glavne skupštine,

pa mu je dužnost opažene mane u upravi odstraniti, i bditi nad time, da se sa strane uprave ništa ne učini, što bi dobrobiti udruge iz kojega goder razloga moglo donjeti štetu i pogibelj.

Krjepošću nadgledne službe nadzornog odbora, nije doduše nadzorni odbor postavljen nad upravu, ali mu nije ni podredjen.

Ako dakle nadzorni odbor želi, da točno ispunjava svoju nadglednu djelatnost, onda se takova ne može ograničiti na pojedine opredjeljene — već obavljene čine uprave, nego treba, da se neposredno i neprekidno proteže na sveukupnu djelatnost uprave. Oku nadzornog odbora ne smije se ništa oduzeti, što u udrugi biva. — Ograniči li se nadzorni odbor samo na to, da pregleda svake četvrt godine blagajnu, udružne knjige, udružne tražbine i napokon zaključne račune, to ne odgovara on nimalo svojoj zadaći odredjenoj mu u § 43. udružnih pravila.

U tom slučaju radi uprava od početka poslovne godine pa sve do četvrt godišnjega pregledavanju udružnih knjiga i računa, odnosno do pregledanja zaključnih udružnih računa bez ikakve kontrole. Ali u to vrijeme mogu se dogoditi najveće neurednosti, mane dapače i zloporabe, koje se ne mogu više odstraniti, jer nisu za doba otkrite.

Prema tomu prava nadgledna djelatnost nadzornog odbora dade se zamisliti samo onda, ako li nadzorni odbor neprekidno i neposredno nadgleda svaku poslovnu djelatnost uprave. Samo tako je moguće, da možebitna zanemarenja, protuurednosti ili zloporabe uprave dodju odmah do znanja nadzornom odboru, bez čega on nije kadar pravovremeno postupati u korist udruge odnosno udružnih članova.

Pitanje je sada, što i kako bi imao raditi nadzorni odbor, da on zdušno vrši svoju nadglednu djelatnost neprekidno i neposredno nad svakom poslovnom djelatnosti uprave?

Na ovo pitanje može se odgovoriti samo ovako:

Svaka uprava udruge sastoji se iz zbora od pet lica udružnih članova izabranih po glavnoj skupštini.

Ovaj zbor uprave mora o svakom svojem djelovanju stvoriti zaključak u sjednici, u kojoj osim predsjednika treba da prisustvuju još barem dva člana uprave. Ovi zaključci sjednice imadu se unositi u zapisnik. Dakle poslovna djelatnost uprave temelji se u njenim zaključcima, koji se stvaraju u sjednicama. Kad je tomu tako, mora nadzorni odbor svoju nadglednu djelatnost, da ju uzmogne vršiti neprekidno i neposredno, u prvom redu svrnuti na sjednice uprave i njezine zaključke. Zato on mora znati za svaku takovu urečenu sjednicu, istoj mora prisustvovati ili skupno ili po kojem odredjenom članu, jer samo tako može on odmah doznati, da li uprava udruge pravilno postupa ili ne.

Neki mogli bi prigovoriti, kakve li hasne da nadzorni odbor prisustvuje sjednicama uprave, kada članovi nadzornog odbora nemaju u tim sjednicam prava glasa, već po zadružnim pravilima to pravo imadu samo članovi uprave.

Ovim se može odgovoriti, da članovi nadzornog odbora nemaju tim sjednicama prisustvovati radi glasa, već jedino radi svoje obavjesti.

Čim oni opaze, da bi uprava u svojoj djelatnosti mogla počiniti kakova zanemarenja, proturednosti ili ćak zloporabe, u koliko shodne opomene izdane upravi ne bi koristile, imadu upravi kazati, da će se morati poslužiti pravom zajamčenim u § 43. udružnih pravila, da će sazvati vanrednu glavnu skupštinu, koja će vijećati i zaključiti o opaženim neurednostima.

Hrvatska poljodjelska banka, s kojom kao svojom maticom stoje u svezi hrv. se-

ljačke udruge ne može dosta preporučiti onima, koji su povjerenjem suudrugara izabrani u upravu i nadzorni odbor hrvatskih seljačkih udruga, da posvete u povjerenu im čast valjan, nesebičan, požrtvovan i ustrajan rad, jer samo odtuda imati će što veću korist dotične njihove udruge; osobito pak banka preporuča svakoj udrugi, da u radu uprave i u radu nadzornog odbora postoji neposrednost i neprekidnost, a udružnim predsjednicima stavlja na srce, da oni o sjednicama uprave obavjeste takodjer članove nadzornog odbora i to iz gore navedenih razloga.

Dr. M. A.

Nešto o biljegovini i porezima.

(Svršetak).

Ako bude zadrugi propisan porez onda neka uloži proti tomu zaključku priziv. Takav priziv ima se nebiljegovan predati odnosno preporučeno poštom poslati u jednom primjerku nadležnom kr. financijalnom ravnateljstvu i to u roku od 8 dana, ako je porezovnik t. j. zastupnik zadruge bio prisutan pred porez raspisujućim povjerenstvom računajuć od dana proglašenja zaključka porez raspisujućeg povjerenstva, a u roku od 15 dana računajuć od dana kada je bio izvješen imenik, odnosno oni, koji se pismeno obavješćuju od dana primitka obavjesti, ako porezovnik nije bio nazočan u sjednici porez raspisujućeg povjerenstva.

Priziv ima biti ovako sastavljen:

Slavno opotražno povjerenstvo!

Proti zaključku poreza raspisujućeg povjerenstva u..................od.......... glede oporezovanja potpisane „hrv. seljačke zadruge“ tecivarinom III. razreda podnaša se pravodobno slijedeći:

Priziv.

(Ovdje slijedi izloženje priziva kako je naprijed istaknuto kod razlaganja zašto zadruge imaju biti oproštene od plaćanja poreza). Nakon toga obrazloženja slijedi:

Stoga molimo da slavno opotražno povjerenstvo, uvaživ u ovom prizivu istaknute navode, napadnuti zaključak ukinuti i propisan porez otpisati izvoli.

Štampilja i dva potpisa.

Iz vana ima napis glasiti.

Slavnom opotražnom povjerenstvu

u.....................

Priziv

Hrvatske seljačke zadruge u.....................

proti zaključku porez raspisujućeg povjerenstva u....................glede oporezovanja porezomna poduzeća i zadruge za god.....................

Na omotu (kuverti) treba napisati

Veleslavnom kr. financijalnom ravnateljstvu

u.....................

Odluka o zaključku opotražnog povjerenstva na podnešeni priziv dostaviti će se stranci putem opć. poglavarstva.

Ako je zadruga prekasno podnijela priziv na opotražno povjerenstvo, pak ga ovo stog razloga nije uvažilo, onda se može uložiti priziv na upravni odbor nadležne županije. Taj priziv valja predati uz 15 dana nakon uručenja odluke kr. financ. ravnateljstva u jednom nebiljegovanom primjerku. I ovaj priziv, koji je upravljen na upravni odbor županije treba predati nadležnom kr. financ. ravnateljstvu. U prizivu valja obrazložiti stanje stvari a zadnja stavka ima glasiti kao kod prvog priziva promjeniv što promjeniti treba.

Ako je zadruga pravodobno podnjela priziv na opotražno povjerenstvo, ali ga ovo odbilo s razloga da je zadruga dužna plaćati porez, onda treba u roku od 15 dana nakon uručenja ove odluke uložiti u 2 primjerka tužbu na kr. ugarsko upravno sudište u Budimpešti. Svaki primjerak ove tužbe biljeguje se: sa 30 fil. ako propisana svota poreza ne nadmašuje 100 K, sa 72 fil. ako premašuje 100 K.

Napis ove tužbe ima glasiti:

Visokom kr. ugarskom upravnom sudištu u Budimpešti.

Tužba

Hrvatske seljačke zadruge u..........................

proti zaključku opotražnog povjerenstva tecivarine III. razreda itd. u

....

od..........................*190*.......

broj........................

Sastavak sam ima glasiti slično kao i prvi priziv sa točnim obrazloženjem stanja stvari. Tužbu treba predati odnosno preporučeno poslati nadležnom kr. financijalnom ravnateljstvu.

Što se tiče općinskih nameta to se ovi plaćaju od izravnog poreza, što ga dotične osobe u dotičnoj upravnoj općini plaćaju. Ako zadruga ne plaća izravni porez onda nema plaćati ni općinski namet. Proti odmjeri općinskog nameta može se podnijeti priziv na kotarsku oblast odnosno u gradovima na gradsko poglavarstvo i to u roku od 15 dana nakon 8 dnevnog izloženja popisnika na javni uvid, a oni kojim je prvi put namet odmjeren — u roku od 15 dana nakon upisa dužnosti u poreznu knjižicu.

Proti odluci kr. kotarske oblasti odnosno gradskog poglavarstva, može se u drugom redu podnjeti utok na upravni odbor županije u roku od 14 dana iza primitka odluke, predavši ga kod kr. kotarske oblasti (gradskog poglavarstva).

Proti rješidbi upravnoga odbora — ali samo ako preinačuje prvo molbenu odluku na štetu utjecatelja — može se podnijeti utok na vis. kr. zem. vladu, takodjer u roku od 14 dana predavši ga kod kr. županijske oblasti, odnosno u gradovima kod gradskog poglavarstva.

Tu još imamo spomenuti jedno. Sve ako i zadruga ne bude oproštena od plaćanja poreza, sve dakle ako ona i plaća zravni porez a prema tome i općinski namet ipak nije dužna plaćati općinski nan od poreza na kamate i rente, što ga glavnica kod njih uloženih neposredno poreznom uredu otpremaju, koji se da ni ne propisuju kod općine (§ 2. zak. VII. 1883).

Isto tako, sve da i zadruge ne bu oproštene od plaćanja poreza, ne ima plaćati porez od prenosnih (prelaznih) mata, odnosno ne ima se svota otpadaj na prenosne kamate uračunati u poslo uspjeh računske godine, koji bi bio p vrgnut porezu, da zadruga nije opršt od poreza. O tom ćemo u narednom br priopćiti vrhovno rješenje upravnog dišta (decisiju). —

Zadruga pred sudom.

Seljačke zadruge kao pravne osobe, k podjeljuju zajmove i sklapaju dr pravne poslove, dolaze često u priliku stupe pred sud budi kao tužitelj, budi tuženik. Tu može biti najraznovrstnijih čajeva. Za jednostavne slučajeve nać zadruga upute u „Poslovniku za hrv. ljačke zadruge“, gdje imade i obrazac sastav tužbe, uknjižbene molbe itd. N to nije dosta. Kako se može u par reč uputiti koga u sudbeni postupak, u pra znanost, koji o tom nigda ništa čuo kad ljudi, koji se tome posvećuju, tre gotovo četvrt svog vijeka, da to nau Po gotovo ne dostaje to za malo zamrš slučajeve. Neka samo dužnik umre — se zadruga ne zna okrenuti. A gdje su ostali mnogi slučajevi, koji se mogu de

Do vodjenja parnice mnogo stoji i parnice. Ako si što propustio navesti, si zaboravio što poreći ili što prigov može to biti od važnih posljedica za os To pak zadruge redovno niti znadu, mogu znati. Da i u tom Hrvatska p djelska banka bude prava matica s zadruga osnovala je ona svoj pravni koji će sve hrvatske seljačke zadruge sudom zastupati.

Do sada su se neke zadruge, kad je trebalo pred sud ići, obratile na odvjetnika koji bi ih zastupao. To bi imalo odsele prestati. Nismo mi protivnici odvjetnika, — Bože sačuvaj, ali imamo važnih razloga zato, da pravni odjel hrv. polj. banke preuzme zastupanje hrv. selj. zadruga. Time će se postići: prvo to, da će se stvar brže okončati, a drugo, da će za obe stranke: za zadrugu i za njezinu protustranku, biti parnica jeftinija. Hrvatska poljodjelska banka ne nazrjeva u zastupanju zadruga nikakav dobitak za sebe, dok odvjetnik od toga živi, pak mora tražiti naplatu za svoj trud i posao. Napokon je i treće što ne valja s uma smetnuti, a to je, da će hrvatska poljodjelska banka i za vrijeme parnice i ovrhe imati uvjek pred očima zadrugu kao dobrotvorno i plemenito društvo i da će i u vrijeme tužbe i ovrhe paziti na odnošaj zadruge napram svom članu. Sve da i zadrugar skrivi te ga se mora sudbeno tražiti platež duga, ipak će hrv. polj. banka nastojati, da olakša dužniku platež duga, a ne će ići za tim da ga uništi ili osjetljivo ošteti. Da nas kod toga ne bi tko krivo razumio, osvjetlit ćemo to jednim primjerom. Jedna hrv. selj. zadruga u blizini Zagreba trebala je od četiri dužnika, koji su zaostali plaćanjem kamata, utjerati pozajmljenu im svotu. Ne znajući još da to može učiniti preko svoje matice, obrati se ona na nekog zagrebačkog odvjetnika, koji odmah preda proti nemarnim dužnicima tužbe. Bude odredjeno ročište. Dužnici dodjoše pred sud i priznavši dug umole odvjetnika zadruge, da sklopi s njima nagodu, tako da će dug u obrocima otplatiti. No odvjetnik ni čuti o tom. Sud izreče osudu, da su dužnici dužni platiti čitavu zajamsku svotu u roku od 14 dana pod pretnjom ovrhe a povrh toga, da svak nosi parbene troškove, koji nisu ni kod jednog bili manji od 30 K. Nakon toga tek dodjoše dužnici — tužnici k banki te zamoliše da im se dozvoli obročno otplaćivanje. Što je onda učinjeno? Hrvatska poljodjelska banka pozvala je k sebi dužnike i dotičnu, zadrugu te uvjeriv se od same zadruge, da nije u pogibelji e će tražbina kod dužnika propasti, bude sklopljena nagoda, kojom se osuda suda stavlja izvan kreposti, a dužnici se obvezuju pod pretnjom ovrhe točno u ustanovljenim obrocima dug isplatiti. Nije li to bolje?

Kada će hrv. polj. banka zastupati zadruge, ona će najprije pisati dužniku opomenbeno pismo, da mu prištedi nepotrebne troškove, a tek ako ovo ne bi hasnilo, predati će sudu tužbu. I u slučaju sudbenog potjerivanja ne će biti parbeni troškovi tako veliki, kakvi su ako odvjetnik zastupa.

Takvih i sličnih primjera dalo bi se još više nabrojiti.

Da se dakle i ovo važno pitanje uredi na dobrobit zadruga i njezinih članova, preporuča se svim **hrv. seljačkim zadrugama, da u svakom slučaju sudbenoga postupka bezodvlačno prijave to hrvatskoj poljodjelskoj banki** koja će im dati potrebitu uputu i savjet, a pripravna je i po svom pravnom odsjeku preuzeti zastupanje zadruge pred sudom.

Proti takvom zastupanju ne može biti nikakvoga opravdanoga razloga, jer će to biti samo na uhar selj. zadrugama. O tom će se u ostalom još raspraviti na narednom svezadružnom sastanku, pak se preporuča zadrugama, da o tom malo razmisle. —

Važnost obitelji za dobro pojedinca, općine i države.

Čovjek je stvoren, da živi u društvu, njegova je narav tako udešena, da ona ne podnosi samoće. To su znali već i stari grčki učenjaci i označili čovjeka kao druževno biće. Prva vrst ljudskoga društva bila je obitelj. Muž si nadje drugaricu svoga života te s njom i sa svojom djecom

čini obitelj. Tako je bilo u početku svijeta — tako su živjeli naši praroditelji: Adam i Eva — tako je i dan danas. Već sama ova činjenica, da se je obitelj zadržala od uvjek ista, da danas imademo obitelj onako, kako je bila pred tisuće i tisuće godina, znak je, da je obitelj važna i dobra uredba.

Važnost obitelji uvidjeli su već i Rimljani te su se za cara Augusta opširnim zakonima zaštitili i podupirali sklapanje braka i radjanje djece. Oni koji su živjeli u braku, imali su posebne povlastice. Oni pak, koji su imali djece uživali su razne sloboštine i prava te su pače bili oprošteni od plaćanja poreza.

I doista, ne može se dosta velika pažnja posvetiti obitelji. O njoj ovisi sve! U obitelji odgaja se čovjek, a škola samo pomaže. Valjani obiteljski život je zdrava podloga uspjevanju općine i države — on je jedini čvrsti temelj, na kom može počivati općina, država i crkva. Ako je temelj loš, graditelji će badava graditi i sve potpore ne mogu zgradu održati, a da se sruši. Lijepi i zadovoljni obiteljski život oživljava sve, on daje životu pojedinca i države ćudoredni značaj. Šta koriste sve uredbe državne za znanost i umjetnost, šta sve pouke i propovjedi crkvene, šta sve kazne za prestupke zakona — ako je obitelj razrovana i rastrovana?!

A nema ništa ljepše, nego miran i zadovoljan obiteljski život. Kada dodje muž s posla umoran kući, dočeka ga ljubljena žena vedra lica, te mu mekom rukom otare znoj sa čela — i odmah je svaka zlovolja i umornost izčezla. U bezazlenoj igri djece zaboravlja čovjek na brige, koje ga taru, te će sjutra opet novim silama prionuti uz rad znajući za koga se muči i kini. U obitelji, u kojoj se svi medjusobno ljube i štuju, leži sreća pojedinaca i države. Zato zgodno veli neki amerikanac učenjak: „sva se ljudska uljudba osniva na obiteljskom životu; u njem cvatu kreposti, a plod, cvijeće i miomiris rasprostira se iz

njega preko domaćega ognjišta, gdje ženu svoju ljubi. Najbogatije riječi o svijeta jesu: moja zaručnica, moja ž moj muž, moj otac, moja majka, moj jete. Bez ovih je riječi svijet samo mište, a ljudi nisu drugo, nego životi

Da bude obitelj zdrava, da bude doista temelj svakom blagostanju, hoć prije svega, da su one osobe, koje će sklopiti na tijelu i duši posve zd Samo zdravo sjeme zdravi plod do Zato vi momci živite trijezno i ćudore da ne budete unesrećili sebe i svoju bu obitelj! Čuvajte se lošega društva i ži kako vam nalaže kršćanska vjera. čovjek koji će nečist stupiti u brak os nuti će svetost njegovu. —

Djevojka neka se odgaja u skrom za kućne poslove i neka svoj dobar — najveće svoje blago — dobro čuv

Kad ste se jednom uzeli, onda medju vama vlada štovanje i ljubav cijelo vrijeme, onda se u ljubavi m sobno odgajajte. Svadji i neslozi nek bude u vašoj kući mjesta! Ta kakav primjer dati svojoj djeci, ako se b vi svadjali?! A baš ono, što dijete u p godinama od svojih roditelja nauči i se privikne, ono ostaje mjerodavn značaj njegov kao čovjeka. Zato o počnite s odgojem djeteta. Učite g mala već na red i čistoću.

Do matere u prvom redu stoji k će joj dijete biti. Nauči li ga ona n slušnost, red i čistoću, ćudorednost božnost, onda će uzgoj djeteta biti Onda će iz djeteta biti danas sjutra jedan član ljudskoga društva, biti radost svojih roditelja, a na korist naroda.

Djetetu treba za rana usaditi lj naprama bližnjemu svome i cijelom stvu, pa zato treba nastojati da se braća medjusobno ljube.

Isto tako valja učiti djete pobož Valja ga uputiti, da vjeruje u Boga, prati svaki njegov kret i koji se r

ako je dijete dobro i poslušno, a žalosti ako dijete svojih roditelja ne sluša. Treba ga učiti, da Bog dobro djelo naplaćuje, a zlo kazni.

Kada dijete stupi u školu nastaje za nj novo vrlo važno razdoblje života. Prvi put dolazi pred stranu osobu, kojoj je dužno iskazivati poslušnost i počitanje. Nemojte položaj učitelja u očima djeteta omalovažavati. Nastojte, da škola bude za dijete svetinja, a učitelja treba smatrati kao prvoga prijatelja djeteta izvan obitelji. Posvetite svu pažnju tome, da dijete marljivo, točno i uredno polazi školu i da svoje zadaće točno ispunja. Samo onaj nešto zna i vrijedi, koji uči. Ne valja zato školu smatrati kao neko zlo, koje vam oduzima radnu snagu. Znanje, koje si dijete u školi pribavi stostruko naplaćuje trud i vrijeme, koje je za nauku potrošeno. Nada sve pak treba gledati, da dijete vrši svoje vjerske dužnosti, da moli svoje dnevne molitve, da polazi nedjeljom i svetkom crkvu itd. Samo onaj čovjek, u kojem je čvrsto i jako vjersko osvjedočenje, može biti čitav čovjek. Vjera je najbolja utjeha u nevolji Ona je najsigurniji vodić kroz trnovite puteve ovoga svijeta, ona je najbolji savjetnik u svim djelanjima. Čovjek, dok se drži načela vjerskih ne može zabluditi, ne može pogrešiti. Onaj, koji primjerice, ima uvjek pred očima zapovjed: »Ljubi Boga nada sve, a bližnjega svoga kao samoga sebe!« i »što ne ćeš, da tebi drugi čini, ne čini ti drugomu« — taj ne će nikada nikakovo zlo počiniti.

Ako ćete u ovom smislu odgajati svoju djecu, onda će vam obitelj biti izvor kreposti i sreće. Ovako odgojeni ljudi biti će valjani općinari i valjani državljani.

Da bude općina dobro uredjivana, treba da u njoj vlada zajedništvo. Općinaru ne smije biti ravnodušno kakvi ljudi oko njega živu i da li je u općini blagotanje ili ne. On mora gledati, da se u općini podignu uredbe za opće dobro, da zdravstvene prilike urede, da budu ceste u dobrom stanju itd. Po gotovo je dužnost na to paziti, ako je opći odbornik. Takav vrstan općinar može b samo onaj, koji je kao dijete dobro odgoj koji je za mala još naučan bio na red urednost.

Onaj, koji je kao dijete upoznao ko rist i blagodat škole, taj će kao odrasa čovjek nauci posvetiti veliku pažnju. Tomu ne će nikakav izdatak biti prevelik, koji će morati općina za škole doprinositi. Gdje su dobre škole, tamo siromaštva nestaje.

U današnjem državnom ustrojstvu bira si narod sam zastupnike u općinu i u sabor. I baš zato, da bude narod znao, koga će birati i zašto će baš toga birati — treba da je on prosvjetljen — treba ljudih pametnih i značajnih. Ne samo oni, koji će se birati, već i oni koji će birati treba da su razboriti i čestiti ljudi.

Prvi temeljni stup, na kojem država počiva je vjera, koja nas uči kako moramo svoj život udesiti naprama bližnjem svom, a kako naprama Bogu. Država u kojoj nema vjere propasti će, te kako vjera u narodu pada, tako pada narod sam. To nas uči povjestnica i na svakoj strani svjetske povjesti naći ćemo tome dokaza.

Drugi temeljni stup, na kojem počiva država je red. Bez reda si ne možemo ljudsko društvo ni pomisliti. Taj red odredjen je zakonima, koje ne smije nitko prekršiti.

Da budu ta dva stupa jaka i čvrsta, treba da svi državljani te stupove sačinjavaju — treba da budu svi državljani prožeti iskrenom vjerom i da im bude duboko ucjepljen smisao i volja za red i urednost To može biti samo onda, ako su oni u mladosti dobro uzgojeni, ako su proistekli iz obitelji, kako sam ju naprvo opisao.

I tako vidite, da sve što god susrećemo u ljudskom životu — bilo dobro ili zlo — ima svoj korjen u obitelji. Ako je obitelj valjana biti će i ljudi valjani — biti će i država jaka i marna. I obratno, ako je obitelj loša i rastrovana biti će i

čini obitelj. Tako je bilo u početku svijeta — tako su živjeli naši praroditelji: Adam i Eva — tako je i dan danas. Već sama ova činjenica, da se je obitelj zadržala od uvjek ista, da danas imademo obitelj onako, kako je bila pred tisuće i tisuće godina, znak je, da je obitelj važna i dobra uredba.

Važnost obitelji uvidjeli su već i Rimljani te su se za cara Augusta opširnim zakonima zaštitili i podupirali sklapanje braka i radjanje djece. Oni koji su živjeli u braku, imali su posebne povlastice. Oni pak, koji su imali djece uživali su razne sloboštine i prava te su pače bili oprošteni od plaćanja poreza.

I doista, ne može se dosta velika pažnja posvetiti obitelji. O njoj ovisi sve! U obitelji odgaja se čovjek, a škola samo pomaže. Valjani obiteljski život je zdrava podloga uspjevanju općine i države — on je jedini čvrsti temelj, na kom može počivati općina, država i crkva. Ako je temelj loš, graditelji će badava graditi i sve potpore ne mogu zgradu održati, a da se sruši. Lijepi i zadovoljni obiteljski život oživljava sve, on daje životu pojedinca i države ćudoredni značaj. Šta koriste sve uredbe državne za znanost i umjetnost, šta sve pouke i propovjedi crkvene, šta sve kazne za prestupke zakona — ako je obitelj razrovana i rastrovana?!

A nema ništa ljepše, nego miran i zadovoljan obiteljski život. Kada dodje muž s posla umoran kući, dočeka ga ljubljena žena vedra lica, te mu mekom rukom otare znoj sa čela — i odmah je svaka zlovolja i umornost izčezla. U bezazlenoj igri djece zaboravlja čovjek na brige, koje ga taru, te će sjutra opet novim silama prionuti uz rad znajući za koga se muči i kini. U obitelji, u [illegible] medjusobno ljube i štu[illegible]
Zato zg[illegible]
„sva se [illegible]
telj[illegible]
p[illegible]

njega preko domaćega ognjišta, gdje muž ženu svoju ljubi. Najbogatije riječi ovoga svijeta jesu: moja zaručnica, moja žena, moj muž, moj otac, moja majka, moje dijete. Bez ovih je riječi svijet samo spremište, a ljudi nisu drugo, nego životinje".

Da bude obitelj zdrava, da bude ona doista temelj svakom blagostanju, hoće se prije svega, da su one osobe, koje će brak sklopiti na tijelu i duši posve zdrave. Samo zdravo sjeme zdravi plod donosi. Zato vi momci živite trijezno i ćudoredno, da ne budete unesrećili sebe i svoju buduću obitelj! Čuvajte se lošega društva i živite, kako vam nalaže kršćanska vjera. Onaj čovjek koji će nečist stupiti u brak oskvrnuti će svetost njegovu. —

Djevojka neka se odgaja u skromnosti za kućne poslove i neka svoj dobar glas — najveće svoje blago — dobro čuva.

Kad ste se jednom uzeli, onda neka medju vama vlada štovanje i ljubav kroz cijelo vrijeme, onda se u ljubavi medjusobno odgajajte. Svadji i neslozi neka ne bude u vašoj kući mjesta! Ta kakav ćete primjer dati svojoj djeci, ako se budete vi svadjali?! A baš ono, što dijete u prvim godinama od svojih roditelja nauči i čemu se privikne, ono ostaje mjerodavno za značaj njegov kao čovjeka. Zato odmah počnite s odgojem djeteta. Učite ga za mala već na red i čistoću.

Do matere u prvom redu stoji kakvo će joj dijete biti. Nauči li ga ona na poslušnost, red i čistoću, ćudorednost i pobožnost, onda će uzgoj djeteta biti lak. Onda će iz djeteta biti danas sjutra vrijedan član ljudskoga društva, biti će na radost svojih roditelja, a na korist svoga naroda.

Djetetu treba za rana usaditi ljubav naprama bližnjemu svome i cijelom ljudstvu, pa zato treba nastojati da se već [illegible] medjusobno ljube.

[illegible] tako valja učiti djete pobožnosti. [illegible] uputiti, da vjeruje u Boga, koji [illegible] njegov kret i koji se raduje,

ako je dijete dobro i poslušno, a žalosti ako dijete svojih roditelja ne sluša. Treba ga učiti, da Bog dobro djelo naplaćuje, a zlo kazni.

Kada dijete stupi u školu nastaje za nj novo vrlo važno razdoblje života. Prvi put dolazi pred stranu osobu, kojoj je dužno iskazivati poslušnost i počitanje. Nemojte položaj učitelja u očima djeteta omalovažavati. Nastojte, da škola bude za dijete svetinja, a učitelja treba smatrati kao prvoga prijatelja djeteta izvan obitelji. Posvetite svu pažnju tome, da dijete marljivo, točno i uredno polazi školu i da svoje zadaće točno ispunja. Samo onaj nešto zna i vrijedi, koji uči. Ne valja zato školu smatrati kao neko zlo, koje vam oduzima radnu snagu. Znanje, koje si dijete u školi pribavi stostruko naplaćuje trud i vrijeme, koje je za nauku potrošeno. Nada sve pak treba gledati, da dijete vrši svoje vjerske dužnosti, da moli svoje dnevne molitve, da polazi nedjeljom i svetkom crkvu itd. Samo onaj čovjek, u kojem je čvrsto i jako vjersko osvjedočenje, može biti čitav čovjek. Vjera je najbolja utjeha u nevolji Ona je najsigurniji vodić kroz trnovite puteve ovoga svijeta, ona je najbolji savjetnik u svim djelanjima. Čovjek, dok se drži načela vjerskih ne može zabluditi, ne može pogrešiti. Onaj, koji primjerice, ima uvjek pred očima zapovjed: »Ljubi Boga nada sve, a bližnjega svoga kao samoga sebe!« i »što ne ćeš, da tebi drugi čini, ne čini ti drugomu« — taj ne će nikada nikakovo zlo počiniti.

Ako ćete u ovom smislu odgajati svoju djecu, onda će vam obitelj biti izvor kreposti i sreće. Ovako odgojeni ljudi biti će valjani općinari i valjani državljani.

Da bude općina dobro uredjivana, treba da u njoj vlada zajedništvo. Općinaru ne smije biti ravnodušno kakvi ljudi oko njega živu i da li je u općini blagostanje ili ne. On mora gledati, da se u općini podignu uredbe za opće dobro, da se zdravstvene prilike urede, da budu ceste u dobrom stanju itd. Po gotovo mu je dužnost na to paziti, ako je općinski odbornik. Takav vrstan općinar može biti samo onaj, koji je kao dijete dobro odgojen, koji je za mala još naučan bio na red i urednost.

Onaj, koji je kao dijete upoznao korist i blagodat škole, taj će kao odrasao čovjek nauci posvetiti veliku pažnju. Tomu ne će nikakav izdatak biti prevelik, koji će morati općina za škole doprinositi. Gdje su dobre škole, tamo siromaštva nestaje.

U današnjem državnom ustrojstvu bira si narod sam zastupnike u općinu i u sabor. I baš zato, da bude narod znao, koga će birati i zašto će baš toga birati — treba da je on prosvjetljen — treba ljudih pametnih i značajnih. Ne samo oni, koji će se birati, već i oni koji će birati treba da su razboriti i čestiti ljudi.

Prvi temeljni stup, na kojem država počiva je vjera, koja nas uči kako moramo svoj život udesiti naprama bližnjem svom, a kako naprama Bogu. Država u kojoj nema vjere propasti će, te kako vjera u narodu pada, tako pada narod sam. To nas uči povjestnica i na svakoj strani svjetske povjesti naći ćemo tome dokaza.

Drugi temeljni stup, na kojem počiva država je r e d. Bez reda si ne možemo ljudsko društvo ni pomisliti. Taj red odredjen je zakonima, koje ne smije nitko prekršiti.

Da budu ta dva stupa jaka i čvrsta, treba da svi državljani te stupove sačinjavaju — treba da budu svi državljani proželi iskrenom vjerom i da im bude duboko ucjepljen smisao i volja za red i urednost To može biti samo onda, ako su oni u mladosti dobro uzgojeni, ako su proistekli iz obitelji, kako sam ju naprvo opisao.

I tako vidite, da sve što god susrećemo u ljudskom životu — bilo dobro ili zlo — ima svoj korjen u obitelji. Ako je obitelj valjana biti će i ljudi valjani — biti će i država jaka i marna. I obratno, ako je obitelj loša i rastrovana biti će i

buraka nejednako ispada.

Nakon dovršene sjetve ima se zemljište, ako je osušeno, povaljati. To se izvadja najbolje poprijeko preko redova, čime se sjeme dobro zemljištu pritisne, te ako je gdje gdje nešto sjemena nepokriveno bilo, to se i ovo sada u zemlju pritisne. Time se polučuje brže i jednoličnije nicanje sjemena, pak će nam razlog tomu biti jasan, ako točnije promotrimo zrnce burakovo, koje, kako ćemo viditi, imade vrlo hrapavu i neravnu površinu, usljed čega se sipka zemlja ne može na nj dobro priljubiti. Sjeme zato ne dobiva od zemlje nužnu vlagu, bez koje onda ne može dobro ni niknuti. Zato na nepovaljanom tlu burak vrlo nejednako nikne.

Na takovom povaljanom zemljištu može se mnogo lakše i ljepše okapati, budući nema gruda, a redovi se bolje vide.

Ali valjati nakon sjetve smije se samo onda, ako je tlo dovoljno osušeno. Ako je još nešto vlažno, mora se 1—2 dana čekati, dok se tlo dovoljno osuši.

Kod valjanja ne smije se sa valjem na jednom mjestu okretati, budući bi se zemlja skupa sa sjemenom na tom mjestu dalje potisnula, nego treba kod okretanja sa valjem veći okrug praviti.

Padne li nakon sjetve još prije valjana kiša, to se onda ne smije u obće više valjati, budući kiša tlo dovoljno pritisne i na sjeme zemlje naplavi. Bijaše li kiša prejaka, tako da je zemljište preveć slupala usled čega bi se načinila kora, kako to na teškim tlima obično biva, tad se polje mora, dok je još vlažno, ali ne više mokro, sa laganom oštrom branom podrljati Drljati se više ne smije, ako je sjeme već niklo, budući je svaka sa zubom od brane oštećena klica pokvarena. Pravodobnim se drljanjem poluči, da burak lakše i gušće iznikne.

Drljati sa laganom branom može se odmah i nakon sjetve, te se ne treba bojati, da će sjeme iz reda izaći; nakon toga istom može se valjati.

Drljanje nakon sjetve preporuča se naročito onda. ako je zemljište bilo prevlažno, pa je sjeme mjestimice na površini ostalo. Ali u tom slučaju smije se valjati tek onda, dok se je tlo dobro osušilo.

Padne li nekoliko dana nakon sjetve, kad je sjeme već klicu pustilo ili kad su pojedine biljke već iznikle, jaka kiša,, tako de bi se na buraku kora uhvatila, tada se ne smije više drljati, jer bi se mnoge biljke oštetile, nego se mora, kad se polje osuši, sa teškim valjem povaljati. Ne razdrobi li koru glatki valj, neka se uzme tanjurasti valjak. Tko takovoga ne ima neka omota oko glatkog valjka na gusto jaki lanac pa neka sa takovim valja.

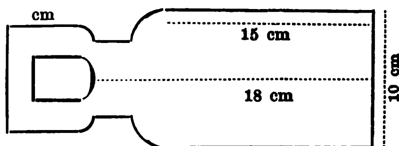
3. Prva kop.

Ako je polje bilo dobro priredjeno, sjetva oprezno i dobro izvedena. to će burak, vlada li obično vrieme, za 14 dana, a bude li hladno vrieme, za tri tjedna izniknuti.

Ranije, za hladna vremena, posijani burak, kad iznikne, čvršći je i otvrdnut tako da mu maleni mrazovi ne škode.

Kad burak na toliko iznikne, da mu se redovi kao zelene vrpce preko polja sasvim dobro viditi mogu, može se sa prvim okopavanjem početi.

Za prvo okopavanje rabi se uska motika, koja ima oblik, sličan običnim trnokopima (budacima). Motika neka je lagana, ali oštra; najbolja je od slaboga kovanoga ocjelnoga lima ali neka bude ipak dostatno jaka, da se pri poslu ne savija. Nadalje neka je motika prilično visoka i to prvo za to, da se njom dublje kopati može, a drugo da se kod okopavanja većega buraka listovi ne oštete. Oblik i omjeri su približno sliedeći:

Motika koja je kod nas običajna za okopavanje kukuruza, nije za okopavanje

buraka prikladna, jer je okrugla i preširoka, pa bi se burak lako oštetio, i zemljom zabacao, što ne smije biti. Ako se slučajno i sa uskom motikom zemlja na burak nabaca mora se ista odmah rukom očistiti, budué inače burak pod zemljom propane.

(Nastavit će se.)

Vijesti.

Hrvatski pravnik. Počam od 1. kolovoza 1905. izlazi u Zagrebu „Hrvatski pravnik" list za pouku narodu u svim pravnim granama. Ovim mjesečnikom ispunjena je kod nas praznina, koja se je već davno osjećala, jer se još nitko kod nas nije sjetio, da širim slojevima naroda pruži prilike, da se upoznaju sa pravom i zakonom. To je pak tim potrebnije, jer vrijedi načelo: „neznanje prava nikoga ne ispričava". Nastojanje ovoga lista je svake hvale vrijedno i plemenito, te mu mi želimo, da poluči uspjeh, koji si je za cilj postavio, pak zato »Hrvatski pravnik« preporučamo svakomu.

List izdaje i uredjuje g. dr. Stjepan Ortner, a izlazi svakoga prvoga dana u mjesecu. Brojevi, koji su lanjske god. izašli stoje ukupno 1 K, a godišnja mu je pretplata 2 K 20 f. Uprava nalazi se u Zagrebu, Medulićeva ulica br. 2 a.

Odgovori uredništva.

S. B. u S. *Pitanje*: Molim g. uredniče, da biste mi sa nekoliko riječi odgovorili, na niže navedena pitanja.

Ravnateljstvo naše zadruge kupuje zemljište po 600 K po rali, a toliko još nitko kod nas nije plaćao, već najviše 400 K po rali. Ravnateljstvo to kupuje i prodaje, a da ne pita za to nadzorni odbor ni Hrvatsku poljodjelsku banku. Jeli to u redu? Nadalje molim Vas, može li ravnataljstvo podjeliti kome zajam od K 2.400 bez dozvole Hrvatske poljodjelske banke?

Odgovor: Zadatak nadzornog odbora imate opisan baš u ovom broju Hrvatskog Udrugara u članku pod naslovom: Uprava i nadzor hrvatskih seljačkih zadruga.

Ravnateljstvo zadruge može kupovati i prodavati zemljišta, bez dozvole nadzornog odbora. Glede obavjesti hrvatskoj poljodjelskoj banki vrijedi okružnica od 30. listopada 1905. u prvom broju Hrvatskog Udrugara. Ako bi se kome činilo, da se zemlja preskupo plaća, može tome prigovoriti, kako je to u spomenutom članku opisano, ili pak na glavnoj skupštini.

Zadruga može podjeliti glasom §. 22 zadr. pravila svome članu zajam do 600 K, a preko toga može podjeliti samo uz odobrenje po Hrvatskoj poljodjelskoj banki. No veći zajam od 1500 K ne može se nikako podjeliti. — Ako se je takovo što dogodilo u Vašoj zadrugi javite to predsjedniku nadzor. odbora i postupajte prema gore spomenutom članku.

Svim hrv. selj. zadrugama. Na pitanje, da li se saziv glavne skupštine ima prijaviti sudu ili kojoj oblasti odgovaramo: Hrv. seljačke zadruge kao trgovačka društva, neimaju nikakovoga posla sa upravnim oblastima, pak ne trebaju saziv skupštine prijaviti oblasti niti za to u oblasti dozvole tražiti. — Niti sudu ne treba prijaviti saziv skupštine, već jedino svaku obavljene skupštine valja sudu predložiti zapisnik iste.

13 — 14.000

komada **kestenovog kolja** okruglog i kalanog dobre vrsti u duljini od 2.50 met. do 3.50 met. može se dobiti uz cijenu od 16 f. po komadu postavljeno vagon Lekenik.

Ponude imadu se upraviti na Hrv. selj. zadrugu u Lekeniku ili na Hrvatsku poljodjelsku banku u Zagrebu.

cro. Heiman.

Poštovanim domaćicama

preporučamo najtoplije

pravi :Franckov: pridodatak za kavu

kao najbolji surogat kave

iz tuzemnih sirovina,

proizvadjan u domaćoj tvornici

Hinka Francka sinova

u Zagrebu.

Zaštitna oznaka.

D. X 6972 N. 05 I. J. W. L.

„CROATIA"

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U ZAGREBU ═══ **utemeljena god. 1884.**

po općini slob. i kr. glavnog grada Zagreba jedini je domaći osiguravajući zavod.

Ova zadruga, osnovana na uzajamnosti, tom prokušanom i najčvršćem financijalnom temelju, prima uz vrlo povoljne uvjete sliedeće vrsti osiguranja:

1. Na ljudski život:

a) osiguranja glavnice za slučaj doživljenja i smrti;
b) „ miraza djevojkama;
c) „ životnih renta; sve to u raznolikim probitačnim kombinacijama.

2. Protiv štete od požara:

a) osiguranja svih vrsti zgrada kuća, gospodarskih zgrada, tvornica;
b) osiguranja svih vrsti pokretnina (pokućtva, dućanske robe, gospodarskih strojeva, blaga itd);
c) osiguranja poljskih plodina (žita, siena itd.)

3. Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.

☛ Jamčevna glavnica zadruge **1 milijun kruna.** ☚
☛ Godišnji prihod premija i pristojba **preko 600.000 kruna.** ☚
☛ Listnica obveza zadružnih članova **K 2,181.383.54.** ☚
☛ Posebne pričuve **220.000 kruna.** ☚
☛ Isplaćene odštete u požarnom odjelu **1,900.000 kruna.** ☚

Pobliže ubaviesti daje

RAVNATELJSTVO „CROATIAE" u Zagrebu,

Zrinjski trg — Berislavićeva ulica br. 2,

te povjerenici i zastupnici zadruge po svim većim mjestima u zemlji.

RVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

ı zemljištni posjed i kuće 4% i 4½%

ıotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mje- e odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u om iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na ionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
ovjerovljeni katastralni posjedovni list
poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

vrstnije i najbolje tambure pravi
i razašilje

ı sisačka tvornica tambura

. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896.

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sapuna

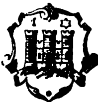
Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun"

Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob. kr. glav. **grada Zagreba**

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

Poziv na gospodare!

Najpoznatije umjetno gnojivo

garantirano čisto

sa najvišim odlikovanjima nagradjeno znaka

„DJETELINSKI LIST“ jest

Češko Thomasovo

Fosfatno brašno

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstvo za gnojenje.** Jamči, da je **označena količina fosforne kiseline u citronovoj topiva.**

Làszlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörút 22.

Naručbe prima **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

PRVA HRVATSKA AGENTURA ZA GOSPODARSKE STROJEVE

najvećih i najboljih tvornica tu- i inozemstva

Prodaje i motore za industriju i mlinove

Sve to uz potpuno jamstvo za dobrotu strojeva te uz povoljne otplatne uvjete

Naslov:

Prva hrvatska agentura za gospodarske strojeve Zagreb Jurišićeva ulica 18, I. kat

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta“;

desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.

Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom **„Meluzine pomade i Meluzine sapuna“;** čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.

Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).

Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te

Univerzalni prah za svinje.

Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 0 plaćamo i poštarinu.

„Zahtjevajte cienik bezplatno.“

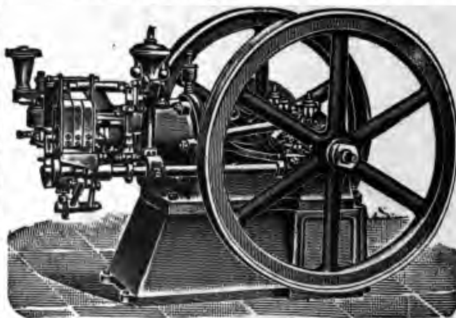
Naslov za listove i drugo:

LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

MOTORI NA PETROULJE

Sistem original „ADAM“.

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko. Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.

Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.

Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik **Dr. KRUNOSLAV JANDA.**

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: **Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat,** zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

God. I. **Zagreb, 31. ožujka 1906.** **Broj 6.**

Svezadružni sastanak

od 22. ožujka 1906.

Okružnicom Hrvatske poljodjelske banke od 24 veljače o. g. oglašenom u petom broju naših novina sazvan je bio za dan 22. ožujka 1906. sastanak hrvatskih seljačkih zadruga.

Nešto poslie 9 sati u jutro napunila se je mala dvorana Hrvatskog pjevačkog društva „Kola“ sa lijepim brojem izaslanika Hrvatskih seljačkih zadruga (bilo ih je 68.)

Predsjednik sastanka g. M pl. Kieparch nar. zastupnik, podpredsjednik hrvatske poljodjelske banke i predsjednik hrv. selj. zadruge u Lugu — pozdravi prisutne, te prozbori od prilike ovako:

„Ponajprije čast mi je u ime hrvatske poljodjelske banke srdačno pozdraviti i izraziti Vam zahvalu, što ste se tako mnogobrojni odazvali našem pozivu. Hrvatska poljodjelska banka povjerila je meni tu častnu zadaću, da predsjedam ovomu sastanku, kako mislim sam zato, što ja nisam samo član ravnateljstva hrvatske poljodjelbanke, nego i predsjednik jedne od najstarijih hrv. selj. zadruga, pa tako ne samo da ja poznam namjere hrvatske poljodjelske banke nego i život u zadrugi, njezine želje i tegobe, pa tako mogu možda najlaglje koracati onim putem, koji vodi do mete, na kojoj se moraju sastati i hrvatska poljodjelska banka i hrv. selj. zadruga, da bude polučen onaj uspjeh, za kojim mi svi težimo. —

Hrvatska poljodjelska banka upriličila je i ove godine sastanak, jer ju je uspjeh prošlogodišnjeg sastanka utvrdio u uvjerenju, da je od velike koristi osobni saobraćaj, i ustmene rasprave u mnogim i veoma važnim pitanjima zadrugarstva. —

Kako mogu hrv. selj. zadruge danas istaknuti svoje želje i uspjehe na temelju iskustva, isto tako će i hrv. polj. banka zadrugama priopćiti svoja opažanja, — u prijateljskom raspravljanju bistrit će se pojmovi, razjasniti nesporazumljenja i tako omogućiti složan i skladan daljnji rad. —

Gospodo! Bude li nas i kod današnjih rasprava, vodila ona uzvišena misao, na kojoj počiva cijelo zadrugarstvo, misao medjusobne pomoći, bude li nas vodio taj duh udrugarstva, bude li nas napokon vodilo tvrdo uvjerenje, da svaki od nas i-

made jedino tu namjeru, da svoje slabe sile žrtvuje i stavlja u službu one uzvišene ideje, koju mi ovdje zastupamo, budu li rasprave vodjene mirno i trijezno, onda sam ja osvjedočen, da će i ovaj sastanak uroditi onim plodom, koji je nam svima pred očima, a to je da zadrugarstvo i kod nas uznapreduje i sve se dalje širi, na korist hrv. naroda i mile nam hrvatske domovine.

U toj nadi i u tom čvrstom uvjerenju ja otvaram današnji sastanak." —

Iza toga podieli rieč tajniku hrvatske poljodjelske banke g. dru. Krunoslavu Jandi, da predaje o djelovanju zadruga na ćudorednom polju. Predavanje ovo, koje je dosta obširno i koje ćemo u cielosti donjeti — bilo je od prisutnih sa velikim zanimanjem saslušano. Iza kako je g. dr. Janda svoje predavanje dovršio podieli g. predsjednik riječ g. Josipu Cvetku tajniku hrvatske poljodjelske banke.

Gosp. Cvetko u svom izvješću osvrnuo se je na rad zadruga u opće, te njegov izvještaj nije bio obični suhoparni izvještaj, nego je to bila čitava rasprava u kojoj je govornik vrlo uspješno istaknuo sve dobre i zle strane hrv. selj. zadruga i njihovog uredovanja, te označio načela, kojih se imadu zadruge i hrvatska poljodjelska banka držati. I ova je rasprava vrlo opširna, te ćemo i nju u cijelosti priopćiti.

Rasprava g. Cvetka bila je takodjer sa velikim zanimanjem saslušana, a govornik je nagradjen zasluženim odobravanjem.

Nakon toga dao je g. predsjednik pročitati list g. Juraja Ortnera župnika u Selima, kraj Siska i bivšeg predsjednika nadzornog odbora Hrvatske seljačke zadruge u istom mjestu.

Ovaj se list koji je naslovljen »Neke želje i potrebe hrvatskih seljačkih zadruga" u glavnom bavi kritikom rada centrale, koja da je svoj „dobrotvorni" značaj prometnula u „tečevni" jer da se bavi nabavom većih posjeda za parcelaciju, a time da zadruge zapušta. Nadalje traži g. predlagač neka bi se napustilo vodjenje zadružnih poslova prema poslovniku, neka se ne bi rabile sve knjige, neka se ne bi rabio dnevnik ni rokovnik, kao niti vjeresijski arci, nadalje traži neka se nadzornici poljodjelske banke dokinu, jer da ih niti zadružna pravila ne poznavaju, pa da se prištednjom tih mjesta zadrugama pojeftini kamatnjak, a vodstvo svih knjiga prepusti lih zadružnoj upravi i njezinom nadzornom odboru. Povodom ovoga pisma ustao je od prisutnih predsjednik h. s. z. u Gjurgjevcu g. Tomo Jalžabetić, koji je takodjer istaknuo koliko posla zadaju vjeresijski arci osobito kod velikih zadruga.

No svi izaslanici zadruga izjavili su da su ti vjeresijski arci potrebni, pak da se zato moraju voditi, bez obzira na to, da li zadaju posla ili ne. — Izjavili su se i za točno vodjenje knjiga prema poslovniku i osobito istaknuli potrebu nadzora zadruga sa strane centrale i po njezinima nadzornicima.

Kod rasprave o ovom predmetu osobito se je istaknuo župnik u Tuhlju i predsjednik ondješnje hrv. selj. zadruge velečasni g. dr. Vj. Homotarić, koji veli da bez urednog vodjenja knjiga ne ima urednog vodjenja zadruge, pa on kao prokušani zadrugar ne može pojmiti zadruga bez urednih knjiga.

Što se tiče nabave posjeda i to je patriotična svrha, jer se Hrvati naseljuje na svoju grudu, koja mu se je djelomično ispod nogu izmicati počimala.

Pošto je gornji dopis usprkos svomu naslovu poteko lih iz krila samo jedne zadruge, a svi prisutni: izaslanici su se izjavili proti njemu i jednodušno ga osudili, to se je preko toga prešlo.

Iza toga povela se je rieč o preustrojstvu hrv. slav. gospodarskog družtva, pa se je ispostavilo da svi bez razlike kao zadrugari ovo sa veseljem pozdravljaju i nadaju se, da će naš narod i odatle imati koristi, ali je ujedno zaključeno — jer članovi naših zadruga po svojima pravi-

a ne mogu biti članovi drugih zadruga e nisu u svezi sa hrvatskom poljodjelm bankom — da ne mogu ni ovim novim rugama pristupati, pa se neka ove razıju svojim, a hrvatske seljačke zadruge jim posebnim tokom

G. predsjednik predloži nakon toga tanku osnovu skupina hrv. selj. zadruga er to zahtieva više razmišljanja, zaključıo bje, da se sve skupine u Hrv. Udruu štampaju i zadruge pozovu, da svoje iljenje o tom izjave.

Nakon toga podijeljena je riječ g. Anıu Gjukiću blagajniku h. s. z. u Orijovcu, i je vrlo zgodnim predavanjem razložio rist kotla za pečenje rakije, koji je udeı sasma novim načinom, nasuprot doka› nespretnost i štetu od starog kotla, ga naši seljaci obično rabe.

Predavatelj — seljak bio je zaslužea povladjivanjem nagradjen.

I ovo predavanje donjeti ćemo u cieti u Hrv. Udrugaru. Primjećujem još i ›dlog g. Mutavdjića iz Dubice, koji ide tim, da se nešto uradi za osjeguranje rve, jer se dogadja, da seljak kada mu rše pogine — postaje bez pomoći — galj.

Na ovo je g. predsjednik odgovorio prilici ovo: U krilu centrale raspravlja pitanje o osjeguranju marve kao i pije o osnutku ribarskih udruga u Pri›rju, te kako je u gornjem dijelu domone nuždno i potrebito razmišljati o storstvu, tako se pokazuje ista potreba u rimorju sa ribarstvom. Ovaj je odgovor priznanjem primljen na znanje.

Pošto je nabačeno i pitanje o prodaji bra Daruvar u pogledu novinskih glaıa odgovorio je na to g. predsjednik, centrala u istinu imade više ponuda iz movine i iz vana za sam grad i park Daruvaru, ali da tih ponuda primila e, niti će si u tom pogledu u opće za la ruke vezati, pa prem da je ponuda Tükörija vrlo povoljna, te teško da će ıka ikada takovu ponudu dobiti, nije ove ponude ravnateljstvo iz patriotskih razloga prihvatilo, pak novinski glasovi u tom pravcu ne stoje.

Time je bio dnevni red iscrpljen, pa pošto nitko više predloga imao nije, digao se je predsjednik hrv. selj. zadruge u Tuhlju g. dr. Homotarić, koji se je u lijepom govoru zahvalio g. predsjedniku na uspjelom sastanku, nadalje cieloj upravi centrale na njezinom zauzimanju za zadruge i zaželio da se na započetom putu ustraje na korist i probit hrv. selj. zadruga.

Skupština primi ovo veseljem na znanje te bude koli predsjednik toli cijela uprava centale burno pozdravljena.

Iza toga zaključi g. predsjednik sastanak zahvaliv prisutnim na sudjelovanju i zamoli ih, da iskustvo stečeno kod današnjeg sastanka ponesu u svoje zadruge i na korist ovih ih upotrijebe.

Osvrćući se na cijeli tok sastanka mora se priznati ozbiljnost i krasan red za vrijeme cijelog sastanka.

Iza zaključenog službenog sastanka izaslanika zadruga bio je skupni prijateljski ručak, u maloj dvorani hrv. doma, kojem su od strane banke prisustvovali gg. predsjednik hrv. poljodjelske banke dr. Felix Suk te članovi ravnateljstva Pliverić, M. pl. Kiepach, Niemčić, Pilepić, dr. Bauer, upravljajući ravnatelj banke M. Vaniček, član nadzornog odbora Josip Purić, i cijelo bankovno činovničtvo.

Tuj je predsjednik banke preč. g. Suk kao domaćina biranima riječima i dobrodošlicom pozdravio prisutne, pa posluživ se pravima kuće domaćine predložio, da se prema starom hrvatskom običaju izabere stoloravnatelj te takovim bude uz burno povladjivanje izabran veleč. g. dr. Homotarić, koji je čitavo društvo u najbolje raspoloženje sveo, tako te čovjek ne bi ni mislio bio, da su ti ljudi čas prije o tako vrlo važnima stvarima raspravljali.

Tuj je palo mnogo lijepih zdravica koli sa strane g. stoloravnatelja, toli i ostale gospode, a ni naši seljaci nisu zaostajali.

Na predlog g. Matije Pamića seljaka i predsjednika hrv. selj. zadruge u Habjanovcima sakupljena je lijepa svota od K. 84 i 08. za spomenik blagopokojnom velikom biskupu Strossmajeru.

Oko četiri sata počeli su se gosti razilaziti, a zadnji otišli su oko 6 sati na veče.

Dao Bog da ovaj sastanak urodi dobrim plodom na korist svega našeg naroda, a do godine našlo nas se još i više na okupu oko tog domoljubnog posla!

P. M.

Na znanje i ravnanje. *)

Naše zadruge kao trgovačka društva dužne su po zakonu podastirati stanovite iskaze trgovačkim suduvima te se u opće ustanove trgovačkoga zakona tiču i naših zadruga. Zato je vrlo potrebno, da se one upute u propise trgovačkog zakona kako bi se izbjeglo mogućim neprilikama. Donašamo stoga i upozorujemo sve hrv. seljačke zadruge ne slijedeće ustanove trgovačkoga zakona:

§ 29. Svaka tvrtka dužna je u pohranu staviti primljene poslovne listove, a prepis poslovnih listova, što ih ona otpravi, — u kopiji ili otisku — zadržati uveden po kronologičnom (vremenoslovnom) redu u knjigu prepisa.

§ 30. Tvrtke su dužne trgovačke knjige svoje držati u pohrani barem tečajem deset godina, računajuć od dana, kojega je u njih učinjen posljednji upis.

To isto valja takodjer i glede trgovačkih listova, inventara i bilanca.

§ 31. Uredno vodjenje knjige tvrtka, upisanih u registar tvrtka trgovačkih, daju u prieporih, iz trgovačkih poslova nastalih, u pravilu nepotpun dokaz, koj se može nadopuniti prisegom ili inim kojim sredstvom dokaznim.

*) Ovaj članak donosimo na izričnu želju blagajnika hrv. selj. zadruga sakupljenih na ovogodišnjem blagajničkom tečaju.

Ta dokazna moć knjiga traje proti tvrtkam tečajem deset godina, a proti ostalim tečajem dvijuh godina.

§ 180. O svakoj glavnoj skupštini imade se voditi zapisnik, u koji se imadu uvrstiti imena prisutnih zadrugara. Zapisnik taj glavne skupštine imade ravnateljstvo bez odvlake predložiti u izvorniku ili ovjerovljenom (po kr. javnom bilježniku ili sudu) prepisu nadležnom sudbenom stolu (odnosno kotarskom sudu, ako je ovaj trgovački sud).

§ 181. Zaključke glavne skupštine, koji se tiču preinake društvenih pravila, razvrgnuća društva ili sjedinjenja s inim kojim društvom, imade radi upisa u registar tvrtka trgovačkih ravnateljstvo prijaviti sudbenom stolu. Prije obavljena upisa ne imaju pravne kreposti spomenuti zaključci.

§ 184. Članovi ravnateljstva imadu se radi upisa u registar tvrtka trgovačkih bez odvlake prijaviti nadležnom sudbenom stolu (trgovačkom sudu). Istodobno s prijavom tom dužni su članovi ravnateljstva pri istom sudbenom stolu ovjeroviti dati potpise svoje ili ih predložiti u ovjerovljenom obliku. —

Svaka promjena članova ravnateljstva imade se istim načinom radi upisa u registar trgovački prijaviti nadležnom trgovačkom sudu.

§ 242. Ravnateljstvo je dužno koncem svake četvrt godine pristupivše i istupivše članove, te broj otkazanih poslovnih dielova prijaviti sudbenom stolu i mjeseca siečnja svake godine, uz iskaz poslovnih dielova, predložiti imenik članova, sastavljen po abecednom redu.

§ 243. Ravnateljstvo dužno je skrb imati, da se uredno vode knjige društvene i po nadzornom odboru pregledanu godišnju bilancu obnarodovati 8 dana prije glavne skupštine.

U obnarodovanju tom imade se posebno iskazati broj članova zadružnih u čas zaključka računa opstojećih, ter nadalje navesti broj tečajem dotične poslovne godine

pristupivših i istupivših članova, kao i broj uloženih, otkazanih i povraćenih poslovnih dielova.

Osim toga dužno je ravnateljstvo izvorni primjerak jedan bilance u glavnoj skupštini odobrene bez odvlake predložiti nadležnom trgovačkom sudu.

§ 248. Kada udruga protegne poslovanje svoje na svrhe, nesudarajuće se sa svrhami u § 223. naznačenimi (§ 2. zadr. pravila) može se ona bez prava na naknadu štete sudbeno razvrgnuti.

Kaznene ustanove:

§ 218. Članove ravnateljstva, u koliko čini ili propusti njihovi ne padaju pod odredbe kaznenog zakona, imade nadležni sudbeni stol odsuditi na zatvor do tri mjeseca:

1. kada radi propusta njihova društvo tečajem trijuh mjeseci nije u opće ili u nedovoljnom samo broju imalo nadzorni odbor;

2. kada sastavljajuć bilancu postupaju zakonu protivno ili u predlozima glavnoj skupštini podastrtima stanje društva hotomice neistinito predstave ili zataje stanje njegovo;

3. kada hotomice krivo vode zapisnike glavnih skupština;

4. kada u poslovima pridržanim glavnoj skupštini (§ 42 temeljnih pravila) postupaju samovoljno.

§ 192. Kazan u predidućem §. ustanovljena imade mjesta i proti članovom nadzornoga odbora, kada glede godišnjih računa, bilance i razdielenja dobitka glavnoj skupštini hotimice predlože izvješće, osnivajuće se na neistinitim podatcima.

§ 220. Pod olakšujućim okolnostima vlastan je sud u slučajevima predidućih dvajuh §§. kazan zatvora pretvoriti u novčanu globu do hiljadu forinti, imajuću se posebice na svakoga krivca odmjeriti.

§ 221. Globom do hiljadu forinti imadu se kazniti:

1. članovi ravnateljstva, kada propuste 8 dana prije glavne skupštine obnarodovati bilancu i izvješće, ili kada ne predlože zapisnike glavnih skupština nadležnom trgovačkom sudu;

2. organ, obvezan sazvati glavnu skupštinu, kada istu skupštinu ne raspiše barem jedanput svake godine.

§ 222. Odmjerenjem kazni, ustanovljenih u §§. 218. 219. i 221. ne nastaje promjena dužnosti naknadjenja štete izrečene u zakonu ovom i u temeljnim pravilima.

Kako se vidi ovdje nema šale. Zadruge se moraju pod tešku kazan pokoravati propisima zakona. Da olahkotimo zadrugama taj posao, navesti ćemo ovdje sastavke podnesaka, koje su zadruge dužne glasom gore navedenih zak. ust[illegible] sudu podastirati

Ovi podnesci upravljaju se na nadležni trg. sud, koji je obično kr. sudbeni stol, ali ima i kr. kotarskih sudova kao trgovačkih sudova, a imadu biti što jednostavniji i kraći.

Zapisnike glavnih skupština podastrjet će zadruga ovim dopisom:

Veleslavni kr. sudbeni stole!
(ili *Slavni kr. kotarski sude!*)

U smislu §-a 180. trg. zak. časti A. *se potpisana zadruga pod A. podastrjeti izvorni zapisnik svoje redovite* (odnosno *glavne*) *skupštine obdržavane dne*............
..................*te moli*:

Veleslavni kr. sudbeni stol (dotično *slavni kr. kotarski sud*), *kao trgovački sud izvoli to na znanje primiti.* —

Štambilja i potpisa.

Izvana:

Veleslavnom kr. sudbenom stolu!
(Slavnom kr. kotarskom sudu kao trgovačkom sudu

u

Hrvatska seljačka zadruga u...................

podnosi zapisnik redovite glavne skupštine od..........................

Na taj podnesak se ni u jednom slučaju ne plaća biljeg, već se na čelu dopisa napiše: *„Na temelju toč. c) tarif. čl. 12/79 prist. tar. ureda radi prosto od biljega.“* Takav se podnesak mora poslati sudu odmah iza obdržavane skupštine. —

Ako se tim podneskom ujedno podnaša i bilanca, onda ima isti glasiti:

Veleslavni kr. sudbeni stole!

U smislu §§ 180 i 243 trg. zak. časti se potpisana zadruga podastrjeti

A. *pod A. izvorni zapisnik svoje redovite glavne skupštine obdržavane dne*..............

B. ...., *a pod B. izvorni primjerak bilance za god. 190*....... *u glavnoj skupštini odobrene, te moli:*

Veleslavni kr. sudbeni stol kao trgovački sud izvoli to na znanje primiti.

Štampilja 2 potpisa.

Hoće li zadruga prijaviti novo izabranog člana ravnateljstva ima svoj podnesak sastaviti kako slijedi:

Veleslavni kr. sudbeni stole!

(ili *slavni kr. kotarski sude!*)

Potpisana hrv: seljačka zadruga prijavljuje, da je na svojoj redovitoj glavnoj skupštini od.. (tu se mora navesti dan, mjesec i godina obdržavane skupštine. Ako je to bila izvanredna glavna skupština onda neka se napiše: *na svojoj izvanrednoj glavnoj skupštini od* ....) *na mjesto dosadanjeg člana ravnateljstva Pavla Pavlovića izabrala za takvoga Petra Petrovića iz Kutine, te prilažuće pod A. A. izvorni zapisnik iste skupštine, a pod B. B. ovjerovljen potpis Petra Petrovića, moli velesl. kr. sudb. stol* (dotično *slavni kr. kot. sud.*) *kao trgovački sud izvoli to na znanje primiti i dalje po zakonu postupati.* —

Štampilja 2 podpisa.

Izvana:

Veleslavnom kr. sudbenom stolu (odnosno *slavnom kr. kotarskom sudu) kao trgovačkom sudu*

u

....

Molba

Hrv. seljačke zadruge u..

kojom podnaša zapisnik redovne (vanredne) glavne skupštine od..........*i prijavljuje novo izabranog člana ravnateljstva.*

Mi smo za sada nazora, da ni taj podnesak ne mora zadruga biljegovati (vidi članak „Nešto o biljegovini i porezima« u 4 i 5 broju). Ako ali zadruga ne bi bila oproštena od biljegovanja onda se takav podnesak mora biljegovati toliko put sa 10 K koliko se novih članova ravnateljstva prijavljuje. —

Koncem svakog četvrtgodišta ima zadruga sudu podastrjeti iskaz pristupivših i istupivših članova zadruge ovim podneskom.

U smislu toč. c) tarif. čl. 12/79 pristojbene tarife ureda radi prosto od biljega.

Veleslavni kr. sudbeni stole!

(ili *slavni kr. kotarski sude!*)

U smislu §a 242. trg. zak. podnosimo

A. *simo pod A. iskaz tečajem prvog* (drugog, trećeg ili četvrtog) *četvrtgodišta god. 190*....... *pristupivših članova naše zadruge*

B. a *pod B. iskaz u istom razdoblju istupivših članova pak molimo:*

Velesl. naslov kao trgovački sud izvoli to na znanje primiti.

Štampilja 2 potpisa.

Izvana:

Veleslavnom kr. sudbenom stolu (ili *slavnom kr. kotarskom sudu*) *kao trgovačkom sudu*

u

....

Hrvatska seljačka zadruga u..................

podnosi iskaz tečajem prvog (drugog, trećeg ili četvrtog) *četvrtgodišta 190*....... *istupivših i pristupivših članova.*

Ako nije niti jedan novi član pristupio u zadrugu ili ako nije niti jedan član iz zadruge istupio, onda se dotični iskaz ispušta te se veli:

U smislu §a 242. trg. zak. podno- A. simo pod A. iskaz tečajem prvog četvrtgodišta 190...... u našu zadrugu pristupivših članova dočim iz zadruge u to vrijeme nitko istupio nije, pak molimo:

Zahtjev dodje kao kod predjašnjeg podneska.

Iskaz se ima sastaviti na posebnom papiru skroz jednostavno, a izgledati će po prilici ovako:

Iskaz

tečajem prvog četvrtgodišta pristupivših članova u hrvatsku seljačku zadrugu u..............

Tek. broj	Ime i prezime	boravište	Dan pristupa
1	*Adam Petrović*	*kbr. 52 Orubica*	*20/1 1906*
2	*Ivan Kovačić*	*kbr. 13 Lipovobrdo*	*1/3 1906*
3			

U mjesecu siječnju svake godine ima zadruga nadležnom trgovačkom sudu priposlati imenik svih članova zadruge sastavljen po abecednom redu (po azbuki, alfabetnom redu) slijedećim podneskom:

U smislu točke c) tar. članka 12/79 pristojbene tarife ureda radi prosto od biljega.

Velesl. kr. sudbeni stole!

U smislu §a 242. trg. zak. podno- A. simo pod A. imenik svih članova naše zadruge sastavljen po abecednom redu te molimo veleslavni naslov kao trg. sud izvoli to na znanje primiti.

Štampilja 2 potpisa.

Izvana ima doći:

Veleslavnom kr. sudbenom stolu (ili *slavnom kr. kotarskom sudu)*

kao trgovačkom sudu

u

....

Hrvatska seljačka zadruga u......................

podnosi imenik svojih članova po abecednom redu.

Imenik ima se sastaviti ovako:

Tek. broj	Prezime i ime	boravište
1	Agić Ivan	kbr. 12. Laz
2	Babić Luka	kbr. 3 Marija bistrica
3	Bertić Jakov	kbr 50 Poljanica
4	Carić Tošo	kbr. 8 Laz

Na koncu primjećujemo, da se svi podnesci upravljeni na sud i na ine javne oblasti moraju pisati na čitavu arku papira, a ne na listovnom papiru na kakvom zadruge nama pišu, a pismo mora biti čisto i razgovjetno pisano.

Skupine

hrv. seljačkih zadruga.

Na svezadružnom sastanku od 22. o. mj. iznesena je osnova uredjenja skupina hrv. selj. zadruga. Pošto je to s jedne strane zamašna stvar, te iziskuje mnogo vremena, a s druge strane, nisu bile na sastanku zastupane sve zadruge, to bje zaključeno, da se ta osnova u našim novinama štampa, a svaka zadruga će se onda pismeno izjaviti da li želi ostat u ovoj skupini, kojoj je po osnovi dodjeljenja ili ne.

Evo dakle te osnove! Umoljavamo ovime sve one hrv. seljačke zadruge, koje ne će, da budu u onoj skupini, kako je ovdje navedeno, da to do konca travnja pismeno saopće sa naznakom u koju bi skupinu pristupile. Ako zadruge ne će ništa javiti uzeti ćemo, da pristaju na podjeljenje, kako je ovdje navedeno.

Skupina	Županija	Kotar	Sjedište zadruge	Tek. broj
I.	Zagrebačka	Zagreb	Brdovec	1
			Marija Gorica	2
			Vrabče gornje	3
			Vrabče dolnje	4
			Granešina	5
		Dugoselo	Bregi k. Ivanića	6
			Dubravčak lievi	7
			Dugoselo	8
			Nart	9
			Oborovo	10
		Velika gorica	Čiće novo	11
			Čiće staro	12
			Vel. Gorica	13
			Kravarsko	14
			Jakuševac	15
			Bukevje	16
		Pisarovina	Kupčina dolnja	17
			Jamnica	18
		Jastrebarsko	Jastrebarsko	19
			Bl. djev. Marija p. Okić	20
			Petrovina	21
			Plešivica	22
		Samobor	Lug	23
			Rude	24
			Samobor	25
			Stupnik hrvat.	26
			Sv. Nedelja	27
			Sv. Martin p. Okić	28
II.	Zagrebačka	Sisak	Gušće	1
			Kratečko	2
			Suvaj	3
			Lekenik	4
			Letovanić	5
			Martinskaves	6
			Palanjek	7
			Odra k. Siska	8
			Sela	9
			Lukavec	10
			Prelošćica	11
			Topolovac	12
III.		Kostajnica	Dubica	1
			Kostajnica	2
			Bobovac	3
		Petrinja	Gora	4
			Sunja	5
		Glina	Glina	6
			Maja	7
		Dvor	Dvor - Podove	8
			Zrinj	9
IV.	Varaždinska	Zlatar	Hrašćina - Trgovišće	1
			Orehovica	2
			Mihovljan	3
			Belec	4
			Zajezda	5
			Bedekovčina	6
	Zagrebačka	Stubica	Bistra (Poljanica)	7
			Kraljev vrh	8
			Stubica doljna	9
			Sv. Matej	10
		Sv. Ivan Zelina	Kašina	11
			Bedenica	12
V.	Varaždinska	Klanjec	Klanjec	1
			Kraljevec n/S.	2
			Poljana n/S.	3
			Sela Zagorska	4
			Luka	5
			Vel. Trgovište	6
			Tuhelj	7
		Pregrada	Vinagora	8
			Kostel	9
			Taborsko	10
		Krapina	Petrovsko - Konoba	11
			Radoboj	12
			Mirkovec	13
			Sv. Križ Začretje	14
			Zabok	15
VI.	Varaždinska	Ivanec	Višnjica dolnja	1
			Ivanec	2
			Kamenica	3
			Klenovnik	4
			Maruševec	5
			Lepoglava	6
			Hum Sv. Martin	7
			Ljubeščica	8
		Novi Marof	Bisag (veliki)	9
			Rieka gornja	10
			Visoko	11
			Kneginjec	12

Skupina	Županija	Kotar	Sjedište zadruge	Tek. broj
		Varaždin	Petrijanec	13
			Bela (Radovan)	14
			Bukovac Vel. vjer.	15
		Ludbreg	Bukovac vel. gosp.	16
			Rasinja vjer.	17
			Rasinja gosp.	18
VII.	Bjelovar - Križevci		Ivanska	1
		Bjelovar	Sandrovac	2
			Vel. Trojstvo	3
			Grdjevac	4
		Grubišno polje	Grubišnopolje	5
			Kutina	6
		Kutina	Jelenjska gornja	7
			Virovitica	8
		Virovitica	Gradec	9
		Križevci	Sv. Ivan Žabno	10
			Vrbovec	11
	Virovitica		Križevci	12
			Sv. Petar Čvrstec	13
			Preseka	14
			Sv. Helena	15
			Gjurgjic	16
			Kalnik	17
		Čazma	Dabci	18
		Garešnica	Ladislav	19
VIII.	Bjelovar - Križevac	Gjurgjevac	Cepelovac	1
			Gjurgjevac vjer.	2
			Gjurgjevac gosp.	3
			Miholjanec	4
			Šemovac	5
			Virje	6
			Virjanski konaci	7
		Koprivnica	Gola	8
			Ždala	9
			Hlebine	10
			Novigrad	11
			Peteranec	12
			Bregi k. Koprivnice	13
			Peščenik	14
			Sesvete podr.	15

Skupina	Županija	Kotar	Sjedište zadruge	Tek. broj
IX.	Požega	Brod n/S.	Bebrina	1
			Šumeće	2
			Oriovac	3
			Sibinj	4
		Nova Gradiška	Orubica	5
			Rešetari	6
		Požega	Begtež	7
			Kutjevo	8
X.	Virovitica	Novska	Jasenovac	1
			Krapje	2
			Raić gornji	3
		Pakrac	Gaj	4
		Daruvar	Končanica	5
XI.		Miholac d.	Marjanci	1
			Miholjac dolnji	2
		Našice	Harkanovci	3
		Osiek	Bizovac	4
			Habjanovci	5
			Petrijevci	6
			Veliškovci	7
XII.		Mitrovica	Mitrovica	1
		St. Pazova	Novi Banovci	2
			Golubinci	3
			Slankamen novi	4
		Ruma	Ruma	5
			Nikinci	6
		Zemun	Surčin	7
		Sr. Karlovci	Sriem. Karlovci	8
XIII.	Srijemska	Šid	Novak - Babska	1
			Gibarac	2
			Ilača	3
			Lipovac	4
			Tovarnik	5
			Vašica mala	6
		Ilok	Ilok	7
			Sot	8
			Šarengrad	9
XIV.		Vinkovci	Ivankovo	1
			Mikanovci st	2
			Vodjinci	3
			Slakovci	4
		Vukovar	Retkovci	1
			Nuštar	2
			Svinjarevci	3

Skupina	Županija	Kotar	Sjedište zadruge	Tek. broj
XIV.	Sriem	Županja	Drenovci	8
			Gradište	9
			Soljani	10
			Županja	11
			Vrbanja	12
	Virovitica	D akovo	Mrzović	13
XV.	Modruš - Rieka	Vrbovsko	Bosiljevo	1
			Lukovdol	2
			Plemenitaš	3
			Vrbovsko	4
		Vojnić	Skakavac	5
			Vukmanić	6
		Ogulin	Generalski stol	7
			Josipdol	8
			Cerovnik	9
			Zagorje	10
			Oštarije	11
			Tounj	12
	Zagrebačka	Karlovac	Dugaresa	13
			Ribnik	14
XVI.	Modruš - Rieka	Čabar	Čabar	1
			Brod n/K.	2
			Gerovo	3
		Sušak	Grobnik	4
			Jelenje	5
			Cernik prim.	6
XVII.	Lika-Krbava	Brinje	Brinje	1
			Jezerane	2
		Perušić	Perušić	3

Uzgoj buraka

2. **(sladorne repe.)**

Nastavak.

Prvo okopavanje repe je vrlo važan posao, koji se vrlo oprezno i temeljito obaviti mora. S njim valja svu travu i korov uništiti i tlo prorahliti, da zrak lakše do žilja dospjeti može. Paziti se mora kod okopavanja, da se burak ne iskopa ili zemljom ne zabaca.

Stoga se smije samo medju redovima kopati i to plitko; nikad se ne smije sa motikom u redove zaći, pa ni tamo ne, gdje burak možda još iznikao nije, pa ma kar tamo i trave bilo, jer će tu burak, ako i nešto kasnije, možda ipak još niknuti. U redovima i blizu buraka nalazeća se trava mora se' rukom iščupati, kao što se i ona zemlja, koja bi slučajno na burak pala, rukom očistiti mora.

U redovima ne smije se niti zemlja na hrpe zbacati, kao što se to čini često kod kukuruza, buduć se usljed toga tlo suviše osuši i otvrdne. Motika mora se, kako se u zemlju ukopa, protivnim smjerom opet izvući, a ne smije se k sebi povući; dakle se mora kopati samo toliko, da se žilje korova i trave presječe, a zemlja ostane na istom mjestu ležati, gdje je bila.

Ako je tlo mokro, tada se ne smije motikom okapati, buduć bi se tlo preveć slupalo, usljed čega bi otvrdnulo, a trava bi rasla opet dalje; tim bi se načinilo više štete, nego koristi. Bolje je u takovom slučaju nekoliko dana pričekati, dok se tlo osuši, ili se, ako kiša predugo traje, trava sa rukom iščupa i sa polja ukloni, da burak ne nadmaši i da ovaj bolje rasti može. Tlo očišćeno od trave brže se onda osuši.

4. Razčupavanje ili razredjivanje.

Ako je burak prvi put dobro okopan bio, to će on brzo rasti, i za 8 do 10 dana, čim je četiri listića istjerao, može ga se razredjivati.

Kod toga posla mora se paziti, da se ne iščupa previše buraka, buduć bi ga premalo na polju ostalo i obratno, da se burak ne ostavi pregust, jer se onda ne može razvijati, ostane malen, a posljedica toga je takodjer malen prirod.

Stoji li burak na riedko, ne smijemo računati na to, da se na prazna mjesta biljke rasaditi mogu. Burak se ne da rasadjivati. On istjera doduše nekoliko malih listića, ali žilje ne raste.

Razredjivanje obavlja se ovako:

Klekne se sa svakom nogom na jednu stranu reda, tako, da se ne kleči na buraku samom. Sad se uhvati sa lievom rukom na kraju reda jedna jača biljka i čvrsto ju se drži, dok se sa desnom rukom sve okolo iste nalazeće se biljke i trave iščupaju, tako da ona jedina ostane, nakon čega se nešto zemlje na žilje preostavšeg buraka navuče, da se ono na suncu ne osuši. Sada se opet primi druga biljka, koja je od prve 15—20 cm. udaljena, čvrsto ju se drži, te okolo nje i medju obim biljkama nalazeći se burak i trava iščupa, na žilje navuče opet nešto zemlje i tako to ide dalje, dok cijelo polje nije gotovo. Pri tom se mora samo paziti, da pojedina biljka jedna od druge ne bude manje od 15 cm. i više od 20 cm. udaljena. Ako je vrijeme suho, a tlo usljed toga tvrdo, tada se pri razredjivanju često samo lišće otkida, mjesto da se čitava biljka iščupa; žilje tada kad što tjera ponovno lišće, ili u najboljem slučaju priječi preostavše biljke u rastu.

U takovom slučaju mora se sa sasvim uskom 4—5 cm. širokom motikom tlo pokraj redova oprezno uskopati i onda tek razredjivati. Kopati mora se osobito oprezno, da se sa zemljom i burak ne iskida. Dobre su za ovaj posao uske motike, kakove se za treće okopavanje rabe, dotično kakove se često upotrebljavaju u vrtovima za okapanje povrća, koje u uskim redovima stoji.

Sa razredjivanjem ne smije se tako dugo čekati, dok burak preraste. Lišće pri tom doduše izraste veliko, ali na usko stisnuto žilje ostane nerazmjerno slabo, te više puta tako zaraste, da se sa jednom biljkom iščupa hrpa biljaka.

Lišće kod razredjivanja ovako preraščenog buraka klone, buduć slabo korienje ne može nerazmjerno teško lišće uzdržati, pak se korjen tek nakon nekoliko dana na toliko oporavi i ojača, da list dići može, koje onda opet rasti počme. List je tada žutkaste boje, a istom kad opet potamni, znak je to, da burak opet dalje raste.

Pravodobno razredjivan burak naskoro se oporavi, brzo raste i u kratkom vremenu bude list sjajno tamno zelene boje.

5. Drugo okapanje.

Nakon nekoliko dana, kad se je repa iza razredjivanja opet oporavila i lišće se liepo podiglo, mora se repa po drugi put okopati.

Za ovu kop može se upotrebiti ista motika, koja je rabljena kod prvog kopanja; ali bolje je, ako se rabi još uža, naime samo 5 cm. široka motika, jer se sa takovom može ne samo medju redovima nego i medju burakom u samim redovima kopati. Treba samo paziti, da se koja biljka ne posječe ili ne ošteti, ili pak da se na nju zemlje ne nagrne.

Pri ovom poslu mora se opet sva trava čisto iskopati i tlo dobro prorahliti.

Mokro tlo ne smije se kopati, kao ni kod prvog kopanja, već treba nekoliko dana pričekati, dok se tlo osuši, jer će inače repa požutiti, pak će trebati opet dugo vremena, dok se oporavi, dočim trava, koja je iz mokrog tla samo izvučena, a nije posječena, raste opet dalje.

Ima li u polju previše trave, to je najbolje, ako se ova najprije sva iščupa i s polja ukloni, a onda tekar okapa, budući se pod hrpama trave, ako ostanu kraj buraka ležati, vrlo lako svakakova gamad skuplja, koja biljke često nagriza, a usljed toga one propadaju. Nadalje ostane često trava na pojedinom buraku ležati, koji se onda pod travom uguši i sagnjije, usljed čega nastaju prazna mjesta. Uz to je i kopanje teško, ako je zemljište preveć travom obraslo.

6. Treće okapanje.

Ako je burak drugi put dobro okopan, tako, da ništa trava ostalo nije, a tlo je dobro prorahljeno, rasti će burak brzo, što se najbolje na lišću poznaje, koje pos-

taje sve veće, dobiva sve tamniju boju, a na površini se počima sjajiti. To traje tako 10 do 14 dana.

Sada se burak mora po treći put okopati, budući bi inače lišće preveliko izraslo, pa bi ga se kod kasnijega okapanja mnogo oštetilo.

Za ovu kop neka se uzme najuža motika. Najbolja je 5 cm. široka motika, budući treba po mogućnosti duboko medju redovima i oko buraka kopati, da se zemlja što dublje prorahli. Paziti se mora i sada da se burak ne ošteti, dočim se trava, koja je možda ponovno izrasla, opet iskopati mora. Ako je tlo mokro, tada treba čekati, dok se osuši. Pri ovom okapanju može se takodjer buraku nešto zemlje privući, tako da mu glava sa strana zemljom pokrivena bude, ali nipošto tako, da bi se lišće ili dapače srčano lišće sa zemljom pokrilo, jer bi se razvitak buraka time priečio.

Ako je tlo bilo dosta duboko prorahljeno, tada, kao i u rahlom tlu u opće, nije nužno zemlje buraku privlačiti, jer burak u tom slučaju sam od sebe raste, naročito ako dosta gusto stoji. Samo ako je rijedak, raste burak više u širinu i iz zemlje, pa je u tom slučaju nužno, da mu se nešto zemlje privuče. Glave burakove pokrivaju se zato, da budu što manje, jer se one u jesen kod vadjenja moraju odrezati.

Obave li se svi ovi poslovi pravodobno i valjano, rasti će burak brzo, a lišće će biti naskoro tako veliko, da će tlo posvema pokriti. Tada se i kod jake, dugotrajne suše tlo nemože više osušiti, jer sunčane zrake ne mogu dopirati izravno na zemlju, pa burak naskoro dugačko i jako korienje dobije. Poglavito iz ovoga razloga je i nužno, da se burak rano posije, da sa svojim lišćem tlo pokrije prije, nego što će jake suše nastati. Osim toga, ako se burak rano posije, svi se poslovi oko obradjivanja i njege buraka mogu dovršiti prije, nego što će doći doba okapanja kukuruze i navaliti mnogi važni poljski poslovi. (Nastavit će se.)

Vijesti.

Tečaj za blagajnike hrv. seljačkih zadruga. Kao svake godine tako je i ljetos priredila hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu tečaj za poduku blagajnika hrv. seljačkih zadruga. Ovaj tečaj trajao je od 5. do 11. o. mj., a bila su u njemu u svemu 24 zadružna blagajnika iz raznih krajeva domovine. Tečaj je vodio tajnik banke g. Cvetko uz pripomoć činovnika g. Babića, a nadopunio ga predavanjem o sudbenim i financijalnim propisima i poslovima tajnik g. Dr. Janda. Uspjeh bio je — uzev u obzir kratko vrijeme trajanja — vrlo povoljan. Opazilo se samo, da je nešto prekasno doba, kad već započima proljetni rad navlastito u vinogradima, pak će se uslijed toga ovi tečajevi prebaciti na kasnu jesen. Prema tome držati će se ove godine po svoj prilici još jednom ovakov tečaj i to koncem listopada ili početkom studenoga, kad prestaju svi poljski poslovi. O važnosti i koristi ovih tečajeva progovoriti ćemo drugi put opširnije u posebnom članku.

Nakon zaključka tečaja dala je centrala zajednički objed, na kome su se blagajnici još bolje upoznali i zbližili, tako te se je očitovala prava jednodušnost. Na prijedlog seljaka Dragutina Kovačevića, blagajnika h. s. z. u Gor. Raići sakupljeno je za družbu sv. Ćirila i Metoda u Istri K 12. 20.

Prodaje se posjed

do 18 i 1/2 jutara sa jednokatnom kućom, štalom, štagljem, svinjcem, kokošinjcem te jednom kuhinjom i bunarom u dvoru. Posjed se nalazi u mjestu Subocka općine i kotara Novska, željeznička stanica Lipovljani ili Novska.

Pobliže uvjete daje

Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

cro. Heiman.

Poštovanim domaćicama

preporučamo najtoplije

pravi :Franckov: pridodatak za kavu

kao najbolji surogat kave

iz tuzemnih sirovina,

proizvadjan u domaćoj tvornici

Hinka Francka sinova

u Zagrebu.

Zaštitna oznaka.

D. X 6972 N. 05 I. J. W. I.

„CROATIA"

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U ZAGREBU ═══ **utemeljena god. 1884.**

po občini slob. i kr. glavnog grada Zagreba jedini je domaći osiguravajući zavod.

Ova zadruga, osnovana na uzajamnosti, tom prokušanom i najčvršćem financijalnom temelju, prima uz vrlo povoljne uvjete sliedeće vrsti osiguranja:

1. Na ljudski život:
- a) osiguranja glavnice za slučaj doživljenja i smrti;
- b) „ miraza djevojkama;
- c) „ životnih renta; sve to u raznolikim probitačnim kombinacijama.

2. Protiv štete od požara:
- a) osiguranja svih vrsti zgrada kuća, gospodarskih zgrada, tvornica;
- b) osiguranja svih vrsti pokretnina (pokućtva, dućanske robe, gospodarskih strojeva, blaga itd);
- c) osiguranja poljskih plodina (žita, siena itd.)

3. Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.

☞ Jamčevna glavnica zadruge **1 milijun kruna.** ☜

☞ Godišnji prihod premija i pristojba **preko 600.000 kruna.** ☜

☞ Listnica obveza zadružnih članova **K 2,181.383.54.** ☜

☞ Posebne pričuve **220.000 kruna.** ☜

☞ Isplaćene odštete u požarnom odjelu **1,000.000 kruna.** ☜

Pobliže ubaviesti daje

RAVNATELJSTVO „CROATIAE" u Zagrebu,

Zrinjski trg — Berislavićeva ulica br. 2,

te povjerenici i zastupnici zadruge po svim većim mjestima u zemlji.

Sječkarnice,

najbolji strojevi za rezanje hrane neobhodno nužne svakom naprednom gospodaru.

Trieuri,

za čišćenje pšenice i raži. I ječam i zob mogu se istim čıstiti, ako ne sadržava veće lećaste kukolji, je nenadkriljivi izum.

Strojevi za rezanje repe,

potrebni svakom, koji želi bez brige hraniti svoje blago.

Tezulja (vaga)

svake vrsti, počam od najmanje za kućanicu, pak decimalne i centimalne, u najsolidnijoj izradbi.

Sve uz tvorničke cijene i na odplatu, dočim uz gotov novac odobrava znatan popust samo

Aleksa Penić

Zagreb, Marovska ulica br. 24.

Glavno zastupstvo i tvorničko skladište gospodar. strojeva.

Trgovina željeznom robom, orudja i posudja.

ŁVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

zemljišni posjed i kuće 4% i 4½%

otekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mje- odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u m iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na onicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
ovjerovljeni katastralni posjedovni list
poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

rstnije i najbolje tambure pravi i razašilje

sisačka tvornica tambura

. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sapuna

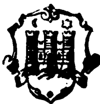
Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun"

Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob. kr. glav. grada Zagreba

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

Poziv na gospodare!

Najpoznatije umjetno gojivo

garantirano čisto

sa najvišim odlikovanjima nagradjeno znaka

„DJETELINSKI LIST“ jest

Češko Thomasovo

Fosfatno brašno

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstvo za gnojenje.** Jamči, da je **označena količina fosforne kiseline u citronovoj topiva.**

Làszlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörüt 22.

Naručbe prima **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

Zajamčena naravna vina — **Najboljih zagrebačkih** vinogradara

TRGOVINA VINA

R. PILEPIĆ, ZAGREB

POSLOVNICA PRERADOVIĆEVA ULICA BR. 5

Skladište najboljih vrsti hrvatskih starih i novih vina.

OBLEŽANA

STOLNA VINA

DESERTNA VINA

Dalmatinska prve vrsti, viška (Lissa) vina.

SPECIJALITETI:

ISTARSKI **„REFOŠKO,“** DALMATINSKI **„PROŠEKO,“** BAKARSKA VODICA.

NARUČBE OBAVLJAJU SE NAJVEĆOM POMNJOM I TOČNOŠĆU.

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta“;

desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.
Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom

„Meluzine pomade i Meluzine sapuna“;

čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.
Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).
Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te
Univerzalni prah za svinje.
Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 0 pl aćamo i poštarinu.

„Zahtjevajte cienik bezplatno.“

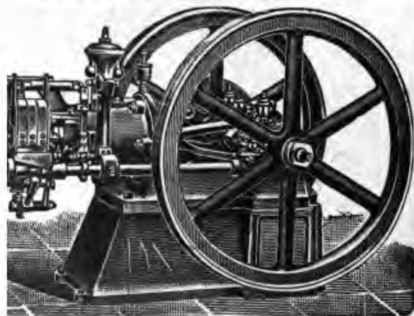
Naslov za listove i drugo:

LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

MOTORI = NA PETROULJE

...stem original „ADAM“.

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko.
Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Vlastnik i izdavatelj: **Hrv. poljodjelska banka.** Tisak F. **Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5.**

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. I. Zagreb, 30. travnja 1906. Broj 7.

Prošlo je evo već pol godine, što izlazi naš list. Ima ih mnogo, kojima smo naš list redovno do sada slali, a oni se ipak još ne javiše pretplatom. Umoljavamo stoga sve naše dužnike, da se sjete svoje dužnosti i da pošalju neznatnu dužnu svotu od K 1·—.

Uprava.

Svim Hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Da se izbjegne neurednom čuvanju dopisa i temeljnica naručila je centrala u tu svrhu potrebite korice i bušilo, koje će u najkraćem vremenu svim zadrugama razaslati.

Uporaba tih korica je ova: Svaki dopis ili temeljnica, čim u zadrugu stigne, imade se pomoću bušila proluknjati i onda u omot, u koji spada uložiti. Omot sam je već providjen sa potrebitim vezom, na koji se odnosni dopis ili temeljnica umetne.

Svaki ovaj omot stoji 30 fil., a bušilo K 2.—, pa pošto zadruga treba na godinu dva omota, poslati ćemo ove godine svakoj dva omota i bušilo, što će stajati K 2.60 Molimo, da nam svaka zadruga umah po primitku omota i bušila ovaj iznos doznači.

U Zagrebu, 21. travnja 1906.

Hrvatska poljodjelska banka,
dioničarsko društvo.

Zadruge i izbori narodnih zastupnika.

Pitati ćete, u kakvom savezu stoje zadruge sa izborima. A ma baš ni u kakvom! Zadruga je zadruga, a izbori izbori, te jedno s drugim nema nikakvog posla. Pače još i više. Ne samo da izbori ne spadaju nimalo na zadruge, već oni ni ne smiju na zadruge spadati. Politika naprosto nema u zadrugi mjesta.

Onaj, koji uvlači politiku u zadrugu, najveći je njezin neprijatelj. Ako se bude u zadrugi politiziralo, onda će odmah nastati svadje i prepirke, jer se u politici svi ne mogu složiti.

Politika će istjerati iz zadruge ono prijateljsko raspoloženje, koje ondje mora da vlada, zadruga će prestati biti jedna obitelj, barem će prestati biti jedna valjana i dobra obitelj. Mjesto medjusobne ljubavi zavladati će medjusobna mržnja, mjesto medjusobnog povjerenja, nastati će medjusobno sumnjičenje. I ta mržnja i sumnjičenje ne će poznavati granica.

Pomislite, kamo bismo došli, kad bi u zadrugi bilo mjerodavno političko uvjerenje pojedinca, a ne njegove gospodarske potrebe i njegovo poštenje te vjeresijska vrijednost i sposobnost. Kako bi bilo, da se zajmovi podjeljuju samo onima, koji su stanovitog političkog mišljenja? Kako bi bilo onda sa utjerivanjem dugova? Bili predsjednik zadruge mogao zatražiti od svog političkog jednomišljenika povrat duga te ga makar i sudbeno na to prisiliti, kad bi predsjednik trebao u političkom životu pomoć istoga?

Nadzorni odbor ne će opažati mane u poslovanju zadruge samo, da štedi svog političkog pristašu. S druge pak strane kakvim bi neprilikama mogli biti izvrženi politički protivnici u zadrugi? U kratko, čim se u zadrugu uvuče politika, onim časom nastati će ondje silan dar-mar, neurednosti — onda je — možemo mirne duše reći — nastao početak konca zadruge.

Mi time nismo rekli, da se seljaci i članovi zadruga ne smiju baviti politikom Svaki čovjek može biti političkog mišljenja kojega godjer hoće, može glasovati po svom uvjerenjn za koga hoće. Kad je tomu tako, ako si ja prisvajam pravo, da glasujem kako koću, onda moram to pravo i svakom drugom priznati. Dakle svaki čovjek mora poštivati političko uvjerenje drugoga, a ne nametati mu se sudijom, te njegovo političko mišljenje osudjivati.

No sve to ne spada u zadrugu. To nije njezina svrha, kako sami dobro znate. I zato smo rekli, da se u zadrugi ne smije politizirati, da se u zadrugu politika ne smije uvlačiti, jer ona tamo nema mjesta, ona će sve dobro u zadrugi pokvariti, a sama ništa dobro ne će učiniti.

Zato smo ovo u oči izbora saborskih poslanika napisali, te upozorujemo i umoljavamo sve naše zadrugare, da se ovih naputaka drže i politiku u zadrugu ne uvlače.

Djelovanje zadruga na ćudorednom polju.*)

Predavanje dra **Krunoslava Jande** na svezadružnom sastanku od 22. ožujka 1906.

Ćudoredje je jedini temelj narodnog opstanka, ono je najčvršći bedem njegove obrane. Da nema njega kuda bi došlo ljudstvo?! Čovjek kao druževno biće mora da živi u društvu, a to društvo ne možemo si pomisliti bez nekakvoga reda. Zato je prvi uvjet opstanku društva, da se urede odnošaji članova društva medjusobno i odnošaji članova naprama društvu samom. To biva zakonima. Ali zakoni nisu dosta! Prvo: zakoni ne mogu urediti sve odnošaje članova, pa da su bog zna kako savršeni. Drugo: mnogi odnošaji se ni ne dadu zakonom urediti, jer ne spadaju posvema ili

*) Ovo predavanje sastavljeno je prema neštampanoj još raspravi dra Jande: „Vrijednost seljačkih udruga u gospodarskom ćudorednom pogledu."

baš nikako na pravno polje, već na ćudoredno. Treće napokon ljudska pravda ne može naići na sve prekršaje zakona, pak mnogo toga ostane neodmjenjeno. Ni sam kazneni zakon — taj tobože najjači oslon državnoga poretka — ne pruža kako znamo i svaki dan vidimo — ni malo jamstva da društveni poredak i sigurnost pojedinca ne će biti narušeni.

Što dakle? Na kakovom temelju imade počivati ljudsko društvo, kad mu zakoni ne mogu obezbjediti opstanak? Odgovor je kratak — na moralu, ćudoredju. Ono, što ne može nijedan zakon postići, ono može moral. Ljudi, koji ne dolaze u sukob sa kaznenim zakonom, ne počinjaju kažnjiva djela — ne možda zato što postoji kaz. zakon i što ga se boje, nego zato jer je u njih moralno čuvstvo razvijeno i jako. To vidimo po tome, što ovakov čovjek ne će počiniti ni ono, što nije u sukobu sa kaz. zakonom, ali što ipak nije ćudoredno. Treba bo znati, da se pojam kažnjivoga ne podudara sa pojmom nećudorednoga, nego da je ovaj potonji pojam širi.

Po tom si ne možemo zamisliti zdravi odnošaj ljudi bez ćudoredja, jer samo ovo će članovima društva davati, direktivu u njihovom poslovanju, samo ovo biti će njihov putokaz u svim medjusobnim odnošajima, samo ovo će uspješno postavljati granice slobodnoj volji a i samovolji pojedinca. Zato dok god je koji narod ćudoredan, dotle će on postojati, razvijati se i napredovati. Čim ćudoredje u narodu pada — pada istodobno i u istom razmjeru sam narod. To nam dokazuje povjestnica na skoro svakoj svojoj strani.

Najsavršeniji je moral onaj, što ga nauča kršćanska vjera. — Moral i vjera, koji su dakle temelj svemu bivstvu naroda, temelj su i njegovom kulturnom i gospodarskom životu i napretku.

Tu istinu nije moglo ni udrugarstvo previdjeti. Ono, znajući kako je u uskoj svezi ćudoredje sa čitavim životom i napretkom naroda, postavilo se je na načela kršćanske vjere. Zato ono ta načela djelotvorno provadja i narod u njima vježba, i ne da, da se na te vječne istine zaboravi, već nastoji da ta načela budu misli vodilje kod svakoga posla udrugara, da budu poticalo, koje će um, srce i ruke stavljati u službu ljubavi bližnjega svoga.

Tako je udrugarstvo prvo u gospodarskom svijetu mjesto načela sebičnosti (egoizma) postavilo načelo altruizma[1]) i to praktički provelo. U udrugi nikada ne pomaže pojedinac toliko sebi, koliko drugima i općenitosti! To osobito vrijedi za imućnije, koji sami ne trebaju pomoći udruge. No djelotvorno vršenje ljubavi bližnjega nalazi najviše izraza u besplatnom obavljanju službe u udrugi. Jedina plaća, koju službenici u udrugi imaju, je svijest, da su dobro djelo učinili. A ta plaća je veća, nego bi ju čovjek mogao u novcu dati.

Udruge su upravo stvorene, da pomognu siromašne i bijedne, pa ako imućniji ljudi pristupe udrugi, a ne trebaju udružne pomoći, onda oni svoj novac daju, da se njime podignu siromašni.

I udruga sama dajuć potrebnima zajmove vrši ljubav prema bližnjenim svom. No reći će tko, da je podjeljivanje zajmova novčani posao, i da tu ne odlučuje ljubav bližnjega, već trgovačka korist (interes), jer da udruga ipak ne će svoj novac dati, ako je očevidna opasnost, da joj ne će biti povraćen. Ovaj prigovor samo djelomično stoji, a mi ovakovom odgovaramo slijedeće:

Novčani zavod ili ravnodušan čovjek biti će brzo gotov sa svojim sudom u pogledu na nj stavljene molbe. On će reći: Taj čovjek nije znao svoju imovinu održati, on je lakouman, neka propadne, ja mu ne mogu pomoći. Ili će pak reći: Taj čovjek

[1]) Altruizam označuje pojam protivan sebičnosti. Nije to nesebičnost, već i više od toga. Nisam mogao naći za taj pojam zgodni hrvatski izraz.

nema dosta nekretnina ne pruža dovoljno sigurnosti, ja mu ne mogu dati zajam.

Udruga pak, u kojoj vlada iskrena ljubav, upustiti će se dublje u ispitivanje položaja čovjeka, koji u nje traži pomoć, ispitati će pomno i zdušno, kako je dotičnik dospio u neugodan položaj, u koliko je moguć popravak i udruga će mnogo puta pružiti svoju ruku pomoćnicu ondje, gdje bi površna nemilosrdnost već unapred rekla „ne“! Ljubav je domišljata, ona nadje često sredstva i puteve, kojima može pomoći, gdje bi čovjek mislio, da je sve uzaludno. U kratko udruga radi ne samo glavom nego i srcem.

I podjeljujuć zajmove udruga djeluje uzgojno te se u tom znatno razlikuje od novčanih zavoda. Čovjek, koji je od naravi nešto lakouman, ako mu udruga u nevolji pomogne, nastojati će da se popravi. On dobro zna, da ga udruga — jer je ograničena na mali prostorni djelokrug — pozna u dušu kaki je, pa ako um je usprkos toga pomogla da je bezdvojbeno u njega imala povjerenje. To će ga povjerenje dirnuti i on će odlučiti, da se pokaže vrijednim toga povjerenja.

Udruga sprečava lakoumno pravljenje dugova, jer se tuj pita zašto tražiš novaca i jeli to baš potrebno. Zatraži li tko u novčanog zavoda zajam onda se pogleda u gruntovnicu ima li dosta nekretnina, koje pružaju sigurnost za traženu vjeresiju. Ako ima sigurnosti, onda se zajam podjeli, a da se ne pita za što dotičnik treba novac. Tako se često dešava, da se uzajmljeni novac u ludo potroši, često pače i na pijače. Na taj način već su mnogi gospodari propali.

Drukčije je kod udruge! Tu se pita je li onaj. koji traži zajam čestit čovjek, dobar gospodar, kako je dospio u bjedu, da li svojom krivnjom ili slučajem i zašto treba zajam. To je lako ispitati, jer udruga dobro pozna svoje članove i njihove odnošaje, pa ako se nepovoljno na koje god od pitanja odgovori, onda ne će dotičnik dobiti zajma, ma on kakovu sigurnost pružio. *Prema tome svaki će član nastojati, da si svojim predživotom i svojim ponašanjem osigura pomoć udruge, da već unapred onemogući loš sud o sebi.* Udruga će budnim okom paziti, da li je zajam upotrebljen u svrhu, za koju je podjeljen, te u protivnom slučaju će se zajam odmah bez milosrdja otkazati i povrat istoga zatražiti.

Da se udrugare priuči na red, točnost i urednost — a to je jednom gospodaru neophodno potrebno — ne dozvoljava udruga načelno nikomu i nikada odgodu plateža ili produljenje roka. Dakako da vanredni slučajevi i ovdje dozvoljavaju iznimku, koja samo potvrdjuje pravilo. Ako vrijedan i čestit čovjek zna, da toga i toga dana mora otplatiti dug, onda će se on unapred pobrinuti za novac, udesiti će svoj život tako, da će na urečeni dan imati pripravljen novac, a ako ga nema, on će ga iz oka ili boka namaknuti i svoj dug otplatiti. Čovjek pak koji je u takvim poslovima uredan i točan, taj ljubi red i u kući i u staji i u gospodarstvu — i taj je valjan gospodar.

Udruga podjeljuje zajmove i u opće radi samo sa svojim članovima. Članom pak udruge može biti samo pošten i čestit čovjek. Ljenčinama, lošim gospodarima i nećudorednim osobama zatvorena su vrata udruge. Time se gaji i uzdiže čuvstvo poštenja, jer će svaki čovjek nastojati, da si uzornim svojim životom osigura članstvo u udrugi, da bude tako dionikom svih onih dobara, što ih udrugarstvo svojim članovima pruža i da ne bude samim nečlanstvom žigosan kao sumnjiva osoba.

Poznato je, da je jedna od glavnih zadaća udrugarstva izbaviti seljački stalež iz ruku lihvara i u opće rješiti ga tegotnih dugova. Dužnik osobito onaj, koga lihvar u svojim pandžama drži, nije slobodan, on ovisi o svom vjerovniku. On nije gospodarski samostalan, jer gospodari tudjim novcem i jer bez toga tudjeg novca ne bi mogao živjeti. Osim toga je dužnik obvezan svom vjerovniku na svakojake usluge i obzire, a sve to veže mu ruke, te

ne može raditi, što sam hoće. Sa gospodarskom nesamostalnošću i ovisnošću u uskom je savezu nesamostalnost i ovisnost u svakom pogledu — ćudorednom i političkom. Čovjek pak, koga lihvar drži u svojim šapama i koji znade, da je nepravda pred Bogom i pred zakonom, da ga lihvari isisavaju, da mu piju krv, a ipak se ne može oteti i ne može se duga riješiti — tom će čovjeku s vremenom otupiti svaki osjećaj za pravo i pravicu, za istinu i poštenje, za vjernost i dužnost. Ovo nesnosno stanje, u kom se takav čovjek nalazi, mora potkopati i uništiti povjerenje naprama oblastima, koje mu držeći se slova zakona ne mogu pomoći. — Kad ovakav čovjek vidi, da se kini i muči, za one, koji njega muče, da on od svega toga ništa nema, već da to sve dugovi odnesu, onda će on izgubiti volju za rad, štednju i uredno življenje. Što je pak naravnije, nego da se ovakav čovjek poda piću, da u vinu i špiri nastoji utopiti svoje brige? A to je najsigurniji put k gospodarskoj i moralnoj propasti. Nemoral ide često ispod ruke sa siromaštvom, te je poznato, da siromaštvo i teške brige za svakdanji kruh ubijaju nježnija čuvstva, a raspaljuju strasti. Udrugarstvo pak već time, što diže opće blagostanje naroda, doprinosi mnogo, da se ćudoredje u narodu digne.

Sad ako seljak ne će više trebati lihvara i drugih novčara, već ako će sve ili barem većinu svojih tekućih potreba podmirivati u udrugi i putem udruge samo od svoga suseljana odnosno bolje reći, ako će seljaštvo sve svoje potrebe namirivati iz svoga seljačkoga imetka, onda će ono biti gospodarski samostalno, a time i ćudoredno i politički. Onda će se seljak ćutiti nekako lakšim i vedrijim i nestati će najvećeg uzročnika moralnom propadanju pojedinca. Dobiti će opet snage, da započne nov život, dobiti će opet pouzdanja u sebe, Boga i ljude!

No da bude seljaštvo sa svojim imetkom radilo, treba ga prije svega imati. Tu imovinu čine s jedne strane ulošci članova, a s druge strane uštednja udruge. Udrugari se u udrugi veledušno odriču svake momentane koristi, te ne dobivaju dividende ni naplate za svoj trud. Sav čisti dobitak ide dakle u korist udruge, pak s vremenom će se tako sakupiti lijepa imovina, s kojom će seljaštvo svoje potrebe namirivati moći. I tu opet vidimo lijepu jednu stranu udrugarstva. Imovina, o kojoj je riječ, sakuplja se tek polako te oni, koji ju skupljaju, redovito ni ne uberu plodove svoga truda, već drugo ili čak treće pokoljenje. Ovi rade kao onaj vremešan otac, koji sadi voćku i kod toga pomišlja: „Ja doista ne ću brati plodove ove voćke, ali će ih zato moja djeca brati i kod toga se sa zahvalnošću sjećati mene."

I štednja je krepost, koju sve rjedje nalazimo. Udrugarstvo i tuj pomaže te priučava ljude na štednju. Poznato je, da mnogi i mnogo žive tako reći od danas na sjutra, te se nimalo ne brinu za crne dane. To osobito vrijedi za mladež. Ako ćemo tražiti uzroke tomu, naći ćemo ih u tom, što su novčani zavodi, koji primaju štedne uloške odveć udaljeni od sela, pa je sama štednja skopčana sa golemim troškom putovanju i dangube, a da ni ne spominjemo, koje pogibelji i napasti vrebaju na seljaka, koji novac sobom nosi. Drugi je uzrok tomu, što novčani zavodi ne primaju male iznose za štedne uloške. Udruga daje svakome prilike, da uštedjeni novac pohrani na sigurnom mjestu i koristonosno, jer prima i najmanje štedne uloške dok s druge strane ne treba poradi toga putovati daleko u grad. Ako će seljak uštedjen novac ulagati u udrugu, osigurati će se proti napasti, koja često čovjeka spopada, ako kod sebe drži uštedjen novac, očuvati će se nepotrebnog i lakoumnog trošenja novca. A u tom baš leži jedna od najljepših i blagoslovnih zasluga udrugarstva, što čuvaju seljački stalež od rastrošnosti te ga priučavaju na umjeren i trjezan život.

(Nastaviti će se).

To neka svatko čita!

Svaki Vas znade, da u čovjeku ima krv. A znade svaki i to, da ta krv ne miruje, već da teče po cijelom čovječjem tjelu. Iz srca teče krv žilama i ide u sve dijelove čovječjeg tjela te se opet vraća u srce. I tako to ide neprestano. Ako krv pravilno kola, onda velimo, da je čovjek zdrav. Ako počme nepravilno kolati, onda je čovjek bolestan, a kad krv prestane u opće teći, onda je čovjek mrtav.

Slično Vam je i sa novcem i gospodarskim dobrima u gospodarskom životu naroda. (Gospodarskim dobrom nazivamo svako ono sredstvo, koje služi čovjeku, da udovolji svojoj potrebi. Ta sredstva imadu svoju vrijednost.) Novac i dobra moraju u gospodarskom životu naroda teći i kolati, baš kao što mora krv teći i kolati u čovječjem tjelu. Onaj, koji novac čuva u škrinji zatvoren, taj od njega nema nikakove koristi. Isto tako onaj, koji ima vola u štali, te ga tovi, a ne rabi ga, nema od njega nikakove hasne. Istom kada će za svoj novac što dobro i potrebno kupiti, imati će od njega korist, a isto tako ako će vola u gospodarstvu upotrebiti ili ako će ga prodati, donjeti će mu on koristi.

Dakle onaj, koji svoja dobra čuva za sebe, a ne daje ih u promet t. j. ne zamjenjuje ih za druga gospodarska dobra, trpi odatle štetu, jer mu ta dobra ništa ne koriste. No ne samo, da dotičnik trpi odatle štetu, već time štetuje čitav gospodarski život. Jer koliko god je novca i dobara spremljeno nekorisno, za toliko manje novca i dobara ima u gospodarskom svijetu — za toliko manje novca i dobara kola u prometu. A što manje novca i dobara, to su ona skuplja i obratno, što više novci, dobara u prometu, to su ona jeftinija. U doba, kada kokoši mnogo jaja nesu, ona su jeftinija, a o Božiću, kada imade malo jaja, postaju skuplja. To je svakomu razumljivo.

Dakle, da bude vladao pravi život u gospodarstvu, treba da novac i gospodarska dobra neprestano kolaju i da se promeću. Zato neka nitko ne zgrče novac u škrinju, nego neka odmah kupi, što mu je potrebno, ili neka ga koristonosno uloži; neka nitko ne hrani blago badava, nego neka ga koristno upotrebi ili proda, a dobivenim novcem neka pametno raspolaže.

Kod nas se često čuje tužba, da nema novaca. To samo djelomično stoji. Seljak ima nekretnina, ima blaga, a kad treba gotovih para, onda ne može ništa smoći. Gdje je tomu krivnja? Krivnja je u tom, što kolanje novca i dobara nije dobro uredjeno. Seljak ne će ili ne može dobro prodati svoja gospodarska dobra, a s druge strane ne može dobiti novaca u zajam u času, kad ga baš treba. Pri tom promet dobara vrlo zapinje.

Jedini spas proti tome zlu jesu seljačke zadruge. Fran Milobar piše u svojoj vrlo poučnoj knjizi »Izabrana poglavlja iz narodnoga gospodarstva« knjiga I. (izdala Matica Hrvatska) doslovce ovo: „Drukčije bi to bilo (najme bolje bi bilo kolanje novca i dobara) kad bi uredjenje vjeresije bilo provedeno, kad bi u svakom selu bila vjeresijska zadruga po Rajfajzenovom sustavu. U proljeće bi nagrnuo narod u zadrugu i pozajmio novac, da si nabavi razne potrepštine za nastajući rad, a u jesen, kad bi narod unovčio prihod, opet bi vraćao zajam."

To je istina. Ali istina je i to „da nije dosta da ima u selu zadruga, već treba da ljudi budu ljudi i da se dadu uputiti na dobro i koristno. Jer ako ljudi ne će da koristno upotrebe zadruge, onda ona ne samo, da ne će koristi donjeti, nego će upravo štetno djelovati.

Nije dosta, da članovi zadruge pozajme u zadrugi novac, već ga oni moraju koristno upotrebiti i čim prije dug povratiti. Pa kad ustreba, možeš opet pozajmiti. Glavno je, da se novac promeće. Ako imaš danas 10 K plati ih u zadrugu, pa ako trebaš, uzmi ih s jutra opet natrag ili pozajmi koliko trebaš. Danas mora i seljak

poput trgovca računati, ako hoće da u medjusobnoj utakmici ne propadne. Trgovcu niti jedan dan niti jedan filir ne leži bezkoristno, jer on znade, koliko god puta više filir prometne, toliko puta mu on više koristi donese. Tako mora i seljak raditi. Prije mu je to teško bilo, jer mu se nije isplatilo daleko putovati, da uloži uštedjeni novac, koji će za kratko vrijeme opet trebati. Ali danas, kad ima u selu zadrugu, ne može taj izgovor vrijediti.

Prema tome neka vrijedi za svakoga zadrugara pravilo, da

1. uštedjeni novac odmah uloži u udrugi — ma bila kako mala svota,

2. čim uzmogne da povrati od duga, koliko mu je moguće, bez obzira na one otplate, koje mora prema zadužnici u stanovitim obrocima otplaćivati,

3. da svoja gospodarska dobra promeće, da kupuje, kad mu se pruži dobra prilika i da proda, kad je roba u cijeni.

Ako će seljak ovako raditi, onda će odatle imati očevidnu korist. Ovo je vrlo važna stvar, pak smo zato ovom članku dali naslov: »To neka svatko čita«, a sada dodajemo tomu: „toga neka se i svatko drži!“

Izvještaj o djelovanju zadruga u god. 1905.

Izvješćivao **Josip Cvetko** na svezadružnom sastanku od 22. ožujka 1906.

Prem moramo umah na početku ovog izvješća istaknuti, da se u sveukupnom radu i djelovanju hrv. selj. zadruga u g. 1905. pokazivalo mnogo nedostataka, mnogo neurednosti, ponajviše uslijed slabog ili krivog shvaćanja prave svrhe zadružne organizacije i načina, kako bi se ta svrha mogla polučiti, — ipak moramo opet priznati, da je zadrugarstvo u minuloj godini uza sve to bez sumnje napredovalo. Od postavljenog cilja smo doduše još vrlo daleko, ali doprli smo ipak korak dalje. Moramo u ostalom biti ustrpljivi; ono, što su drugi narodi izgradjivali kroz mnogo desetgodišta, ne možemo ni mi sazdati — kroz noć. Žaliti je samo, da se inicijativa, opaske i pozivi centrale na pojedine zadruge, koji su upravljeni u najboljoj nakani, kako bi se cijela ova velika zgrada seljačke zadružne organizacije razvijala sigurnim i pravim putem, — ne primaju često s onom dobrohotnošću, s kojom su namišljeni. U interesu same stvari za željeti je, da čitavi saobraćaj izmedju zadruga i centrale, bude što iskreniji, ali i što ljepši prema duhu prosvijetljenoga svijeta.

Broj zadruga bio je koncem god. 1904. 184, a koncem g. 1905. 201. Osnovano je dakle g. 1905. u svemu 17 zadruga.

Ukupni broj zadrugara bio je koncem god. 1905. 31378, dakle naprama g. 1904. veći za 2935.

Kod mnogih starijih zadruga griješilo se u mnogočem već pri osnutku, pak je loš početak bio uzrokom nezdravom razvitku zadruge. Da barem nove zadruge umah kod osnutka ne podju krivim putem, odredila je centrala u minuloj godini, da svim osnovnim skupštinama prisustvuje njezin izaslanik, koji će dati sve potrebne upute i protumačiti pravu svrhu zadružnog života.

Zastupamo odlučno načelo, da se zadruge ne smiju narodu narivavati, jer takav postupak rodi kasnije zlim plodom: narinute zadruge postaju nesnosnim teretom centrali i sebi samima. Mjesta je zadruzi samo ondje, gdje narod — nakon što mu je protumačena svrha i cilj zadružnog života — shvati njezinu potrebu, pak sam traži njezin osnutak, a osim toga, gdje ima spremnih ljudi, koji su voljni svoje sile — iz ljubavi spram bližnjega te iz dubljeg shvaćanja važnosti zadružne misli u našem narodnom životu — posvetiti zadružnom djelovanju. U nekim krajevima domovine vladaju još takove žalosne prilike te je gotovo nemoguće ustrojiti zadrugu, prem se ljuto osjeća njezina potreba. Spominjemo

primjerice, da je centrala minule godine odaslala jednog nadzornika u Gorski kotar, a drugog u Liku navlastito u svrhu, da organizuju nove udruge, gjegod budu prilike odgovarale. Željenog uspjeha nije bilo. Opće raspoloženje u tim krajevima — osobito u t. zv. inteligencije — jedno, uslijed neshvaćanja, a još više poradi jake sebičnosti odavalo je potpuni nehaj i nesimpatiju za zadružni život, te je tako u Gorskom kotaru došlo jedva do osnutka dviju zadruga, dočim u Lici nije osnovana nijedna.

Uslijed gore istaknutog stanovišta centrale te uslijed netom iznešenih prilika nastupio je zadnjih godina neki polaganiji mah u osnjivanju novih zadruga, ali je zato centrala uložila tim više nastojanja u sredjenje i usavršenje postojeće zadružne organizizacije. Na tom putu morala se žalibože ustaviti prije svega kod uredjivanja knjiga i računa pojedinih zadruga, medju kojima je bilo i takovih, koje su to smatrale — suvišnim poslom. Ovo je svakako žalosna pojava, koja sprijećava razvitak zadruga prema postavljenoj svrsi, jer dok zadruga nije u svojoj kući, u poslovnici valjano uredjena ne može ona ni u pomaganju zadrugara uspješno djelovati, jer se ne može u opće slobodno i lagano kretati. Kad bi jednom sve zadruge to uvažile, bio bi položaj centrale znatno olakšan, a bilo bi to i cijeloj zadružnoj organizaciji od velike koristi: centrala bi tada i onaj dio svog truda, troška i vremena, koji ulaže za uredjenje nutarnjeg poslovanja zadružnog po nadzornicima mogla uložiti za unapredjenje i proširenje ćudoredne i gospodarske strane zadružne organizacije.

Nedavno stigao je centrali od dviju predsjednika zadruga, one u Vel. Trojstvu i u Šandrovcu, prijedlog, neka bi centrala uvela kod sebe centralno knjigovodstvo za sve zadruge te s time u svezi ukinula blagajnička mjesta kod zadruga, navodno s razloga, jer da su to tereti upravo nesnosni za upravu zadruge.

Ovaj prijedlog ne kani centrala usvojiti načelno s razloga, jer se kosi sa samostalnošću zadruge i jer bi — da se provede — bezuvjetno oslabio temeljna načela zadrugarstva: načelo samouprave, samopomoći i samoodgovornosti. Teret, koji predlagatelji spominju, biti će mnogo lakši, ako živo uznastoje, da se poslovi u zadruzi podijele tako, da ne stoji sve na jednome; neka si svaka zadruga navlastito nastoji uzgojiti valjanog blagajnika, pri čemu će ju centrala najpripravnije poduprijeti putem svojih nadzornika, a navlastito i putem blagajničkih tečajeva, koje godimice u Zagrebu obdržaje i koji pokazuju sve ljepše i potpunije uspjehe.

Kod svih novoustrojenih zadruga u g. 1905. pazilo se osobito na to, da se ne započima zadruga sa prevelikim brojem članova i da obseg područja, u kojem će zadruga djelovati, ne bude prevelik. Ovo načelo, koje je Raiffeisen postavio na temelju prokušanog iskustva, prihvatili su svi smjerovi i sistemi zadrugarstva, osim onog Schulze-delitsch-ovih udruga, kod kojih baš radi toga, što u pravilima nije područje ograničeno, bude često svrha promašena. Držim umjesnim, da ovom zgodom istaknem i glavne motive, koji su Raiffeisena naveli na ovu zasadu.

Da poslovanje pojedine zadruge bude sigurno te da neograničeno jamstvo ne bude nikakovo strašilo za pojedine zadruge, nužno je, da se svi članovi medjusobno dobro poznaju. Očito je, da je ovo podpuno moguće samo u užem krugu i na užem području. Gdje je broj članova velik i područje široko, mora uprava, ako želi sigurno raditi već segnuti za informacijama (ubavijestima,) i van kruga zadružnoga, košto to biva kod inih vjeresijskih društava. Ovakove informacije ne mogu biti ipak tako sigurne i istinite, kao one od samih članova, koji cijelim svojim imetkom sudjeluju u radu zadružnom.

Uži djelokrug omogućuje nadalje jevtinu upravu, jer je cijeli posao manji i jednostavniji, pak članovi uprave mogu svoju

besplatnu službu obavljati bez znatnije svoje štete.

Zadruga mora biti zadrugarima lako pristupna, blizu njih, da ne gube troška i vremena, kada ju trebaju. Udaljenost štedionica bila je često uzrokom, da je seljak pao u ruke mjesnom lihvaru, koji mu je pri ruci i koji ga poznaje, dočim ga u štedionicama ni poznali nisu, pak je tek pomoću skupih poznanstva mogao dobiti zajam.

U manjoj zadruzi upućeni su napokon većma svi zadrugari jedan na drugoga, pak je tu i duh zajedništva i jednomišljenosti, duh pravog zadružnog života jači i uplivniji nego u velikim zadrugama. Uslijed toga se i sva ćudoredna, uzgojna strana djelovanja zadružnog u manjim zadrugama puno lakše i uspješnije promiče nego u velikima, koje gotovo redovito ćudoredne zadatke u opće napuštaju te postaju — puke seljačke štedionice i banke, ili kako ih u Njemačkoj zovu „Pumpkasse" Ovi važni razlozi ponukali su centralu, te je odlučila poraditi na tom, da se obsegom područja i brojem članova prevelike jur postojeće zadruge, gdje god budu prilike dopuštale, još tekom ove godine, pocijepaju na dvije ili tri manje zadruge.

Gotovo sav zadružni djelokrug kretao se prvih godina života oko podavanja zajmova zadrugarima. Tumači zadružne misli u naprednijih naroda ovaj bi postupak u zadružnom poslovanju odlučno osudili. U nas je taj postupak bio nekud naravan jedno uslijed bijednih gospodarskih prilika seljačtva te stime skopčane žive potrebe kapitala (glavnice), drugo poradi prešnosti otplaćivanja zajmova uz nečovječje kamate, od kojih su bili najkrvaviji oni, koje je seljak plaćao u naravi, primjerice zalaganjem svoga zemljišta. Hrv. selj. zadruge mogu već danas pokazati jedan siguran i znamenit uspjeh svoga djelovanja — sniženje kamatne mjere na zajmove gotovo svuda, gdje su se one makar i u manjem broju pojavile.

Koncem god. 1905. imale su zadruge kod svojih članova ukupno zajmova K 8, 205.635 dakle za K 925.697 — više nego u g. 1904. Centrali dugovale su zadruge koncem g. 1905. ukupno K 7,149.987. dakle za K 592.742. — više nego ug. 1904.

Zadrugari otplatili su ukupno zadrugama u g. 1905. K 967.049 t. j. za K 200.908. — više nego u. g. 1904., a zadruge otplatila su ukupno centrali u g. 1905. K 412.929. — t. j. za K 131.257. — više nego u g. 1904.

Kako već teče mnogim zadrugama četvrta godina poslovanja, ne teku otplate kako bi morale, jer bi najveći dio prvih zajmova morao već biti sasvim povraćen, a ima mnogo zadrugara, koji na svoj dug nisu u opće ništa otplatili. Novac dan u zajam morao bi kolati kao krv u tijelu, jer inače ne dolazi od njega spas, nego prije propast. Zadrugar je samo onda dokazao, da je zajam dobro upotrijebio, ako ga je kadar u stanovitim obrocima i povraćati. Samo takav zaslužuje u istinu, da mu zadruga kod nove potrebe opet pomogne. Ovo stanovište vrijedi i za odnošaj zadruge naprama centrali.

Nu podavanjem makar kako jevtinih zajmova nije ništa učinjeno za ojačanje gospodarske snage seljačtva, ako se i cijelo seljačko gospodarenje ne privrede na put izdašnijeg privredjivanja. Vrlo važna poslovna grana je s toga u zadruzi sabiranje uložaka na štednju. Koncem god. 1905. iznosili su ukupni uložci kod zadruga K 1,198.669., a to je za K 380.371 — više nego u god. 1904.

Imajući pred očima, kako je štednja važan faktor (činbenik) u sticanju privrede, pokušali smo u minuloj godini uplivati na uzgoj štednje navlastito u malim uloščima pomoću škrabica, o kojima je bilo govora na lanjskom sastanku. Ovaj pokušaj nije našao osobitog odziva. Jedina zadruga u Lukovdolu radila je minule godine sa 20 ovakovih škrabica. Ipak ne smijemo i nećemo sustati na tom putu, nego ćemo

ove godine još upornije nastaviti taj posao. Nakanili smo širiti i drugi način u sabiranju uložaka, koji se u Njemačkoj pokazao vrlo praktičnim i uspješnim; to su ulošci na t. zv. štedne karte. Ove su karte nalik željezničkim voznim kartama te glase na 10, 20, 50, filira i na 1 krunu. Na svakoj biti će otisnuta firma dotične zadruge, a providiti ćemo ih i posebnim žigom hrv. poljodjelske banke, da ih se očuva od patvorenja. Članovi uprave i blagajnik morali bi nuditi ovakove karte na prodaju svakom zgodom i prilikom. Svakog četvrtgodišta odnosno, kad si pojedinac nakupi više tih karata, donese ih u zadrugu, gdje mu ih blagajnik bilježi koristonosno u uložnicu. Ovaj način ulaganja i najneznatnijih prištednja vrlo je prikladan za svakoga, a napose za djecu. Djeca češće primaju male novčane darove, zgodimice i zaslužbe, koje mnogokrat potrate, a ako ih ovako ulažu — dvostruko im koristi: saberu si godišnje malu svoticu, koja im dostaje za obuću ili odijelo, a što je još važnije, uzgoje se u štednji; štednja prodje im nekud u kosti i krv pak je uz njih i i kad postanu ljudi, prati ih diljem života.

U Neuwiedskoj zadružnoj organizaciji proteže se djelokrug zadruge u sabiranju uložaka i na nečlanove. Kod nas upiru se financijalne oblasti u pitanju, da li zadruga potpada oporezovanju ili ne — glavno na to — da li prima uloške samo od zadrugara ili i od nezadrugara. Uslijed toga izdali smo uputu neka one zadruge, koje nemaju nikakovoga izgleda na uloške od nečlanova promijene svoja pravila tako, da će primati uloške samo od zadrugara. Ova promjena obrazložena je u br. 4. „Hrv. udrugara."

Nastaje još jedno pitanje. Čim će se više uložaka sakupljati u pojedinoj zadruzi, tim mora biti ona i spremnija, da u slučajevima otkaza može pojedini uložak brzo isplatiti. To će se polučiti najlakše ili time da takova zadruga kod centrale nikad ne iscrpi do kraja svu dozvoljenu joj vjeresiju ili, da ima kod nje vazda neku svotu uloženu na tekućem računu, tako te može svakom prilikom kratkim putem doći do nužne svote, da ne zapane u nepriliku.

Valjana organizacija u poslu sa ulošcima mogla bi privući mnogo prištednja seljačkih ne samo kod kuće nego primjerice i od američkih Hrvata. Velik dio seljačkih žuljeva leži još uvijek u raznim novčanim zavodima, gdje je i slabije ukamaćen, a služi često svrhama, koje nisu u korist seljačtva. U hrv. seljačkim zadrugama sigurnost je uloženih glavnica — uslijed neograničenog jamstva zadrugara — redovito snažnija, a što je još važnije — ulošci služe podignuću onog staliža iz kog i potiču.

Zaključujući izvješće o djelovanju hrv. selj. zadruga na novčanom području, istaknuti mi je znamenit položaj njihov u našim vjeresijskim prilikama u opće. Cijela vjeresijska organizacija našeg zadrugarstva snažno krči put savremenoj misli na polju narodnog gospodarstva, koja se bori, da kapital stavi u službu naroda ne — da narod robuje kapitalu.

Pozor vinogradari!

Za štrcanje vinove loze proti peronospori rabe naši vinogradari limene štrcaljke, koje se nose na ledjima. Hladna limena ploča te štrcaljke i galičina vlaga zlo djeluju na čovječje zdravlje, te je već mnogo seljaka oboljelo na upali porebrice i inim prehladama. Da se takove bolesti zapriječe preporučamo seljacima, koji rabe limene štrcaljke, da si načine slamom ili krpama ispunjeni jastuk. Taj jastuk neka pričvrste na štrcaljki i to na onoj strani, koja bi se imala doticati ledja, tako, da odsele ne će štrcaljka priležati čovječjem tjelu, već će tijelo od same štrcaljke dijeliti spomenuti jastuk. Tako vlaga i hladna limena ploča ne će dolaziti u neposredni dodir sa uvrućenim (ugrijanim) tijelom težaka, čime će se zapriječiti mnoge bolesti.

3.

Uzgoj buraka

(sladorne repe.)

Nastavak.

7. Poslovi u ljetu.

Ako bi u ljetu došlo trajnije kišovito vrijeme, pak bi i trava opet izrasla, — osobito se divlji mohar i slične trave onda rado pojavljuju — tada treba, čim se tlo toliko osušilo, da se plijeviti može, svu travu sa korjenom iščupati i sa polja odnijeti. Tako se polje i za kasnije usjeve očisti. Sa motikom ne smije se više kopati, jer bi se lišće suviše oštetilo.

Samo ako bi jaka tuča lišće burakovo jako izlomila, onda se mora burak odmah, čim se tlo osuši, brzo okopati, da se tlo porahli i repa brže rasti može.

U opće, svagda, pa makar burak još i malen bio, kad god bi lišće požutilo, što je obično posljedica prevelike vlage, treba, čim je tlo na površini suho, burak okopati, da suvišna vlaga ishlapiti, a zrak lakše u zemlju do korenja doprijeti može. Burak će se nakon toga brzo oporaviti. Inače nema sa burakom preko cijeloga ljeta nikakova posla.

Niti u ljetu, a niti u jeseni, ne smije se lišće sa buraka za krmu otkidati, jer bi burak opet novo lišće tjerati morao, a time se razvoj korjena zavlači.

Sa lišćem imade se naime ovako:

Dok je burak malen, raste mu vrlo bujno najprije lišće, u koje kao u kakovu spremnicu jedan dio hrane nagomila. Ovu hranu troši burak u ljetu za razvoj korjena, a u jeseni za skupljanje sladora i za dozrievanje. U jeseni uzima burak hranu najprije iz najstarijih velikih listova, koji uslijed toga najprije požute i onda se osuše. Daljnju hranu uzima iz manjih listova, dok na koncu ne ostane samo nekoliko srčanih listova u sredini. Zato je lišće u ljeti veliko, a u jeseni malo, pak se može opažati, kako korijenje u kolovozu i početkom rujna naglo raste i slador skuplja a time burak postaje ne samo veći, nego i težji, budući je slador specifično težak. Čim više sladora burak ima, tim je težji.

Otkida li se lišće u ljeti i jeseni, tjerati će burak novo lišće, a korjen se onda ne može razvijati ni slador skupljati, pa usljed toga ostane malen i lagan.

8. Vadjenje repe.

Kada na buraku u jeseni samo maleno lišće ostane i ovo žutiti počme, što biva sredinom do konca mjeseca rujna, tada je burak sazrio, pa se sa vadjenjem istoga početi može.

To se obavlja najbolje ovako:

Burak se podigne iz zemlje posebnim za to priredjenim vilama i to tako, da se vile zabodu pokraj buraka okomito u zemlju, a onda na stranu sagnu, da šiljci od vila obuhvate korijen i burak tako iz zemlje podignu. Tako se burak ne ošteti, niti mu se korijen prebije. Oštećeno korijenje lako gnjije (trune), a za prebijene vrške buraka bila bi šteta.

Iz zemlje podignuti burak uhvati se za lišće, pa se njime udara na držak vila, ili se pako udara, jedan o drugog, da se zemlja s njega stresa. Udarati se ali nesmije tako jako, da bi se vršci korijena prebili.

Izvadjeni i olupani burak uhvati se sada lijevom rukom opet za lišće, pa se s njega sa tupom stranom noža ostruže još preostavša zemlja, pri čem se dakako mora paziti, da se burak ne izgrebe, budući se na izgrebenim mjestima vrlo lako trulež uhvati. Nakon toga se burak u ruci okrene, tako, da ga se za korijen uhvati, pa se sve lišće skupa sa zelenom glavom ravno sa jednim rezom odreže.

Burak se sada zbaca na jednu rpu i preko noći sa odrezanim lišćem pokrije. Ako je za vrijeme vadjenja tlo prevlažno ili je kišovito vrijeme, tad je bolje, ako se suho vrijeme čekati ne može, da se iz zemlje izvadjeni burak skupa sa lišćem na

rpe, korijenjem unutra a lišćem van, poslaže i tako ležati ostavi, dok se zemlja nauraku u dva do tri dana toliko ne osuši, da ga se onda može čistiti i rezati kad se zemlja više tako ne maže.

Važno je, da se burak do zemlje dobro očisti, buduć prvo: na vlasnatim žilicama korjena najfinija zemlja visiti ostane, koja se tako s polja odveze, a drugo: tvornica nečisti burak ne bi preuzela.

Odrezano lišće i glave jede rado sva stoka: goveda, ovce, koze, a i konji. Ne smije se ali na jedanput mnogo podavati, jer inače može prouzročiti proljev. Nemamo li mnogo lišća, tad je bolje, da ga skupa sa glavama u vrtu na drveće i grmlje povješamo, gdje se brzo suši i čisto ostane, a kad pokisne, opet brzo se osuši i vazda svježe ostane, te se tako i do Božića uzdržati može.

Lišće i glave ne smiju se na rpe slagati, pa ni na zemlju, buduć ovdje brzo gnjiju.

Od onako spremljenog lišća može se dnevno stoci stanoviti obrok podavati, pak se tako lišće najbolje upotrebi. U jesen sunce ne grije više jako, te se lišće posvema ne osuši, premda je i suho lišće vrlo dobra krma, koju stoka i tako rado ždere.

Veće množine lišća i glava mogu se u jamama dobro ugaziti, slamom i zemljom pokriti, pak se dobije izvrsna kisela krma.

Ako se burakovi rezanci za krmu uzimlju, tada je najbolje, da se lišće i glave medju rezance u jame poslažu i nabiju tako, da se na sloj rezanaca naslaže jedan sloj lišća sa glavama, na ovaj opet rezance i tako dalje.

Odgovori uredništva.

I. P. ratar K.

Pitanje: Molim po mogućnosti savjeta u slijedećoj stvari: Rado bih se bavio uzgojem kunića, ali kako ću? Već je pol godine, odkako su se parcovi u cijeloj zgradi pojavili, te se razmnožili. Od to doba ne imam mladih. A dosada i na pretek. Što mi je činiti, da ih se oslobodim? Rado bih se i dalje uzgojem kunića bavio, ali što ću? Sigurno, da mi parcovi uvjek mlade pojedu? Zgrada je prijesnom ciglom zidana.

Odgovor: Za tamanjenje parcova najbolje je uzeti jaki otrov, koji će ih s mjesta utamaniti. Taj otrov zove se arsenik. No ne možete ga dobiti bez dozvole nadležne kr. kot. oblasti. Zato zatražite najprije kod svog općinskog poglavarstva svjedodžbu, da ste čestit i ozbiljan čovjek, koji ne će otrov upotrebiti u nedozvoljene i pogibeljne svrhe. S tom svjedodžbom ajte kr. kot. oblasti i zamolite dozvolu, da si možete kupiti arsenika. Kad ćete imati tu dozvolu, kupite u najbližoj ljekarni (apoteki) 100 grama toga otrova. Postupak kod tamanjenja je slijedeći: Kroz jedno tri dana namjestite na jednom te istom mjestu u zdjeli srezanog starog mesa, slanine i slično, tako, da se parcovi nauče na to. Istom sada smješajte takovo meso i slaninu sa arsenikom i postavite u zdjeli opet na isto mjesto. Parcovi će se toga naždерati i pokrepati. Nakon nekoliko dana pokušajte ponovno nastaviti neotrovano meso da vidite ima li još parcova, pa ako ih ima, opetujte isti postupak. Za kuniće neće na·tati nikakova pogibelj, jer oni ne idu na meso.

Sve hrv. seljačke zadruge upozoruju se, da potreboće svojih članova skupno nabavljaju putem hrv. poljodjelske banke, koja će im u svakom slučaju ishoditi znatan popust na cijeni.

Sječkarnice,

najbolji strojevi za rezanje hrane neobhodno nužne svakom naprednom gospodaru.

Trieuri,

za čišćenje pšenice i raži. I ječam i zob mogu se istim čistiti, ako ne sadržava veće lećaste kukolji, je nenadkriljivi izum.

Strojevi za rezanje repe,

potrebni svakom, koji želi bez brige hraniti svoje blago.

Tezulja (vaga)

svake vrsti, počam od najmanje za kućanicu, pak decimalne i centimalne, u najsolidnijoj izradbi.

Sve uz tvorničke cijene i na odplatu, dočim uz gotov novac odobrava znatan popust samo

Aleksa Penić

Zagreb, Marovska ulica br. 24.

Glavno zastupstvo i tvorničko skladište gospodar. strojeva.

Trgovina željeznom robom, orudja i posudja.

nema dosta nekretnina ne pruža dovoljno sigurnosti, ja mu ne mogu dati zajam.

Udruga pak, u kojoj vlada iskrena ljubav, upustiti će se dublje u ispitivanje položaja čovjeka, koji u nje traži pomoć, ispitati će pomno i zdušno, kako je dotičnik dospio u neugodan položaj, u koliko je moguć popravak i udruga će mnogo puta pružiti svoju ruku pomoćnicu ondje, gdje bi površna nemilosrdnost već unapred rekla „ne“! Ljubav je domišljata, ona nadje često sredstva i puteve, kojima može pomoći, gdje bi čovjek mislio, da je sve uzaludno. U kratko udruga radi ne samo glavom nego i srcem.

I podjeljujuć zajmove udruga djeluje uzgojno te se u tom znatno razlikuje od novčanih zavoda. Čovjek, koji je od naravi nešto lakouman, ako mu udruga u nevolji pomogne, nastojati će da se popravi. On dobro zna, da ga udruga — jer je ograničena na mali prostorni djelokrug — pozna u dušu kaki je, pa ako um je usprkos toga pomogla da je bezdvojbeno u njega imala povjerenje. To će ga povjerenje dirnuti i on će odlućiti, da se pokaže vrijednim toga povjerenja.

Udruga sprečava lakoumno pravljenje dugova, jer se tuj pita zašto tražiš novaca i jeli to baš potrebno. Zatraži li tko u novčanog zavoda zajam onda se pogleda u gruntovnicu ima li dosta nekretnina, koje pružaju sigurnost za traženu vjeresiju. Ako ima sigurnosti, onda se zajam podjeli, a da se ne pita za što dotičnik treba novac. Tako se često dešava, da se uzajmljeni novac u ludo potroši, često pače i na pijače. Na taj način već su mnogi gospodari propali.

Drukčije je kod udruge! Tu se pita je li onaj, koji traži zajam čestit čovjek, dobar gospodar, kako je dospio u bjedu, da li svojom krivnjom ili slučajem i zašto treba zajam. To je lako ispitati, jer udruga dobro pozna svoje članove i njihove odnošaje, pa ako se nepovoljno na koje god od pitanja odgovori, onda ne će dotičnik dobiti zajma, ma on kakovu sigurnost pružio. *Prema tome svaki će član nastojati, da si svojim predživotom i svojim ponašanjem osigura pomoć udruge, da već unapred onemogući loš sud o sebi.* Udruga će budnim okom paziti, da li je zajam upotrebljen u svrhu, za koju je podjeljen, te u protivnom slučaju će se zajam odmah bez milosrdja otkazati i povrat istoga zatražiti.

Da se udrugare priuči na red, točnost i urednost — a to je jednom gospodaru neophodno potrebno — ne dozvoljava udruga načelno nikomu i nikada odgodu plateža ili produljenje roka. Dakako da vanredni slučajevi i ovdje dozvoljavaju iznimku, koja samo potvrdjuje pravilo. Ako vrijedan i čestit čovjek zna, da toga i toga dana mora otplatiti dug, onda će se on unapred pobrinuti za novac, udesiti će svoj život tako, da će na urečeni dan imati pripravljen novac, a ako ga nema, on će ga iz oka ili boka namaknuti i svoj dug otplatiti. Čovjek pak koji je u takvim poslovima uredan i točan, taj ljubi red i u kući i u staji i u gospodarstvu — i taj je valjan gospodar.

Udruga podjeljuje zajmove i u opće radi samo sa svojim članovima. Članom pak udruge može biti samo pošten i čestit čovjek. Ljenčinama, lošim gospodarima i nećudorednim osobama zatvorena su vrata udruge. Time se gaji i uzdiže čuvstvo poštenja, jer će svaki čovjek nastojati, da si uzornim svojim životom osigura članstvo u udrugi, da bude tako dionikom svih onih dobara, što ih udrugarstvo svojim članovima pruža i da ne bude samim nečlanstvom žigosan kao sumnjiva osoba.

Poznato je, da je jedna od glavnih zadaća udrugarstva izbaviti seljački stalež iz ruku lihvara i u opće rješiti ga tegotnih dugova. Dužnik osobito onaj, koga lihvar u svojim pandžama drži, nije slobodan, on ovisi o svom vjerovniku. On nije gospodarski samostalan, jer gospodari tudjim novcem i jer bez toga tudjeg novca ne bi mogao živjeti. Osim toga je dužnik obvezan svom vjerovniku na svakojake usluge i obzire, a sve to veže mu ruke, te

ne može raditi, što sam hoće. Sa gospodarskom nesamostalnošću i ovisnošću u uskom je savezu nesamostalnost i ovisnost u svakom pogledu — ćudorednom i političkom. Čovjek pak, koga lihvar drži u svojim šapama i koji znade, da je nepravda pred Bogom i pred zakonom, da ga lihvari isisavaju, da mu piju krv, a ipak se ne može oteti i ne može se duga riješiti — tom će čovjeku s vremenom otupiti svaki osjećaj za pravo i pravicu, za istinu i poštenje, za vjernost i dužnost. Ovo nesnosno stanje, u kom se takav čovjek nalazi, mora potkopati i uništiti povjerenje naprama oblastima, koje mu držeći se slova zakona ne mogu pomoći. — Kad ovakav čovjek vidi, da se kini i muči, za one, koji njega muče, da on od svega toga ništa nema, već da to sve dugovi odnesu, onda će on izgubiti volju za rad, štednju i uredno življenje. Što je pak naravnije, nego da se ovakav čovjek poda piću, da u vinu i špiri nastoji utopiti svoje brige? A to je najsigurniji put k gospodarskoj i moralnoj propasti. Nemoral ide često ispod ruke sa siromaštvom, te je poznato, da siromaštvo i teške brige za svakdanji kruh ubijaju nježnija čuvstva, a raspaljuju strasti. Udrugarstvo pak već time, što diže opće blagostanje naroda, doprinosi mnogo, da se ćudoredje u narodu digne.

Sad ako seljak ne će više trebati lihvara i drugih novčara, već ako će sve ili barem većinu svojih tekućih potreba podmirivati u udrugi i putem udruge samo od svoga suseljana odnosno bolje reći, ako će seljaštvo sve svoje potrebe namirivati iz svoga seljačkoga imetka, onda će ono biti gospodarski samostalno, a time i ćudoredno i politički. Onda će se seljak ćutiti nekako lakšim i vedrijim i nestati će najvećeg uzročnika moralnom propadanju pojedinca. Dobiti će opet snage, da započne nov život, dobiti će opet pouzdanja u sebe, Boga i ljude!

No da bude seljaštvo sa svojim imetkom radilo, treba ga prije svega imati. Tu imovinu čine s jedne strane ulošci članova, a s druge strane uštednja udruge. Udrugari se u udrugi veledušno odriču svake momentane koristi, te ne dobivaju dividende ni naplate za svoj trud. Sav čisti dobitak ide dakle u korist udruge, pak s vremenom će se tako sakupiti lijepa imovina, s kojom će seljaštvo svoje potrebe namirivati moći. I tu opet vidimo lijepu jednu stranu udrugarstva. Imovina, o kojoj je riječ, sakuplja se tek polako te oni, koji ju skupljaju, redovito ni ne uberu plodove svoga truda, već drugo ili čak treće pokoljenje. Ovi rade kao onaj vremešan otac, koji sadi voćku i kod toga pomišlja: „Ja doista ne ću brati plodove ove voćke, ali će ih zato moja djeca brati i kod toga se sa zahvalnošću sjećati mene.“

I štednja je krepost, koju sve rjedje nalazimo. Udrugarstvo i tuj pomaže te priučava ljude na štednju. Poznato je, da mnogi i mnogo žive tako reći od danas na sjutra, te se nimalo ne brinu za crne dane. To osobito vrijedi za mladež. Ako ćemo tražiti uzroke tomu, naći ćemo ih u tom, što su novčani zavodi, koji primaju štedne uloške odveć udaljeni od sela, pa je sama štednja skopčana sa golemim troškom putovanju i dangube, a da ni ne spominjemo, koje pogibelji i napasti vrebaju na seljaka, koji novac sobom nosi. Drugi je uzrok tomu, što novčani zavodi ne primaju male iznose za štedne uloške. Udruga daje svakome prilike, da uštedjeni novac pohrani na sigurnom mjestu i koristonosno, jer prima i najmanje štedne uloške dok s druge strane ne treba poradi toga putovati daleko u grad. Ako će seljak uštedjen novac ulagati u udrugu, osigurati će se proti napasti, koja često čovjeka spopada, ako kod sebe drži uštedjen novac, očuvati će se nepotrebnog i lakoumnog trošenja novca. A u tom baš leži jedna od najljepših i blagoslovnih zasluga udrugarstva, što čuvaju seljački stalež od rastrošnosti te ga priučavaju na umjeren i trjezan život.

(Nastaviti će se).

To neka svatko čita!

Svaki Vas znade, da u čovjeku ima krv. A znade svaki i to, da ta krv ne miruje, već da teče po cijelom čovječjem tjelu. Iz srca teče krv žilama i ide u sve dijelove čovječjeg tjela te se opet vraća u srce. I tako to ide neprestano. Ako krv pravilno kola, onda velimo, da je čovjek zdrav. Ako počme nepravilno kolati, onda je čovjek bolestan, a kad krv prestane u opće teći, onda je čovjek mrtav.

Slično Vam je i sa novcem i gospodarskim dobrima u gospodarskom životu naroda. (Gospodarskim dobrom nazivamo svako ono sredstvo, koje služi čovjeku, da udovolji svojoj potrebi. Ta sredstva imadu svoju vrijednost.) Novac i dobra moraju u gospodarskom životu naroda teći i kolati, baš kao što mora krv teći i kolati u čovječjem tjelu. Onaj, koji novac čuva u škrinji zatvoren, taj od njega nema nikakove koristi. Isto tako onaj, koji ima vola u štali, te ga tovi, a ne rabi ga, nema od njega nikakove hasne. Istom kada će za svoj novac što dobro i potrebno kupiti, imati će od njega korist, a isto tako ako će vola u gospodarstvu upotrebiti ili ako će ga prodati, donjeti će mu on koristi.

Dakle onaj, koji svoja dobra čuva za sebe, a ne daje ih u promet t. j. ne zamjenjuje ih za druga gospodarska dobra, trpi odatle štetu, jer mu ta dobra ništa ne koriste. No ne samo, da dotičnik trpi odatle štetu, već time štetuje čitav gospodarski život. Jer koliko god je novca i dobara spremljeno nekorisno, za toliko manje novca i dobara ima u gospodarskom svijetu — za toliko manje novca i dobara kola u prometu. A što manje novca i dobara, to su ona skuplja i obratno, što više novci, dobara u prometu, to su ona jeftinija. U doba, kada kokoši mnogo jaja nesu, ona su jeftinija, a o Božiću, kada imade malo jaja, postaju skuplja. To je svakomu razumljivo.

Dakle, da bude vladao pravi život u gospodarstvu, treba da novac i gospodarska dobra neprestano kolaju i da se promeću. Zato neka nitko ne zgrče novac u škrinju, nego neka odmah kupi, što mu je potrebno, ili neka ga koristonosno uloži; neka nitko ne hrani blago badava, nego neka ga koristno upotrebi ili proda, a dobivenim novcem neka pametno raspolaže.

Kod nas se često čuje tužba, da nema novaca. To samo djelomično stoji. Seljak ima nekretnina, ima blaga, a kad treba gotovih para, onda ne može ništa smoći. Gdje je tomu krivnja? Krivnja je u tom, što kolanje novca i dobara nije dobro uredjeno. Seljak ne će ili ne može dobro prodati svoja gospodarska dobra, a s druge strane ne može dobiti novaca u zajam u času, kad ga baš treba. Pri tom promet dobara vrlo zapinje.

Jedini spas proti tome zlu jesu seljačke zadruge. Fran Milobar piše u svojoj vrlo poučnoj knjizi »Izabrana poglavlja iz narodnoga gospodarstva« knjiga I. (izdala Matica Hrvatska) doslovce ovo: „Drukčije bi to bilo (najme bolje bi bilo kolanje novca i dobara) kad bi uredjenje vjeresije bilo provedeno, kad bi u svakom selu bila vjeresijska zadruga po Rajfajzenovom sustavu. U proljeće bi nagrnuo narod u zadrugu i pozajmio novac, da si nabavi razne potrepštine za nastajući rad, a u jesen, kad bi narod unovčio prihod, opet bi vraćao zajam.“

To je istina. Ali istina je i to „da nije dosta da ima u selu zadruga, već treba da ljudi budu ljudi i da se dadu uputiti na dobro i koristno. Jer ako ljudi ne će da koristno upotrebe zadruge, onda ona ne samo, da ne će koristi donjeti, nego će upravo štetno djelovati.

Nije dosta, da članovi zadruge pozajme u zadrugi novac, već ga oni moraju koristno upotrebiti i čim prije dug povratiti. Pa kad ustreba, možeš opet posajmiti. Glavno je, da se novac promeće. Ako imaš danas 10 K plati ih u zadrugu, pa ako trebaš, uzmi ih s jutra opet natrag ili pozajmi koliko trebaš. Danas mora i seljak

poput trgovca računati, ako hoće da u medjusobnoj utakmici ne propadne. Trgovcu niti jedan dan niti jedan filir ne leži bezkoristno, jer on znade, koliko god puta više filir prometne, toliko puta mu on više koristi donese. Tako mora i seljak raditi. Prije mu je to teško bilo, jer mu se nije isplatilo daleko putovati, da uloži uštedjeni novac, koji će za kratko vrijeme opet trebati. Ali danas, kad ima u selu zadrugu, ne može taj izgovor vrijediti.

Prema tome neka vrijedi za svakoga zadrugara pravilo, da

1. uštedjeni novac odmah uloži u udrugi — ma bila kako mala svota,

2. čim uzmogne da povrati od duga, koliko mu je moguće, bez obzira na one otplate, koje mora prema zadužnici u stanovitim obrocima otplaćivati,

3. da svoja gospodarska dobra promeće, da kupuje, kad mu se pruži dobra prilika i da proda, kad je roba u cijeni.

Ako će seljak ovako raditi, onda će odatle imati očevidnu korist. Ovo je vrlo važna stvar, pak smo zato ovom članku dali naslov: »To neka svatko čita«, a sada dodajemo tomu: „toga neka se i svatko drži!“

Izvještaj o djelovanju zadruga u god. 1905.

Izvješćivao **Josip Cvetko** na svezadružnom sastanku od 22. ožujka 1906.

Prem moramo umah na početku ovog izvješća istaknuti, da se u sveukupnom radu i djelovanju hrv. selj. zadruga u g. 1905. pokazivalo mnogo nedostataka, mnogo neurednosti, ponajviše uslijed slabog ili krivog shvaćanja prave svrhe zadružne organizacije i načina, kako bi se ta svrha mogla polučiti, — ipak moramo opet priznati, da je zadrugarstvo u minuloj godini uza sve to bez sumnje napredovalo. Od postavljenog cilja smo doduše još vrlo daleko, ali doprli smo ipak korak dalje. Moramo u ostalom biti ustrpljivi; ono, što su drugi narodi izgradjivali kroz mnogo desetgodišta, ne možemo ni mi sazdati — kroz noć. Žaliti je samo, da se inicijativa, opaske i pozivi centrale na pojedine zadruge, koji su upravljeni u najboljoj nakani, kako bi se cijela ova velika zgrada seljačke zadružne organizacije razvijala sigurnim i pravim putem, — ne primaju često s onom dobrohotnošću, s kojom su namišljeni. U interesu same stvari za željeti je, da čitavi saobraćaj izmedju zadruga i centrale, bude što iskreniji, ali i što ljepši prema duhu prosvijetljenoga svijeta.

Broj zadruga bio je koncem god. 1904. 184, a koncem g. 1905. 201. Osnovano je dakle g. 1905. u svemu 17 zadruga.

Ukupni broj zadrugara bio je koncem god. 1905. 31378, dakle naprama g. 1904. veći za 2935.

Kod mnogih starijih zadruga griješilo se u mnogočem već pri osnutku, pak je loš početak bio uzrokom nezdravom razvitku zadruge. Da barem nove zadruge umah kod osnutka ne podju krivim putem, odredila je centrala u minuloj godini, da svim osnovnim skupštinama prisustvuje njezin izaslanik, koji će dati sve potrebne upute i protumačiti pravu svrhu zadružnog života.

Zastupamo odlučno načelo, da se zadruge ne smiju narodu narivavati, jer takav postupak rodi kasnije zlim plodom: narinute zadruge postaju nesnosnim teretom centrali i sebi samima. Mjesta je zadruzi samo ondje, gdje narod — nakon što mu je protumačena svrha i cilj zadružnog života — shvati njezinu potrebu, pak sam traži njezin osnutak, a osim toga, gdje ima spremnih ljudi, koji su voljni svoje sile — iz ljubavi spram bližnjega te iz dubljeg shvaćanja važnosti zadružne misli u našem narodnom životu — posvetiti zadružnom djelovanju. U nekim krajevima domovine vladaju još takove žalosne prilike te je gotovo nemoguće ustrojiti zadrugu, prem se ljuto osjeća njezina potreba. Spominjemo

primjerice, da je centrala minule godine odaslala jednog nadzornika u Gorski kotar, a drugog u Liku navlastito u svrhu, da organizuju nove udruge, gjegod budu prilike odgovarale. Željenog uspjeha nije bilo. Opće raspoloženje u tim krajevima — osobito u t. zv. inteligencije — jedno, uslijed neshvaćanja, a još više poradi jake sebičnosti odavalo je potpuni nehaj i nesimpatiju za zadružni život, te je tako u Gorskom kotaru došlo jedva do osnutka dviju zadruga, dočim u Lici nije osnovana nijedna.

Uslijed gore istaknutog stanovišta centrale te uslijed netom iznešenih prilika nastupio je zadnjih godina neki polaganiji mah u osnjivanju novih zadruga, ali je zato centrala uložila tim više nastojanja u sredjenje i usavršenje postojeće zadružne organizizacije. Na tom putu morala se žalibože ustaviti prije svega kod uredjivanja knjiga i računa pojedinih zadruga, medju kojima je bilo i takovih, koje su to smatrale — suvišnim poslom. Ovo je svakako žalosna pojava, koja spriječava razvitak zadruga prema postavljenoj svrsi, jer dok zadruga nije u svojoj kući, u poslovnici valjano uredjena ne može ona ni u pomaganju zadrugara uspješno djelovati, jer se ne može u opće slobodno i lagano kretati. Kad bi jednom sve zadruge to uvažile, bio bi položaj centrale znatno olakšan, a bilo bi to i cijeloj zadružnoj organizaciji od velike koristi: centrala bi tada i onaj dio svog truda, troška i vremena, koji ulaže za uredjenje nutarnjeg poslovanja zadružnog po nadzornicima mogla uložiti za unapredjenje i proširenje ćudoredne i gospodarske strane zadružne organizacije.

Nedavno stigao je centrali od dviju predsjednika zadruga, one u Vel. Trojstvu i u Šandrovcu, prijedlog, neka bi centrala uvela kod sebe centralno knjigovodstvo za sve zadruge te s time u svezi ukinula blagajnička mjesta kod zadruga, navodno s razloga, jer da su to tereti upravo nesnosni za upravu zadruge.

Ovaj prijedlog ne kani centrala usvojiti načelno s razloga, jer se kosi sa samostalnošću zadruge i jer bi — da se provede — bezuvjetno oslabio temeljna načela zadrugarstva: načelo samouprave, samopomoći i samoodgovornosti. Teret, koji predlagatelji spominju, biti će mnogo lakši, ako živo uznastoje, da se poslovi u zadruzi podijele tako, da ne stoji sve na jednome; neka si svaka zadruga navlastito nastoji uzgojiti valjanog blagajnika, pri čemu će ju centrala najpripravnije poduprijeti putem svojih nadzornika, a navlastito i putem blagajničkih tečajeva, koje godimice u Zagrebu obdržaje i koji pokazuju sve ljepše i potpunije uspjehe.

Kod svih novoustrojenih zadruga u g. 1905. pazilo se osobito na to, da se ne započima zadruga sa prevelikim brojem članova i da obseg područja, u kojem će zadruga djelovati, ne bude prevelik. Ovo načelo, koje je Raiffeisen postavio na temelju prokušanog iskustva, prihvatili su svi smjerovi i sistemi zadrugarstva, osim onog Schulze-delitseh-ovih udruga, kod kojih baš radi toga, što u pravilima nije područje ograničeno, bude često svrha promašena. Držim umjesnim, da ovom zgodom istaknem i glavne motive, koji su Raiffeisena naveli na ovu zasadu.

Da poslovanje pojedine zadruge bude sigurno te da neograničeno jamstvo ne bude nikakovo strašilo za pojedine zadruge, nužno je, da se svi članovi medjusobno dobro poznaju. Očito je, da je ovo podpuno moguće samo u užem krugu i na užem području. Gdje je broj članova velik i područje široko, mora uprava, ako želi sigurno raditi već segnuti za informacijama (ubavijestima,) i van kruga zadružnoga, košto to biva kod inih vjeresijskih društava. Ovakove informacije ne mogu biti ipak tako sigurne i istinite, kao one od samih članova, koji cijelim svojim imetkom sudjeluju u radu zadružnom.

Uži djelokrug omogućuje nadalje jevtinu upravu, jer je cijeli posao manji i jednostavniji, pak članovi uprave mogu svoju

besplatnu službu obavljati bez znatnije svoje štete.

Zadruga mora biti zadrugarima lako pristupna, blizu njih, da ne gube troška i vremena, kada ju trebaju. Udaljenost štedionica bila je često uzrokom, da je seljak pao u ruke mjesnom lihvaru, koji mu je pri ruci i koji ga poznaje, dočim ga u štedionicama ni poznali nisu, pak je tek pomoću skupih poznanstva mogao dobiti zajam.

U manjoj zadruzi upućeni su napokon većma svi zadrugari jedan na drugoga, pak je tu i duh zajedništva i jednomišljenosti, duh pravog zadružnog života jači i uplivniji nego u velikim zadrugama. Uslijed toga se i sva ćudoredna, uzgojna strana djelovanja zadružnog u manjim zadrugama puno lakše i uspješnije promiče nego u velikima, koje gotovo redovito ćudoredne zadatke u opće napuštaju te postaju — puke seljačke štedionice i banke, ili kako ih u Njemačkoj zovu „Pumpkasse“ Ovi važni razlozi ponukali su centralu, te je odlučila poraditi na tom, da se obsegom područja i brojem članova prevelike jur postojeće zadruge, gdje god budu prilike dopuštale, još tekom ove godine, pocijepaju na dvije ili tri manje zadruge.

Gotovo sav zadružni djelokrug kretao se prvih godina života oko podavanja zajmova zadrugarima. Tumači zadružne misli u naprednijih naroda ovaj bi postupak u zadružnom poslovanju odlučno osudili. U nas je taj postupak bio nekud naravan jedno uslijed bijednih gospodarskih prilika seljačtva te stime skopčane žive potrebe kapitala (glavnice), drugo poradi prešnosti otplaćivanja zajmova uz nečovječje kamate, od kojih su bili najkrvaviji oni, koje je seljak plaćao u naravi, primjerice zalaganjem svoga zemljišta. Hrv. selj. zadruge mogu već danas pokazati jedan siguran i znamenit uspjeh svoga djelovanja — sniženje kamatne mjere na zajmove gotovo svuda, gdje su se one makar i u manjem broju pojavile.

Koncem god. 1905. imale su zadruge kod svojih članova ukupno zajmova K 8, 205.635 dakle za K 925.697 — više nego u g. 1904. Centrali dugovale su zadruge koncem g. 1905. ukupno K 7,149.987. dakle za K 592.742. — više nego ug. 1904.

Zadrugari otplatili su ukupno zadrugama u g. 1905. K 967.049 t. j. za K 200.908. — više nego u. g. 1904., a zadruge otplatila su ukupno centrali u g. 1905. K 412.929. — t. j. za K 131.257. — više nego u g. 1904.

Kako već teče mnogim zadrugama četvrta godina poslovanja, ne teku otplate kako bi morale, jer bi najveći dio prvih zajmova morao već biti sasvim povraćen, a ima mnogo zadrugara, koji na svoj dug nisu u opće ništa otplatili. Novac dan u zajam morao bi kolati kao krv u tijelu, jer inače ne dolazi od njega spas, nego prije propast. Zadrugar je samo onda dokazao, da je zajam dobro upotrijebio, ako ga je kadar u stanovitim obrocima i povraćati. Samo takav zaslužuje u istinu, da mu zadruga kod nove potrebe opet pomogne. Ovo stanovište vrijedi i za odnošaj zadruge naprama centrali.

Nu podavanjem makar kako jevtinih zajmova nije ništa učinjeno za ojačanje gospodarske snage seljačtva, ako se i cijelo seljačko gospodarenje ne privrede na put izdašnijeg privredjivanja. Vrlo važna poslovna grana je s toga u zadruzi sabiranje uložaka na štednju. Koncem god. 1905. iznosili su ukupni uložci kod zadruga K 1,193.669., a to je za K 380.371 — više nego u god. 1904.

Imajući pred očima, kako je štednja važan faktor (činbenik) u sticanju privrede, pokušali smo u minuloj godini uplivati na uzgoj štednje navlastito u malim uložcima pomoću škrabica, o kojima je bilo govora na lanjskom sastanku. Ovaj pokušaj nije našao osobitog odziva. Jedina zadruga u Lukovdolu radila je minule godine sa 20 ovakovih škrabica. Ipak ne smijemo i nećemo sustati na tom putu, nego ćemo

ove godine još upornije nastaviti taj posao. Nakanili smo širiti i drugi način u sabiranju uložaka, koji se u Njemačkoj pokazao vrlo praktičnim i uspješnim; to su ulošci na t. zv. štedne karte. Ove su karte nalik željezničkim voznim kartama te glase na 10, 20, 50, filira i na 1 krunu. Na svakoj biti će otisnuta firma dotične zadruge, a providiti ćemo ih i posebnim žigom hrv. poljodjelske banke, da ih se očuva od patvorenja. Članovi uprave i blagajnik morali bi nuditi ovakove karte na prodaju svakom zgodom i prilikom. Svakog četvrtgodišta odnosno, kad si pojedinac nakupi više tih karata, donese ih u zadrugu, gdje mu ih blagajnik bilježi koristonosno u uložnicu. Ovaj način ulaganja i najneznatnijih prištednja vrlo je prikladan za svakoga, a napose za djecu. Djeca češće primaju male novčane darove, zgodimice i zaslužbe, koje mnogokrat potrate, a ako ih ovako ulažu — dvostruko im koristi: saberu si godišnje malu svoticu, koja im dostaje za obuću ili odijelo, a što je još važnije, uzgoje se u štednji; štednja prodje im nekud u kosti i krv pak je uz njih i i kad postanu ljudi, prati ih diljem života.

U Neuwiedskoj zadružnoj organizaciji proteže se djelokrug zadruge u sabiranju uložaka i na nečlanove. Kod nas upiru se financijalne oblasti u pitanju, da li zadruga potpada oporezovanju ili ne — glavno na to — da li prima uloške samo od zadrugara ili i od nezadrugara. Uslijed toga izdali smo uputu neka one zadruge, koje nemaju nikakovoga izgleda na uloške od nečlanova promijene svoja pravila tako, da će primati uloške samo od zadrugara. Ova promjena obrazložena je u br. 4. „Hrv. udrugara.“

Nastaje još jedno pitanje. Čim će se više uložaka sakupljati u pojedinoj zadruzi, tim mora biti ona i spremnija, da u slučajevima otkaza može pojedini uložak brzo isplatiti. To će se polučiti najlakše ili time da takova zadruga kod centrale nikad ne iscrpi do kraja svu dozvoljenu joj vjeresiju ili, da ima kod nje vazda neku svotu uloženu na tekućem računu, tako te može svakom prilikom kratkim putem doći do nužne svote, da ne zapane u nepriliku.

Valjana organizacija u poslu sa uloščima mogla bi privući mnogo prištednja seljačkih ne samo kod kuće nego primjerice i od američkih Hrvata. Velik dio seljačkih žuljeva leži još uvijek u raznim novčanim zavodima, gdje je i slabije ukamaćen, a služi često svrhama, koje nisu u korist seljačtva. U hrv. seljačkim zadrugama sigurnost je uloženih glavnica — uslijed neograničenog jamstva zadrugara — redovito snažnija, a što je još važnije — ulošci služe podignuću onog staliža iz kog i potiču.

Zaključujući izvješće o djelovanju hrv. selj. zadruga na novčanom području, istaknuti mi je znamenit položaj njihov u našim vjeresijskim prilikama u opće. Cijela vjeresijska organizacija našeg zadrugarstva snažno krči put savremenoj misli na polju narodnog gospodarstva, koja se bori, da kapital stavi u službu naroda ne — da narod robuje kapitalu.

Pozor vinogradari!

Za štrcanje vinove loze proti peronospori rabe naši vinogradari limene štrcaljke, koje se nose na ledjima. Hladna limena ploča te štrcaljke i galičina vlaga zlo djeluju na čovječje zdravlje, te je već mnogo seljaka oboljelo na upali porebrice i inim prehladama. Da se takove bolesti zapriječe preporučamo seljacima, koji rabe limene štrcaljke, da si načine slamom ili krpama ispunjeni jastuk. Taj jastuk neka pričvrste na štrcaljki i to na onoj strani, koja bi se imala doticati ledja, tako, da odsele ne će štrcaljka priležati čovječjem tjelu, već će tijelo od same štrcaljke dijeliti spomenuti jastuk. Tako vlaga i hladna limena ploča ne će dolaziti u neposredni dodir sa uvrućenim (ugrijanim) tijelom težaka, čime će se zapriječiti mnoge bolesti.

Uzgoj buraka

3. **(sladorne repe.)**

Nastavak.

7. Poslovi u ljetu.

Ako bi u ljetu došlo trajnije kišovito vrijeme, pak bi i trava opet izrasla, — osobito se divlji mohar i slične trave onda rado pojavljuju — tada treba, čim se tlo toliko osušilo, da se plijeviti može, svu travu sa korjenom iščupati i sa polja odnijeti. Tako se polje i za kasnije usjeve očisti. Sa motikom ne smije se više kopati, jer bi se lišće suviše oštetilo.

Samo ako bi jaka tuča lišće burakovo jako izlomila, onda se mora burak odmah, čim se tlo osuši, brzo okopati, da se tlo porahli i repa brže rasti može.

U opće, svagda, pa makar burak još i malen bio, kad god bi lišće požutilo, što je obično posljedica prevelike vlage, treba, čim je tlo na površini suho, burak okopati, da suvišna vlaga ishlapiti, a zrak lakše u zemlju do korenja doprijeti može. Burak će se nakon toga brzo oporaviti. Inače nema sa burakom preko cijeloga ljeta nikakova posla.

Niti u ljetu, a niti u jeseni, ne smije se lišće sa buraka za krmu otkidati, jer bi burak opet novo lišće tjerati morao, a time se razvoj korjena zavlači.

Sa lišćem imade se naime ovako:

Dok je burak malen, raste mu vrlo bujno najprije lišće, u koje kao u kakovu spremnicu jedan dio hrane nagomila. Ovu hranu troši burak u ljetu za razvoj korjena, a u jeseni za skupljanje sladora i za dozrievanje. U jeseni uzima burak hranu najprije iz najstarijih velikih listova, koji uslijed toga najprije požute i onda se osuše. Daljnju hranu uzima iz manjih listova, dok na koncu ne ostane samo nekoliko srčanih listova u sredini. Zato je lišće u ljeti veliko, a u jeseni malo, pak se može opažati, kako korijenje u kolovozu i početkom rujna naglo raste i slador skuplja a time burak postaje ne samo veći, nego i težji, budući je slador specifično težak. Čim više sladora burak ima, tim je težji.

Otkida li se lišće u ljeti i jeseni, tjerati će burak novo lišće, a korjen se onda ne može razvijati ni slador skupljati, pa usljed toga ostane malen i lagan.

8. Vadjenje repe.

Kada na buraku u jeseni samo maleno lišće ostane i ovo žutiti počme, što biva sredinom do konca mjeseca rujna, tada je burak sazrio, pa se sa vadjenjem istoga početi može.

To se obavlja najbolje ovako:

Burak se podigne iz zemlje posebnim za to priredjenim vilama i to tako, da se vile zabodu pokraj buraka okomito u zemlju, a onda na stranu sagnu, da šiljci od vila obuhvate korijen i burak tako iz zemlje podignu. Tako se burak ne ošteti, niti mu se korijen prebije. Oštećeno korijenje lako gnjije (trune), a za prebijene vrške buraka bila bi šteta.

Iz zemlje podignuti burak uhvati se za lišće, pa se njime udara na držak vila, ili se pako udara, jedan o drugog, da se zemlja s njega stresa. Udarati se ali nesmije tako jako, da bi se vršci korijena prebili.

Izvadjeni i olupani burak uhvati se sada lijevom rukom opet za lišće, pa se s njega sa tupom stranom noža ostruže još preostavša zemlja, pri čem se dakako mora paziti, da se burak ne izgrebe, budući se na izgrebenim mjestima vrlo lako trulež uhvati. Nakon toga se burak u ruci okrene, tako, da ga se za korijen uhvati, pa se sve lišće skupa sa zelenom glavom ravno sa jednim rezom odreže.

Burak se sada zbaca na jednu rpu i preko noći sa odrezanim lišćem pokrije. Ako je za vrijeme vadjenja tlo prevlažno ili je kišovito vrijeme, tad je bolje, ako se suho vrijeme čekati ne može, da se iz zemlje izvadjeni burak skupa sa lišćem na

Seljak i učitelj.

Stara je stvar, da se ptica poznaje po perju, a čovjek po govoru i djelu. Prema tome prosudjuje se vrijednost čovjeka po vrijednosti onoga, što i kako govori i radi. Drugim riječima koliko tko zna, toliko i vrijedi. Napose to valja danas, gdje mora svaki čovjek nastojati, da svaku stvarcu — ma bila kako neznatna — svako vrijeme — ma bilo kako kratko — upotrijebi u koju korist. Krivo bi mislio onaj, koji bi držao, da može i smije danas tako gospodariti, kako je gospodario negda njegov djed i šukundjed.

Znanje pak stiče si čovjek u školi. U školi učitelj nastavlja ondje, gdje su roditelji započeli, te dalje vodi uzgoj djeteta i učitelj i roditelji zajedno Škola i obitelj moraju uporedo raditi i medjusobno se nadopunjavati, jer ako toga ne bude, ako će roditelji kod kuće rušiti ono, što je učitelj u školi teškom mukom sazdao, onda će uzgoj djeteta po zlu proći, onda od njega ne bude nigda valjana čovjeka.

Zato je prijeko potrebno, da roditelji znadu cijeniti važnost učitelja, da ga štuju i u njem gledaju najboljeg prijatelja svoga i svoga djeteta. To učiteljski stalež u punoj mjeri i zaslužuje. Ovaj je stalež tako uzvišen i častan, da mu svaki razborit čovjek mora iskazivati svako poštovanje. Ta ovaj stalež odgaja dušu djeteta, on djecu vodi na put kreposti i znanja, on će od djeteta načiniti dobrog i valjanog člana ljudskoga društva. Pa kako da ti svoje srce odvratiš od ovakvog čovjeka, komu su povjerena srca tvoje djece?! Zato je prva dužnost roditelja, da susreću učitelja ljubežljivo i dobrohotno, jer štovanje, koje ti javno iskazuješ učitelju, prelazi na tvoju djecu i djecu tvojih susjeda, te djeluje povoljno, a iskazuješ li učitelju nepoštovanje, onda i to prelazi na djecu, te djeluje nepovoljno i zlo na uzgoj djeteta. Što ćeš dakle od toga dvoga izabrati? Možeš li biti zločinac i izdajica na samom svom djetetu?!

Po gotovo to vrijedi za seljački stalež. Seljačka djeca većim dijelom ne polaze daljne visoke škole, te tako sve, što mogu naučiti, mogu naučiti samo od svoga seoskog učitelja.

Učitelj dakle mora uživati štovanje i povjerenje svojih suopćinara; to štovanje i povjerenje je prvi temelj njegovom radu. Nema li toga temelja ili je taj temelj loš, srušiti će se u prah čitava zgrada, koju on teškom mukom gradi. Nema li toga temelja, jao si ga učitelju! Njegov je posao i trud uzaludan. Ali jao si ga i djeci! Sjeme znanja, što ga učitelj sije, pasti će kraj takovoga stanja stvari na neplodno tlo i ne će donijeti ploda. Žeti će se samo neznanje, razuzdanost i surovost! Tko može i hoće to na svoju dušu uzeti? Ako pak ne ćeš to na svoju dušu uzeti, onda poštuj učitelja i cijeli učiteljski stalež!

Drugo je, na što svaki otac mora paziti, da se — barem pred djecom — neprosudjuje zlo i ne osudjuje rad učiteljev. Time će ugled učiteljev u dječjim očima pasti — a to je više i veće zlo za djecu, nego li za učitelja. Po gotovo je zlo ovakovo prosudjivanje i osudjivanje, ako nema nikakvog razloga. A to se često dogadja. Vrlo često se omalovažuju i ruglu izvrgavaju odredbe učitelja i to sve pred djecom. Tako će u djeteta i zadnja iskra počitanja naprama učitelju utrnuti, nestati će u srcima djece ljubavi i poštovanja naprama učitelju. Onda nije čudo, da djeca smatraju učitelja svojim mučiteljem, a školu mučilištem i zlom. Žalostna djeca — nesretni roditelji!

Vrlo se često dogadja, da se roditelji zakvače sa učiteljem, ako im učitelj djecu kazni. To nije dobro. Svaki otac morao bi biti zahvalan učitelju, ako mu kazni neposlušno i zlo dijete, jer tako će se dijete popraviti. A znaj, ako je učitelj koga kaznio, da je to morao učiniti i da je to potrebno. Hoće li pak ta kazna biti uspješna, hoće li kazan dijete k pameti dovesti i popraviti ga, to — dragoviću moj — ovisi

samo o tebi i tvom držanju napram učitelju. Ako ćeš ti u tom slučaju preuzeti ulogu branitelja svog djeteta, a na učitelja ćeš napadati — onda pusti svaku nadu, dijete je izgubljeno za učitelja, a za kratko vrijeme možda i za te.

Ako se pako dogodi, da učitelj ima krivo — ta napokon svi smo ljudi — onda neka roditelji potraže učitelja, neka se s njim malo porazgovore — no sve to otvoreno i prijazno, bez srdžbe i zle namjere. Ali nemoj nijedne žalne riječi izustiti o učitelju u prisuću svog djeteta! Nemoj jednim udarcem uništiti ono, što se je kroz mjesece i godine u srcu tvog djeteta gradilo.

U opće seljak ne smije školu smatrati zlom, koja mu oduzima radnu snagu. Ako i dijete, dok je u školi ne može kod kuće pomagati, nije to nikakvo zlo. Djeca i onako nisu za teške poslove, a znanje, koje će si djeca u školi steći vrijedi sto i sto puta više, nego ono, što bi ona uradila kroz vrijeme, koje su za školu potrošila. Seljak mora školu smatrati koristnom i dobrom uredbom i biti uvjeren o njezinoj potrebi. Komu je stalo, da mu djeca danas sutra budu ozbiljni, trijezni i valjani ljudi, taj neka gleda, da mu djeca u školi uznapreduju. A to želi za cijelo svaki od vas postići. Pa zato, ajde, neka svaki od vas poradi prema svojim silama, da se stvori lijep i skladan odnošaj izmedju škole i doma, izmedju učitelja i obitelji i neka svaki od vas nastoji, da se taj sklad ne pomuti. Ako tako svuda bude, onda korist i plod ne će izostati!

Uzgoj buraka

4. (sladorne repe.)

Svršetak.

9. Otpadci kod proizvadjanja šećera.

A. Rezanci.

Za gospodarstvo, napose marvogojstvo vrlo važni i dragocjeni otpadak pri proizvadjanju šećera jesu burakovi rezanci. Rezanci su vrlo dobra krma, na koju se sva stoka, goveda, ovce, koze, svinje, a i konji vrlo rado priuče.

Svježi su rezanci bljutavoga slatkoga okusa, a sadržavaju u 100 dijelova prosječno:

0.9 dušičnih tvari
0.05 sirove masti
6.3 bezdušičnih ekstraktivnih tvari
2.4 drvene vlaknine
0.6 pepela

daklem 10.25 suvih sastojina.

Svježi rezanci sadržavaju daklem više vode, nego burak sam, ali ujedno i više dušika, budući se slador i lako topive soli iz rezanaca gotovo sasvim, a bjelančevine samo malo izluče. Rezanci sadrže samo malo alkalije, vapna i fosforne kiseline, usljed čega oni nemaju podražavajućega svojstva.

Usljed toga, što rezanci vrlo mnogo vode sadržavaju, ne smiju se blagu u velikim količinama podavati, jer bi lako probavu poremetili. Bredje životinje mogu usljed užitka prevelikih množina rezanaca lako pobaciti. Uživanje velikih množina rezanaca djeluje nepovoljno takodjer na kakvoću mlijeka i maslaca. Pokvareni i nagnjili rezanci mogu, kao i svako pokvareno krmivo, razne bolesti prouzročiti. Smrznuti rezanci neka se u vrijućoj vodi naglo otkrave, jer ako ih se pusti, da se polako otkravljuju, to će brzo sagnjiti.

Najbolje je, da se za krmu vazda svježi rezanci podavaju. Budući se oni ali dugo ne dadu držati, nego brzo gnjiliti počmu, mora ih se konzervirati, i to ili nakiseljivanjem u jamama, koji se način najčešće upotrebljuje, ili se rezanci suše u posebnim za to priredjenim spravama, kako se je to u novije vrijeme raditi počelo.

U svrhu nakiseljivanja moraju se rezanci u suhim jamama čvrsto nabiti dotično zgaziti, te sa zemljom dobro pokriti, da se zraku pristup zapriječi. U pojedinim vrstama može se medju rezancima pljeva uložiti, koja jedan dio vode upije, čime se

jedan dio hranivih sastojina u rezancima sačuva, dok bi se inače izgubio.

Dobro je, da se rezanci takodjer odozgor sa pljevom posipaju i onda tekar zemljom pokriju. Kod otkrivanja će se zemlja onda lakše skinuti moći, a uz to su rezanci sa pljevom zaštićeni od neposrednog doticaja sa zemljom, pa se neće pokvariti. Nakon kratkog vremena počimaju rezanci vrjeti, pri čem zadobiju ugodan miris i kiselasti okus. Nakiseljivanjem izgube jedan dio bjelančevine, a nešto i na objamu i to već prema tomu, kako dugo leže 25—40%.

Zlo spremljeni rezanci, koji od pristupa zraka nisu dovoljno zaštićeni, počimaju naskoro gnjiliti.

Dobro spremljeni rezanci, sačuvaju se u jamama i 2—3 godine, samo što sve više gube na objamu i hranivim tvarima.

Nakiseljeni rezanci sadržavaju u 100 dijelova:

1.2 dušičnih tvari
0.1 surove masti
6.9 bezdušične ekstraktivne tvari
2.9 drvene vlaknine
1.0 pepela

12.1 suvih sastojina.

Samo sasvim svježi ili pak dobro konzervirani rezanci neka se za hranu rabe, budući oni rezanci, koji su istom počeli vrieti, koji se dakle u polu ukisnutom stanju nalaze, mogu vrlo lako prouzročiti poremećenje probave. Ako se svježi i dobro spravljeni rezanci u odgovarajućim množinama podavaju, nisu niti najmanje pogibeljni, nego se dapače mogu označiti kao izvrstno krmivo, osobito za one životinje, kojima je i veliki objam krme potrebit, kao n. pr. za preživače. Dnevni obrok za svakih 1000 kg žive vage ne prekoračuje slijedeće brojke:

kod volova za tov 80—100 kg iznimice 120 kg
„ teglećih volova 60— 70 „
„ krava muzara 50— 60 „
„ stelnih krava 30— 40 „
„ junadi 20— 30 „

Za krmitbu neka se rezanci
sijenom i sječkom pomiješaju, a
treba paziti, da se u nakiseljenin
cima zgrudvani komadi na sitno
budući ovakovi komadi kod ma
nadam prouzročiti mogu. Rezar
mora i odgovarajuća količina krje
miva, poglavito soli, primješati.

Krmitbu sa svježim ili uk
rezancima treba uviek sa malim
po glavi i na dan započeti, koj
treba po malo i postepeno poveć
se blago na rezance priuči i da se
ne poremeti. Kod prelaza sa s
kisele rezance neka se takodjer
malo kiseli rezanci k slatkim prin
tako, da se sve manje slatkih, a
lih podaje, dok za nekoliko dana
čitav obrok samo kiselih rezanac

Blago, koje se hrani sa sv
ukiseljenim rezancima, ne žedja,
obično ne treba napajati, budući
držana u rezancima, žedju utiša.

Mnogo bolji način konzervi
zanaca jest sušenje istih, nakon
njih veći dio vode isprešan. Uslj
nja i sušenja izgube rezanci dod
bjelančevine, ali znatno manje,
se ukisele, dočim probavljivost u
držanih hranivih tvari bude mn

Rezanci, koji nisu sušeni na
žari, gube vrlo malo hranivih
stoga pružaju ne doduše krjepko,
koncertrirano i vrlo obilno krm
radi malenog sadržaja vode životi
bavila ne opterećuju, stoga ne
probavu niti bolesti prouzrokuje,
probavljivo, a životinje ga rado

Suvi rezanci sadržavaju pr
100 kg:

7.8 dušičnih tvari
1.3 surove masti
54.0 bezdušičnih eks
tvari
19.0 drvene vlaknin
7.9 pepela

dakle skupa 90.0 kg.

Osušeni rezanci mogu se gotovo na neograničeno vrijeme uzdržati. U suhom prostoru mogu mnoge godine spremljeni ostati, a da se ne će promieniti, ili se pokvariti, niti će na težini ili hranivim tvarima išta izgubiti. U najgorjem će slučaju usljed predugog ležanja jedan dio bjelančevine možda nešto težje probavljivim postati.

Suvim rezancima može se dakle pred ukiseljenim dati prednost zato, što se u njima više hranivih tvari sačuva, što pri ležanju ne gube na objamu, te što ih se može jeftinije i lakše otpremiti i spremiti, budući 1 m^3 suvih rezanaca, kako isti u vrećama u trgovinu dolaze, važe najviše 150 kg, dočim 1 m^3 ukiseljenih rezanaca teži oko 900 kg.

Prije nego će se suhi rezanci za hranu dati, treba ih nekoliko sati u čistoj vodi nakvasiti, da nabreknu. Nakon toga se kao i slatki i kiseli rezanci sa sječkom pomiešaju i k tomu još kriepke krme i soli dodade.

Na 1000 kg. žive vage neka se podaje:

za	volove za tov	8—10	kg.
„	tegleće volove	6— 8	„
„	krave muzare	4— 6	„
„	stelne krave	3— 5	„
„	junad	3— 5	„

Suvi rezanci imadu dakle pred ukiseljenim najveće moguće prednosti. Samo je sušenje u tvornicama sa nekojim tehničkim poteškoćama i troškovima skopčano, što suve rezance razmjerno prema ukiseljenima ponešto poskupljuje.

B. Melasa.

Melasa je žitka, tekuća, crna tvar, koja se većim dielom ne može llediti (kristalizovati). Ona kod proizvodnje šećera kao zadnji zaostatak preostane, a upotrebljuje se obično na proizvodnju šećera.

U primjerenim množinama podavana melasa je izvrstno krmivo, naročito za tovno blago, pa ju pomiješanu sa sječkom marva vrlo rado jede.

U većim množinama podavana prouzrokuje melasa, usljed velikog sadržaja soli proljev, a bredje životinje od toga pobace.

Stoga neka se na 1000 kg. žive vage dnevno nepodaje više nego kako slijedi:

volovima za tov	8—10	kg.
teglećim volovima	3— 4	»
kravama muzarama	1— 2	»

stelnim kravama pako i junadi neka se melasa ne daje.

Kao što je za rezance rečeno bilo, tako treba i melasu od početka samo u malim obrocima davati, a kad se marva na nju bez štete jednoč priuči, mogu se obroci povećati. Nastupi li proljev, neka se obroci smanje ili pako neka se sa podavanjem melase sasvim prestane.

Melasa podaje se tako, da se sječka sa stanovitom množinom guste melase polije i dobro promieša.

Usljed mnoge soli, što ju melasa sadržaje bude marva jako žedna, pak ju se stoga mora i dovoljno napajati.

Glavna hraniva sastojina melase je slador, kojega u melasi imade prosječno 45%. Isti je kao i sve ostale hranive tvari lako probavljiv. Stoga je melasa, umjereno podavana, vrlo dobro uzgredno hranivo.:

Burakova melasa sadržaje prosječno

8.1%	dušičnih tvari
63.0%	bezdušičnih tvari
10.3%	pepela
81.4%	suvih sastojina.

Sa burakom zemljištu oduzeti kalij ostane u melasi, pa pokrmljenjem dospije natrag u tlo, dočim je inače za gospodarstvo izgubljen.

C. Mulj od saturacije.

Vrlo dobro gnojivo, koje mnogo vapna sadržaje, je mulj od saturacije.

Osim vapna sadržaje isti još 0.5% dušika, 1.2% fosforne kiseline, 0.2% kalija i 15.3% organskih tvari.

Djelovanje ovoga mulja u tlu je isto kao i djelovanje vapna u opće, dakle više

fizikalno, samo što se njime tlu ujedno i gore navedena biljevna hraniva privedu.

Mulj od saturacije djeluje izvrstno poglavito u teškim i vlažnim tlima, slabije u pjeskovitim i kamenitim zemljištima.

Na tlima, gdje se kod mladog buraka pojavljivao često rak na korjenu, najbolje je uplivalo gnojenje sa muljem od saturacije.

Mulj od saturacije najbolje je u jesen na polje izvesti i odmah razbacati. Preko zime raspadne se u prah.

U proljeće se zemljište najprije dobro prodrlja, a onda plitko preore.

Po hektaru uzimlje se 200—300 q mulja. Djelovanje mu traje 5—6 godina.

Koju korist ima gospodarstvo od uzboja buraka?

Korist, koju uzgoj buraka gospodarstvu daje, je izravna i neizravna. Izravna korist je prirod buraka, koji već prema kakvoći zemljišta, obradjivanju i njezi buraka po hektaru 200—350 q iznaša. Nadalje zelene glave i lišće, koje su izvrstno krmivo, te mulj od saturacije kao gnojivo.

Neizravna korist isto je tako velika, kao i izravna. Uvedenjem dubokog oranja tlo će se bolje proraditi i promiješati, okopavanjem repe čistiti će se tlo od trave i korova, usljed čega će svaki kasniji usjev kroz 2—3 godine znatno bolju i ljepšu žetvu donijeti, nego inače.

Burak može služiti kao izvrstan medjuusjev u žitnim gospodarstvima, pak je kod redovitoga mjenbenoga gospodarstva, sa uredjenim usjevnim redom, neophodno potreban.

Sa svojim često 1 metar a i preko toga dugim korjenom, izvlači burak iz zdravice, koja je inače drugim biljkama nedostižna, razmjerno više hraniva. nego li iz mekote, čime se žitaricama, koje plitko korijenje imadu, hranive sastojine mekote sačuvaju. Osim toga je jedno od glavnih hraniva burakovih kalij, kojega žitarice znatno manje trebaju.

Pravodobno posijan, dospjeva cijelo obradjivanje u vrijeme, k poslova u gospodarstvu malo imad djivanjem buraka poluči se dak razdioba rada, usljed čega se r preko godine savršenije izrabiti n

Vijesti.

Lijep primjer vrijedan da jedi. Jedna hrvatska seljačka za županiji Varaždinskoj radi od svog uporno na gospodarskoj organizacij gara i postizava lijepe uspjehe. N nastoji zadrugare priučiti — kolik vara njihovim prilikama — pora jeva u gospodarstvu, jer stroj ra je poznato i brže i jevtinije i bolje c Zadruga je raspačala dosad med z drugare do 120 okapala »Planet a i drugih raznih gospodarskih st vrijednosti od više tisuća kruna.

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi garstva.

Prema povjesti čestitih roćdelskih

od Gjure Jakoba Holyake

5 piše: R. D.

Udruga čestitih pionira razdijelj sedam odjela, — i to: odiel z nu robu, za modnu robu, za mes dište obuće, za drvene postole, za i središnje skladište.

Svaki odio vodi svoje račune p a na koncu svakog četvrt godišta s se skupni račun, da se vidi uspjel kupnog posla.

Odio živežne robe otvoren je smo već kazali — u prosincu god i to sa vrlo malom zalihom rob možeš u udrugi kupiti svaku. mog živeža.

God. 1846. otvorila je udruga mesincu a god. 1847. trgovinu pomodne robe. Sa trgovinom obuće, drvenih postola, i odjela počela je udruga god. 1852., a središnje skladište, koje je važna točka u razvitku udruge čestitih pionira, otvoreno je god. 1855.

U svakom pojedinom odjelu jamči udruga za dobrotu robe, poštenu vagu i mjeru, umjerene cijene, ali uz čvrsto načelo: plaćanje u gotovom.

Članovima udruge, koji daleko od skladišta stanuju, šalje se roba prema narudžbi jedan put u tjednu ili u dva tjedna, a drugi dadu si zajedno po službiku robu u kuću dopremiti.

Da se tim neprilikama i poteškoćama na put stane i pošto nije bilo moguće sve članove u središnjem skladištu poslužiti, odlučila je udruga otvoriti podružnice. Prva podružnica otvorena je god. 1856. a nakon godinu dana otvorene su još tri podružnice.

Cijela kuća u žabjoj ulici koju su „siromašni tkalci“ god. 1843. u najam uzeli, nalazila se je u vrlo žalostnom stanju te je trebalo mnogo troška i popravaka da se uredi i popravi. Danas imade skladište „velikih udrugara“ — kako ih danas nazvati možemo — lice vrlo otmjene trgovačke kuće. — Mlin udruge koji je takodjer samo u najam uzet bio, nalazio se je pol milje daleko od grada. — Danas imade udruga u gradu svoj vlastiti mlin, koji je obskrbljen strojevima iz najboljih tvornica. Mlin radi sa glavnicom od 8450 Livra šterlina (po prilici K 202.800), a imade 11 činovnika.

God. 1853. kupila je udruga još jedno skladište preko puta od svog dosadanjeg te je unutra smjestila prodavaonu brašna, mesa, krumpira i sličnih vrsti robe, a najmila nekoliko kuća da smjesti svoja skladišta čarapa, obuće i kratke robe.

U velikom nizu prostorija zabavljeno je mnogo postolara i krojača, koji uz dobre uslove svoj posao rado obavljaju.

Skladišta udruge vrve mušterijama koje — osobito na veče — lijeću kao pčele iz jednoga odjela u drugi.

U 7 sati zabavljena su petorica činovnika prodavanjem robe, a isto toliko njih imade zadaću kod toga posla pomagati.

Članovi udruge, njihove žene i dijeca tako obsjednu skladišta, da se vrlo često desi te mnogi moraju na vratima čekati, dok na njih red dodje.

Na drugoj strani ulice su skladišta pomodne robe, mesa, brašna, krumpira, maslaca it.d. — U pokrajnim kućama nalaze se postolari i krojači, a svuda opažamo isti život — istu vrevu i žurbu prodavača i mušterija. U čitaonici, koja se nalazi nad skladištem živežne robe, sakupljeno je mnogo članova a i knjižničar ima pune ruke posla sa izmjenjivanjem i izdavanjem knjiga.

U podružnicama udruge odigrava se — dakako u manjoj mjeri — isto, što u glavnom skladištu.

No nije samo ovo živahno trgovačko djelovanje koje čitaoca zanima — nego je onaj posve novi duh, koji taj promet i posao udruge provejava. — Kupac i prodavaoc susreću se prijateljski; tu ne ima nepovjerenja na jednoj ni prevare na drugoj strani. Svaki kupac — pa bilo to i dijete — dobije uvjek najbolju robu i uz istu cijenu, iz jednostavnog razloga, što u udrugi patvorene robe nema, a cijene su svakoj robi i za svakog kupca uvjek jednake.

Prodavači pak imadu samo jednu dužnost, najme davati pravu mjeru, poštenu vagu i čistu robu.

Ona množina skromnih i siromašnih radnika, koja nikada prije nije zdrave hrane okusila, kojoj je obuća i odjeća — i za skupe novce bila nevaljana i prije reda poderana kupuje danas svoje potrebe gotovim novcem i živi što se čistoće životnih sredstava tiče upravo grofovski.

Pitamo, kada je načelo utakmice (konkurencije) pružilo siromašnom čovjeku tolike pogodnosti?

Hoće li se itko podufati ustvrditi, da nije ćudoredna strana ljudi pod uplivom udrugarstva napredovala i neizmjerno se pridigla?! Muškarci, koji nisu poznavali krasno čuvstvo: živjeti bez dugova i siromašne žene, koje u svom životu nisu posjedovale ni jedan suvišni groš, danas su posjednici malih kapitala!

Sastanci udrugara naličili su prvih godina više obiteljskim slavama. Tek poslije, kad se je broj članova pomnožao, poprimila je udruga trgovačko obilježje. Danas ne može udruga svojih 1800 članova sakupiti u svojim prostorijama, te se za svaku glavnu skupštinu iznajmljuje gradska vijećnica roćdelska.

Napredak udruge prikazati će najbolje slijedeća skrižaljka:

Godina	Broj članova	Glavnica		Iznos godišnje prodaje		Godišnji čisti dobitak	
		K	f.	K	f.	K	f.
1844.	28	672	—	—	—	—	—
1845.	74	4358	90	17047	70	789	—
1846.	80	6056	55	27525	10	1939	55
1847.	110	6870	35	46192	60	1731	40
1848.	140	9528	—	54631	75	2828	25
1849.	390	28654	90	158685	60	13468	50
1850.	600	55188	10	316316	40	21350	90
1851.	630	66840	15	433316	80	23783	65
1852.	680	83304	60	392452	—	28962	25
1853.	720	140356	70	546240	—	40198	75
1854.	900	172146	70	800736	—	42325	65
1855.	1400	264783	05	1077062	40	74554	05
1856.	1600	310095	75	1516740	—	94119	75
1857.	1850	363405	40	1914912	—	131288	05

Jednako je poučno kao značajno spomenuti neke izjave ljudi, koji su u udrugi poslovali. — Nekoj ženi, koja je u udrugi imala preko 50 Livra šterlina, pripovijedali su zlobni ljudi, da će udruga pasti pod stečaj, no ona im je na to odgovorila: „Dobro je, neka propadne; ja sam uplatila samo jedan Šiling, a sada imadem 50 Livra šterlina. Ako propadne, propasti će sa svojom imovinom.“

Drugi bi znao odgovoriti na takva naklapanja: „Dobro, ako udruga propadne, neka propadne sa svim, što ja u udrugi imam, jer ona mi je već više isplatila, nego sam ja uplatio.“

Takovih izjava bilo je vrlo mnogo, a to su dokazi ne samo zdravog razuma, nego i zahvalnosti i plemenitog čuvstva udrugara.

Djelovanje udruge, što se tiče materijalnog stanja članova pokazalo se vrlo dobro na nekom nesretniku, koji je trideset godina svog života stanovao u podrumu i uvjek imao mnogo dugova. Danas ima isti taj čovjek 20 Livra šterlina (480 K) u udrugi uštedjenog novca.

Većina članova, koja je jedva jedan šiling uplatila u udrugu, posjeduje danas lijepu imovinu, te imade svoje blagostanje i pogodnosti zahvaliti samo udrugi. Mnoge obitelji, koje su uvjek kuburile, te se nisu dugova riješiti mogle, zahvalne su i dive se udrugi, koja ih je naučila, kako će iz duga izaći i briga se riješiti. To sve i opet potvrdjuje činjenicu, da je udruga čestitih roćdelskih pionira i u ćudorednom i u gospodarstvenom pogledu postigla nepredvidljive i sjajne uspjehe.

Vrlo značajna strana naše udruge, koja dokazuje volju i težnju članova za daljnu naobrazbu, je osnutak posebne glavnice za nabavu naučnih predmeta i popunjenje društvene knjižnice. Čitaonica udružna bolje je opskrbljena, nego mnogo gospodsko društvo, a knjižnica broji do 2200 ponajboljih, a djelomično i najskupljih knjiga.

(Nastaviti će se.)

Sve hrv. seljačke zadruge upozoruju se, da potreboće svojih članova skupno nabavljaju putem hrv. poljodjelske banke, koja će im u svakom slučaju ishoditi znatan popust na cijeni.

„CROATIA"

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U ZAGREBU ═══ utemeljena god. 1884.

po občini slob. i kr. glavnog grada Zagreba jedini je domaći osiguravajući zavod.

Ova zadruga, osnovana na uzajamnosti, tom prokušanom i najčvršćem financijalnom temelju, prima uz vrlo povoljne uvjete sliedeće vrsti osiguranja:

1. Na ljudski život:
a) osiguranja glavnice za slučaj doživljenja i smrti;
b) „ miraza djevojkama;
c) „ životnih renta; sve to u raznolikim probitačnim kombinacijama.

2. Protiv štete od požara:
a) osiguranja svih vrsti zgrada kuća, gospodarskih zgrada, tvornica;
b) osiguranja svih vrsti pokretnina (pokućtva, dućanske robe, gospodarskih strojeva, blaga itd);
c) osiguranja poljskih plodina (žita, siena itd.)

3. Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.

4. Osiguranja protiv nezgoda svake vrsti.

Jamčevna glavnica zadruge **1 milijun kruna.**

Godišnji prihod premija i pristojba **preko 760.000 kruna.**

Listnica obveza zadružnih članova **K 2,732.483.37.**

Posebne pričuve **300.000 kruna.**

Isplaćene odštete u požarnom odjelu **2,150.608.13 kruna.**

Pobliže ubaviesti daje

RAVNATELJSTVO „CROATIAE" u Zagrebu,

Zrinjski trg — Berislavićeva ulica br. 2,

═══ Sposobni akviziteri primaju se i vrlo dobro honoriraju. ═══

cro. Heiman.

Poštovanim domaćicama

preporučamo najtoplije

pravi :Franckov: pridodatak za kavu

kao najbolji surogat kave

iz tuzemnih sirovina,

proizvadjan u domaćoj tvornici

Hinka Francka sinova

u Zagrebu.

Zaštitna oznaka.

D. X 6972 N. 05 I. J. W. L.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREB[U]

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće uz 4% i 4½%

hipotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanc ljene procjenbene vriedno

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodj[e] na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 m[je]sečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, bud[i] dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno [na] štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi
i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896.

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sap[una]

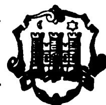
Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sap[un]"

Taj je sapun najbol[ji]

Pazite na zaštitni znak

Grb slob kr glav.

grada Za[greba]

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

Poziv na gospodare!

Najpoznatije umjetno gnojivo

garantirano čisto

sa najvišim odlikovanjima nagradjeno znaka

„DJETELINSKI LIST“ jest

Češko Thomasovo

Fosfatno brašno

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstvo za gnojenje.** Jamči, da je **označena količina fosforne kiseline u citronovoj topiva.**

Làszlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörüt 22.

Naručbe prima **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

Zajamčena naravna vina

Najboljih zagrebačkih vinogradara

TRGOVINA VINA

R. PILEPIĆ, ZAGREB

POSLOVNICA PRERADOVIĆEVA ULICA BR. 5.

Skladište najboljih vrsti hrvatskih starih i novih vina.

OBLEŽANA
STOLNA VINA
DESERTNA VINA

Dalmatinska prve vrsti, viš a (Lissa) vina.

SPECIJALITETI:

ISTARSKI „REFOŠKO,“ DALMATINSKI „PRO- ------ ŠEKO,“ BAKARSKA VODICA. ------

NARUČBE OBAVLJAJU SE NAJVEĆOM POMNJOM I TOČNOŠĆU.

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta“;

desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.
Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom **„Meluzine pomade i Meluzine sapuna“;** čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.
Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).
Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te
Univerzalni prah za svinje.
Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 0 plaćamo i poštarinu.

„Zahtjevajte cienik bezplatno.“

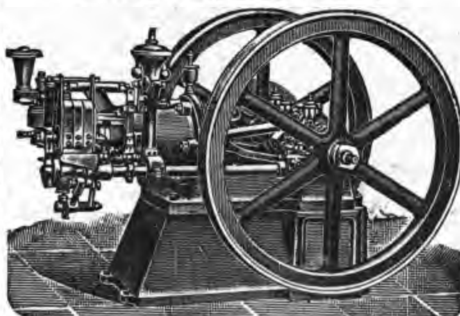
Naslov za listove i drugo:

LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br 103.

MOTORI = NA PETROULJE

Sistem original „ADAM“.

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko.
Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Sječkarnice,

najbolji strojevi za rezanje hrane neobhodno nužne svakom naprednom gospodaru.

Trieuri,

za čišćenje pšenice i raži. I ječam i zob mogu se istim čistiti, ako ne sadržava veće lećaste kukolji, je nenadkriljivi izum.

Strojevi za rezanje repe,

potrebni svakom, koji želi bez brige hraniti svoje blago.

Tezulja (vaga)

svake vrsti, počam od najmanje za kućanicu, pak decimalne i centimalne, u najsolidnijoj izradbi.

Sve uz tvorničke cijene i na odplatu, dočim uz gotov novac odobrava
——— znatan popust samo ———

Aleksa Penić

Zagreb, Marovska ulica br. 24.

Glavno zastupstvo i tvorničko skladište gospodar. strojeva.
Trgovina željeznom robom, orudja i posudja.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: **Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat,** zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

God. I. Zagreb, 30. lipnja 1906. Broj 9.

Svim Hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Upozorujemo sve naše zadruge i njihove zadrugare, budu li htjeli prodavati žitak, sijeno, zob itd., da se u tom poslu obrate na Hrvatsku poljodjelsku banku, koja će nastojati, da im poluči što bolje cijene, i to tim više, što Hrvatskoj poljodjelskoj banki već sada stižu sa mnogih strana upiti glede tih zemaljskih proizvoda.

Kod toga se upućuju sve hrvatske seljačke zadruge, da one **ne kupuju** od svojih članova te zemaljske proizvode, **a još manje da ih kupuju od drugih osoba,** napose ne od trgovaca, već da samo sabiru od svojih članova robu, koju ćemo mi za zadrugu prodati, a tek onda može zadruga svojim članovima utržak razdjeliti prema količini i kakvoći predane robe zadržav za sebe razmjernu naknadu troška.

Kod toga valjaju slijedeće odredbe:

Sijeno može ponuditi svaka zadruga, ako ga ima najmanje 1 vagon. Isto mora da bude posve zdravo i suho te prešano u balama od 60—65 kg., koje imadu biti žicom (br. 38 debljine) povezane. Glede prešanja preporučili bi zadrugama, da se u tom pogledu po 2—3 bližnje zadruge ili više njih dogovore i naruče skupno po nama jedan stroj za prešanje, koji bi izmjenice rabiti mogle.

Ne smije se u bale tiskati iznutra bilo kakovog drugog sijena, šaša ili pljeve, a izvana nastojati prikazati sijeno u boljoj vrsti.

Od **kukuruza** imade nam se priposlati točan uzorak one količe, koja se prodati želi. Kukuruz mora biti oruljen i dobro rešetan. Isti se krca po

dogovoru t. j. ili se na željeznici ili ladji odmah tamo na mjestu istresuje, ili se pako ukrca u vrećama, koje će prema pogodbi imati staviti ili kupac ili zadruga. Kukuruz se imade vagati odmah kod predaje na željeznici ili agenciji, prema kojoj vagi se i obračun sastavlja.

Pšenica i zob imade biti od grašice i kukolja dobro na trieru čišćena, a priposlati nam se imade točan uzorak, jer ako nam se bilo od koje vrsti pošalje uzorak, koji ne odgovara potpuno na prodaju ponudjenoj robi, tada za zle posljedice pada odgovornost na prodavaoca.

Grah prodajemo uz iste uvjete kao i ostalo žito, nu upozorujemo zadruge, da ne mješaju crveni i bijeli grah skupa, jer je cijena mješanoga pasulja manja, dakle svaka vrst i boja ide posebno.

Upozorujemo naše zadrugare, da što više pažnje posvete sabiranju koščica od buča, te borovice, a oni, koji imadu u blizini vrbovih šiba, neka ih nastoje što više nakupiti i oguliti, jer se ista za pletenje košara dobro prodati dade.

Kako će zadruga putem nas prodavati robu svojih zadrugara, koja nije kod svakog jednaka, to je potrebno, da svu robu kod odaslanja ispremješa, da se postigne **samo jedna kakvoća robe**. Toj popreċnoj kakvoći mora odgovarati i nama poslana muštra (uzorak). Zato ima zadruga od svakoga zadrugara uzeti po jednu šaku robe (pače od svakoga kupa kod jednog zadrugara po jedan dio) te to sve smješati i nama poslati. Samo tada će uzorak odgovarati robi, a kad to ne bi bilo, mogle bi za zadrugu nastati velike neugodnosti.

U Zagrebu, dne 30. lipnja 1906.

Hrvatska poljodjelska banka,
dioničarsko društvo.

Porez i biljegovine.

Pitanje, da li su zadruge dužne plaćati porez i biljegovne pristojbe zanimalo je nas i naše zadruge od vajkada, te i nama i zadrugama zadavalo mnogo briga.

Kako to pitanje nije bilo konačno riješeno, to smo u br. 4. i 5. ovih novina dali našim zadrugama uputu, da ne plaćaju niti poreza niti biljegovnih pristojba stojeći na stanovištu, da su zadruge od toga oproštene. Kod toga smo naše stanovište obrazložili, a mislili smo si da je bolje, da zadruge ne plaćaju dobrovoljno poreza i biljegovnih pristojba sve da su i dužne, nego da plaćaju, ako su od toga oproštene. To je dakako vrijedilo do onog vremena, dok se to pitanje konačno ne riješi po vrhovnom upravnom sudištu.

U zadnje vrijeme počele su stizati rješidbe upravnog sudišta, koje su izricale, da su zadruge dužne plaćati porez. Nama su neke zadruge poslale te rješidbe, te smo vidjeli, da su sve jednake i to litografirane (kasnije dobili smo i drugu vrst rješidaba), a obrazložejne tih rješidaba da je skroz na drugom temelju osnovano, nego li što smo mi osnivali našu tvrdnju, da su zadruge oproštene od plaćanja poreza.

Tamo se je reklo, da je istina, e su naše zadruge osnovane polag načela, na

:ojima su osnovane i vjeresijske udruge, ,li da naše zadruge ne mogu za sebe svo-atati pogodnosti, koje imadu vjeresijske ıdruge, jer su naše zadruge u svezi sa ırv. poljodjelskom bankom, a ne sa Bu-limpeštanskom zemaljskom središnjom vje-'esijskom udrugom. Mi pak nikada nismo ·vrdili, da naše zadruge imaju pravo na ›ogodnost oprosta od plaćanja poreza i bi-jegovine na osnovu zak. čl. XXIII.: 1898. to je zakon, kojim su ustrojene vjeresijske ıdruge, i koji odmah oprašta iste od pla-ćanja poreza i biljegovine). Tako smo mi ·vrdili nešto, što nije upravno sudište obo-:ilo, već govorili o nečem drugom. Djed iumom, baba drumom.

Nato je hrv. poljodjelska banka za-djučila, da se izašalje naš urednik u Bu-limpeštu, te da ondje na mjerodavnom njestu povede pregovore o tom pitanju i ıastoji onoj gospodi tamo dokazati, da naše zadruge nisu tečevno poduzeće, pa da zato imadu uživati oprost od plaćanja poreza i oiljegovine i to na temelju postojećih op-ćenitih zakona, a ne na temelju zak. čl. XXIII. : 1898.

Izradjen je opširni memorandum, koji se je imao predati — no ne službeno, — nego za privatnu porabu. g. referentu. U tom memorandumu obrazloženo je i doka-zano, kako posluju naše zadruge, kako one nisu tečevno poduzeće, kako ne dijele čistu dobit, već kako opće koristno djeluju u gospodarskom i ćudorednom pravcu. Do-kazana je velika korist, koju od zadruga imade država u tom, što zadruge dižu ma-terijalno blagostanje naroda, a time i nje-govu poreznu snagu. Dokazano je, kako zadrugarstvo rješava socijalno pitanje, t. j. pitanje, kako da se današnji svijet: seljač-tvo, radništvo, obrt, industrija i činovništvo izbavi iz teškog stanja, u kom se nalazi. Dokazano je u tom memorandumu, da je jedini način rješenja tog pitanja: zadru-garstvo.

Na temelju svega toga tražilo se, da se u smislu §. 1. zak. čl. XXIV. : 1875., §. 2. zak. čl. XXII.: 1875., §. 3. i 5. zak. čl. XVI.: 1869. (vidi »Hrv. Udrugar« br. 4. str. 56.) zadruge oproste od plaćanja po-reza i biljegovnih pristojaba.

Došav u Budimpeštu naš urednik bio je i kod ministarstva financija i kod vr-hovnog upravnog sudišta, ali žalibože bez uspjeha. Što da duljimo? Reći ćemo u kratko, da se je sve razbilo o izraz »kori-stonosno«. Tamo gore veli se, da je svako poduzeće, koje odbacuje neki dobitak koristonosno poduzeće i da radi toga potpada pod dužnost plaćanja poreza, b e z o b z i r a n a t o, k a k o i k u d a s e o b r a ć a t a j d o b i t a k. Zaludu smo mi dokazivali, da se pod izrazom koristonosno poduzeće ima smatrati samo ono poduzeće, koje svoj dobitak daje članovima, jer da se pojam »korist« ne može ni zamisliti bez odnošaja naprama fizičkim osobama. Čim dobitak služi nekoj koristnoj svrhi, ne može se govoriti o »koristi« u vulgarnom smislu, kako taj izraz rabi zakon, tim manje, što je ta svrha opće koristna, a ne cilja samo na dobrobit pojedinca. Sve je to bilo za-ludu, jer se je na ta izvadjanja naprosto odgovorilo slijedeće: „Kad bi se zakon imao tumačiti onako, kako ga vi tumačite, onda za cijelo ne bi trebalo ni vjeresijske udruge p o s e b n o m zakonskom ustanovom oprostiti od dužnosti plaćanja poreza i bi-ljegovnih pristojaba". Jeli takav odgovor opravdan i temeljit, ne ćemo sada ispiti-vati, već treba stvar uzeti, kako je, jer se glavom kroz zid neda. Prema tome su naše zadruge **dužne plaćati poslovni porez i porez od uložaka.**

Hoće li zadruge od sele plaćati taj porez dobrovoljno, ili će usprkos toga ula-gati proti poreznom propisu prizive i tužbe, — to ostavljamo svakoj zadrugi na volju. Ističemo samo, da bi dobro bilo ne pod-vrgnuti se dobrovoljno tumačenju zakona kako ga tumači vrhovno upravno sudište, već da bi zadruge ipak ulagale prizive i tužbe, kako bi pitanje oporezovanja za-druga ostalo otvoreno (viseće, pendentno).

Mi već ovdje ističemo, da ne polažemo oružje. Mi ćemo se i nadalje boriti. da izvojštimo našim zadrugama toli opravdani oprost od plaćanja poreza. Nastojati ćemo, da se stvori posebni zakon u prilog naših zadruga, te u tom poslu računamo na naše narodne zastupnike, za koje držimo, da će htjeti i moći probitke naroda promicati.

Ta stvar prema nagodi od god. 1868. spada na zajednički ugarsko-hrvatski sabor. Zato će trebati i madžarske narodne zastupnike predobiti. Hoće li to ići ili ne, — to sada ne možemo reći, ali da ćemo mi sve poduzeti, da do povoljnog zakona dodje — o tom može svaki zadrugar biti najdublje uvjeren.

Nu kako stoji stvar sa biljegovinom? Glede toga dobio je naš urednik ustmeni odgovor (pismeno mu to nisu dali) da se §. 5. zak. čl. XVI. : 1869. proteže na naše zadruge. Taj paragraf veli: „Obskrbna, predujmovna i u opće takova društva, zavodi i pučke banke, kojim je svrha medjusobno potpomaganje članova, ako im se poslovanje povrh podupiranja i obskrbljivanja ili predujmljivanja novaca društvenim članovima — ne proteže na drugi dobitak ili zaslužbenu granu — proste su od biljegovine gledom na poslovne i uložne knjige, zatim gledom na obveznice, koje su sami članovi u smislu temeljnih pravila na korist društva izdali kao i gledom na primke (namire) izdane o uložcih i dignutih ili povraćenih zajmovnih predujmovih“ (sl. c. XII. čl. 5/89. pp. ex 1883).

Sad nastaje pitanje, što to znači „ne proteže na drugi dobitak ili zaslužbenu granu“? To je tako širok pojam, da može sve obuhvatiti. Neki vele, da je već to „drugi dobitak ili zaslužbena grana“, ako zadruga prima uloške na štednju, a pogotovo, ako su ti ulošci od nečlanova. Drugi vele, da je i to „drugi dobitak“, ako zadruga prodaje gospodarske proizvode svojih članova ili ako im prodaje odnosno posreduje nabavu gospodarskih potrepština.

No kako bilo da bilo, mi se držimo onoga, što je našem uredniku rečeno, da se najme §. 5. gore spomenutog zakona proteže u korist naših zadruga. Prema tome neka nijedna zadruga ne biljeguje zadužnica niti poslovnih svojih knjiga.

Financijalne oblasti manisati će sve zadužnice i poslovne knjige, te su baš sada izaslanici financ. ravnateljstva na putu u tom poslu. No to neka ne smetne ništa naše zadruge, kao ni to, što će im ti izaslanici govoriti. Ako budu manisane zadužnice, dobiti će platežni nalog dotični dužnici, a budu li manisane knjige, dobiti će platežni nalog zadruga. U prvom slučaju ima dotični dužnik uložiti utok, a u drugom zadruga. Hrvatska poljodjelska banka dati će štampati ove utoke, te će si svaka zadruga moći nabaviti od nje potrebnu količinu.

Pošto se §. 5. zak. čl. XVI. : 1869. proteže na naše zadruge, onda je posve pravo i u redu, da se i §. 3. istog zak. članka protegne u korist naših zadruga (akoprem taj paragraf ne govori tako jasno u prilog istih). Taj paragraf veli: „Znanstvena, umjetnička, gospodarska, dobrotvorna društva, u koliko im novčani dobitak nije svrhom ne potpadaju biljegovini i to glede njihovih podnesaka i spisa upravljenih na javne oblasti i urede — izuzam parbeni postupak“ (naime u slučaju parnice dužna su i ova društva plaćati propisane biljegovne pristojbe.)

Glasom naredbe ministarstva financija br. 4211 ex 1880. javno-dobrotvorni zavodi jesu slijedeći: bolnice, nahodišta, sirotišta, ubožišta, ludnice, zavodi za gluhonijeme i slijepe, pripomoćna društva i u opće zavodi, kojim nije svrha dobitak, već pružanje pomoći nesretnikom. — Nadalje još umjetnička, gospodarska, vatrogasna i slična društva.

Da se ima i ta zakonska ustanova tumačiti u prilog zadruga, slijedi odatle, što ta ustanova oprašta od biljegovanja ona društva, kojima nije novčani dobitak

ı. Mi pak možemo posve mirne duše ·diti, da našim zadrugama nije novdobitak svrha, već samo sredstvo ostignuće svrhe, a ta je gospodarstvo loredno unapredjenje — ne pojedinca ego cijeloga seljaštva.

Prema tome neka zadruge ne biljeguju h podnesaka na sudove i javne oblasti, du li radi toga manisane, neka ulože , odnosno tužbu.

Time je djelomično izvan kreposti jen članak pod naslovom »Nešto o govini i porezima« što ga napisasmo i 5. broju ovih novina. U koliko se protivno ne veli, ostaje sve, kako je napisano. Napose vrijedi i sada ono, ıapisasmo na str. 59. br. 4. od riječi lje moramo primjetiti . . .« pa do konca, a str. 74. br. 5. od riječi »Tu još ıo spomenuti jedno . . .« pa do konca.

eštaj o djelovanju zadruga u god. 1905.

šivao **Josip Cvetko** na svezadružnom sastanku od 22. ožujka 1906.

(Svršetak.)

Bilo je na žalost umah u početku izıja ovog lista, od kojeg centrala ne nema nikakovog dohotka, nego ga 'o žrtvama uzdržaje, i takovih zadrukoje su ga toliko omalovažavale, te e brojeve povratile. Ovo je kratko o sramota za dotične zadruge. Samo em može si čovjek sakupiti znanja, nje je moć, sila i snaga, bez koje ne izvojštiti hrvatskih narodnih ideala kada! To treba baš našem seljaku m zgodom naglašivati i dokazivati la je naobrazba znamenit kapital, koji sigurne i velike kamate. Uzgajati ırv. seljaka općenito ljubav za knji- · dašto dobru knjigu, koju on treba to je jedna velevažna zadaća hrv. kih zadruga.

Dobro bi bilo, da hrv. selj. zadruge uvadjaju mjesečne sastanke zadrugara, na kojima bi se čitao i tumačio »Hrv. udrugar«. Time bi se, držimo, najlakše podignuo opći interes za ovaj list, te bi ga pojedinci po tom i sami rado čitali. Moram spomenuti još i to, da »Hrv. udrugar« donosi službene okružnice i vijesti centrale, koje svaka zadruga mora čitati i primati na znanje jednako, kao same dopise njezine. Prema tome neka svaki predsjednik i blagajnik zadruge umah po primitku lista pročita najprije onaj službeni dio, koji se štampa redovito pod naslovom: „Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.“ Već radi ovih službenih vijesti, na koje će se centrala i u svojim dopisima zgodimice pozivati, nužno je, da svaka zadruga bezuvjetno drži »Hrv. udrugar« i da sve brojeve brižno sprema i čuva.

Konačno valja spomenuti još jedan važni dogodjaj, koji se desio g. 1905., a tiče se sveopćeg zadružnog života u našoj domovini. Državni tajnik u ministarstvu pravosudja Dr. Franjo Nagy izradio je osnovu za novi zakon o zadrugama. Ova osnova dira srce zadružnoga života, ruši samostalnost njegovu, hoće, da cijelu zadružnu organizaciju stavi pod jaram državne vlasti, da ju podvrgne osobnom mnijenju i samovolji sudaca. Povodom te po zadrugarstvo ubitačne osnove sazvana je bila 16. rujna pr. g. kod hrv.-slav. gospodarskog društva anketa, na kojoj je u ime naše zadružne organizacije odriješito progovorio ravnatelj hrv. poljodjelske banke g. Vaniček i tajnik g. dr. Janda za očuvanje samostalnosti hrvatskog udrugarstva. Na tom temelju stvorena je i rezolucija, a ta je posebnom deputacijom, u kojoj je bio od naše strane predsjednik hrv. poljodjelske banke preč. g. dr. F. Suk, uručena preuzv. g. banu, da ju na mjerodavnom miestu zagovara. G. ban obrekao je pouzdano, da će se za stvar zauzeti, pak nam sad ne preostaje drugo, nego da — čekamo

i prema izjavi g. bana, da se — nadamo što boljemu riješenju.

Svršavajući tako izvješće o razvitku i djelovanju hrv. selj. zadrugarstva u g. 1905. zaključujem ga s jednom jakom i iskrenom željom, s jednim toplim pozivom na sve hrvatske zadrugare, navlastito one, koji su njihovim povjerenjem stavljeni u prve redove, da svaki na svome mjestu nastoji prije svega preuzete agende zdušno i savjesno obavljati i to ne kao obični činovnik, nego više kao neki misionar, kao apoštol seljačke zadružne misli. Lijepa je to misao, koja se temelji na strogo etičnoj podlozi, a znamenovanje joj je kulturno i socialno. Temeljno njeno načelo — solidarnost — postavlja — kako zgodno veli dr. Fassbender — u sredinu izmedju dva pola individualizma i socijalizma — istinu koja se osniva na razumnom, zrelom razmišljanju i jednomišljenosti slobodnog ujedinjenja. Prema tome zadružna misao, ako igdje, a ono u Hrvatskoj postaje tako znamenitom, da se posao oko unapredjenja organizacije hrv. selj. zadruga mora smatrati osobito dostojnim i upravo idejalnim za svakoga, koji je voljan svoje sile posvetiti dobrobiti naroda i domovine.

Nastojmo samo, da pri tom narodnom poslu budemo vazda ozbiljni i trijezni, da ga obavljamo ne samo srcem nego i pameću — kako bismo što sigurnije polučili cilj, koji smo si postavili, a koji u kratko glasi: preporod seljaštva hrvatskoga. U to ime — pomoz Bog!

Pravni položaj zadruge u slučaju smrti zadružnog člana.

Već nam je od više zadruga stigao upit, šta je zadrugi činiti, ako umre koji njezin član. Da ne moramo svako zadrugi napose odgovarati, a pošto će to zanimati i naše zadrugare, kojima takodjer može dužnik umrijeti, to ćemo ovo pitanje ovdje opširnije obraditi.

Prava i obveze čovjekove ne prestaju smrću već prelaze na njegove nasljednike (osim prava i obveza, koja su utemeljena na čisto osobnim odnošenjima n. pr. pravo uživanja, uporabe, stana, pravo nazadkupnje, prekupa i dr.). A prelaze baš tako kako ih je pokojnik imao te zakon veli, da se u obziru trećega kojega nasljednik i pokojnik drže za jednu osobu. Time je ustanovljeno načelo, da se položaj vjerovnika ne smije smrću dužnika ni malo pogoršati.

Umre li član zadruge, to je prestao biti članom zadruge. Ako tko prestane biti članom zadruge ima mu se poslovni dio povratiti. Akoprem § 14 zadr. pravila veli, da se zadružni dio vraća zadrugarima, koji su istupili ili koji su isključeni, ne može biti ni na čas dvojbe, da zadruga ne može pridržati poslovni dio preminulog zadrugara. Taj se poslovni dio imade vratiti nasljednicima pokojnog zadrugara, jer smo rekli gore, da prava pokojnikova prelaze na nasljednike. Dakako da će se taj poslovni dio povratiti tekar onda, kada bude ostavinska rasprava iza pokojnog člana provedena i kada se budu nasljednici mogli iskazati sa urudžbenom ispravom suda.

Ni nasljednici pokojnika ne mogu zahtjevati, da im se izruči poslovni dio prije vremena ustanovljenog u § 14. zadr. pravila. Obično je više nasljednika jednog pokojnika, pa zato se ima paziti, da svi nasljednici potvrde primitak zadružnog djela ili da su svi ovlastili jednoga da primi poslovni dio. Blagajnik zadruge lako će iz urudžbene isprave, koju mu mora predočiti onaj, koji traži povrat poslovnog djela pokojnikovog, vidjeti, koji su sve nasljednici umrvšeg člana. Na ovo što smo ovdje rekli treba veliku važnost polagati, da zadruga izbjegne svim mogućim neugodnostima.

Što je činiti zadrugi ako umre predsjednik, njegov zamjenik ili koj član ravnateljstva, odredjuje § 33. zadr. pravila, a § 42. odredjuje što ima biti u slučaju

smrti člana nadzornog odbora. Važnije je za zadrugu pitanje što biva onda ako joj umre koji dužnik. Pošto pravila ne vele da zajam dospjeva u slučaju smrti dužnika, to bi dug uz iste uvjete, koji su vrijedili za pokojnika prešao i na njegove nasljednike. Ali tome nije tako, zadrugarstvo prestaje smrću zadrugara tako da ne prelazi na njegove nasljednike (zad. al. § 9. zadr. pr.) a s druge strane samo zadrugar može biti dužnik zadruge (§ 22. zadr. pr.). Prema tomu čim je dužnik — zadrugar umro, dospjela je čitava tražbina zadruge, te ona može od njegovih nasljednika tražiti povratak cijeloga zajma bez obzira na otplatne rokove ugovorene sa pokojnikom. Da je to stanovište jedino opravdano slijedi i odatle, što bi ovakovi nasljednici otplaćujuć uz uvjete sa pokojnikom ugovorene, uživali blagodati zadruge, a ne bi bili njeni članovi, niti bi poput ostalih neograničeno i solidarno jamčili za sve obveze udruge.

Povrat duga može vjerovnik tražiti od nasljednika. Dok još nije ostavinska rasprava provedena, a prije danog nasljednog očitovanja može zadruga upraviti svoju tužbu proti ostavini pokojnog N. Na. zastupanoj po imenovat se imajućem skrbniku (to je jezik, kako ga naši sudovi rabe). Sud imenuje ostavini skrbnika i s njim se povede rasprava. Nakon što su nasljednici predali nasljedna očitovanja ima se tužba upraviti proti „ostavini pok. N. Na zastupanoj po očitovanim nasljednicima Au Bu Cu". Ako je ostavinska rasprava provedena ima se tužba upraviti proti »Au Bu Cu itd. kao nasljednicima pok. N. Na.« Tu ćemo upozoriti još na neke ustanove općeg gradjanskog zakonika, koje je dobro znati:

Čim je nasljednik prihvatio nasljedstvo, glede toga zastupa on pokojnika. Prije nego je nasljednik prihvatio zaostavštinu, ova se tako smatra, kao da ju pokojnik još posjeduje (§ 547). Nasljednik uzima na se obveze, koje je pokojnik imao ispuniti iz svoje imovine. (§ 548). Više nasljednika smatraju se za svoje zajedničko pravo nasljedstva kao jedna osoba. Kao takovi prije nego je po sudu izručeno nasljedstvo, stoje oni svi za jednoga i jedan za sve t. j. jamče solidarno (§ 550).

Nasljednik može se očitovati na nasljedstvo (može ga prihvatiti) uvjetno i bezuvjetno. Ako ga bezuvjetno prihvati, onda nasljednik odgovara (jamči) svim vjerovnicima pokojnikovim za njihove tražbine i svojom i nasljedjenom imovinom, pa makar ova potonja ni ne dosegla za podmirenje svih dugova. Ako pak nasljednik stupa u nasljedstvo uvjetno t. j. pod priuzdrškom pravnoga dobročinstva od popisa, onda je sud dužan odmah sačiniti inventar t. j. popis nasljedstvene imovine, te u tom slučaju jamči nasljednik samo u koliko dosiže nasledjena imovina.

Ako bi se koji vjerovnik pokojnika pobojao, da ne bi njegova tražbina došla do namirenja u slučaju kada bi nasljednik prihvativ bezuvjetno nasljedstvo smješao svoju vlastitu imovinu sa nasljedjenom, može prije nego se prisudi nasljedstvo iskati od suda, da se nasljedstvena imovina razluči od imovine nasljednikove, da se pohrani kod suda, ili da se po skrbniku upravlja. (§ 842). To je potrebno učiniti osobito onda, ako nasljednik ima mnogo dugova.

Još je dobro znati slijedeće ustanove grunt. reda.

§ 72. Dužnosti ostavnikove (dugovi ostavinski) mogu se na nepokretno dobro ili na nepokretno pravo, koje spada k ostavini uknjižiti ili predbilježiti dotle, dok se ostavnik ili baštinik njegov nalazi u gruntovnici upisan kao posjednik onoga dobra ili prava.

Nego ako takova uknjižba ili predbilježba bude zaiskana stopram onda, pošto se je ostavina već uručila, tada se ona dozvoliti može samo u toliko, na koliko baštinik za dug jamčiti imade po zakonu (§§. 550.. 820. i 821. obć. gradj. zakonika).

A uknjižba ili predbilježba kojega duga ostavnikova, izhodjena poslije uručene baštine, ide, što se reda tiče, tek za baštinikovimi vjerovnici, ranije upisanimi.

§ 74. Čim baštinik predade svoju prijavu za nasljedstvo, prosto će biti vjerovnikom njegovim osiguranje tražbina svojih na ostavinska dobra i tražbine uknjižbom ili predbilježbom ishoditi i prije učinjene mu urudžbe, ako postoje ostale za to zakonite potrepštine; nego osiguranje takovo može se podieliti samo s tim priuzdržanjem, da isto ne bude na štetu pravom, koja se podigla budu prigodom raspravljanja ostavine, i da kriepostno bude stopram od onoga časa, kad se zadobije urudžba.

No može se desiti to, da nasljednici priznaju dug pokojnika i da su ga voljni platiti. U tom slučaju ne treba dakako tužiti. Ali obično će nasljednik htjeti da u obrocima otplati dug, a ne će ga na jednom platiti. Ako stvar tako stoji, onda neka dotični nasljednik pristupi u zadrugu kao član. Ako je više nasljednika mogu svi pristupiti kao članovi ili pak samo jedan od njih. Svaki novo pristupivši član (dakle i svaki nasljednik) mora platiti upisninu. Za poslovni dio smo napred kazali da se vraća nasljednicima pokojnika. Ako je samo jedan nasljednik i taj postane član, onda se poslovni dio jednostavno prenese na tog novog člana. Ako li je pak više nasljednika te svaki postane član, onda bi se svim zajedno morao poslovni dio povratiti — dakle svakom u razmjerju njegovog nasljedništva. U tom slučaju bi morao svaki novi član poslovni dio nadopuniti do propisanog iznosa. Na primjer: nasljednici pokojnog zadrugara jesu Petar u polovici, a Ivan i Mato skupa u polovici. Poslovni dio je 10 K, te od toga dobije Petar 5 K, Ivan 2 K 50 f i Mato 2 K 50 f. Postane li svaki od ovih zadrugar, mora Petar platiti još K 5, Ivan K 7.50, Mato K 7.50.

Postane li od više nasljednika samo jedan zadrugar, onda se mora — ako sami nasljednici drugčije ne odrede — isplati ostalim njihov dio od poslovnog djela, a onaj koji postane zadrugar, nadoplatiti će ostatak poslovnog djela. Recimo da će Ivan postati zadrugar, a Petar i Mato ne. Onda će se Petru isplatiti (dakako nakon propisanog vremena) K 5, Mati 2.50, a Ivan će nadoplatiti K 7.50.

No što je sa zadužnicom? Zadužnica se mora nova napraviti, jer sada je dužnik nasljednik pokojnoga, koji je morao postati član zadruge, ako hoće na obroke otplaćivati dug. Ali zadužnica ne će se ispuniti, kako se obično ispunjuje, jer dotični nasljednik nije »u gotovu novcu« primio od zadruge novac, već je to primio njegov pravni prednik. Zato mora zadužnica ovako glasiti:

Zadužnica

na 500 kruna slovima pet stotine kruna, koje je glasom zadužnice od .... 19...... pok. Josip Rožić iz Brezove kbr. 8 u gotovu novcu primio od Hrvatske seljačke zadruge u Mirkovcu kao zajam dozvoljen mu u svrhu nabave blaga, i koji dug ja potpisani Antun Rožić kao nasljednik pok. Josipa Rožića priznajem i ovime preuzimam.

Obvezujem se itd. kako je u zadužnici štampano.

Ako su svi nasljednici postali članovi zadruge, moraju svi tu zadužnicu potpisati. Ako je od više nasljednika postao samo jedan član zadruge, onda naprama zadrugi (ako ona na to pristaje, što ne mora) jamči samo taj jedan, ako je potpisao novu zadužnicu, dočim on može od svojih sunasljednika tražiti porazmjerni povrat svote, koju je on za pokojnika platio. Ako on ne bi pružao dovoljno sigurnosti, ne mora zadruga na to pristati, već može tražiti od svih nasljednika solidarni platež. Imovina bo pokojnog člana, koja je u prvom redu jamčila za dug, razdjelila se je sada na više nasljednika (recimo na 5) pak ako bi

od više nasljednika samo jedan čla-
druge, onda bi imovina, kojom bi
lug jamčio, bila dakako manja (samo
rvašnje imovine). Zato zadruga mora
paziti, da ne trpi kod toga sigurnost,
ıa za svoje tražbine mora iskati.

ko od siromaka postaju ljudi bogati?

a su danas vremena — to svatko
a. Slaba zarada, a skupo življenje.
žeš kraj s krajem da sastaviš, a
i da si kakovu udobnost priuštiš.
ak ostaje siromak, na siromaka je
Bog zaboravio« — takove jadikovke
dan na dan iz ustiju sirotinje.
ina, — tko je bogatstvo baštinio,
a mu, da se muči, ali za takove
amo i vidimo, da često svoju ba-
rzo protepu No ako pogledamo malo
nućnike i bogataše oko sebe, pa se
mo, kako su ti ljudi došli do bo-
, vidit ćemo, da ih je većina prije
rotinja i da su ustrajnim radom i
ošću stekli kapital. »Pogledaj toga
« — reče mi jednoć kao djetetu
»taj je prije bio gola sirotinja, ali
— i za starim bi se čavlom na
ignuo, da ga digne — pa danas je
.« Mnogo je takovih slučajeva,
bogac pridigao i stekao imetka.
mo treba početi, a to je teško, kao
početak. Za prvi početak, pa bilo
v posao, treba imati makar i malu
gotova novca, jer iz ničesa se ništa
ıpraviti. A baš to je najteže pogla-
šim seoskim gospodarima. Oni re-
ıikada nemaju pri ruci onu svoticu
novca, kad im se desi zgoda, da
eftino i dobro kupe. »Eto baš zgode,
ıo kupim lijepo prase, al samo da
0 kruna«, često možeš čuti, kako
seoski gospodar.
i istina je, jer kad se desi u kući
še gotova novca, već je odavno

unaprijed odredjeno, kud će: za porez, za kola, za popravke itd., pa opet ne ostane ništa.

Sve je to imala na umu Hrv. poljodjelska banka u Zagrebu, koja ne propušta nikoju zgodu i vazda iznalazi načine, kako da unapredi blagostanje svojih prijatelja zadrugara i hrvatskoga naroda. I tako je sada naša banka došla na jednu izvrsnu i prekrasnu misao, koju ne može dosta toplo preporučiti svim svojim zadrugama i svim pravim hrvatskim rodoljubima.

Eto, o čemu se radi:

Banka uvodi kod svojih zadruga dva načina, kako će svatko moći koristonosno uložiti i najneznatnije svotice od par filira i to u svako doba. Jedan je način sa štednim kartama, koje može svatko kupiti za nekoliko filira, pa kad si ih više nabere, odnese ih zadružnom blagajniku, da mu sveukupni iznos unese u uložnu knjižicu. — Drugi je pak način sa željeznim škrabicama, koje je banka u tu svrhu dala napraviti i koje će dobivati zadrugari, da si svoje sitne prištednje u njima čuvaju, a kad se više sabere, otići će sa škrabicom u zadružnu poslovnicu, gdje će se novac prebrojiti i unijeti iznos na kamate opet u uložnu knjižicu. Potanji naputak glede rukovanja sa spomenutim štednim kartama i škrabicama izdati će banka posebnom okružnicom.

Mogao bi tkogod reći: pa i do sad su ljudi svoje prištednje ulagali u banke i štedionice, pa to mogu i sada na isti način. Na to ćemo odmah reći, da se tu radi poglavito o posve malenim prištednjama, koje često iznose samo par filira, a štedionice tako malene uloške ne primaju. Pa kad bi i malo više imao i pošao kuda u grad u štedionicu, nikako se ne bi isplatilo, jer je takav put uvijek skopčan s troškom i dangubom. Zato su za takvo poslovanje najprikladnije i upravo kao naručene hrv. seljačke zadruge, koje sve djeluju na malenom području, pa su zato svima i u svako doba pristupačne bez ikakovoga troška.

One će svojim zadrugarima i drugima prodavati u svom području štedne karte, koje će kupovati ne samo zadrugari, ne samo odrasli ljudi, nego i djeca. I upravo se osobito preporuča, da prijatelji naroda porade oko toga, da se i djeca priuče na ovaj izvrstan način štednje. — Kako često dobivaju djeca malene novčane darove, koje u najviše slučajeva potroše na sasvim beskorisne sitnarije. No ako su u mjestu uvedene štedovne karte, djeca će sigurno kupovati te karte. Roditeljima nije teško djeci dati na nedjelju par filira, pa to vrlo mnogi i redovno čine; no mnogim je roditeljima vrlo teško, a često i nemoguće kupiti djetetu recimo novo odijelo za Uskrs. Ali kad dijete za svoje dobivene male darove kupuje štedovne karte, to se već za par godina, a često već i u jednoj godini nabere toliko uložaka, da si mališ može sam da plati odijelo.

Niti za odrasle nije ovaj način štednje od manje koristi. Koliko se puta desi, da ostane u kući mala svotica, koja je za uložak premalena, a ako ostane u kući, samo će se nekamo rasplinuti, da ne će ni sami znati kako; ali kad se za taj novac kupi koja štedovna karta, nije više pogibelji, da će makar bila i najneznatnija svotica, izčeznuti samo onako, što se veli, kao da je u vodu propala.

Tako si može siromak kroz ljeto sabrati lijepu svoticu za ljutu zimu, kad ponestane posla, pa ne će biti prisiljen, da trpi glad i zimu.

Uzmimo za primjer jedan slučaj, koji dolazi u životu jako često. — Dvoje mladih ljudi vole se i htjeli bi, da se uzmu, samo je to nesreća, što niti on što ima, a niti ona, a ipak bi za prvi početak nešto trebali za svoje kućanstvo. Svakomu bi takovomu mladomu paru bilo sasvim temeljito pomoženo, da su lijepo oboje još kao djeca ulagali svoje prištednje u štedne karte. Na takov bi način mogli, kad poodrastu pomoću svojih malih prištednja osnovati bez mnogo muke svoj vlastiti dom.

Pravo veli riječ: savijaj šipku, dok je mlada. Tako treba i djecu za rana priviknuti na štednju. Tko se je za ranoga djetinjstva priučio štedljivomu življenju, za toga nije pogibelji, da će u kasnijim godinama poći stranputice.

Na žalost premnogi siromak znade nedjeljom sjesti u krčmi i spiska u vino krunu, dvije i tri — hoće tobož da zaboravi na nevolju. Ne čini toga, jer bijede ovako nikako ne ćeš odagnati, ona se u vinu neda utopiti, nego se vazda sutradan vraća u još golijoj golotinji! Radje spravi onaj novac na način, kako sam malo prije razložio, pa ćeš se u malo godina veselo smijati, jer će bijeda sama od tebe pobjeći.

No ima ljudi, koji ne prave razlike izmedju škrtosti i štedljivosti — za njih je svaki stediša škrtac. Na takove se ne treba ni obazirati. Ne radi se tu o škrtosti, nego o tom, da siromak čovjek razumnom štedljivošću bude u stanju u času najveće potrebe sam sebi pomoći. Tu pak pruža način i uputu svojim netom razloženim načinom Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu. Ona će tim načinom, ufamo se u Boga i u potporu svih pravih hrvatskih rodoljuba, oživiti na novo u hrvatskom narodu jednu veliku krijepost, koje danas ima vrlo malo, a koja je vrlo potrebna i u sadašnjim teškim vremenima može više od ičega hrvatskomu narodu koristiti — a to je štedljivost.

M. Ć.

Cikorija ili vodoplja.

Gospodar mora u svako doba, da razmišlja o stanju svoga gospodarstva. Žalibog nijesu ta promatranja uvjek utješljiva, jer svrnemo li pogledom na sadašnjost, ili u budućnost, svuda sretamo inozemnu utakmicu, koja nas bije gotovo u svim gospodarstvenim proizvodima.

U tom raspoloženju i pod dojmom takovih misli želim, da upozorim naše gospodare na biljku, o kojoj se je već i u

nas dosta pisalo, ali joj se nije posvetila ona pažnja, koju ta biljka zaslužuje. To je „cikorija,“ koju zovu i vodopija.

Ja ću ovdje napomeniti nešto o uzgoju i njegovanju te biljke, a mislim, da ću to moći tim uspješnije izvesti, jer se već preko deset godina i sam bavim uzgajanjem te koristne biljke, koja mi donosi i lijepe koristi.

Cikorija uspijeva na svakoj zemlji, izuzevši tešku, ljepivu glinu i neplodno pjeskovito tlo.

Za nju je dakle dobro zemljište srednje vrste, kao što je pjeskovita ilovača, ili ilovačasta pjeskulja. Najbolje uspijeva cikorija svakako na dobrom vapnenastom zemljištu, pa bilo ono i srednje ruke.

Preporučujem pak, da se na zemljištu, na kome se želi sijati cikorija, sije iznajprije raž ili pšenica, pa da se onda strnište dobro pognoji stajskim gnojem i na plitko preore.

Još prije zime valja polje duboko preorati, iza kako je zemljište preorano običnim plugom.

S proljeća se ne smije nikako gnojiti stajskim gnojem, nego se upotrebi t. zv. superfosfat i čilski salpeter.

Sjetva se može obaviti od polovice travnja do polovice svibnja prema tomu, kada u kojem kraju padaju kasni mrazovi.

Ako laki mrazovi i ne naškode odmah mladoj biljci, to oni za nekoliko mjeseci kasnije škode, jer tjeraju prerano biljku u cvijet. To pak prouzrokuje, da korijenje otvrdne (odrveni). a onda nije biljka za porabu, ni za hranu, ni za namijenjenu svrhu. S toga se mora sijati pravodobno t. j. ne prerano, da biljka u prvom svom rastu ne zaostane, istjerav prerano cvijet ili sjeme, po čem je neuporabiva za fabrikaciju, pak bi se preranom sjetvom prouzročio znatni gubitak pri žetvi.

Na po mogućnosti što finije izdrljanom (pobrananom) i glatkim valjevima izvaljanom zemljištu sije se cikorija u redovima od prilike 25 cm. udaljenima, a sjeme se valjem zagrne.

Ovome poslu treba da se posveti najveća pažnja, jer o njemu ovisi većim dijelom sav uspjeh žetve.

S toga ja zemljište izvaljam prije, nego će sijaći stroj preko zemljišta, a onda pazim, da cijevi stroja ne segnu preduboko u zemlju, već da prave posve plitke grabice, u koje pada sjeme, a onda ih valjevi zagrnu.

O udaljenosti redova čitao sam već razna mišljenja. Jedan preporučuje 40 cm., drugi 50 cm., treći opet samo 20 cm. Što je dakle pravo?

Da na to pitanje odgovorimo, nuždno je, da se zamislimo što se zapravo hoće sijanjem cikorije. Nema sumnje, da želimo što veći prihod uza što laglju i jeftiniju radnju. Korijen cikorije dugoljast je i nalik na mrkvu, pa u razmaku redova od preko 25 cm. ne će izrabiti svekoliko tlo, a po tom se ne će postići ni najviši prihod. Kod manjega pak razmaka opet je teško obradjivanje strojevima, kao i sama žetva, pa treba i više troška za obradjivanja. S toga je razmak redova od 25 cm. najpodesniji i najzgodniji.

Kada je biljka nikla i izrasla na toliko, da je već očima moći razabrati redove, a to biva, kada biljci potjera četvrti listić, onda počinje prvo okapanje.

Sad se redovi prorijede tako, da ostane biljka, korijen razdaljen 15 do 20 cm. jedan od drugoga. Taj je posao isto tako potreban i važan, kao što i osamljivanje repe sladorače.

U najviše slučajeva dovoljno je, da se to okapanje obavi do dva puta, a sav je dalnji posao u tom, da se odstrani ono korijenje, koje je samoniklo i koje je potjeralo u cvijet ili sjeme.

Žetva traje redovno od 15. rujna do 31. listopada. Nekoliko dana prije žetve požanje se lišće, koje se može upotrijebiti kao izvrsna hrana za krave muzare. Od te hrane bude mlijeko masno, a mimo to

bude ga i više. Treba samo da se pazi, da se ne daje blagu previše cikorijina lišća, jer bi inače dobilo proljev, kao što to dobiva obično od repina lišća.

No lišće ne smije da se požanje, ili pokosi prerano, jer u tom slučaju potjera korijen cikorije na novo lišćem, a to je na štetu i kakvoći i težini biljke.

Tko ima veći komad zemljišta zasijan cikorijom, ne može u jedan mah da potroši sve ono lišće blagu za hranu, a da se žetva brže obavi, nužno je, da se sve lišće pokosi. U tom se slučaju dobro pomaže t. zv. ensilažom, t. j. zakapanjem lišća u zemlju.

Pri tom valja paziti, da se lišće ne sprema, kad je već uvelo, a to se postizava drugom polovicom rujna, ili ako je pogodno vrijeme početkom listopada. Kasnije se lišće ne može više dosta isušiti, jer je veoma vodeno, a odatle slijedi, da bude kao hrana kiselo; no i ovakovo se može upotrijebiti za hranu mladom blagu i volovima. Ja spremam obično lišće od cikorije sa djetelinom, otavom i u opće sa svom krmom u ensilažu te hranim tom hranom svoje blago sve do srpnja.

Gojidba cikorije iziskuje kao i svaka druga biljka, koju čovjek goji, da mu bude od koristi, pomno obradjivanje; medjutim poznato je: „da bez muke i marljiva rada nema ni koristi, ni dobiti"!

Upravo o izdašnom i snažnom obradjivanju odvisi i dobit, jer se može prihod na našem tlu uz povoljno vrijeme cijeniti kod srednje žetve na 116 do 140 metričkih centi po jutru, a ta količina može narasti na 170 met. centi i više, što odgovara prihodu od 400 do 500 kruna, a u povoljnom slučaju i do 600 kruna po katastralnom jutru.

Kako bi bilo, kad bi se naši gospodari i poljodjelci ozbiljno sprijateljili sijanjem cikorije, koja tako lijepo uspijeva na plodnim poljima i oranicama lijepe naše domovine!

Ako cikorija ne bi možda posvuda jevala, ako joj ne bi možda odgovaral ali bi se morala sijati svuda, gdje uspi jer je gojidba cikorije gospodaru v krasno vrelo prihoda. To nas uče tud koji rade i siju cikoriju i zaslužuju v lijep novac.

Gojenje cikorije bilo bi mnogim n gospodarima i posjednicima tim sigu vrelo prihoda, pošto domaća naša tvo Hinka Francka sinovi u Zag izravno kupuje i troši cikoriju, a d svrhu gojidbe i svoje sjemenje, dobrc gojeni korijen odmah u gotovom i ćuje po unaprijed ugovorenoj cijeni.

C.

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi udı garstva.

Prema povjesti čestitih ročdelskih pi

od Gjure Jakoba Holyake

6 piše: R. D.

God. 1855. osnovala je udruga škol kojoj se je dva puta na tjedan p čavalo 20—30 udrugara. Iste godine o žavan je udrugarski sastanak, na koj predsjednik udruge objelodanio razjašn nekih načela, prema kojima je odbor s djelovanje udesio. Na čast zadrugarsl pokreta priopćujemo ih u kratko:

1. Ljudsko družtvo sastoji se iz nih članova, ali pravi im interesi su p jednaki.

2. Spretni zanatlije morali bi ud osnivati.

3. Našim prometom ima da r načelo pravednosti, a ne načelo sebičn

Ova tri temeljna načela opet odlı dokazuju koliko više stoji ćudoredje u garstva nad ćudoredjem proste utakn (konkurencije).

Jeste li ikada čuli, da si je trgovačka tvrtka postavila ovakova na

ili više, jesti li ikada čuli, da se je kada koja trgovačka tvrtka takovih načela držala?

Vrlo se rado sjećamo — i to punim pravom i dužnošću — onih ljudih, koji su što dobro za ljudstvo izumili, pronašli i odkrili, kao što i slavnih pobjeditelja na bojnom polju, — nu isto tako vrijedno je i dužnost nam je sjećati se onih ljudi, koji su pronašli, usavršili i primjenili umjetnost samopomoći, — te koji su na polju industrije blagostanja i zdravog razuma, — na kojem toliki ljudi propadaju — polučili najsjajnije uspjehe.

Svaki pojedini član udruge roćdelskih pionira pruža nam uzor trajne zdušnosti marljivosti i poštenja. Svaki pojedini pionir bio je suradnik na veličanstvenoj zgradi, koju je naša udruga u toli kratko vrijeme sazdala. Ustrajnost njihova neka nam lebdi vazda pred očima i neka nas učvršćuje u uvjerenju, da samoprjegorom i slogom možemo velike stvari polučiti.

Neke englezke novine pisale su, zagrijane za udrugarstvo i radnički stalež: „Ne ostajte dulje na obali velike rijeke „siromaštva“, nemojte čekati na zlatni brod novčara koji bi vas imao prevesti preko rijeke. To ne bi bilo dobro po vas. Postanite si svijestni, da ste u stanju sami postati novčari — da si sami možete, i morate pomoći!“

Ali na koliko hiljada i hiljada ljudi padale su te mudre riječi, kao na neplodno kamenito tlo. Ali tim većim počitanjem treba, da se sjećamo roćdelskih udrugara, koji te riječi nisu badava slušali. Već prijašnjim udrugarima bilo je dobro poznato, da je udruga ona tajna, kojom siromah može imućnim postati; no udruga roćdelskih pionira prva je, koja je tu tajnu usprkos nebrojenim zaprekama i poteškoćama najuspješnije izrabiti znala.

IV. POGLAVJE

od g. 1857. dalje.

Do sada smo opisali rad udruge prvih 13 godina i to od god. 1844. do 1857.

Nastaviti ćemo kod god. 1857. te saopćiti napredak udruge u sljedećih 20 god. najme do god. 1877. — Roćdelska udruga imade tako značajne osebujnosti kao ni jedna druga udruga. Njezin razvitak bio je raznoličniji, njezin primjer bio je poučniji, hvale vrijedniji i častniji od primjera ikoje druge udruge.

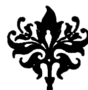
God. 1844. bila je riječ „udruga“ već dobro poznata. Mnogo udruga bilo je prije tog vremena osnovano ali sve te udruge bile su samo pokusi — loši pokusi — te je svako ovakovo poduzeće poslje kratkog vremena moralo propasti. — No usprkos tomu odlučili su i siromašni tkalci da osnuju udrugu — a to su tim laglje učinili, jer nisu imali što da izgube!

Čitaoci znadu kako su težak posao imali naši udrugari još prije, nego li su posao započeti mogli.

A i nakon što su sa onih krvavom mukom sakupljenih 28 Livra šterlina otvorili svoje djelovanje, doživljavali su neopisivih razočaranja i poteškoća. Bilo je ljudi u gradu koji su zlobnim smjehom na ustima govorili o ludom „snu tkalaca“ i podrugivali se udrugarima čekajuć kako li će to smiono poduzeće propasti još prije i sigurnije, nego li slična druga poduzeća. — Mnogi su pak sažaljujuć udrugare, želili im od srca svaku sreću i dobar uspjeh, ali su bili preslabi i posjedovali premalo odvažnosti, da im sami pomognu.

Tako je jednom riječju na tom pothvatu bilo u početku sve loše, slabo i nevaljalo — sve, osim odvažnosti hrabrih „Roćdelskih pionira“, koji su uz sva razočaranja i podrugivanja svoju misao oživotvorili — svoj „ludi san“ u zbilju pretvorili!

(Nastaviti će se).

Hrvatska poljodjelska banka

u Zagrebu

ima na svom posjedu JUROVO blizu Kranjske medje na cesti izmedju Karlovca i Metlike za prodati

3 seljačke kuće sa potkućnicama

za seljačke naseljenike.

Kuće i nuzgrade su gotove, a zemljišta bi svaki naseljenik mogao dobiti 10—20 jutara (po želji i manje). Svaki naseljenik dobiti će razmjerno livade, oranice i šume.

Cijene vrlo umjerene.

Potanke upute daje

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA

dioničarsko društvo

Zagreb, Preradovićeva ulica 5.

„CROATIA"

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U ZAGREBU — **utemeljena god. 1884.**

po općini slob. i kr. glavnog grada Zagreba jedini je domaći osiguravajući zavod.

Ova zadruga, osnovana na uzajamnosti, tom prokušanom i najčvršćem financijalnom temelju, prima uz vrlo povoljne uvjete sliedeće vrsti osiguranja:

1. **Na ljudski život:**
   a) osiguranja glavnice za slučaj doživljenja i smrti;
   b) „ miraza djevojkama;
   c) „ životnih renta; sve to u raznolikim probitačnim kombinacijama.
2. **Protiv štete od požara:**
   a) osiguranja svih vrsti zgrada kuća, gospodarskih zgrada, tvornica;
   b) osiguranja svih vrsti pokretnina (pokućtva, dućanske robe, gospodarskih strojeva blaga itd);
   c) osiguranja poljskih plodina (žita, siena itd.)
3. **Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.**
4. **Osiguranja protiv nezgoda svake vrsti.**

Jamčevna glavnica zadruge **1 milijun kruna.**

Godišnji prihod premija i pristojba **preko 760.000 kruna.**

Listnica obveza zadružnih članova **K 2,732.483.37.**

Posebne pričuve **300.000 kruna.**

Isplaćene odštete u požarnom odjelu **2,150.608.13 kruna.**

Pobliže ubaviesti daje

RAVNATELJSTVO „CROATIAE" u Zagrebu,

Zrinjski trg — Berislavićeva ulica br. 2,

Sposobni akviziteri primaju se i vrlo dobro honoriraju

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi
i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896.

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sapuna

Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun“

Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob kr glav. **grada Zagreba**

ili na riječ „ZAGREB“.

Dobiva se svagdje.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće ⟹ 4% i 4½%

hipotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mjesečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta“;
desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.
Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom
„Meluzine pomade i Meluzine sapuna“;
čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.
Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).
Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te
Univerzalni prah za svinje.
Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

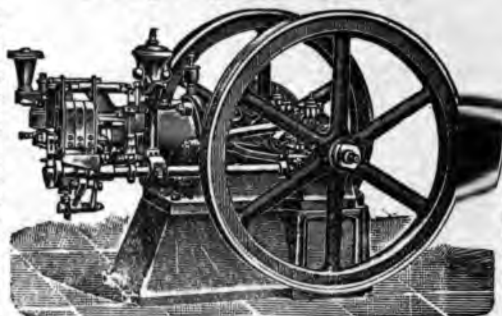
Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 10 plaćamo i poštarinu.

„Zahtjevajte cienik bezplatno.“
Naslov za listove i drugo:
LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

MOTORI NA PETROULJE

Sistem original „ADAM“.

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko.
Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Zajamčena naravna vina — **Najboljih zagrebačkih** vinogradara

TRGOVINA VINA

R. PILEPIĆ, ZAGREB

POSLOVNICA PRERADOVIĆEVA ULICA BR. 5

Skladište najboljih vrsti hrvatskih starih i novih vina.

OBLEŽANA
STOLNA VINA
DESERTNA VINA

Dalmatinska prve vrsti, viš a (Lissa) vina.

SPECIJALITETI:

ISTARSKI **„REFOŠKO,“** DALMATINSKI **„PROŠEKO,“** BAKARSKA VODICA.

NARUČBE OBAVLJAJU SE NAJVEĆOM POMNJOM I TOČNOŠĆU.

Poziv na gospodare!

Najpoznatije umjetno gnojivo **garantirano čisto** sa najvišim odlikovanjima nagradjeno znaka „DJETELINSKI LIST“ jest

Češko Thomasovo

Fosfatno brašno

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstvo za gnojenje.** Jamči, da je **označena količina fosforne kiseline u citronovoj topiva.**

Làszlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörút 22.

Naručbe prima **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. — **Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5**

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Jredništvo i uprava: **Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat,** zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

God. I. **Zagreb, 31. srpnja 1906.** **Broj 10.**

Svim Hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Da se uzmogne poslovanje zadruga u pogledu uložaka sigurno i snažno razvijati i proširiti potrebno je — uz sigurnost, koju zadruge pružaju ulagateljima bezuvjetno u većoj mjeri od drugih novčanih zavoda — da budu takodjer mogle lako povraćati uloške u što kraćem roku. U tu svrhu upozorujemo ovime sve zadruge, da poslovne odnošaje kod nas tako urede, da nikad ne iscrpe do kraja svu dozvoljenu im vjeresiju, nego da ostave vazda otvorenu kod nas na svoju porabu svotu, koja čini od prilike jednu četvrtinu od ukupnog iznosa uložaka. Jednako je dobro, da imaju kod nas vazda toliku svotu uloženu na tekućem računu, tako, da mogu u svako doba kratkim putem nabaviti novac potrebit za isplatu uložaka.

U Zagrebu, dne 31. srpnja 1906.

Hrvatska poljodjelska banka,

dioničarsko društvo.

Naputak o rukovanju sa štedovnicama i štednim kartama.

Da uzmognu hrvatske seljačke zadruge svoje zadrugare što jače uzgojiti u štednji, stavljamo u njihov promet — prema našem izvješću izloženom na ovogodišnjem zadružnom sastanku — nove štedovnice i štedne karte, te ih upućujemo na ovaj postupak, kog se neka izvole točno držati, da bude taj posao vazda siguran i pregledan.

I. Štedovnice.

Svaka zadruga neka prema potrebi — obzirom na broj zadrugara i razviti smisao za štednju — naruči umah kod nas stanoviti broj solidno iz niklja izradjenih, brojem označenih štedovnica, koje imadu napis: „Hrvatska seljačka zadruga“. Cijena im je po komadu K 3·50

Svotu, koju će nam za te štedovnice priposlati pošt. štedionicom, neka blagajnik unese na strani: „blagajna izdala“ u rubriku „Našastar“, jer te štedovnice spadaju u imovinu zadružnu, pa će se od njihove vrijednosti, kao i od drugog našastara koncem svake godine otpisivati 10%.

Zadružna će uprava, a navlastito predsjednik i blagajnik, nuditi iste svakom zgodom i prilikom svojim zadrugarima, obrazlažući im veliku korist štednje. Tko se odluči, da uzme štedovnicu, morat će kao prvi uložak položiti kod zadruge K 3·50 t. j. toliko, koliko štedovnica stoji. Taj mu se iznos bilježi umah u posebnu uložnicu, koja neka nosi naslov „štedovnica br............“ i neka se na unutrašnjoj strani označi opaskom: „Uložak od K 3.50 služi kao sigurnost za izručenu štedovnicu, pak će u cijelosti isplatiti samo onda, ako ulagatelj povrati štedovnicu u uporabivom stanju.“ Razumije se, da i taj uložak, koji se ima umah provesti u knjizi „Blagajna“ i „Ulošci“ — nosi kamate u korist ulagatelja.

Ulagatelj ponese zaključanu štedovnicu sobom kući, dočim ključ pridržaje blagajnik zadruge. Kod kuće stavlja ulagatelj u štedovnicu sve svoje i svojih ukućana i najmanje novčane pretičke i to kroz dugoljasti otvor kovani novac, a kroz okruglu luknjicu zafrkan papirni novac. Nakon nekog vremena — recimo svakog drugog ili trećeg tjedna, odnosno koncem svakoga mjeseca — kad je ulagatelj u štedovnici skupio već neku svoticu — najmanje K 2.— neka prigodice ponese štedovnicu u poslovnicu zadruge. Tu će blagajnik pred njim otvoriti štedovnicu, prebrojiti novac i upisati mu uštedjeni iznos u njegovu uložnicu pod danom, kad je novac iz štedovnice izvadjen.

Istodobno će taj iznos unijeti u knjizi blagajne na strani „blagajna primila“, u rubriku „ulošci“. Naravski, da će taj uložak provesti i u knjizi uložaka kao i svaki drugi uložak. Ispražnjenu štedovnicu uzimlje ulagatelj opet sa sobom i štedi u njoj kao i prije. Blagajnik neka vodi posebni arak, u kom će bilježiti imena ulagatelja uz oznaku broja njihove štedovnice.

II. Štedne karte.

Ove su karte nalike željezničkim voznim kartama, te glase na 10, 20, 50 filira i na 1 krunu. Svaka vrijednost — radi lakšeg raspoznanja — izražena je drugom bojom na prvoj strani karte, dočim je druga strana kod svih karti izradjena u hrvatskoj trobojnici. Na prvoj strani naznačena je vrijednost karte i tvrtka zadruge, a na drugojje otisnuta lozinka:“ Tko štedi, taj privrijedi“ i žig Hrvatske poljodjelske banke, koji štiti karte proti patvorenju.

Štedne karte neka naručuju zadruge takodjer prema vlastitoj uvidjavnosti — obzirom na izgled za raspačavanje. Mi im ih dajemo prema istoj cijeni, kako i nas stoje t. j. K 5.-, za 1000 komada. Kod narudžbe treba točno naznačiti, koliko od koje vrsti (vrijednosti) želi zadruga imati. Primjećujemo, da ćemo dati otisnuti na kartama mjesto zadruge i žig banke tek nakon narudžbe, pak će uslijed toga proći koji dan iza narudžbe, dok zadruge dobiju gotove karte.

Iznos, koji će nam zadruga doznačiti za nabavu štednih karti pošt. štedionicom, neka blagajnik unese na strani „blagajna izdala" u rubriku „razni izdaci", pošto je taj iznos za zadrugu propao t. j. ne predstavlja nikakovu imovinu zadružnu. Taj će se trošak naknaditi time, što će zadruga imati vazda beskamatno neku svotu u poslu od štednih karti, koje budu u prometu t. j. koje budu prodane, a ne budu još kao uložak na knjižicu predložene. Trošak poštarine za štedne karte kao i štedovnice, stavlja se u rubriku „Upravni troškovi".

Kad stignu karte, morati će ih prije svega prebrojiti blagajnik u prisutnosti predsjednika ili u spriječenosti ovoga — u prisutnosti njegovog zamjenika. — Za tim će predsjednik, odnosno njegov zamjenik, prema uvidjavnosti i potrebi od svake vrijednosti stanoviti broj karti uzeti i razdijeliti ih blagajniku i pojedinim članovima ravnateljstva i nadzornog odbora t. j. onima koji su voljni, a predmnijeva se dakako i potpuno pouzdani, da ove karte, medju članovima i njihovim porodicama svakom zgodom za gotov novac rasprodavaju. Ostatak karti spremiti će predsjednik u posebnu škatulju, u koju će staviti i arak o „zalihi štednih karti" prema obrascu I. te zatvoriti ju u blagajnu.

Zaliha štednih karti.

(Obrazac I.)

Datum		Unišlo ili izdano	Broj komada po filira 10	20	50	K 1	Iznos Kruna		Potpis blagajnika i predsjednika odn. zamjenika	
1906. kolovoza	1.	Unišlo	200	200	100	100	210	—	Stević v. r.	Mandić v. r.
„	10.	Izdano	100	100	50	50	105	—	Stević v. r.	Mandić v. r.
„	„	Stanje	100	100	50	50	105	—	Stević v. r.	Mandić v. r.
rujna	1.	Izdano	25	50	20	25	47	50	Stević v. r.	Mandić v. r.
„	„	Stanje	75	50	30	25	57	50	Stević v. r.	Mandić v. r.
„	30	Unišlo	30	25	40	20	48	—	Stević v. r.	Nandić v. r.
„	„	Stanje	105	75	70	45	105	50	Stević v. r.	Mandić v. r.
		Stanje								
		Stanje								

Osobito se preporuča učiteljima, koji sudjeluju kod zadružnog rada, da u školi medju djecom te karte raspačavaju, kako bi ih za rana priučili štednji.

Svaki, koji prima karte na prodaju, preuzima potpuno jamstvo za ukupnu njihovu vrijednost, pak to potvrdjuje i vlastoručnim potpisom u posebnoj knjižici: „Promet

štednih karti“, koju neka blagajnik zadruge iz nekoliko araka papira sam sašije t ovako uredi i vodi. (Vidi obrazac II)

Promet štednih karti.

(Obrazac II).

Izdatak. **Povrata**

Datum		Izdane karte po filira 10	20	50	K 1	Vrijednost Kruna brojkama		slovima	Potpis preuzimatelja kao potvrda i jamstvo za izdane karte	Datum		Povraćene karte po filira 10	20	50	K 1	Prodane karte po filira 10	20	50	K 1	Vrijednost u naravi		u novcu		Potpi blagajni i dnevn povjeren
1906. kolov.	1.	20	20	15	10	23	50	Dvadesettri i 50	Milan Žakić	1906. ruj.	1.	5	10	—	2	15	10	15	8	4	50	19	—	Stević Ma
„	„	15	10	10	5	13	50	Trinaest i 50	Đuro Ivić	„	„	5	5	5	5	10	5	5	—	9	—	4	50	Stević Ma

Na strani „izdatak“ bilježi blagajnik u odgovarajuće rubrike prema ubilježeno primjeru sve štedne karte, koje preuzimaju na prodaju pojedinci — pa bilo i predsjed nik ili blagajnik sam. — Na strani „povratak“ zaprima u rubrici „Povraćene karte pod odgovarajućom vrijednosti karte, koje zadruzi vraća u naravi pojedini prodavatel jer ih nije mogao prodati, dočim u rubrici „Prodane karte“ bilježi one, koje je proda vatelj u istinu prodao te za njih izručio zadruzi gotov novac. Prema tomu unosi vrijednost vraćenih odnosno prodanih karti u rubriku „u naravi“ ili „u novcu“.

Prodavatelj karti, čim mu utržak dosegne iznos od K 5.—, mora taj novac za druzi izručiti. Blagajnik neka tada zaprimljeni utržak karti unese u knjigu blagaj n na stranu „blagajna primila“ u novu rubriku „štedne karte“. Od slučaja do sluča neka blagajnik zadruge u prisutnosti predsjednika ili njegovog zamjenika kontroli prodavatelja karti, i to tako, da dotičnik donese u poslovnicu svu zalihu karti, pa onda ispita, da li ta zaliha zajedno s položenim utrškom, odnosno s povraćenim ka tama, odgovara točno broju preuzetih karti.

Ovakovu kontrolu poduzet će i nadzornik banke prigodom svake pregledl poslovanja.

Da bude i prodavatelj karti sasvim siguran, neka traži prigodom svakog polagan novaca odnosno povraćanja karti, da blagajnik pred njime i pred dnevnim povjereniko to u knjizi provede i potvrdi zajedno s dnevnim povjerenikom vlastoručnim potpiso u rubrici „Potpis blagajnika i dnevnog povjerenika“.

Kada kupac karti nakupi istih najmanje u vrijednosti od K 2.— , dolazi s njim u poslovnicu zadruge i tu ih kao gotov novac predaje na uloženje. Blagajnik će m odgovarajuću vrijednost ubilježiti i propisno potvrditi u njegovoj — novoj ili staroj — uložnici, a preuzete karte predat će pri zaključku uredovnog dana predsjedniku odnos njegovom zamjeniku, koji će ih točno prebrojiti i usporediti sa unišlom gotovinom k ulošcima, te ih po tom složene i svezane po vrsti (vrijednosti) staviti u posebnu šk tulju, u kojoj je pohranjena zaliha karti.

Iz te zalihe izdavat će predsjednik ili njegov zamjenik opet kao i u početku pr ma potrebi karte prodavateljima; bude li sva zaliha raspačana, naručit će zadruga k banke novu količinu.

Ni jedna karta ne smije se uništiti po samoj upravi zadruge. Nadzornik banke pregledat će prigodom revizije svu zalihu karti, te će u prisutnosti blagajnika i predsjednika odnosno njegovog zamjenika oštećene i neuporabive karte uništiti, a istodobno njihovu vrijednost i broj od zalihe na arku: „Zaliha štednih karti“ otpisati uz vlastoručni potpis prisutnih.

Vrijednost od kupca t. j. ulagatelja preuzetih karti iznijet će blagajnik u knjizi blagajne na strani „blagajna izdala“ u rubrici „Štedne karte“, a istodobno će na strani „blagajna primila“ bilježiti isti iznos u rubriku „Ulošci“; po tom će taj uložak kao i svaki drugi provesti naravski i u knjizi uložaka. U slučaju, da kupac karti ne bi nikako htio odnosni iznos uložiti, može mu se isti isplatiti — naravski beskamatno — pa će tada blagajnik tu svotu iznijeti samo na strani „blagajna izdala“ u rubrici „Štedne karte“.

*

Naglasujuć i ovom zgodom veliku važnost razumne štednje u seljačkom gospodarskom životu, preporučamo toplo svim Hrvatskim seljačkim zadrugama, da se odlučno i živo zauzmu, kako bi se što više proširila i razvila navlastito sitna štednja već tekom ove godine na oba ovdje izložena načina. U tu svrhu pozivamo naše zadruge, neka se — ne gubeć časa — umah obrate na nas s narućbama za štedovnice i štedne karte.

Ujedno umoljavamo, da bi nas svaka zadruga što iscrpljivije izvješćivala od vremena do vremena, a svakako koncem godine, o uspjehu svog nastojanja oko uzgoja i podizanja štednje — uz predloženje posebnog iskaza o prometu sa štedovnicama i štednim kartama.

U Zagrebu, koncem srpnja 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Na znanje i ravnanje.

Sa mnogih strana a napose iz Varaždinske županije došli su nam dopisi naših zadruge, kojim nam javljaju, da su primile okružnice kr. financ. ravnateljstva kojima se nalaže, da se zadužnice hrvatskih seljačkih zadruga imaju biljegovati uzprkos ustanove tar. čl. 5/89 XII. c prist. zbirke god. 1883.

Kr. financ. ravnateljstvo poziva se na ustanovu zadr. pravila, po kojoj su hrvatske seljačke zadruge ovlaštene primati štedne uloške ne samo od svojih članova već i od stranih, pa je stoga odlučilo vis. kr. ug. ministarstvo financija odpisom svojim od 11./III. 1904 broj 18.787. da hrvatskim seljačkim zadrugama ne pripada pod točkom XII. c) tar. čl. 5/89 označena pogodnost biljegovnoga oprosta.

Stoga ponovno upozorujemo sve naše zadruge na članak pod naslovom „Porez i biljegovine“ u 9. broju Hrv. udrugara. Te okružnice neka se ništa ne plaše, već neka nijedna zadruga ne biljeguje svojih zadužnica, a bude li radi toga manisana, neka se uloži utok, a onda i tužba na upravno sudište. Primjećujemo, da upravno sudište nije vezano na nazore ministarstva financija, te da ono može izdati rješidbu protivnu gore spomenutoj okružnici.

Takav utok mora uložiti dotični dužnik, koji je ispostavio zadužnicu, pa pošto toga bude puno, dati će Hrvatska poljodjelska banka štampati utoke, te si svaka zadruga može nabaviti potrebnu količinu.

Zadruga može i promjeniti svoja pravila onamo, da ne prima uloške na štednju od nečlanova (br. 4. Hrv. udrugaı). To može učiniti vrlo lako ona zadruga, koja nema ništa ili vrlo malo uložaka od nečlanova

Ustrajajmo seljačke zadruge!

Danas ne čuješ našeg seljaka nego jadikovati, a mi svi dobro znamo, da je njegov položaj doista težak — više put i nesnosljiv, da teško kraj s krajem spaja. Ima mnogo razloga, koji su skrivili propadanje poljodjelstva, i nas bi predaleko vodilo, kad bismo htjeli te razloge ovdje nabrajati. Zlo je zlo, ma odkuda ono došlo, pa ne hasni jadikovati, već upri pa pomogni i odvrati zlo!

No kako da to zlo odvratiš? Evo posve lako! Mnogi vas za cijelo pozna onu staru priču, kako je otac na samrtnoj postelji k sebi dozvao sedam svojih sinova! Tko ne zna, evo mu je: „Bio otac star i slab, te mu se već približavala zadnja ura. Imao je sedam sinova i prije nego će umrijeti, pozove ih sve k sebi i pruži prvomu svežanj od sedam palica neka ga prelomi. Badava se najmladji sin trudio, svežnja nije mogao prelomiti. Na to ga dade otac starijem i tako redom, do najstarijega sina, a niti jedan nije mogao svežnja da prelomi. Sada uzme otac svežanj u svoje slabe ruke i razveže ga te prelomi svaku palicu posebice i reče: Evo djeco, dok je bio svežanj nije ga nijedan od vas mogao slomiti, a kad sam svežanj razvezao, mogao sam ja slabašan starac svaku palicu redom slomiti. Tako [illegible] s vama. Dok budete složni, [illegible] Vam [illegible] nahuditi, a čim [illegible] vama [illegible] nestane, [illegible]

[illegible]

vila su se najrazličitija udruženja. Trgovci sklapaju svoje saveze, da mogu lakše postići svoje ciljeve. Poduzetnici se organiziraju, da lakše odoljevaju zahtjevima radnika. Činovnici se združuju, — i sve na svijetu se danas već skuplja u tabore, jer svi već uvidjaju, da će združeni lakše doći do svog cilja, nego pocjepani i razdieljeni. Pa zar da samo seljak ostane osamljen?! Zar da jedini seljak ne uvidi koristi, što ga udrugarstvo pruža. Ne, to nije moguće, jer mi znamo, da je naš seljak bistar i radin, samo treba ljudi, koji će tu misao u narod širiti.

Jedno od najvećih zala, koja tište naše seljaštvo, je neuredjena vjeresija. Seljak teško dolazi do novca, kad mu ga ustreba, a ako i dodje, dodje do skupog novca. [illegible] prvi je uvjet — ako hoćemo, da nam [illegible] seljaštvo pridigne — da bude novac [illegible] seljaka jeftin, koli glede kamatnjaka [illegible] glede načina, kojim do novca dolazi. Dru[illegible] je uvjet, da vrijeme, na koje je zajam da[illegible] ne bude prekratko. To vrijeme mora biti barem tako dugo ustanovljeno, dok seljak ne ubere koristi od novca, što ga je u svoje gospodarstvo uložio.

No današnji novčani zavodi ne vode o tom računa. Pojedinac teško dolazi do novca, jer sam ne pruža dosta sigurnosti i jamstva vjerovniku, da će mu dug biti u vrijeme povraćen. [illegible] Zato pak vjerovnik ne pita, on traži i pita, imaš li dosta grunta. Sad ako se svi dobri ljudi jednoga sela slože i kažu, da svi za jednoga i jedan za sve jamče čitavim svojim imetkom — [illegible] sigurnost [illegible] Recimo, da se ovako slože 100 seljaka. [illegible]

[illegible]

dug od 20.000 K jamče imetkom od 60.000 K. Pa tko im ne će dati onda zajam. No ali da se to postigne, treba se složiti, treba se združiti i tako će nastati seljačka zadruga, koja nam predstavlja ono udruženje, koje će potišteno naše seljaštvo pridići i pružiti mu uvjete njegovom razvoju i napretku.

Putem seljačkih zadruga urediti će se vjeresija, te će seljak moći dobiti u svako doba bez velikoga truda i troška potrebnu mu vjeresiju, koja će biti jeftina i prilagodjena njegovim potrebama.

Kako to, da će ta vjeresija biti jeftinija? Biti će jeftina zato, jer su troškovi uprave zadruge nikakovi ili bar vrlo neznatni. Sve službe su začastne i besplatne — jedino blagajnik dobiva za svoj trud neku nagradu. U novčanim pak zavodima treba platiti ogromno činovništvo, a i dioničari hoće nešto dobiti za svoj novac uložen u dionice. Jeftina biti će i zato vjeresija, jer seljak ne će trebati putovati po novac u grad i time dangubiti. Prilagodjena pak biti će vjeresija potrebama seljaštva, jer će seljak seljaku davati zajam. Seljaci su u upravi zadruge, te oni odlučuju, koliko će i na kako dugo vrijeme dati seljaku novac. Ti pak znadu najbolje prosuditi, koliko i kako treba pojedinom seljaku novac.

Dakle ako hoćemo vjeresiju seljačku urediti na korist seljaštva, onda moramo ustrajati seljačke zadruge, koje su jedino kadre to učiniti. A to je tim potrebnije, jer seljak treba vjeresije. On samo jedanput na godinu bere vinograd, jedanput žanje, jedanput bere kukuruz, a ne može svaki dan prodati vola. Seljak treba novaca, da ga uloži u svoje gospodarstvo, a ovo će mu tek kasnije donjeti koristi. Zato si bez valjane vjeresije ne možemo zamisliti zdravo i napredno seljaštvo.

No još ima tu i drugih koristi, što će zadruga seljaku pružiti.

Zadruga omogućuje seljaku štednju. Tuj može on uložiti ma i najmanju svotu bez ikakvog truda i troška, bez dalekog putovanja u grad. Pa danas već ima kod nas zadruga, koje imadu preko K 100.000 uložaka, pače jedna i K 181.000, a sve zadruge ukupno broje K 1,198.000 uložaka. Tako se postizava, da seljak svoj suvišni novac daje seljaku u zajam, da seljački novac nosi koristi seljaštvu, a ne drugomu komu. Zadruge same za sebe i putem svoje centrale izravnavaju suvišak i potrebu novca, te pretičak istoga odvadjaju onamo, gdje ga treba.

No idemo dalje!

Jasno je, da onaj, koji kupuje više robe i koji ju odmah gotovim novcem plaća — dobiva i bolju i jeftiniju robu. Seljak to ne može postići, jer kupuje na malo i ne plaća — barem redovito ne — odmah. Zadruga nabaviti će za sve svoje udrugare potrebnu robu i dobit će ju bolju i jeftiniju, a seljak zadrugar će od toga imati koristi.

U svakidašnjem životu nalazimo tom dosta dokaza. Citam recimo u novinama oglas, kojim trgovac na Rieci nudi na prodaju svoju kavu, pa veli „1 kgr. kave stoji toliko i toliko, a tko naruči 5 kgr. tomu ih šaljem na svoj trošak t. j. ja nosim poštarinu.“ Ja ne trebam 5 kgr. kave niti mogu najedanput toliko platiti, a ipak bi rado prištediti poštarinu. Pa što ću učiniti? Ići ću k svom prijatelju i reći mu uzmi ti 2 i 1/2 kg. kave i ja isto toliko, pak ćemo skupa naručiti i tako prištediti poštarinu. Tako ću u društvu sa svojim prijateljem nešto privrjediti.

Ako će svi seljaci jednoga sela nabavljati skupno recimo modru galicu i kupiti nekoliko vagona iste, dobiti će ju mnogo jeftinije, nego da svaki za sebe malu količinu nabavi. Isto je i sa drugim gospodarskim potrepštinama, sa sjemenjem, umjetnim gnojem it.d.

Seljačka će dakle zadruga nabavljati za sve svoje članove u veliko ono, što oni trebaju, pa će tako postići puno bolje ci-

jene i seljak ne će trebati više lošu robu skupo plaćati.

Slično će raditi zadruga sa prodajom gospodarskih proizvoda svojih članova. Mjesto da svaki pojedini član nosi svoju robu na pazar učiniti će to sve za nje sama zadruga. Ne će dakle trebati ljudi dangubiti, a zadruga će znati bolje kupce naći, jer nudi veće količine na prodaju. Osim toga zadruga će nabaviti strojeve, koje si pojedinac ne može kupiti, jer su vrlo skupi, a on ih razmjerno kratko vrijeme treba. Primjerice zadruga će nabaviti vjetrenjaču i trijer, pa će ga dati na porabu redom svojim članovima. Ovi će po tom moći robu valjano pročistiti, i time polučiti bolju cijenu. Naše seljačtvo baš mnogo štetuje radi toga, što mu roba nije priredjena za trgovinu t. j. nije čista i nije jednaka. Usljed toga kupuje njihovu robu uz jeftinu cienu trgovac, koji ju pročisti i onda skuplje dalje prodaje.

Zašto nebi tu hasnu koju drugom daje, seljak sam ubirao? Svi udruženi u zadruzi kupiti će lakše razne strojeve, nego svaki za se. A takav se stroj stostruko naplaća.

Tako dakle i sljepac mora viditi, da je seljačka zadruga vrlo dobra stvar za seljački svijet, da je ona jedina kadra seljaku pomoći i osoviti ga na svoje noge

Kad mi to sve znamo, zašto da stojimo prekrštenih ruku? Zašto gledamo kako nam seljački svjet — ta podloga čitavom gospodarskom životu naroda — propada? Hoćemo li pustiti, da se u svojoj nevolji zadavi?! Ne, to ne smije biti! Prionimo dakle svojski oko toga, pa ustrajajmo gdje je god moguće seljačke zadruge. Time ćemo zadružiti čitav naš narod. U prvom redu je to zadaća naobraženih slojeva naroda, napose gg. župnika i učitelja, koji su u neposrednom dodiru sa seljačtvom.

Hrvatska poljodjelska banka preuzela je zadaću, da širi zadrugarstvo diljem naše domovine i danas već ima 211 seljačkih zadruga, koje stoje u svezi i pod nadzorom poljodjelske banke i donašaju tamošnjem narodu obilno koristi. Dakako da moraju za ustrojstvo zadruge predležati potrebn uvjeti. Gdje toga nema, tamo neka se n osniva zadruga. Prije svega mora tu bit potreba zadruge, onda sposobni ljud za vodstvo i upravu zadruge te poštenj u narodu.

Tko dakle želi ustrojiti zadrugu, neka se obrati na spomenutu banku, koja ć mu dati potanku uputu, pravila, poslovni it.d. pače će sama kod ustrojenja zadrug sudjelovati. Kod toga se spominje, da ban ka načelno ni ne prima u svoju svezu zadru ge, kod ustrojenja kojih sama nije sudje lovala. Ima to svoju dobru stranu, jer sa mo ona će zadruga biti valjana, koja j na valjanom temelju sazdana.

Napred dakle za dobro naroda

U obrt i trgovinu!

Hoćemo li da nam domovini sine bo budućnost, moramo osim oko slobo nog i naprednog seljačtva nastojati svoj oko toga, da nam se obrt i trgovina p digne. Napose pak moramo gledati, da ob i trgovina budu u hrvatskim rukama, j ako će tudjin sva bolja i unosnija mjes u gospodarskom našem životu zauzeti onda će po naš mukotrpni narod biti z Obrt i trgovina su slobodni stalež, koji političkom životu naroda igra veliku važnu ulogu, a važnost njegovog djelo nja u gospodarskom i novčanom polju će lje nitko poreći

Sad pitamo, kako će djelovanje to staleža biti u političkom, gospodarskom novčanom životu naroda, ako će člano toga staleža biti tudjinci, koje ne veže ovu grudu zemlje, od koje vuku kor nikakova ljubav, nikakovo čuvstvo?! Ho li oni raditi tako, kako zahtjeva pro naroda? Zato nemamo nikakvoga jamst već nasuprot skroz je opravdana bojaz

da će ti ljudi raditi i na štetu naroda, samo ako to njima koristi.

Drugčije bi bilo, kad bi obrt i trgovina bila isključivo ili bar pretežito u rukama narodnih sinova.

To je jedno!

Drugo je pak isto tako važno, kao i prvo. Mi dobro znamo, da danas nije narod više razdjeljen na razrede, kao što je nekad bilo. Nekad nije mogao seljak nikako postati ni trgovac, ni obrtnik ni činovnik. Iz jednoga razreda ljudskoga družtva nije bio dozvoljen prelaz u drugi. Danas tomu nije tako. Danas može seljački sin postati isto ono, što i sin najvećega gospodina.

Pače danas se želi, da se gradjanstvo pomladjuje i osvježuje pritocima iz sela — dakako samo u toliko u koliko ne će biti na štetu samog seljaštva. To je dobro. Da ne bude na selima odviše ljudi, dobro je da dodju u grad, da tako olakšaju, život onima, koji ostanu na selu, a pomladjuju gradski naraštaj. Pa kud će dakle naš seljak?

Da se postigne i prva i druga svrha, da se najme obrt i trgovina sačuva sinovima našega naroda i da se djelu seljačtva otvori put do poštenog i dobrog kruha, ustrojilo se je pred tri godine u Zagrebu družtvo, koje će namještati mladiće u obrt i trgovinu. To družtvo se zove: »Hrvatsko družtvo za namještanje naučnika u obrt i trgovinu u Zagrebu.

Ovo blagotvorno družtvo čini usluge na dvije strane. Traži li koji obrtnik i trgovac naučnika, obratiti će se na ovo družtvo i ono će mu naći naučnika. Želi li koji mladić stupiti u obrt i trgovinu, naći će mu ovo družtvo mjesto. Ovo plemenito i požrtvovno družtvo ne traži za svoj posao nikakove nagrade niti provizije, već radi besplatno, što više, oskudnijim dječacima, koji žele stupiti u obrt i trgovinu, plaća putni trošak od Zagreba do mjesta opredjeljenja a oni dječaci, koji dodju u Zagreb, a ne nastave odmah put na mjesto opredjeljenja, imaju u društvenim prostorijama jelo i noćište Uzdržava se pak ovo društvo dobrovoljnim prinosima i potporama, na što ne bi smjeli zaboravljati imućnici, društva i tečevna udruženja.

Dječaci se namještaju ako su svršili barem pučku školu, i ako su u dobi od 13 do 16 godina. Hoće li koji dječak stupiti u nauk, neka se obrati na spomenuto društvo, koje će mu poslati tiskanicu (tako zvanu šegrtsku prijavu) sa raznim upitcima, na koje valja savjestno i točno odgovoriti. Ovu ispunjenu tiskanicu, koju mora potpisati bivši njegov g. učitelj ili župnik u znak, da je sve istina što je tamo navedeno, mora se družtvu povratiti i na temelju toga traži onda društvo majstora, komu će taj dječak u nauk. Treba li majstor naučnika poslati će mu društvo drugu tiskanicu, koju će majstor ispuniti i na temelju toga tražiti će društvo naučnika.

Na taj način postizava društvo lijepe uspjehe te je u samoj godini 1905. u Hrvatskoj i Slavoniji namjestilo 268 dječaka. Od toga su namješseni u trgovinu 117, u bačvare 7, bravare 8, brijače 7, čizmare 1, dimnjačare 11, gostioničare 1, knjigotiskare 3, kolare 7, kovače 10, krojače 20, limare 8, mesare 4, opančare 1, pekare 6, postolare 23, remenare 2, slastičare 1, soboslikare 3, stolare 24, tokare 1, turpiljare 1, knjižare 1, zidare 1. Osim toga proteže ovo društvo svoju djelatnost i na Bosnu i Hercegovinu gdje je namjestilo god. 1905. 24 naučnika, te Dalmaciju i Istru, gdje je iste godine namjestilo 27 njih.

Ako ovako podje dalje, možemo mirne duše ustvrditi, da se naša domovina nalazi na pragu novoga doba, da nam sviće zora bolje i sretnije budućnosti. Mi od srca želimo da se to zbude.

Ovo napisasmo, da upozorimo naš seljački svijet na ovo domoljubno poduzeće kako bi znao na koga da se obrati, ako hoće nekoga dati u nauk. Svaki takav neka

se obrati na ovo društvo, koje ima svoju poslovnicu u Zagrebu Marovska ulica, te će mu ono dati nužnu uputu i razjašnjenja.

Dobro bi bilo kada bi ovo prijavljivanje društvu uzele zadruge u svoje ruke, koje bi dakako samo zdrave i valjane mladiće slale u obrt i trgovinu.

Napred!

Tko hoće danas u svijetu da opstoji i napreduje, mora svaki čas i svako i najkraće vrijeme u svoju korist upotrebiti. Ljepo veli jedan pjesnik, da ono vrijeme, što čovjek nije koristno upotrebio, nije ni živio. To naročito vrijedi za gospodara.

Mali gospodar teško odoljeva utakmici većeg i jačeg posjednika, a ne bude li radio razumno ne će toj utakmici moći odoljeti, već će propasti. Razumno pak radi onaj gospodar, koji nastoji iz zemljišta izbiti uz što manji trošak i što manji gubitak vremena što veću korist. Danas je znanost tako silno napredovala, da ona naravne sile stavlja u službu čovjeka te mu omogućuje rad ruku zamjeniti radom stroja. To osobito znadu cijeniti Amerikanci, te oni od svih naroda najviše upotrebljavaju stroje, ali zato Amerika i napreduje tako silno, da je prem mladja od Evrope, ovu već na svim poljima obrta i trgovine znatno nadkrilila. Stroj se ne umori on radi točno, jednolično i brzo.

Kako će se sada mali gospodar, koji sije rukom moći natjecati sa jakim gospodarom, koji sije strojem. Sije li najme strojem mnogo će manje zrna po zlu proći, zrnje će padati pravilno u odredjenim razmacima u zemlju, a ne na zemlju. Kako će seljak, koji mlati žito rukom odoljevati onom, koji žito mlati strojem. Nikako. Čisti li žito samo običnom vjetrenjačom, očistiti će ga od pljeve, ali ne će od blata, kukolja i drugih stvari, koji u žito ne spadaju. Čistoća pak hrane odlučna je za cijenu. Zato imade danas već vjetrenjača, koje imadu više sita, pa ne samo da čiste od pljeve već i od blata i kukolja.

Najvažnije je pak to, da se strojevima radi brzo i dobro. Svaki poljski posao može se izvesti na vrijeme i sa manjim troškom. Težak je danas skup, a negdje ga i nema. Radeći sa strojem mnogi će dospjeti, da zasluži štogod i u nadnici, ako svoje poslove brzo obavi. Zato je hora da i naši seljaci prestanu plesti kotac kô i otac, već da i oni u svoju korist upotrebe sve tečevine novoga vijeka i napretka znanosti. Ili zar da jedini seljak ne bude dionik onoga, što je dobro i koristno na svijetu?

No reći će tkogod, da se seljaku ne isplati kupiti skupi stroj, koji mu razmjerno kratko vrijeme u godini treba, dok je tomu velikom posjedniku od koristi, jer on može svoj stroj i dovoljno zaposliti. Takvom evo odgovora: Istina da se malom seljaku ne isplati kupovati neke (ne sve) i te skuplje strojeve, ali zato su tu seljačke zadruge, koje pomažu. Seljačka zadruga lako će kupiti veći i skuplji stroj, pa će ga onda uz neku odštetu posudjivati svojim članovima i to redom, da ne bude nikome krivo. Neke strojeve mogu i moraju si seljaci sami nabavljati i to one, koji se češće i više trebaju.

Da Hrvatska poljoljelska banka udovolji i ovoj potrebi te da osim što upućuje seljačtvo na razumno gospodarenje istome pruži zgodu, da si nabavi strojeve, za koje bude siguran da su dobri i valjani, preuzela je ona zastupstvo najglasovitije i najsolidnije tvornice strojeva. Išlo se je baš za tim, da se prodaju samo strojevi savršeni i najbolje kakvoće. Tako je svakomu omogućeno nabaviti si dobre strojeve, ako ih kupi putem banke.

No dobra roba je i skupa. To Vas svatko znade. Vjerujemo da će se naći koji taj agent, koji će slični stroj nuditi za jeftiniju cijenu. Ali tu upozorujemo naše seljake, da se ne dadu jeftinijom cije-

nom zavarati. Ako kupiš jeftino odjelo — ne ćeš ga ni dugo nositi, dočim ako platiš malo više, nosit ćeš ga dulje — pak si ipak jeftinije prošao. Tako je i sa strojevima. Ne žali, ako si dao nekoliko kruna više za pojedini stroj, jer si siguran, da si dobio valjani stroj. A ma kako si malo platio za loši stroj, ipak si ga preplatio, jer ti ništa ne vrijedi, pošto se brzo istroši i pokvari. Hrvatska poljodjelska banka prije nego je preuzela zastupstvo tvornice strojeva Clayton & Schuttleworth uvjerila se je na svoje oči, kako ta tvornica radi. Sve željezo je najbolje englesko željezo i čelik. Drveni pak djelovi prave se od dobrog suhog drva. Takvo drvo leži tri do četiri godine, pak se onda od toga izabere najbolje, a ono, koje je možda popucalo, to se baci. Tako može svaki biti potpuno uvjeren, da drveni djelovi strojeva ne će popucati već da će ovi strojevi valjati dulje, nego li dva ljudska života. A za cijelo se stroj ne kupuje za jednu godinu.

Zato mirne duše preporučamo svakom gospodaru strojeve tvornice Clayton i Schutleworth, od koje imade isključivo zastupstvo za Hrvatsku: Hrv poljodjelska banka u Zagrebu. Mi smo uvjereni da onaj, koji jedared kupi stroj od ove tvornice, nikada više ne će tražiti drugo vrelo za kup, već će uvjek sa veseljem kupovati samo takove strojeve, koji potiču iz ove tvornice.

Vijesti.

Zemaljska gospodarska izložba.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada priredjuje od 15. do 19. rujna 1906. u glavnom gradu Zagrebu zemaljsku izložbu **uživne i razplodne stoke** (konja teške i lahke bagre, govedu pincgavske, simentalske, buše i podolske pasmine), svinjâ engleske i domaće pasmine, ovacâ, koza i peradi.

Toj izložbi priključuje se od 20.—25. rujna 1906. zemaljska **izložba voća i grožđja**, a od 22.—28. rujna **izložba sladkovodnih i morskih ribâ**.

Privremene ove izložbe upodpunjuje trajna izložba (od 1.—30. rujna) predmeta, koji služe kao pomagala ili za unapriedjivanje gospodarstva, kao što su: **gospodarski strojevi i orudje, krmiva i umjetna gnojiva** (internacionalno) **predmeti gospodarske obuke** (gospodarstvenih pokusa) **kulturna tehnika** i konačno stalna **izložba voćaka, vinove loze i vrtljarstva.**

Vrlo će zanimati izložba **ranog** voća od 1.—5. rujna) pasa (od 2.—5. rujna) i pčela (od 10.—13. rujna,) zatim utakmica najboljih vina zemlje, svakdanja predavanja i demonstracije (o uzgoju blaga, vinogradarstva, bilinogojstva, pivničarstva itd.), te razni izleti na uzorna gospodarstva, naučne zavode itd.

Uz **pouku** imati će posjetioci izložbe i **zabava** na pretek; na izložbenom će prostoru svirati svaki dan do kasne noći **vojna glazba**, prekrasni izložbeni **perivoj** dati će oku naslade, dok će izvrstno **domaće piće i narodna jela** žednoga okrijepiti, gladnoga nahraniti.

U počast posjetiteljima izložbe priredjivati će se **razne svečanosti**, kojih će se pobliži program za vremena objelodanjivati.

Uza sve to pružat će i sam **glavni grad Zagreb** svojim izvrstnim **kazalištem** (drama i opereta), po hrvatskim umjetnicima upriličenom **umjetničkom izložbom** svojim krasnim **umjetničkim i znanstvenim** zbirkama, svojim **velegradnim dućanima**, svojim udobnim šetalištima te **dražestnom svojom okolicom** i pouke i zabave i naslade.

Za udobno smještenje posjetitelja izložbe skrbljeno je u svakom pogledu u brojnim hotelima I. i II. reda, gostionama, privatnim stanovima i pučkim nastanima.

Mi ovime upozorujemo sve naše zadruge i zadrugare na ovu izložbu, koja će biti prava narodna slava i svečanost. Tu će se položiti račun o napretku našeg gos

podarstva kroz 15 godina, a biti će za svakoga izložba i vrlo poučna. Tko iole može, neka na tu izložbu dodje. Treba li tko upute neka se obrati na presvjetlog gospodina Dra. Ivu Mallina, kr. izložbenog povjerenika, a i Hrvatska poljodjelska banka ići će svakomu zadrugaru uputom i savjetom na ruku.

Hrvatska seljačka zadruga u Nartu javlja nam, da je svoja pravila promjenila onamo, da uloške na štednju prima samo od svojih članova. Ta je zadruga imala do sada mnogo uložaka od nečlanova, pa što se je zbilo? Većina tih nečlanova postali su sada članovi te svoje uloške i nadalje ostavili u zadrugi, a ostali će valjda isto to učiniti. To služi na čast zadrugi i ulagateljima, a mi to iznosimo na javu, kao dobar primjer drugima.

Sa prometom pamuka ne može se ove godine Hrvatska poljodjelska banka baviti, jer su se u tom poslu lanjske godine pokazale prevelike poteškoće. To se daje svim zadrugama na znanje time, da do daljnje odredbe ne naručuju putem banke pamuka.

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi udrugarstva.

Prema povjesti čestitih ročdelskih pionira

od Gjure Jakoba Holyake

7 piše: R. D.

Tako je nadošla god. 1861. — godina glada i rata i svega zla i nesreće. Nastupila je suša — sve je bilo uništeno i sada — reklo se je — morati će udruga propasti — morati će se tkalci probuditi iz svog dugog „ludog sna“. — No tomu nije bilo tako! — Sve strahote glada i rata, sve nesreće nisu bile u stanju, da unište udrugu! Ona je u to doba bila već čvrsta ladja, te je u najvećoj oluji plovila kao, da se ništa dogodilo nije — i dok je mnogo drugih brodova propalo, vraćao bi se brod pionira uvjek sretno u svoju luku.

Kad je udruga Ročdelskih pionira osnovana a i još više godina iza toga, nije postojao u Englezkoj nikakav zakon o ovakovim poduzećima. Članovi udruge nisu posjedovali nikakova prava ni pogodnosti; bilo im je nemoguće sa ljudima izvan zadruge kao i medjusobno sklapati trgovačke poslove. Isto tako nisu mogli po volji kupovati zemljišta, niti sa svojim prištednjama po volji raspolagati. Osim toga bilo je još vrlo mnogo takovih zakonskih zapreka te bi mnogo vremena i prostora trebalo, da ih sve opišemo.

Tek nakon teškog i napornog a jednako ustrajnog nastojanja naših udrugara, pošlo im je za rukom, da ishode zakon o udrugama, koji je iste priznavao poduzećima a smislu trg. zakona te im priznao pravnu opstojnost. Akoprem taj zakon nije udrugama dao sve ono, što su one tražile i što bi im se moralo po pravu i pravici dati, ipak je on znatno olakšao udrugama posao i omogućio im uspješni napredak.

Poznato je, da je poslje teške godine 1861. nastala nevolja u proizvodnji vune. Tvornice obustavile su svoj posao, te je na hiljade i hiljade radnika ostalo bez zaslužbe i kruha. — I opet prorokovalo se, da će udruga, kojoj je tobože nestalo podloge — dobro stojećeg radništva — morati nefaljeno propasti.

Cetiri god. od 1861.—1864. trajala je nevolja i bijedno stanje u narodu, koje ovdje ne možemo u potankosti opisati; no glavno za čitaoca jest, da je udruga Ročdelskih pionira ostala čvrsti bedem i junački prepatila glad i rat i ovu nevolju.

God. 1861. u početku krize iznašao je imetak udruge 42000 Livra šterlina

(Kruna 1,008.000) god. 1865. iznašao je 78000 L. šterlina (K 1,872.000), dakle se je povećao za 36000 L. šterlina (K 864000); u početku tih loših godina imala je udruga 3900 članova, dok se je nakon krize pomnožao broj članova na 5300 dakle za 1400 člana. To najbolje svjedoči, koliku vrijednost imade udruga i koliko sigurnosti i dobrih strana pruža ona svojim članovima; to jasno dokazuje, do je zadružna luka najbolje zaklonište proti svim olujama i nepogodama

God. 1862. otvorili su Pioniri jedno novo skladište, koje ih je stajalo 700 Livra šterlina (Kruna 16.800). Slijedeće godine sagradili su novu klaonicu i staje za 1000 L. šterlina; i opet jedno skladište za 1000 L. šterlina. — God. 1864 otvorili su u mjestu Spotland-Bridke jednu podružnicu uz trošak od 1500 L. šterlina, a drugu u Oldkam-Road uz trošak 1700 L. šteslina.

Ali to još nije sve. U te četiri godine glada bila je udruga u stanju pružiti 83000 Livra šterlina (K 1,992.000), koje su članovi u nuždi u nje pozajmili, a osim toga je poklonila 750 Livra šterlina za potporu stradajućih i u druge dobrotvorne svrhe. To opet dostaje, da se dokaže, kako su Roćdelski radnici svoj posao razumjeli i da se je udrugarski »san« tkalaca pretvorile u vrlo poučnu i blagotvornu zbilju.

No neka čitaoc ne misli, da je udruga Pionira kao nekakovo čudovište u najgorim vremenima samo napredovola — da nije bijeda i nevolja naroda i na nju djelovala. — God. 1861. oćutila je udruga manjak vune, te je primitak za prodanu robu, koji je iste godine u prvom četvrtgodištu iznosio 47000 Livra štezlina spao u zadnjem četvrtgodištu na 42000 L. šterlina. God. 1862. postigla je bijeda svoju visinu. Dvije trećine Roćdelskih radnika bilo je skoro sasvim bez posla. Veći dio tvornica bio je zatvoren, te su ljudi bili prisiljeni, da žive isključivo od svojih prijašnjih prištednja. Te godine izgubila je udruga 500 članova. Glavnica umanjila se je za 4500 L. šterlina, a primitak društva umanjio se za 32000 L. šterlina. Ali i u toj najlošijoj godini bio je čisti prihod udruge 17000 L. šterlina (K 408.000). Udruga ne samo da se je uzdržala u vrijeme, kad se je njezin pad očekivao i proricao, nego je pače u to vrijeme darovala 1500 L. šterlina (K 36000) za potporu nezaposlenih radnika.

Tvornica udrugarska u Roćdelu nije u sve te četiri godine snizila ni za filir plaće svojih radnika; te ako su druge tvornice i obustavile svoj posao, ostala je ona najdulje u djelovanju, a uplaćivala je povrh toga svaki tjedan 3 Livra šterlina za stradajuće radnike. (Nastaviti će se.)

Razgovori o hrvatskim seljačkim udrugama. Nakladom hrvatske poljodjelske banke izašla je knjižica pod gornjim naslovom, koju je prema C. W. Kaisera „der praktische Raiffeisenmann“ s dozvolom piščevom preradio i za hrvatski puk priredio Dr. Krunoslav Janda. Cijena je knjižici 20 f, s poštarinom 5 f više, te si ju svatko uz priposlanje toga iznosa ili u gotovom ili u poštanskim markama može nabaviti kod hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu. Mi tu knjižicu osobito preporučamo svim prijateljima udrugarstva.

Prodaje se posjed

do 18 i $1/2$ jutara sa jednokatnom kućom, štalom, štagljem, svinjcem, kokošinjcem, te jednom kuhinjom i bunarom u dvoru. Posjed se nalazi u mjestu Subocka općine i kotara Novska, željeznička stanica Lipovljani ili Novska.

Pobliže uvjete daje

Hrvatska poljodjelska banka

u Zagrebu.

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe užčuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta";

desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.
Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom

„Meluzine pomade i Meluzine sapuna"; čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.
Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).
Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te
Univerzalni prah za svinje.
Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 10 plaćamo i poštarinu.

„Zahtjevajte cienik bezplatno."

Naslov za listove i drugo:

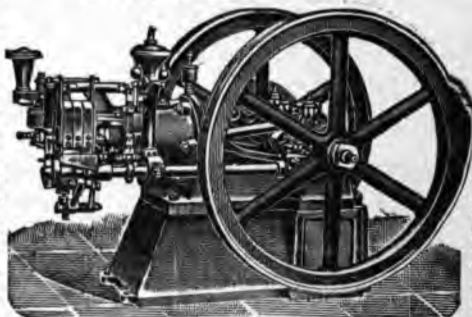
LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

MOTORI = NA PETROULJE

Sistem original „ADAM".

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko.
Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Zajamčena naravna vina — **Najboljih zagrebačkih** vinogradara

TRGOVINA VINA

R. PILEPIĆ, ZAGREB

POSLOVNICA PRERADOVIĆEVA ULICA BR. 5.

Skladište najboljih vrsti hrvatskih starih i novih vina.

OBLEŽANA
STOLNA VINA
DESERTNA VINA

Dalmatinska prve vrsti, viš a (Lissa) vina.

SPECIJALITETI:

ISTARSKI „REFOŠKO," DALMATINSKI „PROŠEKO," BAKARSKA VODICA.

NARUČBE OBAVLJAJU SE NAJVEĆOM POMNJOM I TOČNOŠĆU.

Poziv na gospodare!

Najpoznatije umjetno gnojivo
garantirano čisto
sa najvišim odlikovanjima nagradjeno znaka
„DJETELINSKI LIST" jest

Češko Thomasovo

Fosfatno brašno

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstvo za gnojenje.** Jamči, da je **označena količina fosforne kiseline u citronovoj topiva.**

Làszlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörút 22.

Naručbe prima **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi
i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896.

Osim tambura i skladba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sapuna

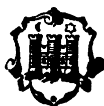
Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun"

Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob kr glav. grada Zagreba

ili na riječ „ZAGREB".

Dobiva se svagdje.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREBU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće 4% i 4½%

hipotekarne zajmove na amortizaciju do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mjesečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu kujižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

Hrvatska poljodjelska banka

u Zagrebu

ima na svom posjedu JUROVO blizu Kranjske medje na cesti izmedju Karlovca i Metlike za prodati

4 seljačke kuće sa potkućnicama

za seljačke naseljenike.

Kuće i nuzgrade su gotove na trim posjedima, dočim na četvrtom nema kuće, a zemljišta bi svaki naseljenik mogao dobiti 10—20 jutara (po želji i manje). Svaki naseljenik dobiti će razmjerno livade, oranice i šume.

Cijene vrlo umjerene.

Potanke upute daje

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA

dioničarsko društvo

Zagreb, Preradovićeva ulica 5.

TIA“

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U AGREBU — **utemeljena god. 1884.**

po občini slob. i kr. glavnog grada Zagrebu jedini je domaći osiguravajući zavod.

Ova zadruga, osnovana na uzajamnosti, tom prokušanom i najčvršćem financijalnom temelju, prima uz vrlo povoljne uvjete sliedeće vrsti osiguranja:

1. Na ljudski život:
- a) osiguranja glavnice za slučaj doživljenja i smrti;
- b) „ miraza djevojkama;
- c) „ životnih renta; sve to u raznolikim probitačnim kombinacijama.

2. Protiv štete od požara:
- a) osiguranja svih vrsti zgrada kuća, gospodarskih zgrada, tvornica;
- b) osiguranja svih vrsti pokretnina (pokućtva, dućanske robe, gospodarskih strojeva blaga itd);
- c) osiguranja poljskih plodina (žita, siena itd.)

3. Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.

4. Osiguranja protiv nezgoda svake vrsti.

Jamčevna glavnica zadruge **1 milijun kruna.**

Godišnji prihod premija i pristojba **preko 760.000 kruna.**

Listnica obveza zadružnih članova **K 2,732.483.37.**

Posebne pričuve **300.000 kruna.**

Isplaćene odštete u požarnom odjelu **2,150.608.13 kruna.**

Pobliže ubaviesti daje

RAVNATELJSTVO „CROATIAE“ u Zagrebu,

Zrinjski trg — Berislavićeva ulica br. 2,

Sposobni akviziteri primaju se i vrlo dobro honoriraju

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tiskara F. Bogović, Zagreb, Preradovićev a ul 5.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik Dr. KRUNOSLAV JANDA.
Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglasi razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. I. Zagreb, 31. kolovoza 1906. Broj 11.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Poznato je svim Hrvatskim seljačkim zadrugama, da je Hrvatska poljodjelska banka osnovala gospodarski odio, kojemu je zadaća snabdjevati naše zadruge i njihove zadrugare jeftinim i dobrim gospodarskim potrepštinama i tako ih zaštiti od nesavjestnog izrabljivanja sa svake moguće strane. Kod toga posluje Hrvatska poljodjelska banka najpomnije što može, te nabavlja jedino robu najbolje kakvoće iz prve ruke, a popust što ga postizava kod velikih tvornica radi velikih nabava, prepušta svojim zadrugama, a sebi pridržaje samo onoliko, da se pokriju troškovi.

Uz ovakove uvjete upravo je nemoguće, da bi tko drugi mogao zadrugama jeftinije robu nuditi od banke, a ako bi u pojedinom slučaju i udario ko nižu cijenu, to bi za sigurno išlo na uštrb kakvoće robe. Cijena bi bila jeftinija, ali roba bila bi slabija. Za to je u interesu samih seljačkih zadruga, da svoje potreboće i potreboće svojih članova podmiruju isključivo putem potpisane banke, negovoreć o tom, da im je i u neku ruku dužnost robu potezati od svoje centrale.

Kako se ali može lako desiti, da koji poduzetnik ponudi kojoj zadruzi robu na prodaju, pozivamo sve zadruge i upozorujemo, da prije nego li će od tog poduzetnika robu kupiti, barem pitaju svoju centralu, ne bi li im ona uz iste — a po svoj prilici i uz bolje — uvjete tu robu nabaviti mogla. Tako će biti sigurni, da ne će ni u kojem pogledu štetovati.

U Zagrebu, 27. kolovoza 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Svim Hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

U smislu §a 242. trg. zak. dužno je ravnateljstvo zadruge koncem svake četvrt godine pristupivše i istupivše članove te broj otkazanih poslovnih djelova prijaviti nadležnom trgovačkom sudu.

Pošto se koncem rujna svršava treće četvrtgodište to upozorujemo sve naše zadruge na gornji propis zakona time da mu u odredjeno vrijeme udovolje. Primjerak podneska na sud u ovom predmetu naći će svaka zadruga u 6. broju Hrv. udrugara na str. 90.

Iskaz imade se posebno sastaviti za pristupivše i posebno za istupivše članove, te ga podnesku priložiti. Takav se podnesak ne treba biljegovati.

Pošto kod naših zadruga ne može član imati više nego jedan poslovni dio, to otpada potreba prijavljivati broj otkazanih poslovnih djelova, kako to propisuje § 242. trg. zakona.

U Zagrebu, dne 31. kolovoza 1906

Hrvatska poljodjelska banka,
dioničarsko društvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Hrvatska poljodjelska banka razaslala je svim hrv. seljačkim zadrugama posebno okružnice radi nabave Tomasove drozge, te galice, rafije i gumi trakova.

Na te okružnice podsjećamo i upozorujemo ponovno sve naše zadruge time, **da nam odmah jave,** koju će količinu pojedine robe trebati. To moramo znati prije, nego što ćemo galicu kupiti, jer ne bi rado, da kupimo ni više ni manje, nego što naše zadruge i njihovi zadrugari trebaju. Množina robe utječe na cijenu iste, pa nabavimo li veću količinu koje robe, postići ćemo i jeftiniju cijenu, koja će samo našim zadrugarima ići u korist.

Glede Tomasove drozge opet nužno je, da se narudžbe za ovu jesen odmah učine, jer tvornica šalje robu tekar 5—6 tjedana nakon primitka našeg naloga za otpremu. Tko dakle ne naruči na vrijeme ostati će ili bez drozge ili će ju primiti prekasno.

Kod te zgode opet nam je upozoriti naš seljački svijet na to, kako je koristno i upravo potrebno, da i on počne jednom napredno gospodariti, da

i on počne upotrebljavati umjetna gnojiva (Tomasovu drozgu), jer će to sigurno i seljaku koristiti, kad koristi velikom gospodaru. Potpisana banka izdala je i knjižicu pod naslovom: „Katekizam Tomasove drozge ili kratki naputak, kako valja gnojiti sa Tomasovom drozgom.“ Ovu knjižicu može svatko besplatno dobiti od banke, samo neka to zatraži na dopisnici. Ako bi više njih tražilo tu knjižicu, neka to traže putem svoje seljačke zadruge.

U Zagrebu, 17. kolovoza 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Pozor!

Izašao je evo već 11. broj »Hrvatskog Udrugara«, pa treba samo, da izadje još jedan broj i navršilo se prvo godište naših novina. Ali čovjek ne bi vjerovao, da imade još i danas pretplatnika, koji svojoj dužnosti nisu udovoljili, da imade danas još zadruga, koje nam nisu poslale pretplatu za onoliko brojeva, koliko smo im mi slali. To je doista čudno, kada se uzme u obzir neznatna pretplata naših novina. Kod toga naši dužnici ne misle na to, da Hrvatska poljodjelska banka troši za taj list velike svote novaca, pa ako i ne će naći pokrića za sve svoje izdatke, ipak je dužnost onih, koji su list primali, da ga i plate, pa tako olakšaju banki nositi terete izdavanja ovog za naše zadruge i njihove zadrugare toli koristnog lista.

Pozivamo dakle sve naše dužnike, a naročito hrvatske seljačke zadruge, da nam pošalju čim prije dužnu pretplatu, kako nebi došlo kasnije do neugodnih možda posljedica.

Uprava „Hrvatskog Udrugara“.

Izložba.

Kako je već iz zadnjeg našeg broja poznato priredjuje kr. zem. vlada ove godine u rujnu gospodarsku izložbu. Dani se izložbe sve više primiču i dok će taj broj doći u ruke naših pretplatnika, biti će izložba već otvorena. Red je stoga i na nama, da svoje učinimo, kako bi ta izložba donjela našem seljaštvu što veće koristi.

Ovakove izložbe imadu veliku važnost. Jedno to, da se pokaže, koliko je gospodarstvo u stanovitom razdoblju vremena napredovalo, drugo, da se strani svijet upozna s nama i našim gospodarskim proizvodima, kako bi možda svoje potrebe kod nas namirivao, čime bi se našim proizvodima našla dobra tržišta, i treće napokon, da se naše seljaštvo upozna sa našim proizvodima, da ono vidi, kakvo se sve blago, kakvo voće i kakvo žito dade postići naprednim i urednim gospodarenjem, da svaki seljak sve to vidi, ne bi li i on nastojao dobiti takvu robu, kakvu njegovi drugovi imadu.

Osim svega toga imati će ovogodišnja zemaljska izložba, kako se sve većma pokazuje, prije svega gospodarsko-poučni značaj, te će biti za posjetitelje ne samo mjesto za upoznavanje najboljih gospodarskih potrepština, nego ujedno i prava škola, u kojoj će segospodari moći upoznati sa svim

prednostima i nedostatcima pojedinih gospodarskih pomagala u svezi sa brojnim predavanjima, uspjesima pokusa, koji će se na izložbi vidjeti ili obavljati itd

Prema tome biti će za svakog gospodara koristno, da tu izložbu posjeti, te mi ovime na to naše zadrugare upozorujemo i pozivamo, da u što većem broju dodju na tu izložbu. Hrvatske pak seljačke zadruge, kojim je i onako zadaća našeg seljaka gospodarski unaprediti, ne će propustiti ovu zgodu, da živom rječi i uputom uznastoje sklonuti što veći broj svojih članova na posjet ove izložbe.

Uvidjajući veliku korist toga, da seljaci i gospodari posjećuju ovakove izložbe, dozvolio je kr. ug. ministar trgovine rješenjem od 1. lipnja t. g. br. 29408/III., da mogu oni seoski gospodari i njihovi vodiči u Hrvatskoj i Slavoniji, koji putuju za vrijeme trajanja izložbe u grupama od barem deset osoba, putovati u Zagreb i natrag u III. razredu uz pol karte III. razreda. Ova pogodnost vrijedi za kr. ug. držane željeznice i za one vicinalne željeznice, koje stoje pod upravom državnih željeznica, no samo za osobne i mješovite vlakove. Potrebne za ovu svrhu iskaznice izdaju oba gospodarska društva, naime hrv.-slav. gospodarsko društvo u Zagrebu i slavonsko gospodarsko društvo u Osijeku, te ih mogu i nečlanovi tih društava odmah naručiti kod dotičnih društvenih uprava.

Pri tom valja osobito istaći, da iskaznice vrijede samo u onom slučaju, ako je na njima upisano barem deset osoba u svrhu zajedničkog putovanja te je plaćena vozarina barem za deset osoba. Ako bi dakle koja od upisanih osoba izostala od putovanja, valja ipak platiti barem za desetoricu.

Iskaznica može biti ispostavljena samo za jednu postaju (u relacijama dalekog prometa) te mora glasiti za vožnju u Zagreb i natrag.

Pod seoskim gospodarima razumjevaju se samo manji posjednici sa sela medju koje spadaju i ženske osobe, ako su samostalne gospodarice. Inače žene i djeca ne mogu uživati ove pogodnosti.

Svaku grupu mora pratiti po jedan (ne više) vodič kao n. pr. župnik, učitelj, pismeni seljak itd., koji mora imati u sebe iskaznicu za cijelu grupu. Grupe mogu biti i velike, ali se ne preporuča, da ide na na jednu iskaznicu više od 20—30 ljudi (rad nadzora), već je bolje, da se takove velike grupe pretvore u više manjih, sa [illegible] više vodića.

Tkogod treba iskaznicu, neka se obrat[illegible] ili neposredno na hrv.-slav. gospodarsk[illegible] društvo u Zagrebu ili slavonsko gospoda[illegible]sko društvo u Osijeku ili posredno [illegible] kojugod od podružnica ovih društava. [illegible] vrijeme izložbe bit će u izložbenom ure[illegible] poskrbljeno za izdavanje certifikata, nap[illegible]taka o vožnji itd.

Upozoravaju se posjetitelji izlož[illegible] neka u slučaju, ako sa jedne ili više bližnjih postaja putuje veći broj (150—2[illegible]) prijave to najmanje 8 dana unapred [illegible]od glavara dotične postaje, koji će biti du[illegible]žan prikopčati nuz obični vlak, ako tamo ne bi bilo dosta mjesta, još jedan naknadni osobni ili mješoviti vlak.

Za stanovanje u Zagrebu pobrinula se je Hrvatska poljodjelska banka te će nastojati priskrbiti zadrugarima jeftine stanove (za jedan krevet plaćati će se na noć 40 fil.) No u tu svrhu mora točno znati broj svih zadrugara, koji će na izložbu doći.

Hrv. poljodjelska banka ići će posjetiteljima izložbe na ruku, te će im pokazati njihove stanove, a u izložbi će ih voditi i upozorivati na pojedine predmete, te iste tumačiti i razlagati.

No da se sve to onako uredi, kako bi bilo poželjno, i da se vrijeme i trud ne cjepka uzaludno, potrebno je, da svi zadrugari dodju na jedan te isti dan na izložbu.

Najzanimivija biti će izložba od 15. do 19. rujna, jer će onda biti izložena **uživna i rasplodna stoka** (konji,

goveda, svinje, ovce, koze i perad), pa kako se svi zadrugari diljem naše domovine ne mogu složiti o danu, kada će doći na izložbu, odredjuje ovime Hrv. poljodjelska banka, da svi zadrugari, koji kane izložbu posjetiti, budu u Zagrebu dne 15. rujna o. g. Tada će moći oni, koji žele, ostati još neko vrijeme u Zagrebu, a drugi mogu sjutradan otputovati. Za one, koji ne dodju na taj dan, nego koji drugi, ne jamči banka, da će naći stan.

Ulaznica u izložbu stoji 60 f. po osobi, no ako se po 20 njih složi, doći će na svakoga ulaznica oko 36 filira.

Upozorujuć još jednom sve naše zadrugare na korist i potrebu posjeta ove izložbe umoljavamo sve hrvatske seljačke zadruge. da nam najkasnije do 10. rujna o. g. jave, koliko će zadrugara od dotične zadruge na izložbu doći. Na one, koji nam se kasnije jave, ne može se uzeti obzira.

Besplatne službe u zadruzi.

Seljačke zadruge Rajfajzenovog sustava osnovane su, da gospodarski i ćudoredno podignu seljački svijet. Njihovo poslovanje ima ići isključivo za tim ciljem, a pojedinac nema od zadruge nikakove neposredne koristi očekivati. Glavni temelj, na kom počivaju seljačke zadruge, je uzvišena zapovjed Božja „ljubi bližnjega svoga, kao samoga sebe“.

Sa stanovišta ove zapovjedi mora se posmatrati čitavo uredjenje i poslovanja zadružno i prema toj zapovjedi imade se udesiti rad zadruge i njenih upravitelja.

Zato i je kod seljačkih zadruga Rajfajzenovog sustava odredjeno, da su sve službe u zadruzi besplatne i začastne.

Sam Rajfajzen osnivajuć prvu zadrugu ustanovio je u pravilima, da predsjednik zadruge i članovi ravnateljstva ne dobivaju nikakovu naplatu ni nagradu za svoj posao i trud, već jedino imaju pravo na naknadu gotovih izdataka, a sve to poglavito zato, da se besplatnim radom za svoje drugove pobudi smisao zajedinstva i sloge. Obrazlaže to i time, što je kod seljačkih zadruga posao i onako malen i jednostavan, pošto su zadruge ograničene na uski prostorni djelokrug. Ovo malo posla i vremena što se za to potroši, može svatko dobru svoga bližnjega posvetiti. Već u prvim pravilima označuju se službe u zadruzi, kao začastne, a to isključuje svaku naplatu.

Ovo načelo je neuwiedski savez udruga još bolje i jasnije označio, te odredio, da se u savez mogu primiti samo one udruge, koje svojim članovima ravnateljstva ne daju nikakove nagrade za njihov trud.

I to je posvema u redu. Seljačke zadruge nastoje i imadu nastojati ljude odgojiti ćudoredno, odgojiti ih u požrtvovnoj kršćanskoj ljubavi napram svom bližnjem, pa kako onda može tko tražiti naplatu za ono malo posla, što ga u zadrugi imade? Svaki mora biti sretan, da može svomu bližnjemu pomoći i kakovu uslugu mu iskazati, a neka odmah ne traži, da se sve plati. Jer ako se plati, što si onda dobroga učinio? Kakovu si si zaslugu stekao?

Častno je raditi za bližnjega svoga ali ako ti se taj posao plati, onda ti nisi radio za svog bližnjeg, već za sebe i radi te kukavne naplate. Ljubav naprama svom bližnjemu zahtjeva, da se nešto čini, a ne samo govori, a zahtjeva, da se nešto čini radi bližnjega, a ne radi sebe. Seljačke zadruge vrše djelotvornu ljubav napram bližnjemu i u tim zadrugama ima svaki čovjek najbolju priliku, da ispunja svetu i uzvišenu onu zadaću, koju mu je Krist namjenio.

To je jedan i to najvažniji razlog, radi koga moraju sve službe u udrugi — izuzev službu blagajnika — biti besplatne.

Drugi je razlog slijedeći: Seljačke zadruge, kojima je svrha gospodarski unapredjiti seljaka, moraju biti u stanju seljaku što jeftinije zajmove davati. Zajmovi koje

seljak danas može dobiti u novčanim zavodima, očito su preskupi za njega, te će seljak moći uspješno napredovati samo onda, ako će novac potrebit mu za njegovo gospodarstvo jeftino dobiti.

Da pak uzmognu seljačke zadruge davati jeftinije zajmove, nego novčani zavodi, moraju troškovi uprave biti što neznatniji i manji. U velikim novčanim zavodima namješten je velik broj činovnika, koji se svi moraju platiti, tu su dioničari, koji hoće da im dionice nose korist, tu su članovi ravnateljstva i nadzornog odbora, koji hoće za svoj trud naplatu. To je sve u redu, jer je u velikim zavodima puno posla, ali zato mora dužnik ovakovog zavoda plaćati veće kamate, da se to sve uzmogne pokriti. Kada bi ti svi troškovi otpali, mogli bi ljudi mnogo jeftinije novac dobivati. Seljačke zadruge dakle mogu baš zato, što nemaju nikakovih ili bar vrlo neznatnih upravnih troškova davati seljaku jeftinije zajam, nego novčani zavodi.

Sad pitamo jeli u redu, da članovi uprave u zadruzi traže kakovu naknadu ili nagradu za svoj posao, kad znadu, da će radi toga seljak morati plaćati veće kamate? Mnogo ne bi i onako mogli dobiti članovi uprave, pa se tim laglje mogu odreći tog neznatnog dobitka, od koga i onako ne živu. Zar da si ja dadem onaj mali posao, što ga u udrugi obavljam — jer to je zbilja naznatan posao — platiti od znoja i žuljeva mog suseljana?! Zar može pošten čovjek mirno u džep spremiti onaj novac, radi kojeg će se njegov drug mučiti i kiniti? Ne to nije moguće. I zato baš članovi uprave udruge ne primaju i ne smiju primati nikakovih nagrada, jer njihovo nastojanje mora ići za tim, da svojim drugovima seljacima pomognu, a ne odmognu.

Treći je napokon razlog besplatnim službama u udrugi u tom, što se udruga mora čuvati svake špekulacije i svakog pustolovnog poslovanja. Udruga mora raditi pošteno i ozbiljno ne gramzeć ni za kakvim dobitkom. Jer bude li u udrugi vrijedilo načelo: zgrnuti u što kraće vrijeme što više novca, udruga će se upustiti u svakojake poslove — možda čak i nečiste — a kod toga bi se moglo lako dogoditi, da udruga po zlu prodje. Ako bi članovi uprave dobivali nagradu za svoj posao, oni bi znali, da je ta nagrada u razmjeru sa dobitkom udruge. Kako već ljudi jesu sebični nastojali bi što veći dobitak udrugi namaknuti, samo da oni mogu što veću nagradu brati I tako bi se špekulaciji otvorila širom vrata udruge. A to bi bilo zlo. Kraj toga bi se u brzo zaboravilo na glavnu zadaću udruge: na njezinu ćudoredno odgojnu stranu, a udruga bi prestala biti udrugom, već bi se pretvorila u prosto novčano poduzeće. Onda bismo bili ondje, gdje smo bili prije nego što smo imali udruge.

Tako se ukazuje uredba začastni i besplatnih služba u udrugi kao najčvršći stup, na kom počiva veleb[illegible] zgrada udrugarstva. Postane li taj stup klimav, propasti će u brzo čitavo udrugarstvo, a bude li nasuprot taj stup čvrst, jak, udrugarstvo će i nadalje biti pravi blagodat za seljački svijet, biti će izvor sreće i blagostanja seljačtva. Zato mi [illegible] možemo nikako dozvoliti, da se taj [illegible] sebičnosti uvuče u zgradu udrugarstva, da mu podgriza temelje, već ćemo pop[illegible] neuwiedskoga saveza postaviti načelo, [illegible] se u svezu hrvatske poljodjelske bank[illegible] primaju samo one udruge, koje znadu [illegible] svakom pogledu vršiti svoju zadaću, i ko[illegible] prema tome ne naplaćuju članove svoj[illegible] uprave.

Što je činiti onomu, koga lih[illegible] var drži u svojim pandžama?

Približaje se jesen — vrijeme, u koje najobičnije naš seljak otplaćuje svoje dugove. Kako znamo, da žaliboże još mnogo našega svijeta leži u lihvarskim rukama

to ćemo ovdje dati uputu, kako imadu dotični postupati kad isplaćuju svoj dug lihvaru.

Lihvarstvo kod nas nije po kaznenom zakonu kažnjivo, već je odredjeno samo to, da sud ne može nikome dosuditi veće od 8% kamate na godinu. O tom govori zakon od 8. prosinca 1877. (zbor. br. 70). Ovdje ćemo navesti neke paragrafe tog zakona, koji je svakomu dobro znati.

§. 2. Pod kamatama ne razumijeva se samo novčana svota, koju dužnik u to ime ima plaćati, već svaka stvar, ili procjenjiva korist (razumijevajući ovdje i onu svotu, kojom ugovorena glavnica nadmašuje primljenu vrjednotu), koju dužnik obeća vjerovniku za uživanje uzajmljene glavnice.

§. 4. Sud ne smije dosuditi kamata viših od osam po sto na godinu na dužnu glavnicu, niti dozvoliti ovrhe preko spomenute kamatne mjere.

Ako u ispravi kamati nisu odmjereni u novcu, ima sud ustanoviti novčanu vrijednost predmeta ili koristi, obećane naslovom kamata, te dosuditi vjerovniku predmet ili koristi do novčane vrijednosti, odgovarajuće spomenutim postocima.

Ako nije moguće stegnuti obveze do naznačene kamatne mjere, ima sud dosuditi osam po sto u novcu, i odriješiti dužnika od ispunjenja obveze, preuzete kao naknadu za uživanje glavnice.

§. 5. Sud ne smije dozvoliti uknjižbe ili predbilježbe prava zaloga za sigurnost kamata preko osam po sto na godinu.

§. 6. Ako se dužnik u ispravi o zajmu obveže na povratak svote, nadilazeće primljenu glavnicu, ima sudac dozvoliti samo glavnični iznos, što ga je dužnik u istinu primio.

I uknjižba, kao i predbilježba prava zaloga može se dozvoliti samo za sigurnost glavničnog iznosa, kojega se prijetak u ispravi priznaje, i kamata, dopuštenih po ovom zakonu.

§. 7. Kod zajmova, sklopljenih na vrijeme duže od pol godine dana, nije dopušteno odbiti unaprijed kamate za vrijeme duže od pol godine.

Kamati, odbijeni unaprijed preko te mjere, smatraju se otplatom glavnice. —

Iz ovih ustanova slijedi, da nitko nije dužan plaćati veće od 8% kamate godišnje na dužnu glavnicu, nu tko je već platio više od 8% taj to ne može tražiti natrag, niti se ona svota, koja je plaćena u ime kamata, a premašuje 8%, može uzeti kao otplata glavnice. Ako se je dakle tko obvezao ma i pismeno, da će plaćati 20% ili više na dužnu glavnicu, on nije dužan plaćati nego samo 8%. Gdje je u obveznici ili zadužnici ugovoreno, da vjerovnik ne može tražiti povrat zajma prije ustanovljenog vremena tu je lako. Dužnik neka se ništa ne boji, neka plaća samo zakonske kamate, vjerovnik mu ne može ništa.

No gdje to nije ugovoreno, tamo će vjerovnik tražiti smjesta povrat čitave dužne svote, ako mu dužnik ne će htjeti plaćati ugovorene kamate, već samo po zakonu. Tu dakle mora dužnik biti pripravan vratiti cijeli dug. A to je i najbolje, da se riješiš lihvara čim prije. Dužnik, koji hoće čitav dug lihvaru povratiti, izračunati će si osam postotne kamate i pribrojiti ih glavnici i sve to odnjeti k svom vjerovniku i ponuditi mu platež barem pred dvojicom svjedoka, koje neka sobom povede i koji neka nisu rodjaci njegovi (dužnika). Ta su dvojica svjedoka za to potrebna, da mogu pred sudom za slučaj potrebe sve nuždno potvrditi. A pošto rodjaci nisu valjani svjedoci, to je dobro uzeti sa sobom dva svjedoka, koji ti nisu ništa u rodu.

Ako sada vjerovnik primi novac, traži da ti izdade namiru, da je podpuno podmiren i da ti povrati zadužnicu (obligaciju). Tu namiru mora vjerovnik izdati i biljegovati po II. ljestvici. Ne će li ti izdati namiru, a ti ga tuži sudu, jer zakon veli, da vjerovnik m o r a, ako je naplaćen izdati namiru, a ako je potpuno isplaćen mora i

seljak danas može dobiti u novčanim zavodima, očito su preskupi za njega, te će seljak moći uspješno napredovati samo onda, ako će novac potrebit mu za njegovo gospodarstvo jeftino dobiti.

Da pak uzmognu seljačke zadruge davati jeftinije zajmove, nego novčani zavodi, moraju troškovi uprave biti što neznatniji i manji. U velikim novčanim zavodima namješten je velik broj činovnika, koji se svi moraju platiti, tu su dioničari, koji hoće da im dionice nose korist, tu su članovi ravnateljstva i nadzornog odbora, koji hoće za svoj trud naplatu. To je sve u redu, jer je u velikim zavodima puno posla, ali zato mora dužnik ovakovog zavoda plaćati veće kamate, da se to sve uzmogne pokriti. Kada bi ti svi troškovi otpali, mogli bi ljudi mnogo jeftinije novac dobivati. Seljačke zadruge dakle mogu baš zato, što nemaju nikakovih ili bar vrlo neznatnih upravnih troškova davati seljaku jeftinije zajam, nego novčani zavodi.

Sad pitamo jeli u redu, da članovi uprave u zadruzi traže kakovu naknadu ili nagradu za svoj posao, kad znadu, da će radi toga seljak morati plaćati veće kamate? Mnogo ne bi i onako mogli dobiti članovi uprave, pa se tim laglje mogu odreći tog neznatnog dobitka, od koga i onako ne živu. Zar da si ja dadem onaj mali posao, što ga u udrugi obavljam — jer to je zbilja naznatan posao — platiti od znoja i žuljeva mog suseljana?! Zar može pošten čovjek mirno u džep spremiti onaj novac, radi kojeg će se njegov drug mučiti i kiniti? Ne to nije moguće. I zato baš članovi uprave udruge ne primaju i ne smiju primati nikakovih nagrada, jer njihovo nastojanje mora ići za tim, da svojim drugovima seljacima pomognu, a ne odmognu.

Treći je napokon razlog besplatnim službama u udrugi u tom, što se udruga mora čuvati svake špekulacije i svakog pustolovnog poslovanja. Udruga mora raditi pošteno i ozbiljno ne gramzeć ni za kakvim dobitkom. Jer bude li u udrugi vrijedilo načelo: zgrnuti u što kraće vrijeme što više novca, udruga će se upustiti u svakojake poslove — možda čak i nečiste — a kod toga bi se moglo lako dogoditi, da udruga po zlu prodje. Ako bi članovi uprave dobivali nagradu za svoj posao, oni bi znali, da je ta nagrada u razmjeru sa dobitkom udruge. Kako već ljudi jesu sebični nastojali bi što veći dobitak udrugi namaknuti, samo da oni mogu što veću nagradu brati I tako bi se špekulaciji otvorila širom vrata udruge. A to bi bilo zlo. Kraj toga bi se u brzo zaboravilo na glavnu zadaću udruge: na njezinu ćudoredno odgojnu stranu, a udruga bi prestala biti udrugom, već bi se pretvorila u prosto novčano poduzeće. Onda bismo bil- ondje, gdje smo bili prije nego što smo imali udruge.

Tako se ukazuje uredba začastni i besplatnih služba u udrugi ka- najčvršći stup, na kom počiva veleb- zgrada udrugarstva. Postane li taj stu- klimav, propasti će u brzo čitavo udruga- stvo, a bude li nasuprot taj stup čvrst- jak, udrugarstvo će i nadalje biti pra- blagodat za seljački svijet, biti će izv- sreće i blagostanja seljačtva. Zato mi n- možemo nikako dozvoliti, da se taj c- sebičnosti uvuče u zgradu udrugarstva da mu podgriza temelje, već ćemo popu- neuwiedskoga saveza postaviti načelo, da se u svezu hrvatske poljodjelske banke primaju samo one udruge, koje znadu u svakom pogledu vršiti svoju zadaću, i koje prema tome ne naplaćuju članove svoje uprave.

Što je činiti onomu, koga lihvar drži u svojim pandžama?

Približaje se jesen — vrijeme, u koje najobičnije naš seljak otplaćuje svoje dugove. Kako znamo, da žalibože još mnogo našega svijeta leži u lihvarskim rukama'

to ćemo ovdje dati uputu, kako imadu dotični postupati kad isplaćuju svoj dug lihvaru.

Lihvarstvo kod nas nije po kaznenom zakonu kažnjivo, već je odredjeno samo to, da sud ne može nikome dosuditi veće od 8% kamate na godinu. O tom govori zakon od 8. prosinca 1877. (zbor. br. 70). Ovdje ćemo navesti neke paragrafe tog zakona, koji je svakomu dobro znati.

§. 2. Pod kamatama ne razumijeva se samo novčana svota, koju dužnik u to ime ima plaćati, već svaka stvar, ili procjenjiva korist (razumijevajući ovdje i onu svotu, kojom ugovorena glavnica nadmašuje primljenu vrjednotu), koju dužnik obeća vjerovniku za uživanje uzajmljene glavnice.

§. 4. Sud ne smije dosuditi kamata viših od osam po sto na godinu na dužnu glavnicu, niti dozvoliti ovrhe preko spomenute kamatne mjere.

Ako u ispravi kamati nisu odmjereni u novcu, ima sud ustanoviti novčanu vrijednost predmeta ili koristi, obećane naslovom kamata, te dosuditi vjerovniku predmet ili koristi do novčane vrijednosti, odgovarajuće spomenutim postocima.

Ako nije moguće stegnuti obveze do naznačene kamatne mjere, ima sud dosuditi osam po sto u novcu, i odriješiti dužnika od ispunjenja obveze, preuzete kao naknadu za uživanje glavnice.

§. 5. Sud ne smije dozvoliti uknjižbe ili predbilježbe prava zaloga za sigurnost kamata preko osam po sto na godinu.

§. 6. Ako se dužnik u ispravi o zajmu obveže na povratak svote, nadilazeće primljenu glavnicu, ima sudac dozvoliti samo glavnični iznos, što ga je dužnik u istinu primio.

I uknjižba, kao i predbilježba prava zaloga može se dozvoliti samo za sigurnost glavničnog iznosa, kojega se prijetak u ispravi priznaje, i kamata, dopuštenih po ovom zakonu.

§. 7. Kod zajmova, sklopljenih na vrijeme duže od pol godine dana, nije dopušteno odbiti unaprijed kamate za vrijeme duže od pol godine.

Kamati, odbijeni unaprijed preko te mjere, smatraju se otplatom glavnice. —

Iz ovih ustanova slijedi, da nitko nije dužan plaćati veće od 8% kamate godišnje na dužnu glavnicu, nu tko je već platio više od 8% taj to ne može tražiti natrag, niti se ona svota, koja je plaćena u ime kamata, a premašuje 8%, može uzeti kao otplata glavnice. Ako se je dakle tko obvezao ma i pismeno, da će plaćati 20% ili više na dužnu glavnicu, on nije dužan plaćati nego samo 8%. Gdje je u obveznici ili zadužnici ugovoreno, da vjerovnik ne može tražiti povrat zajma prije ustanovljenog vremena tu je lako. Dužnik neka se ništa ne boji, neka plaća samo zakonske kamate, vjerovnik mu ne može ništa.

No gdje to nije ugovoreno, tamo će vjerovnik tražiti smjesta povrat čitave dužne svote, ako mu dužnik ne će htjeti plaćati ugovorene kamate, već samo po zakonu. Tu dakle mora dužnik biti pripravan vratiti cijeli dug. A to je i najbolje, da se riješiš lihvara čim prije. Dužnik, koji hoće čitav dug lihvaru povratiti, izračunati će si osam postotne kamate i pribrojiti ih glavnici i sve to odnjeti k svom vjerovniku i ponuditi mu platež barem pred dvojicom svjedoka, koje neka sobom povede i koji neka nisu rodjaci njegovi (dužnika). Ta su dvojica svjedoka za to potrebna, da mogu pred sudom za slučaj potrebe sve nuždno potvrditi. A pošto rodjaci nisu valjani svjedoci, to je dobro uzeti sa sobom dva svjedoka, koji ti nisu ništa u rodu.

Ako sada vjerovnik primi novac, traži da ti izdade namiru, da je podpuno podmiren i da ti povrati zadužnicu (obligaciju). Tu namiru mora vjerovnik izdati i biljegovati po II. ljestvici. Ne će li ti izdati namiru, a ti ga tuži sudu, jer zakon veli, da vjerovnik m o r a, ako je naplaćen izdati namiru, a ako je potpuno isplaćen mora i

zadužnicu povratiti (§§ 1426. i 1428. opć. gradj. zak.).

No može se dogoditi, da vjerovnik ne će htjeti primiti novac, već će tražiti da mu platiš kamate, kako je ugovoreno. Ako se to zbude, nosi novac k sudu i predaj ga tamo u polog i reci sudcu sve, kako je. Dalje će te već sam sudac uputiti.

Kod toga pripominjemo, da vjerovnik ne može tražiti od dužnika, koji je zaostao sa plaćanjem kamata, kamate starije od 3 godine. Ako je dakle tko dužan kamate za 5 godina, ne treba platiti nego samo za zadnje tri godine i to samo zakonske (8%).

Često se dogadja, da lihvar isplati svom dužniku manje novaca, nego je u obligaciji napisano. Isplati n. pr. doista samo K 260, a u zadužnici napiše K 300. U tom slučaju nije dužnik dužan vratiti K 300, nego samo K 260, najme onoliko koliko je doista primio. To veli napred spomenuti § 6. Dužnik dakle, koji je manje novaca primio, nego u obligaciji piše, neka vrati onoliko, koliko je primio a ni filira više. I taj neka postupa, kako smo čas prije naveli. Pred svjedocima, neka svom svjerovniku ponudi, platež, a ako ga isti ne će primiti, neka novac položi u sud. Ako ga primi neka traži namiru (potvrdu) vrhu toga, koju namiru mora vjerovnik pred dva svjedoka potpisati Svjedoci neka takodjer potpišu namiru.

No pitanje je dali se isplati voditi parnicu radi neznatne svote, pa akoprem je pravo na strani dužnika, mi ga ipak upozorujemo, da se ne parbi za kakvugod tricu, jer i parnica stoji novaca.

Jedna od najraširenijih vrsta lihve kod nas je ta, da dužnik založi svom vjerovniku zemljište, te se vjerovnik uživanjem tog zemljišta namiri za kamate. Taj način lihve je — rekli bismo — najopasniji, jer će tu vjerovnik najveće kamate brati. No na sreću ovakva pogodba po zakonu ne vrijedi. Ta se pogodba zove antihretična pogodba i § 1372. opć. gradj. zak. veli: »Pogodba pobočna, po kojoj se dopušta vjerovniku da uživa stvar založenu, nema pravne krjeposti,« Ovakova je dakle pogodba ništetna, ali dužnik ne može sam uzeti svom vjerovniku posjed založenog zemljišta, jer bi inače bio krivac smetanja posjeda, već to mora učiniti posredstvom suda. Takav dužnik, koji hoće doći u posjed svog zemljišta, koje je založio svom vjerovniku, mora predati proti istome tužbu: na priznanje ništetnosti antihretične pogodbe. Takovu tužbu može dati kod suda u zapisnik ili preko kojeg odvjetnika i nakon svršene parnice naložiti će sud lihvaru, da vrati zemlju dužniku. Nu i tu mora biti dužnik pripravan, da će morati povratiti svom vjerovniku cijeli dug, pa zato neka se za vremena pobrine za novac. A dobro je, da sav novac položi u sud onda kada predaje tužbu.

To smo napisali, da uputimo naše seljake, koje lihvari izrabljuju, kako će se tih nesreća najlakše rješiti. Ako ne bi kome od toga šta jasno bilo, neka se obrati na nas, pak ćemo mu dati potrebnu potanku uputu, a pripravni smo svakomu našem pretplatniku i pismenu tužbu sastaviti. Kako mogu slučajevi biti prerazlični i kako mi ne možemo sve unapred predvidit, biti će dobro, da se svaki u pojedinom takovom slučaju na nas obrati.

O koristi osjeguranja.

Osjeguravajuće uredbe probijaju si sve više put. Danas više nema razumnog gospodara, koji ne bi znao, što je osjeguranje te se ne bi htio okoristiti njegovom blagodati.

Čemu služi osjeguranje?

Osjegurava se za slučaj nesreće, mogli bismo odgovoriti u kratko. Najobičnije i najčešće nesreće jesu: požar i smrt, i zato ima najviše društava, koja se bave osjeguranjem protiv nesreće od požara i na ljudski život.

Ali danas već ima osjeguravajućih uredaba, koje mogu zaštititi za slučaj gotovo svake nesreće kao n. pr. protiv tuče, nezgode najrazličitije vrsti, protiv provalne kradje itd.

Kako su osjeguranja protiv štete od požara i na ljudski život najobičnija i jer se ona najradije traže, progovorit ćemo u današnjem članku u kratko o tim dvim vrstima osjeguranja.

Dandanas poznata je stvar, da je gradjevni materijal sve skuplji, a sve skuplje bivaju i radničke sile, jerbo radnika biva sve manje, pošto se veliki dio iseljuje u Ameriku. Po tom je već jasno, da svaki, tko svoje imovine ne osjegura, pada u veliko siromaštvo, ako mu se slučajno desi nesreća od požara. O tomu, kako se nesreća brzo dogodi, suvišno je i pisati. Divlja sila vatre, koja katkada i palače u velikim gradovima pretvara u prah i pepeo, čest je gost svuda. Upravo je lakoumlje, kad koji gospodar ne osjegura svoje imovine. Kasnije ćemo primjerom dokazati, kako je prava malenkost ono, što se plaća u ime premije.

Našem čovjeku trebalo bi na godinu samo tri ili četiri puta ne ići u krčmu, pa bi skucao svotu, nuždnu za premiju.

Evo primjera:

Ako netko osjegura kuću, gradjenu od opeke, a pokritu criepom na K 6000. to će platiti od svake tisuće K 2 dakle u tom slučaju K 12 na godinu.

Prema opasnosti materijala, od kojega je objekat gradjen i čim je pokrit, ravna se i tarifa.

Posve je naravno, da će se za gradju od drva, te krov od daske platiti više, dok je krov od slame najskuplji

Kako su pak predmeti gradjeni od drva, a pokriti slamom, jeftiniji, to je i premija razmjerno neznatna.

Eto jednog primjera:

Netko osigura svoju štalu, gradjenu od drva, a pokritu slamom, na K 1000. Od te tisuće kruna plaća osiguranik na godinu K 13.

Ako mu udari grom u štalu, ili ona kojom drugom nesrećom izgori, on će dobiti od osiguravajućeg društva u ime odštete K 1000. Sad uzmite, da taj čovjek nije bio osiguran. Da podigne opet svoju staju, koja mu je od prieke nužde, jerbo mu u njoj stoji blago i jer na štaglju sahranjuje sieno, mora pozajmiti novaca.

Kako to kod današnje oskudice novca teško ide, to zna svak. Da dobije od štedionice tih K 1000, mora opteretiti svoj posjed i platiti kamata K 60 na godinu, a uz to ostaje mu teret od K 1000 dok god zajma postepeno ne povrati, ako ga u opće može povratiti. Da je bio osjeguran i platio ovih K 13, toga svega ne bi trebao činiti.

Iz ovoga se primjera jasno vidi, kakova blagodat i gospodarska probit leži u osiguranju i kako je ono potreba i korist svakom razumnom gospodaru.

To, što smo rekli za nekretnine, vrijedi i za pokretnine.

U tarifi nije velika razlika. Ona ne odskače mnogo od cijena, koje su ustanovljene za zgrade. Samo je po sebi razumljido, da je premija za sijeno i slamu skuplja, nego li za pokućstvo i gospodarsko orudje.

Za sve ono, što je lako upaljivo i što je jače izvrgnuto opasnosti od vatre, i tarifa je skuplja. Ali uzevši općenito, premija, koja se plaća za osjeguranje od požara, tako je neznatna, da ju lako svaki može platiti, što će učiniti tim radije, jerbo može mirno spavati, siguran, da će mu u slučaju nesreće osiguravajuće društvo nadoknaditi štetu.

Osjeguravanjem protiv požara bavi se u našoj domovini mnogo društava.

Od tih društava jest jedno jedino domaće, naše, a to je zadruga »Croatia« u Zagrebu. I budući, da je »Croatia« jednako tako solidno i pouzdano društvo, kao i ostala strana društva, to mi kao Hr-

vati i narodni gospodari preporučujemo svakomu, tko osjeguranje traži, da to obavi kod »Croatiae«.

U našoj domovini plaća se godišnje u ime premije na tisuće i tisuće kruna.

Nije svejedno, plaća li se taj novac tudjemu družtvu ili »Croatiji«.

Ako si osigurao svoje objekte kod stranoga družtva i uplatio kod njega premiju, to **taj novac odilazi iz domovine u tudjinu**, a ako si osigurao kod domaćega družtva, ostaje on u domovini. U tomu leži smisao one rečenice: „Svoj k svomu!"

Drugi narodi su već odavna to načelo razumjeli i proveli. Zato su postali jaki, veliki i bogati.

Novac u opće imetak predstavlja danas svuda narodno gospodarsku snagu; čim je jedan narod gospodarski jači i bogatiji, tim je i slobodniji i nezavisniji.

Bit će tomu godina dana, što je »Croatia« uvela i **životno osjeguranje**.

Prilike ljudskoga života razvile su se u naše doba tako raznoliko, a uvjeti opstanka i dobrostanja postali tako teški, te čovjek u svom mukotrpnom radu i borbi za opstanak, jedva da smaže način, kako da obezbijedi za svoje staračke dane sebe i svoju obitelj, u slučaju, da njegove snove poremeti iznenadna smrt. U toj borbi pomogla je čovjeku potpunoma i dosele nenadkriljenim uspjehom uredba životnoga osjeguranja. Osjeguranje je jedina ustanova, koja je u stanju. da riješi brižnoga otca od nesnosne grižnje već kod same pomisli, da bi mu obitelj za slučaj njegove prerane smrti mogla stradati i bluditi od nemila do nedraga, prepuštena zloj kobi.

Osjeguranje je najbolja štednja. Bit će ih, koji će reći, da se isto tako može i u štedionicu ulagati.

Ali ulaganje u štedionicu može da prekine iznenadna smrt, dok osiguranje na stanovitu glavnicu bude odmah nakon smrti osiguranika isplaćeno bez obzira na visinu po osiguraniku uplaćenih premija.

U tomu leži velika probit i korist životnoga osiguranja te će tu uredbu prigrliti svatko, tko ne živi od dana u dan te tko se skrbi za budućnost svoju i svoje porodice. Najobičnije kombinacije životnoga osjeguranja jesu: Alternativno osiguranje za slučaj doživljenja i smrti, te osiguranje glavnice, plative na unapred ustanovljeni rok.

U prvom slučaju isplati se osigurana glavnica, ako osiguranik doživi unapried uvjetovanu godinu ili odmah, ako kadagod prije toga umre.

Tako se pruža osiguraniku dvojaka pogodnost: prvo, da obskrbi svoju obitelj za slučaj da prerano umre, drugo da uzmogne pod starije dane uživati sam plodove svoga rada i štednje, ako uvjetovanu godinu doživi.

N. pr. 30 godišnji posjednik želi, da si kroz 20 godina uštedi glavnicu od K 1000·—.

Cielogodišnja premija iznaša u tom slučaju K 40. Premija se može izplaćivati i na $^1/_2$, $^1/_4$ godine, te mjesečno ali s pribitcima od 3, 4 i 6% kamata.

U drugom gore spomenutom slučaju [illegible] isplaćuje se glavnica na uvjetovani rok [illegible] bez obzira, dali je osiguranik još tada na [illegible] životu ili ne; za slučaj da umre prije, pre[illegible]stane uplaćivanje premije.

Ovakova vrst osiguranja upotrebljav[illegible] se mnogo kao miraz djevojkama itd.

N. pr. 28-godišnji otac želi svoj[illegible] novorodjenoj kćerci osigurati miraz od [illegible] 1000 tako, da joj se ova svota isplati ka[illegible] miraz nakon 20 godina i to bez obzira je[illegible] otac još tada na životu ili ne.

Cielogodišnja premija iznaša za ov[illegible] slučaj K 44·09 fil. Osjegurana se glavni[illegible] izplati svakako nakon 20 godina osigu[illegible] nikovoj kćerci u potpunom iznosu.

Umre li osiguranik prije, to prest[illegible]aje uplaćivanje premije, nu osigurana se gl[illegible]vnica isplati ipak pogodovnici, kad izm[illegible]ne rok, na koji je osiguranje sklopljeno. Umre li pak pogodovnica, to se pogodovno pravo može prenijeti na drugo koje dijete, ili može

pogodovnikom ostati sam osiguranik, dotično u slučaju, da i on umre, njegovi pravni nasljednici.

Oni isti razlozi, koji su kod požarnog osiguranja govorili u prilog „Croatiae“ kao domaćega zavoda, — govore i ovdje, pa ne treba ponavljati, da je dužnost svakog dobrog Hrvata, da se u pogledu osiguranja u opće obrati na »Croatiu«, kao jedini domaći osiguravajući zavod.

»Croatia« će doskora uvesti i pučko osiguranje, kojim će se moći osigurati u spomenutim kombinacijama i glavnica ispod K 1000, a premija će se moći uplaćivati i na tjedan.

Sa tom novom uredbom pružiti će »Croatia« priliku i siromašnijim slojevima, da se posluže blagodatima osiguranja.

N.

Izbor zemljišta za sijanje šećerne repe i obradjivanje istoga u jesen.

O sladornoj repi mi smo već mnogo pisali u našim novinama, pa jer hoćemo da naše seljake uputimo na gojenje takove robe, koja će mu donjeti obilno koristi, to se opet vraćamo na ovaj predmet. Vraćamo se sada, kada se približava vrijeme, u koje treba započeti sa obradjivanjem tla za gojenje repe.

Šećerna repa uspjeva u svakom zemljištu samo ne u odveć pieskovitom, podvodnom ili novoiskrčenom tlu. — Najprikladnije je zemljište lahka ilovača i crnica, ali zato uspjeva šećerna repa dobro i u težjoj ilovači, ako je zemljište dobro uzorano te na taj način sipkim i lahkim učinjeno.

Šećernu repu valja vazda sijati samo na otvorenom polju, a ne u vrtovima (baštama) ili kraj šume blizu drveća, jer sjena (hladovina) drveća škodi šećernoj repi isto tako kao i svakoj drugoj biljki. —

Kao predusjev šećernoj repi može se svaka biljka upotrebiti, a osobito žitarice i kukuruz. Zločest je predusjev djetelina, grašak, grahorica i repa sama, koja se s toga nigda za predusjev upotrebiti ne smije.

Prema tim načelima najbolje je, ako se za sijanje šećerne repe upotrebi samo takovo zemljište, koje je još iste godine pognojeno (podjubreno).

Nema li takovog prikladnog zemljišta u pripravnosti, može se isto **u jesen** dobro sa odležanim djubretom podjubriti, ali se mora nastojati oko toga, da djubre bude **svakako** još iste jeseni zaorano, da u zemljištu dovoljno istrune i s njim se pomješa.

Ne smije se podnipošto u proljeće djubriti, jer djubre ne može u zemljištu istrunuti, što pri sijanju repe sa strojem (mašinom) kao i pri okopavanju iste sa ručnim plugom znatno smeta (sprečava) te što repina biljka ne može takovo podjubrivanje iscrpiti, nego baš nasuprot tomu na takovom zemljištu samo korov bolje raste i uspjeva.

Pri proljetnom se djubrenju vrlo često medju i ispod naokolo ležećom slamom i grumenjem djubreta, sakriva raznovrstna gamad, osobito pak buhač, koja gamad onda na repinom lišću silnu štetu pravi.

Za sijanje šećerne repe opredjeljeno zemljište valja odmah poslije kukuruznog branja i iskrčenja, to jest dok je još zemlja vlažna, plitko preorati, da se trava, zaore i istrune, kao i da svekoliko ispalo sjemenje od plodina ili korova u zemlju dodje i u njoj proklije. — Predje li se laganim valjkom preko uzoranog zemljišta, to se tim načinom klijanje zaoranog sjemenja pospješuje, a čim je sjemenje proklijalo, valja odmah zemljište podrljati, da se veliko isparivanje vlage zaprječi.

To prvo preoranje odmah poslije žetve, najprobitačnije je preduzeti zajedno sa podjubrenjem ako je ovo potrebno, a tom prilikom samo toliko duboko orati, da se djubre zaore.

Nije li pak iz kojeg mu drago razloga moguće odmah pri tom prvom oranju poslije žetve zemljište podjubriti, to se isto

mora svakako prigodom drugog oranja podjubriti.

Kasno u jesen se onda po drugi put i to po mogućnosti što dublje ore — kroz to duboko oranje se zemljište vrlo lahko isipava tako, da zrak, mraz, sunčani traci i zimska vlaga duboko u tlo prodrijeti mogu i tako ne samo fizikalne sastojine mu znatno poboljšavaju, nego i hranidbene tvorine bolje rastvaraju, da ih repina biljka laglje u sebe primiti i iscrpiti može.

Razumije se samo po sebi, da nije probitačno orati dok je zemljište još odveć mokro, jer se u tom slučaju zemlja ne osipava, nego se nasuprot maže i zgruda.

Duboko oranje nuždno je već i iz toga razloga, što šećerna repa raste u zemlju i u nju duboko svoje korenje pušta. — Nu i ovo duboko oranje ne smije biti dublje od 4 do 6 centimetara od dosadanjeg najdubljeg oranja, jer bi se inače premnogo takozvane zdravice zemlje izoralo, a u tom slučaju bi zemljište u neobradjenom stanju prezimilo, —

U koliko bi možda zbog blage zime i bez mraza suviše trave na zemljištu poniklo, valja isto pod konac mjeseca prosinca sasvim plitko preorati, uslijed česa će se onda „čisto“ zemljište u proljeće za usjev dobiti.

LISTAK.

Prvi početci i uspjesi udrugarstva.

Prema povjesti čestitih ročdelskih pionira

od Gjure Jakoba Holyake

8 piše: R. D.

Prostor nam lista ne dopušta, da se i nadalje potanko bavimo razvojem ročdelske udruge, već ćemo razdoblje od god. 1864. pa do 1877. samo letimično proći.

U tom se je razdoblju udruga razvijala uredno, te nije imala svladavati Bog zna kako teških zapreka. Od god. 1877. nije se udruga mogla već tako naglo razvijati, jer je već doprla do visokog stupnja svoga razvitka, ali ipak moramo spomenuti, da su i tada ostala glavna načela nepromjenjena, kako su bila na početku. Oko temeljnog načela: „svrha je udruzi socijalno (društveno) i osobno unapredjenje članova“ redala su se ostala načela i ovomu se prilagodjivala. Tim svojim načelima imade udruga čestitih pionira zahvaliti, da je od svoga osnutka pa do god. 1888. polučila ukupni čisti dobitak od 26,290.152 kruna od čega je samo u obrazovne svrhe upotrebljeno 480.000 K.

Ne ćemo naše čitatelje mučiti brojčanim prikazivanjem uspjeha ove udruge od godine do godine, već ćemo samo nekoliko brojka navesti, pak će si svaki čitatelj moći lako predstaviti golemi napredak ročdelskih pionira.

God. 1844. — na početku — imala je udruga ročdelskih pionira 28 članova, a god. 1887. brojila ih je 11,152. Glavnica udruge iznosila je prve godine K 672, a god. 1887. narasla je ona na K 7,874.400.

Prve godine nije bio iskazan nikakav poslovni uspjeh niti čisti dobitak, jer je — kako znamo — udruga osnovana tek 21. prosinca 1884. Nego god. 1845. pokazuje nam bilanca poslovni uspjeh sa K 17.040, koji je god. 1887. poskočio na zamjernu svotu od K 6,161.664. Cisti dobitak bio je god. 1845. K 528, a god. 1887. dosegao je on iznos od K 1,105.128.

Osim glavnog skladišta ima udruga čestitih pionira još 20 područničkih skladišta, a staru onu zgradu, u kojoj je svoj skromni posao udruga započela, drži i danas još u najmu. Udruga se bavi svim mogućim poslovima prodaje meso, cipele i čizme, odjela, pomodnu robu, ima svoje klaonice, pekarne, prodaje duhan i ugljen.

To je doista sjajan uspjeh, te ona dvojica čestitih pionira, koji su taj uspjeh

doživila (jer god. 1888. bila su na životu samo još dvojica od osnivača udruge) morali su se tome čudom čuditi.

Kako se može razabrati iz našeg prikazivanja mi smo uvjek osobitu pažnju posvećivali ćudoredno uzgojnom djelovanju roćdelske udruge i ovo svakom zgodom isticali. Činili smo to zato, jer držimo, da se baš tome imade zahvaliti taj sjajni uspjeh, što su ga čestiti pioniri postigli. Oni su dobro znali, da ne će ništa postići, ako će davati svojim članovima samo jeftinu i dobru hranu tjelesnu, već da se pravo blagostanje može postići samo onda, ako se duševna strana čovjekova ne će zanemariti. Pribavi ljudima znanja i odgoji ih ćudoredno, onda si postigao sve.

Ovo su čestiti pioniri imali svedjer na umu. Zato su odredili pravilima, da se od onog dijela čistog dobitka, koji se imade med članove udruge podjeliti, mora $2^1/_2$% prinjeti u obrazovne svrhe. Tako su tečajem godina — kako smo gore naveli — u tu svrhu izdali K 480.000.

Sada ćemo baciti pogled na današnje (god. 1888.) uredbe udruge, koje imadu zadaću služiti pouci i naobrazbi članova. Udružna knjižnica brojila je god. 1888. ukupno 16.850 raznih knjiga, a otvorena je svaki djelatnik od 9 sati u jutro do 8 sati na večer, osim utorka, kada se je o 1 sat poslje podneva zatvarala. 18 soba za čitanje sa svim znatnijim novinama i časopisima stoji članovima udruge svaki dan na raspolaganje od 8 sati u jutro do $^1/_2$10 na veče.

God. 1873. uvedena je poduka za članove udruge i njihovu djecu, a podučavalo se u računstvu, crtanju, nauci o strojevima, fiziologiji, magnetizmu, elektriciteti, ludžbi, prostoručnom risanju, mjerstvu, nauci o zvuku, svjetlu i toplini, prirodopisu, stenografiji, francuskom jeziku itd.

(Svršit će se).

Broj proizvedenih štrcaljka 15.530.

BUDIMPEŠTANSKA TVORNICA SISALJKA I STROJEVA

DIONIČARSKO DRUŠTVO

Budapest VI., Váczi ut. 69.

Utemeljeno god. 1858.

Naslov za brzojave: „Szivattyár Budapest".

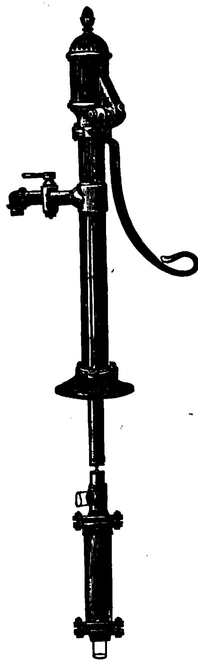
Proizvodne grane:

Parni strojevi, zračni kompresori, sisaljke za vacuum, lisne pile, parni kotlovi, rezervoari, predgrijači, željezni mostovi, željezni roštilji sa očeličenom plohom, transmisije.

Sisaljke, Vatrogasne štrcaljke.

Predmeti za opremu vatrogasnih društava, higijenske sprave.

Cjenike i prospekte o našim proizvodnim granama šaljemo na zahtjev besplatno.

LJEKARNA KUBANYI, Sisak (Hrvatska).

Zube zdrave i od gnjilobe uščuvati može si svatko uporabom poznate

„Meluzine vode za usta“;
desinficira usta, jača zazubice, te odstranjuje svaki neugodan miris iz ustiju.
Ciena 1 boci 1 kruna (Velika boca 2 krune).

Lijepo i čisto lice možete postići jedino uporabom
„Meluzine pomade i Meluzine sapuna“;
čisti lice od prištića, prekomjernog rumenila, od lišaja, te ostale nečistoće kože.
Ciena 1 komadu 1 kruna.

Osim toga dobivaju se u **Ljekarni Kubanyi u Sisku** i većina ostalih po novinah i kalendarih oglašeni kućnih ljekova. Osobito pako preporučamo gospodarima:

Englezki prah za blago (za konje i rogato blago).
Ciena 1 kutiji 80 filira i K. 1.20, te
Univerzalni prah za svinje.
Ciena 1 kutiji 60 filira, 10 kut. samo K 4·50.

Razašilje se poštom 2 puta na dan. Za pakovanje ne plaća se ništa, a za naručbe preko K 10 plaćamo i poštarinu.

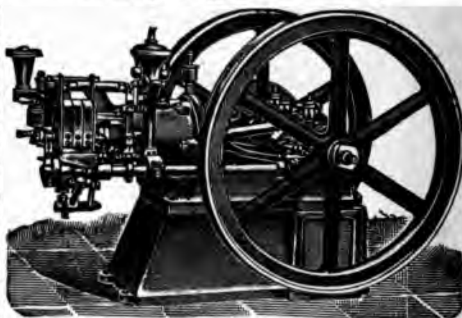
„Zahtjevajte cienik bezplatno.“
Naslov za listove i drugo:
LJEKARNA KUBANYI, SISAK (Hrvatska) br. 103.

MOTORI = NA PETROULJE

Sistem original „ADAM“.

Ustroj najjednostavniji

Snaga najprobitačnija.

Uredbe za mlinove, tvornice tiesta, tvornice leda itd.

ROD ERBER — RIEKA.

Nacrti i proračuni badava i franko.
Obavljeno preko 2000 raznih uredjaja u Hrvatskoj, Dalmaciji, Istri, Rieci, Ugarskoj itd.

Zajamčena naravna vina — **Najboljih zagrebačkih** vinogradara

TRGOVINA VINA

R. PILEPIĆ, ZAGREB

POSLOVNICA PRERADOVIĆEVA ULICA BR. 5

Skladište najboljih vrsti hrvatskih starih i novih vina.

OBLEŽANA
STOLNA VINA
DESERTNA VINA

Dalmatinska prve vrsti, viš a (Lissa) vina.

SPECIJALITETI:

ISTARSKI „REFOŠKO,“ DALMATINSKI „PRO- ------ ŠEKO,“ BAKARSKA VODICA. ------

NARUČBE OBAVLJAJU SE NAJVEĆOM
POMNJOM I TOČNOŠĆU.

Poziv na gospodare

Najpoznatije umjetno gnojivo
garantirano čis
sa najvišim odlikovanjima nagradjeno **znaka**
„DJETELINSKI LIST“ jest

Češko Thomasovo

Fosfatno brašn

najjeftinije i najbolje **fosforno-kiselo sredstv**
gnojenje. Jamči, da je **označena količina fosf**
kiseline u citronovoj topiva.

Lászlò Marczell,

glavni zastupnik prodavaone fosfornog brašna čeških Thomasovih tvornica u Beču, Budimpešta VI. Terézkörút 22.

Naručbe prima **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

Hrvatska poljodjelska banka

u Zagrebu

ima na svom posjedu JUROVO blizu Kranjske medje na cesti izmedju Karlovca i Metlike za prodati

4 seljačke kuće sa potkućnicama

za seljačke naseljenike.

Kuće i nuzgrade su gotove na trim posjedima, dočim na četvrtom nema kuće, a zemljišta bi svaki naseljenik mogao dobiti 10—20 jutara (po želji i manje). Svaki naseljenik dobiti će razmjerno livade, oranice i šume.

Cijene vrlo umjerene.

Potanke upute daje

HRVATSKA POLJODJELSKA BANKA

dioničarsko društvo

Zagreb, Preradovićeva ulica 5.

„CROATIA"

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA U ZAGREBU — **utemeljena god. 1884.**

po občini slob. i kr. glavnog grada Zagreba jedini je domaći osiguravajući zavod.

Ova zadruga, osnovana na uzajamnosti, tom prokušanom i najčvršćem financijalnom temelju, prima uz vrlo povoljne uvjete sliedeće vrsti osiguranja:

1. **Na ljudski život:**
   a) osiguranja glavnice za slučaj doživljenja i smrti;
   b) „ miraza djevojkama;
   c) „ životnih renta; sve to u raznolikim probitačnim kombinacijama.
2. **Protiv štete od požara:**
   a) osiguranja svih vrsti zgrada kuća, gospodarskih zgrada, tvornica;
   b) osiguranja svih vrsti pokretnina (pokućtva, dućanske robe, gospodarskih strojeva, blaga itd);
   c) osiguranja poljskih plodina (žita, siena itd.)
3. **Osiguranja staklenih ploča protiv razlupanja.**
4. **Osiguranja protiv nezgoda svake vrsti.**

Jamčevna glavnica zadruge **1 milijun kruna.**

Godišnji prihod premija i pristojba **preko 760.000 kruna.**

Listnica obveza zadružnih članova **K 2,732.483.37.**

Posebne pričuve **300.000 kruna.**

Isplaćene odštete u požarnom odjelu **2,150.608.13 kruna.**

Pobliže ubaviesti daje

RAVNATELJSTVO „CROATIAE" u Zagrebu,

Zrinjski trg — Berislavićeva ulica br. 2,

Sposobni akviziteri primaju se i vrlo dobro honoriraju.

Najizvrstnije i najbolje tambure pravi
i razašilje

Prva sisačka tvornica tambura

J. STJEPUŠIN

SISAK (Hrvatska).

Odlikovan na Pariškoj izložbi g. 1900. te na Milenijskoj izložbi g. 1896

Osim tambura i sklad-ba za tambure imade razna glasbala kao: **gusle, citare, gitare, mandoline, harmonike, okarine** itd. za koje se šalje poseban cjenik sa slikama.

Veliki ilustrovani cjenik šalje svakomu franko i badava.

U istoj tvornici izlazi strukovni tamburaški list »TAMBURICA« jedanput mjesečno te stoji 8 kruna na godinu sa prilogom.

Zagreb. tvornica sapuna

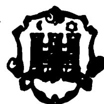
Farkaš i Weiss.

Tražite samo

„zagrebački sapun“

Taj je sapun najbolji.

Pazite na zaštitni znak

Grb slob kr glav. **grada Zagreba**

ili na riječ „ZAGREB“.

Dobiva se svagdje.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA u ZAGREDU

podieljuje **osim običnih hipotekarnih zajmova**

na zemljištni posjed i kuće sa 4% i 4½%

hipotekarne zajmove na amortizaciju
do polovice po njoj ustanovljene procjenbene vriednosti

uz odplatu na 20, 25, 30, 35, 40, 45 ili 50 godina.

Nadalje podieljuje u gradovima temeljem gradjevnih nacrta i troškovnika **takodjer na amortizaciju**

gradjevne vjeresije na najamne kuće

dobrojive zajmoprimcu prema napredku gradnje u više obroka.

I ovakov amortizacioni zajam može hipotekarni dužnik u svako doba, nakon 6 mjesečne odpovjedi **podmiriti i prije izminuća ustanovljenoga roka**, budi u cielom ostatku, budi u dionom iznosu. — Molbam za zajam, upravljenim u obliku jednostavnoga pisma izravno na štedionicu, valja priložiti:

Kod zemljištnoga posjeda:

1. Ovjerovljeni zemljištni izvadak;
2. ovjerovljeni katastralni posjedovni list
3. poreznu knjižicu.

Kod najamnih kuća:

1. Ovjerovljeni zemljišni izvadak;
2. ovjerovljenu valovn. o dohod. kuće
3. poreznu knjižicu i
4. policu osjeguranja kuće proti požaru.

Potanje upute daje štedionica u najkraćem roku.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.

Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.

Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Manji oglas, razmjerno. Kod 6 kratnog uvrštenja oglasa daje se popust od 10%, a kod 12 kratnog uvrštenja 20%.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. I. Zagreb, 30. rujna 1906. Broj 12.

Našim čitateljima i prijateljima.

Sa ovim evo brojem svršavamo prvo godište našega rada. Prepuštamo cijenjenim čitateljima, da prosude jesmo li udovoljavali našoj zadaći, koju smo si stavili šaljuć u svijet prvi broj naših novina. Razumije se samo po sebi, da još nismo iscrpili našu zadaću, a ne ćemo je niti tako skoro iscrpiti, jer je polje, na koje se bacismo, prostrano i još ne obradjeno. O udrugarstvu se je kod nas do sada vrlo malo pisalo, a časopisa, koji bi na jednostavan način širili i tumačili ideju udrugarsku, nije još u opće bilo. O gospodarstvu pisalo se je mnogo više, ali o tom ne možeš nikada dosta pisati. To pitanje je svedjer novo i uvjek je potrebno da se o tom raspreda. Tako nas je čekao i čeka još veliki posao. Koliko nam je do sada bilo moguće, mi smo našoj zadaći udovoljavali, ali da uzmognemo i unapred raditi prema našem cilju potrebno je, da nas naši prijatelji, a u prvom redu hrvatske seljačke zadruge podupru i moralno i materijalno. Moralno će nas poduprijeti, ako će nam izvješćivati o svojim poslovima i o svom djelovanju, a materijalno, ako će nam pribaviti što veći broj pretplatnika. Treba nastojati da svaki član zadruge bude ujedno i pretplatnik naših novina, jer će samo tako uspjeti koristnu misao udrugarstva uccjepiti u dušu i srce našega naroda i ljude upoznati sa bivstvom i namjerama zadruga, a tek kad ovo bude postignuto, onda ćemo moći kazati, da je udrugarstvo kod nas dobar korjen uhvatilo, i da će ono donjeti koristi, što od njega očekujemo.

Stoga se obraćamo na sve hrvatske seljačke zadruge s molbom, da nas u našem poduzeću, na koje Hrvatska poljodjelska banka dosta troši, i u budućoj godini podupru te prikupe po mogućnosti više pretplatnika, nego što su ih u ovom godištu sakupili. Nadamo se, da će ovaj poziv donjeti željeni uspjeh.

U Zagrebu, 25. rujna 1906.

Uredništvo „HRVATSKOG UDRUGARA.“

☛ ***Preporučamo svim hrvatskim seljačkim zadrugama, da si dadu čitavo prvo godište ovih novina uvezati u tvrde korice i tako ga čuvati u svojoj poslovnici, jer ćemo se više puta pozvati na koji članak ili koju okružnicu hrv. poljodjelske banke.***

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Nabava sjemenja za usjev.

Od velike je važnosti, da svaki gospodar (ratar) za usjeve rabi najbolje sjeme i da ga mijenja, jer mu taj način postupka daje mnogo veći prihod, nego ako se služi uvijek jednom te istom vrsti. Promjena je nuždna i zato, što se usjevi izrode.

Kao što uvijek bdijemo i radimo oko boljka gospodarskih prilika našeg zemljodjelca, tako nam je pošlo za rukom pronaći jedno uzorno gospodarstvo u Banatu, koje se bavi isključivo samo oplemenjivanjem sjemena, usljed čega smo u stanju dobavljati našim zadrugama najbolje vrsti sjemena, kako to dokaznje sljedeći opis:

1. **Pšenica.** Vrsta: domaća magjarska brkulja (Stahlweizen)

Svojstvo: Odoljeva jakoj studeni, ne bokori se previše (zrno ne tjera previše vlati) odoljeva bolestima, zajamčeno čista od snijeti, dozrjeva veoma rano; ove godine je žetva bila 27 lipnja. Od trgovaca je vrlo tražena, berzanska roba prve vrsti. Najbolje doba sjetve prva polovica listopada, čim prije, tim bolje.

2. **Ječam.** Vrsta: Prvi usjev dobiven iz „Loosford"-skog sjemena.

Svojstvo: Jari-dvoredac, koji daje visoke žetve i dobre kakvoće. — Slama je veoma dobra hrana za stoku. Odoljeva bolestima: nepoleže lako.

3. **Zob** a) banatska. Vrsta: Uzgojeno iz švedske zobi, treći usjev od originalnog sjemena, koji je ljepši nego originalno sjeme.

Svojstvo: Snažna vlat, bujna metlica, krupno sjeme, izdašan rod, ne poleže lahko, od trgovaca rado kupovana roba.

b) daruvarska. Ova je sa našeg posjeda u Badljevini. Kratko, ali puno i teško zrno. Ovogodišnji prirod vrlo lijep

4. **Grašak.** Važna biljka za slabije zemlje. Sije se veoma rano s proljeća, ostavlja polje rano, dobar je predusjev za pšenicu.

5. **Mohar (muvar) i grahorica.**

6. **Kukuruz.** Crveni zuban: veoma rana i izdašna vrsta. Ove godine beru ga od 1 IX. U 100 kg. klipova imade 84—86 kg. zrna.

Bački okrugli: od trgovaca najcjenjenija vrst. Izdašan, rano prispjeva; kukuruzovina dobra stočna hrana.

Ovogodišnja žetva po katastralnom jutru:

Pšenica . . .	12·22 kvintala	Grahorica . .	10·— kvintala
Ječam . . .	17·— „	Mohar . . .	12·42 „
Zob	14·— „	Kukuruz . . .	22—25 „ zrna
Grašak . . .	16·50 „		po jednom jutru.

Uspjelo nam je polučiti i vrlo umjerene cijene pak zato nudjamo:

Pšenicu	po K 18·—	Grašak	po K 16.—
Ječam	„ „ 15.—	Kukuruz . . .	„ „ 14.—
Zob banatsku . .	„ „ 15.—	Grahoricu i mohar	„ „ 20.—
„ daruvarsku .	„ „ 14.—		

po 100 kg. postavno vagon u Starom Keru (Ó Kér) u Bačkoj, plativo uz gotov novac bez odbitka.

Vreće imade kupac, na naslov, koji ćemo mi istomu naznačiti, franko povratiti. ili platiti uračunatu vrijednost njihovu.

Kupac može takodjer svoje vreće na punjenje franko postati.

Mi smo uvjereni, da će zadruge naše nastojanje oko gospodarskog boljka u svakom pogledu potpomagati te nastojati, da se stave u promet ove vrsti sjemenja, koje su vrlo dobre, kao što nam to dokazuje količina prihoda po jutru.

Narudžbe neka se šalju na potpisanu banku, koja će se za brzu i najbolju poslugu pobrinuti.

U Zagrebu, 29. rujna 1906.

Hrvatska poljodjelska banka,
dioničarsko društvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Kako se približuje vrijeme rigolanja vinograda, to javljamo svim našim zadrugama, da smo se pobrinuli za nabavu dobrih amerikanskih korenjaka, pak ih upozorujemo, da se u interesu svom i svojih zadrugara u slučaju potrebe što prije radi narudžbe istih na nas obrate.

U Zagrebu, 30. rujna 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

☞ Upozorujemo čitatelje navlastito hrv seljačke zadruge i njihove članove na članak „Parcelacija i kolonizacija“ str 185, u kojem je govor o naselenju i uvjetima naselenja dobra u Daruvaru.

Riječka podružnica Hrvatske poljodjelske banke.

Hrvatska poljodjelska banka kao centrala hrv. seljačkih zadruga postavila je sebi za zadaću ne samo opskrbljivati svoje zadruge jeftinom vjeresijom, nego još više pomagati ih u njihovom djelovanju na gospodarsko privrednom putu.

Da uzmogne banka u tom smjeru uspješno pomagati zadruge, trebalo je prije svega valjano organizovati zajedničku nabavu i prodaju gospodarskih potrepština i proizvoda članova zadružnih. Kad će se našim zadrugarima seljacima pružiti prilika, da svoje proizvode lako i dobro putem zadruge uzmognu unovčiti, tad će ih i to bezuvjetno snažno poticati, da u svim granama svoga gospodarstva nastoje što više i što bolje robe proizvadjati. Oni će po tom i nastojati, da i svoju zemlju intenzivnije i snažnije obradjuju, kako bi dobili od nje što višeg i što boljeg priroda znajući, da je prirod — gotov novac. Valjana organizacija prodaje, bez sumnje će dakle povoljno djelovati i na povišenje proizvodnje, te s tim skopčanog intenzivnijeg i racionalnog obradjivanja tla. —

Jednako je važno, da svaki seljak putem zadruge uzmogne sve ono, što mu u

gospodarstvu treba, u zajamčenoj dobroj kakvoći i uz povoljnu cijenu nabaviti. Hrv. poljodjelska banka pobrinula se već dosad ustrojenjem svog gospodarsko-trgovačkog odjela, da posreduje medju zadrugama kod nabave i prodaje, a da uzmogne ovu svoju važnu zadaću još uspješnije provadjati, osnovala je evo svoju podružnicu na Rijeci, koja je ovih dana otvorena.

Rijeka je važno i zgodno tržište, pa će podružnica, koju je banka tamo osnovala, biti prava blagodat za izmjenu seljačkih proizvoda raznih hrvatskih krajeva.

Upozorujemo s toga sve hrv. seljačke zadruge na oglas, kojim Riječka podružnica objavljuje na stražnjoj strani lista otvorenje svog poslovanja predstavlja svoj djelokrug, koji se u glavnom sastoji u kupnji i prodaji svih vrsti zemaljskih proizvoda, a i druge raznovrstne robe. Umoljavamo sve zadruge, neka što življe prionu uz zajedničku prodaju, a kod potrebe i uz zajedničku nabavu gospodarskih proizvoda, odnosno potrepština svojih zadrugara i neka svoje ponude i potražbe šalju izravno ovoj podružnici, koja će ih za cijelo vazda brzo i dobro poslužiti, jer je ponajviše radi njihovih interesa i osnovana.

Gdje — navlastito kod prodaje — ne može pojedina zadruga sama smoći veće količine, neka se stavi u sporazum s najbližom susjednom zadrugom, pa neka po dvije ili i više njih zajednički prodaju proizvode svojih zadrugara. Glede načina prodaje zemljišnih proizvoda upućujemo na okružnicu od 30. lipnja o. g. u 9. broju ovog lista.

Završujući, želimo iskreno, da osnutak Riečke podružnice hrv. poljodjelske banke donese što više koristi našim zadrugama, a po njima i hrvatskom seljaštvu te ostalim gospodarima širom domovine.

J. C.

Parcelacija i kolonizacija.

Poznato je, da je jedan od razloga s kojega naše poljodjelstvo propada, pomanjkanje dovoljnog zemljišta u nekim krajevima naše domovine. Ta je prenapučenost postigla vrhunac u Zagorju i hrvatskoj Podravini. Uslijed toga seljak nema dosta zemljišta, da prehrani sebe i svoju često vrlo brojnu obitelj. A i cijena je